STEPHANI
ATHENIENSIS PHI LOSOPHI EXPLA- NATIONES,

In Galeni priorem librum therapeu ticum ad Glauconem,

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi interprete.

Cum Indice locupletiſs. eorum quæ in hoc opere continentur: & ſcholiis, quibus caſtigationes in his explanationibus factæ, explicantur.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Frellonium,
M. D. LV.

ILLVSRISSIMO AC REVERENDISSIMO IOANNI GRIMANO

Patriachæ Aquileienſi digniſsimo

Auguſtinus Gadaldinus S. P. D.

Libri duo Galeni de curandi ratione ad Glauconem ſcripti, cùm & ab eo medico ſint cōpoſiti, qui omnium hominum teſtimonio, planè perfectus fuit, & ad eum philoſophū ſint miſsi, cuius egregiæ laudes apud Galenum leguntur: pulcherrimi non ſine cauſa & fructuoſiſsimi ſemper habiti ſunt. Cuius ſanè rei illud quoq; maximo argumento eſſe poteſt, quòd frequentiſsimi in omnium cuiuſq; gentis medicorum manibus perpetuò fuerint. Si quis eſt autem, qui eorū pulchritudinem ac utilitatem optimè unquā nouerit: is mihi demum fuiſſe uidetur Stephanus Athenienſis, cognomento philoſophus: qui eos explanando, eximiam illam ac propè arcanam doctrinam, quæ in ipſis continetur, tanquàm theſauros medicinæ reconditos ac pretioſos, miro quodammodo & aperuit, & ſub omnium oculos poſuit. De quo tametſi nihil admodum certi, quod ſciam, habeatur, quo tempore uixerit: illud tamen dubium non eſt, eum nec ignobilem fuiſſe philoſophum, ex quo etiam philoſophi cognomen illi tributum uideo, nec in Hippocratis Galenique diſciplina mediocriter fuiſſe uerſatum, ac multis etiā eiſdemq; bonis libris abundaſſe, quos hodie nos ob temporum iniuriam deſideramus. Huius ergò explanationes in priorem hunc therapeuticum librum Galeni, quòd nondum in poſterioris inciderim, unà cum Galeni uerbis, è Græco in latinum ſermonem conuerti. In quibus interpretandis maximos equidem ſuſcepi labores: cùm uni-

cum duntaxat habuerim exemplar, idq; adeò deprauatum, ut uix aliquando niſi coniectura potuerit intelligi. Eas autē mihi in primis tibi Reuerendiſsime Antiſtes *dicandas eſſe cenſui: quòd & ego tam deuinctum me tibi eſſe ſentio, ut niſi grati mei erga te animi ſignum aliquod oſtendam, ingratus meritò & ſim & habear: & tu de hac ipſa re facere iudicium potes: qui præter ſacrorum librorum lectionem qua tranquillum iſtum tuum animum incredibili per ſe quadam morum ſanctitate præditum excoluiſti, & philoſophiæ tractationem qua ſummarum rerum ſcientiam adeptus es: alijs quoque bonarum artium ſtudijs ac medicinæ in primis mirificè delecteris: ueterem ſcilicet maiorum tuorum morem ſequutus, qui adeò bonas omnes literas adamarunt, ut innumerabiles propè* Hebræorum, Græcorum, Latinorumq; *auctorū manuſcriptos libros maximo labore æreq; conquiſiuerint, ac celeberrimam bibliothecam in literatorum hominum gratiam publicauerint. Te igitur magnopere rogo, ut hoc munuſculū, paruum illud quidem, non paruo tamen ab animo oblatum, hilari fronte accipias: illud tibi perſuadēs, me, ſi maiora unquam parare potuero, ea quoque libentius ſub tui nominis claritate editurum eſſe. Vale.*

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM, QVAE IN HOC LIBRO HABENTVR.

Abſinthium duas habet facultates, adſtrictoriam & purgatoriam 81

Abſinthio coma eſt efficacior quàm radices, quia tenuiorum eſt partium 81

Abſinthiũ roborat ſtomachum 91

Abſinthium maximũ remediũ eſt mordicationum ſtomachi ob bilem euenientium 81

Abſinthium cur non ante ſed poſt coctionẽ exhiberi debeat in tertianis 81

Abſinthiũ cur frequentiſsime dandum poſt ſeptimam in febre tertiana notha 91

Abſinthij exhibẽdi varij modi pro vt vſus expoſtulat 81

Abuacuatio 94

Acetum cur matrici officiat 125

Actionum diuiſio eadem eſt cum facultatum diuiſione 12

Adenum natura 15

de Adoleſcẽte quodam febre notha detẽto, quæ autumno incepit, vere finiit, hiſtoria.70.diffuſe.

Adſtringere nõ oportet, cùm adhuc ſucci in ventriculo continentur 130

Adulteratur omne ens 67

Aer ambiens cur veluti ſymptoma aliquando fit 104

Aer ambiens nimis calidus, vel frigidus, cur confertam euacuationem prohibeat 104

Aequinoctia 70

Aeſtate vrinæ cur pauciores, hieme copioſiores 30

Aetatum diuiſio 12

Alimentum inconcoctum fit materia febris 45

Alypium eſt ſubductorium 91

Analepticus modus 100

ἀναδρομή vterina 111

Anethum vrinam prouocat 80

Angelleuæ opinio de cauſa vrinarũ ſubalbidarũ in glãdularũ phlegmone, confutatur 33

Animi affectus maximè diſſoluunt facultates naturales 39

Animi defectio.i.Lipothymia, eſt conferta digeſtio vitalis tenoris 108

Animi defectionis cauſa triplex generica, immodica vacuatio, multitudo, intemperies 108

Animi defectio, eſt bulimos 109

Animi defectionis intẽſio, eſt mors 114

Animi defectionis ex animi affectibus cauſa triplex, digeſtio vitalis roboris, ſuffocatio, congelatio. vide exempla. 113. 114. & curatio 137. 138

Animi defectio præcedit ſtrangu-

lationem vterinam 110. apoplexiam, epilepſiam, diaphoreſeis, ſyncopas, maraſmos 111
Animi defectionis quomodo cauſæ ſint vteri tum recurſus ad ſuperiora vel inclinationes ad latera, tum phlegmone 110. curatio diffusè 125. 126 & 127
Animi defectionis quomodo cauſa ſit inconcoctio 110
Animi defectio cur nonnunquã in principijs febrium inuadat 111
Animi defectionis ex ſiccitate prouenientis in acceſsionum principijs curatio 132
Animi defectio cur cum febre ardente inuadat aliquando in principijs febriũ 112. 131. curatio 114
Animi defectio cur ob phlegmones viſcerum magnitudinem inuadat in acceſsionum principijs 112. 131. curatio ibid.
Animi defectioně cur inferat obſtructio inſignis particulæ 112. 135. curatio ibid.
Animi defectio quomodo adueniat quibus os ventriculi imbecillum eſt: & vel mordetur, vel grauatur ab humoribus 112, curatio 128. 129. diffusè 130
Animi defectionem ijs qui imbecilla ſunt facultate, & immoderatos animi affectus ſuſtinent, madores aliquando inferunt: ſicuti robuſtioribus, ſudores immodici 114
Animi defectionum ex confertis vacuationibus vt choléris, diarrhœis, ſanguinis profluuio, ſudoribus, &c. propria cuique curatio 114. 115 & ſeq.
Animi defectionis ex hydericis interpunctionibus & abſceſſuũ ruptionibus ſectionibúſque cauſa, & curatio 136
Animi defectionis ex dolore & colicis affectibus & ileis cauſa 115. curatio 138. 139
Animi defectionem infert neruus vel caput muſculi vulneratum, & vlcera maligna in articulis, ac depaſcentia omnia 115
Animi defectionem infert caliditas immoderata vel frigiditas 115. curatio 131
Animi defectionem infert vitalis tenoris ſolutio 115
Animi defectionum ob imbecillitatem facultatum corpus diſpenſantium curatio 139
Animi defectionũ quæ ex multitudine proueniunt, curatio 123. 124
Animi defectiones quæ affectibus aſsident, ſine illis curari non poſſunt 115
Animalia ea dicuntur eſſe, quæ ſenſum vnum vel plures habent 126
Animalia quæ viſum habent, reliquos ſenſus habent, non è contra 126
Anni temporum diuiſio 12
Anni tempus mutare poteſt humores 9
Antipatheiam vel ſympatheiã habet vnumquodque medicamentum ad aliquam corporis particulam 80
Anxietas in febre putrida fit, putredinoſis

dinoſis quibuſdam ſeminibus ad os ventriculi tendentibus 22
Apium vrinam prouocat 80
Apnœæ vterinæ cauſa. 110
ἀποκένωσις 94
Apoplexia quid 111
Apoplexiam quomodo animi defectio præcedat 111
in Aquæ naturam non vertitur ſpiritus ſed vapor 21
Aqua calida contemperat vt aqua, diſſoluit vt calida 129
Aquæ frigidæ audacter dandæ in cõtinua febre æſtuoſa tempus eſt cùm ſigna apparent concoctionis 100
in Aqua frigida danda, quæ obſeruanda 100.101
ἄρα 78
Archigenes eſſentialibus differentijs accidentales opponebat 10
Archigenes malè opponebat vehementi diuturnum 10
Artem non vocat Plato rem quę ſine ratione eſt 8
Artifices dicuntur qui Hippocraticis methodis aduerſus morbos pugnant 8
Artifices quid plus habeant quàm inertes 8
Artifices ob rei incomprehenſibilitatem cadunt 5
Artifici ꝓprij ſcopi occaſio & quãtitas
ἄτεχνος 8
Atrophia neceſſario ſequitur incon coctionem 27
Aues domeſticæ quænam ſint 86
Aues paluſtres cur excrementoſæ 95
Auium adultarum alas exhibemus in tertianis
Auium adultarum cur alæ dentur in ventriculo calidiori: in frigidiori, ventres 86

B

BAlnei tres ſunt partes, prima eſt aer calidus, ſecunda ſolium aquæ calidæ, tertia ſolium aquæ frigidæ 35
pro Balnei diuerſis partibus diuerſæ etiam ſunt facultates ibid.
Balnea poſt cibum cur crudorum ſuccorum ſint cauſa 60
Vide lauacrum.
Bilis flauæ ſuccus omnium qui in corpore ſunt ſuccorum calidiſſimus eſt ac ſicciſſimus 79
Bubo eſt phlegmone alicuius glandulæ 15 & 32
Bubonis cauſa 32

C

CAlor innatꝰ aereus exiſtẽs, per ſpiritus appoſitionem augetur 137
Canalis ſeu σωλὴν morbus lientericus 109
Canones quatuor methodi curatiuæ, Qualitas præſidiorum, Qualitas, Vtendi modus, Occaſio 4
Cantharides naturalem habent antipathiam ad veſica: vnde eam ſolam exulcerant 80
Capitis dolor vide Cephalalgia.
κατακεραστικὸς modus 129

Cauſæ morborum vel qualitate vel quantitate infeſtant 9
Cauſæ faciunt, Morbi fiunt, Symptomata ſequuntur 13
Cauſæ aliæ procatarcticæ, aliæ antecedentes, aliæ coniunctiuæ 13 & 22
Cauſas antecedentes & coniunctiuas medicus peritus prænunciat. 23. procatarcticas à laborante inquirit 23
Cauſæ procatarcticæ aliæ animales, aliæ corporeæ 23
Cauſæ procatarcticæ animales numerantur 23
Cauſis procatarcticis animalibus aliquando detinentur homines etiam dum ægrotant 23
Cauſæ procatarcticæ ſi adſint adhuc, haud difficile eſt ex pulſibus eas dignoſcere 23
Cephalalgia ſymptoma eſt 141
Cephalalgia vel per proprium affectum in capite, vel per conſenſum 141
Cephalalgiæ per proprium affectũ quatruplex cauſa: multitudo humorum, multitudo ſpirituum ac vaporũ, phlegmone, qualitas ſola. vide quomodo inter ſe diſtinguantur 141.142
Cephalalgiæ triplex cauſa plenitudo totius corporis, capitis imbecillitas, febrilis caliditas ſuccos fundens. & earum curatio. 143 144. & ſeq.
Cephalalgia criticã ſanguinis eruptionem vel vomitum oſtẽdens, ſymptoma non eſt, ſed ſignum criſeos 146. quomodo dignoſcenda dum an ſit ſymptoma, an ſignũ criticum 152
Cephalalgia ex Hippocrate, poteſt cum morbi principio inuadere, & etiam apud vigorem contingere ſignum criticum 153
Cerebrum vtitur reſpiratione 137
Cerebrum graueolentia ſi ſentit, moleſtatur ac cõtrahitur, ſimúlque cũ ipſo odoratorius ſpiritus, ac per continuum reliquæ etiam partes 127
Cerebrum non multum confert ad febris dignotionem 29
Cerebrum in cibo datum, ſolet ſtomachum mouere 87
Choléra eſt bilis per ſuperiora & per inferiora vacuatio 108
Chondrum vocabãt antiqui ipſam alicam 85
Chondri natura & vires, & in quibus dandus 85
Chorion membrana circa fœtum cur ita dicta fuerit 109
Cibus cur in declinatione vel remiſſione febris dandus, & non antea 46
Cibaria quæcunque in febre tertiana humectant & refrigerant, enumerantur 84
ob Cibandi tempus quęrendum eſt an intermittens, an continua ſit febris 46
Clyſterum vſus cur fugiendus ſit in iis qui exoluti ſunt ex prauis ſuccis os ventriculi mordentibus 130
Clyſtere vſuri in ſtomacho imbecillo,

cillo, cur aquam temperatam potandam prius præbeamus 130
Clyſteres molles dicuntur, qui humectare & emollire poſſunt 80
Cogitationum diuerſæ ſunt cauſæ 26
Cogitatio vel ob præſtantiora vel ob deteriora fit 26
Cogitatio rerum deteriorum vnà cum corpore animam deijcit 26
Cogitatio præſtantiorum, corpus quidem deiicit, at animam & recreat & auget 26
Cœla ſunt manus & crura 69.116
Colicæ affectionis cauſa 115.& 138
Colocynthis proprietatem habet ad attrahendam pituitam 80
Color rufus de quibus coloribus craſsiori modo dicatur 23
Color rufus vbi pro pallido ſumatur 31
κολιμβήθρα 36
Communia oratione tradi poſſunt propria non poſſunt 1
ad Communia neceſſario conuertimur quia propria ſcribere eſt difficile 6
Communia nobis primario ad curationem non conferunt, ſed ſecundario 6
Communia cùm adaptamus particularibus, raro ſpe euentuq; fruſtramur 6
Comparatio inter ſuccos prauos & hoſtes 15
Comparatio inter athletam cũ aduerſario, & naturam cum morbo 148
Concoctiones cur meliores in ſomnis 27
Concoquitur vnumquodq;, quando ventriculus nec grauatur ab eo, nec inconcoquit 85
Concoctionis ſignis apparentibus, in febre tertiana & nõ antea, cur dandum abſinthium 81
Concoctionem morborum iuuant inediæ, nutrimenta impediunt 88
Conſpiratio vna, confluxio vna, & omnia ſympathea, quomodo intelligatur 118
Conſtitutionum diuiſio 13
Conſtitutiones dicuntur particulares aeris mutationes 13
Conſtitutiones non neceſſario conſentiunt cum anni tempore 13
Conſuetudo 105
Conſueta cibaria ventrem molliencia, quæ ſint 94
Contemperatorius modus 129
Contemperat aqua calida 129
Contraria cõtrariorum eſſe remedia, quomodo intelligendum ſit 79
Controuerſia quæ contingit in ſectis, ex diuiſionis prauitate oritur 10
Cor & iecur, cur multum cõferant ad febris dignotionem 19
Cordis domicilium thorax 30
Corpus noſtrum ex tribus ſubſtantijs, ſolida, humida, & aerea compoſitum eſt 118.& 136. Solidæ ex ſolidis alimentis, humidæ per potuum exhibitionẽ, aereæ per aeris ingreſſum nutriuntur 136

Craſſos dici in hoc libro non qui carnoſi ſunt, ſed qui pinguedinis copia teguntur 107
Craſsi cur immodicam vacuationem non tolerent 107
Criſis eſt cõferta in morbis ad melius mutatio 146
Criſis imperfecta quæ 146
Criſim præcedentia ſymptomata quæ 146
Criſim cur difficilis tolerantia antecedat 149
Critica ſigna idiotis metum incutiunt: artifici, naturæ victoriam præmonſtrant 146
Criſis per excretionem iam iam futuræ ſigna 148
Criſis per ſanguinis eruptionẽ per nares futuræ ac iam præſentis,& per quam narem ſigna. diffuſe 150.151
Criſis cur in vigoris tempore fiat 148
Criſis in augmento ob aliquod ſymptoma violentum contingit quandoque,at non bona nec perfecta 148
Criſis ſi perfectè facta fuerit, nihil innouandũ:ſi vel parcius vel immoderatius ipſa eueniat,vel adiuuandum vel prohibendũ 146
Crura cur intumeſcant vbi hypochondria flatu ſint diſtenta 69
Cucurbitulæ ſub mammas appoſitæ cur confertas vterorum vacuationes ſiſtant 117
Cucurbitulæ cur ſi dextro hypochondrio apponantur, reuellunt ſanguinem qui ex nare dextra fluit:ſi ſiniſtro,qui ex ſiniſtra 117
Curæ ſuccos mutare poſſunt 9
Cutis denſitas in calidioribus humidioribusq; corporibus plethoram, in calidioribus & ſiccioribus febrem gignit 29
Cutis à quibus denſetur 29
Cutis inuenitur ſiccior & exucca in laſsitudine 30
Cutis veluti ſtricta & denſata reperitur in ſtipatione 30

D

Decolorationis cauſa 69
Decoloratio cur in triſtantibus 25
Decoloratio cur in vigilãtibus 27
Defectio animi. vide Animi defectio.
Denſationis cutis cauſæ 29
Diarrhœæ cauſæ variæ 108.109
Diarrhœa vacuationem cõfertam prohibet 102
Diæta mutare poteſt ſuccos 9
ob Diætæ formam figurandã quærendum eſt ſtatim febris an acuta an diuturna ſit 45
ob Diætandi tempus quærendum eſt intermittens an continua ſit febris 46
Diæta licet frigida & humida calido & ſicco morbo opponatur, cur tamẽ Hippocrates ſolam humidam meminerit, non frigidam 101.102
Diæta cur tenuior inſtituenda in quibus prope eſt vigor: & cur plenior, in quibus longe diſtat 45.67
Diæta tenuiſsima in vigoris tempus ſer

pus ſeruanda 103.104. cauſa 97
Diæta in febribus tertianis exquiſitis humectans ſit & refrigerans 84
Diæta in febre tertiana exquiſita in his qui non deliciantur, inſtituenda eſt vſque ad criſim ex ptiſſanæ cremore 87
Diæta in febre tertiana non exquiſita, qualis 88
Diæta continuarum febrium qualis inſtituenda ſit 99
Vide Victus ratio.
Diatritarij cùm putent morbos ferè omnes tertio quoq; die acceſſionem facere, quorum errorum ſint cauſa 16
Dies quidam ſunt qui iudicare poſſunt vel breui à natura impulſu accepto, vt ſeptimus, nonus, & vndecimus: quidam ſecus, vt ſextus, & octauus 149
Dies quartus decimus eſt reliquiæ ſeptimi circuitus 68.69
Digeſtio pauca per halitum, cauſa eſt multitudinis vrinæ: multa, paucitatis 31
Dignotio via eſt ad curationem 19
in Dignotione quantum delinquitur, tantum etiã in curatione 16
Diuiſiua methodus 7
Diuiſionis prauitas fit tribus modis 10
Diuiſionis prauitas, prima & maxima cauſa errorum 8
Dolentes partes fluxu ſemper tentantur 15 & 40
Dyſenteria quæ eſt inteſtinorum vlcus, ſi in tenuibus inteſtinis eſt, per præſidia quæ ſuperius ingeruntur curatur: ſi in craſsis eſt, per ea quæ per inferiora inijciuntur 5

E

Elementorum diuiſio 2.& 11
Epilepſia quid 111
Eraſiſtratus genera diuiſit, imperfectè tamen nec vſque ad indiuidua 10
ἰνωμϑόδως quid 8
ἰντόχως 6

F

Faciei ſubtumidæ & decoloratæ cauſa 69
Facultas vel vis vox vel præſidiorum, vel laborantium vel medẽtium accipienda eſt 6.7
Facultate maxima, mole minima quæ ſint, vel contra 7
Facultatum aliæ naturales, ſub quibus etiã vitalis eſt, aliæ animales: & earum ſubdiuiſio 12
Facultatis vitalis, naturalis, & animalis imbecillitates, ex quibus dignoſcantur 139.140
Facultatis concoctoriæ natura 127
Febrem eſſe morbum adſtrictum opinabantur methodici 32
Febris eſſentia caliditas 10
Febris eſt proprius affectus cordis 19 & 30
Febres aliæ ex ſpiritibus, aliæ ex humoribus, aliæ ex ſolidis fiunt 42.67
Febris eſt caliditas ſuccorum qui ſunt in venis & iecore 19
Febrium eſſentię propria eſt vehęmentia.

mentia, nam calidítatis eſt characteriſtica 10
Febribus non eſſentiale ſed accidẽtale eſt, vt vel in longum, vel in breue tempus extendantur 10
Febrium ſigna alia maxima, alia ſecundam habent naturam 19
Febrium maxima ſigna ſunt, quæ à principijs ſumuntur 19
Febriũ ſigna maxima cur ſint pulſus & vrinæ 19
Febrium ſignis maximis maximè credendũ: minimorũ tamen etiã ſuffragium eſt addendum 19
ad Febris dignotionem non multũ confert cerebrum 19
ad Febris dignotionem cur multũ conferat cor & iecur 19
Febrium ſigna non maxima, quæ ſint 19
Febriũ dignotiones tempore Hippocratis à pulſibus nõ faciebant, ſed tangẽdo præcipuè thoracem 14
Febres ephemeræ, id eſt, diariæ, ad ſui ipſarum generationem vnius diei tempus ſatis habent 14
Febres diariæ vocantur quæ ex ſpiritu incaleſcente fiunt 14. & 35
Febrium diariarum cauſæ 14
Febres diariæ à cauſa procatarctica ortum habent 19
Febres diariæ quomodo à cauſis procatarcticis corporeis vel animalibus fiant 15
Febres diariæ ſimpliciſsimæ ſunt ac beigniſsimæ 14
Febres diariæ ſolutu faciles ſunt omnes 14. & 16
Febris diariæ ſignũ, ſi à cauſa procatarctica euenerit 20
Febris diariæ ſignum præcipuũ eſt facilis tolerantia ægrotantis 22
Febrium diariarum vrinæ ſimiles ſanorum vrinis, niſi quòd parum in colore & cõſiſtentia diſtãt 20
Febribus diarijs omnibus cur commune ſit ipſa pulſus æqualitas 20. & 34
Febris diariæ dignotio & ſigna ex modo ſolutionis 20
Febris diariæ ſignum, ſi in lauacro nullus fiat horror 20
Febris diariæ ſignum, ſi poſt lauacrum pulſus ſanorum rhythmũ ſeruat 21
in Febre diaria morbificæ cauſę ceſſant in ſolutione acceſsionis 21
in Febre diaria madores, vel ſudores in declinatione 21
in Febre diaria cur ſudor excernatur, licet in ſpiritibus ſit 21
in Febre quãdo dicimus madorem ſuauem eſſe, minus prauum intelligere dabemus 33
Febrium diariarum curatio 35. diffusè pro cauſarum varietate.
Febribus diarijs omnibus lauacrũ vtile eſt variato vtendi modo. 35 pro diuerſis cauſis febris 22. 36
Febribus diarijs omnibus quæ ex animi affectibus fiunt, communis eſt ipſa ſiccitas 36
in Febribus diarijs quæ ob animi affectus ortæ ſunt, ſucci acriores euaſerunt, ac vniuerſus corporis habitus ſiccior 40
Febribus omnibus diarijs ex affectibus

ctibus animi ortis communiter vrinæ ſunt rufæ 23
Febriũ diariarum ex iracundia, triſtitia, & cogitatione indicia diſtinctiua à ſe mutuo 24.25.26
Febribus diarijs ob animi affectus ortis cur præcipuè alimentũ dandũ ſit humidũ & boni ſucci 40
in Febribus diarijs ex moderata iracundia ortis & triſtitia & cogitatione vinum cur dandum 41
in Febribus diarijs ob vigilias ortis vinum cur intrepidè dandum 40
Febrium diariarum ex laſsitudine ſigna 28.29
in Febribus diarijs ex laſsitudine, cutis ſiccior ſimul & exucca inuenitur 30
in Febribus ex laſsitudine cur ſæpius cibum præbeat 38
Febribus ex laſsitudine cur vinum det 38
Febres ex bubonibus quænam diariæ, & quæ putridæ ſint 15
Febres ex bubonibus quæ ob copiã eueniunt, benignæ non ſunt 15
Febrium diariarum ex bubonibus ſigna & dignotiones traduntur à pulſibns, à madore, à modo caloris, à colore, & mole facie, ab vrinis 31
Febrium ex bubonibus curatio 41
in Febribus ex bubonibus antequã ſoluti ij ſint, cur non dandum vinum 39
Febres ex denſitate cutis ſolæ morbus adſtrictus ſunt: ſi tamen febris morbus aſtrictus appellanda ſit 31
Febrium diariarum ex cutis denſitate cauſa 29
in Febribus diarijs ex ſtipatione, cutis veluti ſtricta & denſata reperitur 30
Febris diariæ ex ſtipatione ortę cur pulſus inæqualis 20.34
in Febre ex deſitate caliditas tactui cur primo pauca appareat, poſtea maior reſurgat 104
in Febribus ex denſitate cutis cur vrinæ non ſint pallidæ 31
Febribus ex ſtipatione cutis ſi plethora adſit, cur non dandum ſit vinum: ſi non adſit, concedendum 39
Febrium aliæ cum ſymptomatibus, alię ſine ſymptomatibus 43. 67. quomodo intelligendum 43
Febres putridæ, aliæ ſynochæ, aliæ periodicæ 42
Febres ſynochæ in toto corpore putreſcentem habẽt humorem 42
Febres periodicę obſtructionem in aliqua particula faciũt, & phlegmonem vel aliũ quempiam tumorem faciunt 42
Febres periodicæ, aliæ continuæ, aliæ intermittentes 42.67
Febrium aliæ legitimæ, aliæ nothæ 68
Febres quædam cõpoſitæ nonnunquam quartam etiam diem requirũt ad exquiſitam ſui ipſarum dignotionem 46
Febres putridæ non habent ortum à cauſa procatarctica 19

Febris putrida aliquando cum aliqua cauſa procatarctica inuadit 19
Febris cum rigore, ſemper putrida eſt 47
Febris putridæ ſignum ex vrinis, eſt ſubſidentiæ inæqualitas 20
Febris putridæ ſignum ex pulſibus, eſt inæqualitas, hoc eſt vt ſyſtole celerior ſit quàm diaſtole,& cur 20
Febrilis inæqualitas pulſuum intelligitur, quando principiũ motionis & finis ſunt velociora quàm medium 51.54
Febrilis inæqualitas pulſuum cur maximè in continuis febribus ſit 64
in Febre putrida ſignum putredinis in pulſu ſemper remanet etiã in interuallo 21
in Febre putrida, ſemina quædam putredinoſa ad os ventriculi tendunt, vnde aliqua omnino anxietas & inquietudo oritur 22
Febris putridæ ſignum, ſi in lauacro horror excitetur 21
Febris formam & tempus vniuerſale indicant vrinæ,& quomodo 61
Febris tempora vniuerſalia quomodo ab vrinis indicentur 62
Febrium incrementa inæqualia ex diuerſis ſuccis fieri ſolent 64
in Febribus putridis quia materia & qualitas redundat: materia, vacuanda eſt: qualitas, alterãda 78
in Febris vel declinatione (in intermittẽtibus) vel diminutione (in continuis) cibus cur dandus, & non ante 46
in Febre vbi opus eſſet euacuatione & ſtomachus eſſet anxius, prius ſtomacho ſuccurrendum 103
Febris intermittens an continua ſit quærendum eſt ob cibandi tempus 46
Febris intermittens eſt, quæ interuallum purum habet 42.& ſit quãdo materia eſt extra vaſa 45
Febres intermittentes vel tertianæ ex bile, vel quartanæ ex atra bile, vel quotidianæ ex pituita putreſcente ſunt 43
Febris cum rigore, intermittens eſt 47
in Febribus intermittentibus quæ ſigna attendenda ſint, vt breuitas vel diuturnitas prænoſcatur 75
Febris tertianæ indicia ab ijs quæ ſunt ſecũdum naturam, quæ ſunt præter naturã, quæ præceſſerunt, quæ ſimul inuadunt 45
Febris tertiana cur breuiſsima & mitiſsima 5
Febris tertiana exquiſita in ſeptem circuitibus iudicatur 68.& quomodo ibid.
Febris tertiana verè legitima in æſtate 71
Febris tertiana legitima media die inuadit, quando ſol ſupra verticẽ noſtrum exiſtit 71
Febris tertianæ legitimæ paroxyſmus particularis non tranſcendit duodecim horas 63
Febris tertiana cur ſiticuloſior: minus,

nus,quartana:minus adhuc,quotidiana 59
Febres tertianæ habent rigorem vehementem 47.71
in Febre tertiana cur ſudor copioſus: minor, in quartana: adhuc minor,in quotidiana 56.61
Febriũ tertianarum pulſus in quocunq; tempore quales 49.50
Febris tertianę vrinę quales,& quare 62
in Febribus tertianis qualitas magis infeſtat quàm materia: ideo contra ipſam inſtandum refrigerando & humectando 78
in Febribus tertianis magna ex parte melius eſt alterare quàm euacuare 82
in Febre tertiana exquiſita cibaria ſint quæ humectant & refrigerant 84.enumerantur 85,86
in Febribus tertianis in ijs qui non deliciantur,victus ratio inſtituenda eſt vſque ad criſim ex ptiſſanæ cremore ex ſententia Hippocratis 87
in Febre tertiana cur vinum ante concoctionem non dandum: & cur cùm cœperit concoqui morbus, dandum ſit tenue & aquoſum 84
in Febre tertiana ante coctionem cur aqua non danda 84
in Febribus tertianis vacuatio per quas vias facienda eſt 80
in Febribus tertianis cur clyſteres molles imperantur 80
in Febribus tertianis cur diureticis vtendum 81
in Febribus tertianis cur abſinthiũ non ante ſed poſt coctionẽ dandum 81
in Febribus tertianis ſcopus eſt in lauacris vt corpus humectetur 82
in Febribus tertianis lauacra potabilia, humectando, euacuando, refrigerando maximè proſunt. reliqua lauacra, vt marina,ſalſa, nitroſa,ſulfuroſa,plus lædũt qualitatibus, quam proſint euacuationibus 82
in Febribus tertianis cur lauacra poſt coctionem aſſumenda 83
in Febribus tertianis cur lauacrum etiam ante concoctionem conceditur 83
Febris tertiana notha cur longior quàm legitima 74
Febris tertiana notha deſcribitur à Galeno quę autumno incœpit,& vere finijt 68
in Febre tertiana notha cur alternis diebus nutrire ſatis ſit 89
in Febre tertiana notha ſi quotidie opus ſit nutrimento,tenuiũ partium ſit illud 89
in Febre tertiana notha victus ratio cur aliquid inciſoriæ ac calefactoriæ facultatis habere debeat 88.90
in Febre tertiana notha cur ſorbitiones concoctu faciles exhiberi debeant 90
in Febre tertiana notha competit ptiſſanæ cremor pipere iniecto: decoctum hyſſoppi,origani,ſpicæ nardi,

cæ nardi, ex melicrato 90
in Febre tertiana notha quæ vrinas prouocant competunt: non ſumme tamen exiccent, aut calefaciant 91
in Febre tertiana notha oxymeli multos iuuit epotum 91
in Febre tertiana notha cur vomitus poſt cibũ multos curauit 91
in Febre tertiana notha cur abſinthium dandum poſt ſeptimam 91
in Febre tertiana notha cur quies & fotus hypochondriorũ iniungenda 89
in Febre tertiana notha cur clyſteres acres competant 89
in Febre tertiana notha ſubductoria moderata competunt 91
in Febre tertiana notha cur non lauandum antequàm ſigna concoctionis appareant 88
Febris quartana cur prius quàm quotidiana poſt tertianam tractetur à Galeno 52
Febris quartanæ indicia ab ijs quæ ſunt ſecundum naturã, quæ ſunt præter naturam, quæ præceſſerunt, quæ ſimul inuadunt 53
Febris quartana cur raro incipiendo inuadat, ſed ſuccedat febribus erraticis 48
Febris quartana cur logiſsima & tuta quantum ex ſe ipſa 66
Febris quartana notha cur breuior quàm legitima 74
Febris quartanæ paroxyſmus particularis non tranſcendit viginti quatuor horas 65
Febris quartanæ dignotio à tempore principij, augmenti, vigoris, declinationis, & interualli traditur 56
Febres quartanæ habent horrorem 71
Febris quartanæ rigor qualis. & quare 47
Febrem quartanam non vidit Gal. cum vehementi rigore incipientem, ſed temporis ſpatio 47
in Febre quartana rigor vehemens, bonum: quia non fit niſi concoctionis ſigna appareant 36
in Febre quartana cur ſudor minor quàm in tertiana, copioſior tamen quàm in quotidiana 56.61
Febrium quartanarũ pulſus in principio, augmento, vigore & declinatione cur tales 52.53
Febrilis inæqualitas cur euidentior in quartanis quàm in tertianis 54. etiam in interuallo 56
Febris quartanæ vrinæ, cur variæ & inconcoctæ 62
in Febribus quartanis cur lien magnus fiat 55
Febris quartana cur leniter tractanda inter initia 92
Febris quartana ſimplex per initia malè tractata, facta fuit primo duplex, poſtea triplex, ac aliquando mortalis 99
in Febre quartana cur cibaria quæ refrigerant & humectant ſimul, cauenda ſint 94
in Febre quartana cur diæta flatus exp

tus expers & proba, inſtituenda ſit 93
in Febre quartana cur ſalſamentis quandoque vtendum, licet melancholica ſint 95
in Febre quartana cur vino vtendum albo, tenui & moderatè calido 94
in Febre quartana cur abſoluta à lauacris abſtinẽtia laudetur vſq; ad vigorem 95
in Febre quartana in initiis nulla euacuatio facienda, niſi ſanguis abundare videatur: tunc enim phlebotomia facienda, ſi pręſertim niger extiterit ſanguis 93
in Febre quartana quæ vena ſecanda 148
in Febre quartana cur emolliendus ſit venter in initiis per conſueta, & clyſteribus primò mobilibus, poſtea acribus 94
in Febre quartana in vigore diu quieſcendum 97
in Febre quartana in vigore viſcera fouenda iis quæ emolliendi laxandiq; vim habent 99
in Febre quartana in vigore diureticis eſt vtendum 97
in Febre quartana in vigore vomitibus vtendum eſt poſt cibum 97 vnde elleborus albus datur ibidem.
in Febre quartana apparentibus ſignis concoctionis in vigore, cur ſæpius vacuandi ſint atri humores 97
in Febre quartana poſt purgationem cur theriaca, ac medicamentum id quod liquorem Cyrenaicum recipit, danda ſint 98
Febris quotidianæ ſigna diffusè traduntur ab iis, quæ ſunt ſecundum naturam, quæ ſunt præter naturam, quæ præceſſerunt, quæ præſentia ſunt 57.58
Febris quotidiana cur longa nec tuta 66
Febris quotidiana aliquando fit ex pituita putreſcente vel in ventriculo vel in inteſtinis: & ceſſat in intra quartam vel quintam diem, cauſa febris vacuata per clyſteres 61
Febris quotidiana cur affecto ore ventriculi generetur 48
Febris quotidiana cur in pueris & ſenibus magis quàm in cæteris ætatibus 60
in Febre quotidiana cur purum interuallum non inueniatur 61
Febris quotidianæ legitimæ paroxyſmus particularis non trãſcendit ſexdecim horas 63
Febris quotidianæ vrinæ cur tenues & albæ, vel craſſę & rubræ 62
Febris quotidianæ pulſus quales 62
in Febribus quotidianis cur vel nullo modo ſudores proueniant vel pauci 56.61
Febris quotidiana notha cur breuior quàm legitima 64
Febrium quotidianarum curatio 99
in Febribus quotidianis materia magis quã qualitas peccat: ideo contra eam inſtandum 78

Febrium erraticarum & inordinadinatarum cauſæ 48
Febres erraticæ cur prçcedant quartanas 48
Febres, quç phlegmonas aliquarũ partium inſequuntur, cur dicantur veluti ſymptoma 44
Febris continua eſt, quæ nullam requiem prçbet naturæ. & fit quando materia intra vaſa eſt 45
Febris continuæ ſigna multa 63
in Febribus continuis, quç ſigna attendẽda ſint, vt breuitas vel diuturnitas prænoſcatur 75
Febres calidæ & perurentes cur excretionibus ſoleant iudicari 147
Febrium continuarum curatio 99
Febrium continuarum diæta qualis eſſe debeat 99
Febribus omnibus acutis diætæ humidæ conferunt 100
in Febribus acutis cur tenuior victus ratio ſit inſtituenda 67
in Febre continua æſtuoſa, apparentibus ſignis cõcoctionis aqua frigida audacter bibenda præbetur 101
in Febribus continuis cur ſanguis mittatur 100
Febris an acuta an diuturna, quærendum eſt ob diætç formam figurandam 45
Febris diuturnæ ſignum eſt, faciem & corporis habitudinem nõ concidere 65
Febris deliteſcens, quæ 65
Febres molliores ac veluti deliteſcentes paulatim concoquuntur, & in abſceſſus ſæpenumerò prorumpunt 147
in Febribus diuturnis cur plenior victus ratio ſit inſtituenda 67
de Febribus hecticis cur non meminerit in hoc libro Galenus 42
circa Fœtum tres membranç, amnios, allantoides, & chorion 109
Fluxu ſemper tentantur quç dolent 15 & 40
Frigidam diætam cur non meminerit Hippocrates in morbo calido & ſicco, ſed humidam 101
in Frigidis omnibus dandis ac prçſertim aqua, quot obſeruanda 101
Fruſtratio ſpei medicorum ex diuiſionis prauitate oritur 110

G

GAleni exquiſita traditur diuiſio rerum, tum quæ ſunt ſecundum naturam, tum quç ſunt prçter naturam 11.12.13 & 14
Galenum conſpicuum & excellentem reddidit diligens exercitatio circa coniecturam quantitatis 78
Galeni inuentum eſt, in ptincipio etiam febrium aliquando nutriẽdum eſſe. 133
Glandularum natura 15
Glauconis laus 7 & 9
Graciles à vacuatione lædũtur 107
Graueolentibus moleſtatur ac contrahitur cerebrũ ac odoratorius ſpiritus, ac per continuum reliquç etiam particulç 127

H

Habitudo corporis, quę vocetur, 106
Habitudo mollis cur prohibeat cõfertam vacuationem 106
Habitu endiaphoreto ſunt pueri, nõ quia omnino rariores habeant cutis meatus, ſed quia mollis eſt eorum caro 106
Hyeme cur vrinę copioſiores, ęſtate pauciores 30
Hippocratis loci ex libris APHORISMORVM
Prima aphoriſ.1. Occaſio autem pręceps 5
Prima aph.x. Quibus igitur ſtatim morbus 45
Prima aph.xj. In acceſsiõibus ſubtrahere oportet 46.133
Secunda aph.xiij. Quibus criſis fit, his nox quę eſt ante acceſsionẽ, toleratu difficilis eſt 149
Secunda aph.xxvij. Neque multùm metuere mala, quę pręter rationem eueniunt 146
Secunda aph.lviiij. Tertiana exquiſita ſeptenis circuitibus quod lõgiſsimum eſt, iudicatur 68
Tertia aphij. Naturarũ hę quidem ad ęſtatem &c. 2
Tertia apho.iiij. Quando eadem die modo calor 53
PROGNOSTICORVM T.ij. Prænoſcens enim & prędicens apud ęgrotantãtes pręſentia, pręterita, & futura 8.& 17
Ex libro de ALIMENTO Conſpiratio vna, confluxio vna, & omnia compatientia, quomodo intelligendum 118
Ex eodem libro Ipſius ſpiritus nutrimentũ nares, os, bronchus 137
Ex eodẽ libro. Magnum. eſt quantitatem recta coniectura ad facultatem accommodare 6
Ex eodem libro Naturę animaliũ indociles 2
Ex libris EPIDEMIORVM. ex primo libro, tectione tertia.t.primo. Naturam & communem omnium & propriam cuiuſq; ſciri oportere à medico 1
Ex ſexto epid. ſectione quinta.t.1. Naturę morborum medici 2
Ex eodem libro ſectione octaua.t. nono Continentia, contenta, & impellentia 137
Hippocratis In libro Prognoſtico poſuit ſigna à facie & iis, quę in ea ſunt 19. à colore, ab accubitu, à reſpiratione 23
Hippocratis tempore ſpeculatio quę circa pulſus verſatur, nondũ exquiſitè excolebatur 30
Hippocratis tempore Febrium dignotiones non petebant à pulſibus, ſed manum pręcipuè ſuper thoracem imponendo 30
Hippocratica lex, vt febris dignotio ex tactu fiat, tũ ſuper reliquas corporis partes, tùm pręſertim ſuper thoracem 30
Hippocrates cur in morbo calido & ſicco diętam ſolùm humidam meminerit, non frigidam 101
Hippocrates febres ſimpliciſsimas ephemeras appellat 14
Hippocraticis methodis qui mo

bos curat,artifex eſt 8
Hiſtoria de adoleſcente quodam febre tertiana notha detento,quę autumno inceperat, & vere finierat 70,73
Hominum natura & communis & propria ſciri debet à med. 1.& 2
Horror cur fiat in lauacro in febre putrida 20
Humidæ partes humidis nutrimentis nutriuntur 136
Humorum ideam quæ commutare poſſunt 9
Hydrelæon cur vomitum concitet 129
Hypelata(ſeu ſubductoria) dicuntur quæ moderatas facere poſſunt vacuationes per aluum. exẽpla dat 91
Hypochondria cur flatu diſtendatur 69
Hypochondrij retractio cur eſt ſignum ſanguinis fluxuri per nares critice 153

I

IEcur & cor cur multùm conferant ad febris dignotionẽ 19
Iecoris imbecillitas quid ſit, quæ cauſa,quæ indicia 140
Ileus quid ſit,& à qua cauſa 115
Inconcoctio neceſſariò ſequitur vigilias. 27
Inconcoctionem neceſſariò ſequitur atrophia 27
Inertes dicuntur qui artem ſine ratione aggediuntur 8
Ira id eſt ὀργὴ eſt moderata iracundia 41
Iracundia eſt ebullitio ſanguinis circa cor exiſtentis 41
in Iracundia natura foras ſe vertit cum aliqua vehementia, & hanc inſequuntur ſpiritus & ſanguis 25
Iracundiæ à triſtitia diſtinctio, ex calore, vrinis, habitudine,oculis colore,pulſibus 25.26.& 27
Iraſcentes cur nonnulli pallidi & tremuli 28.113.114
Iracundia quomodo animi defectionem inferat 114.137.138
Iratus nullus perijt 114
καί'ιξιν 93.117

L

LAbor corporis vel animi 9
Labor mutare poteſt humores ibidem
in Laſsitudinem perpeſsis mediocrem quandam fieri phlegmonoſam affectionem in muſculis & articulis,declarat dolor,qui poſt laſsitudinem remanet 37
Lauacrorum diuiſio 35
Lauacri facultates & partes ibid.
Lauacrorũ ex aquis potabilibus vires 35.82
Lauacra poſt cibum, licet quod in ſuperficie eſt digerant:id tamen quod in ventriculo & iecore eſt, adhuc inconcoctũ trahũt,hincq; ſuccorum crudorum generatio ſequitur 60
Lauacra veſpertina imperantur dũ humectare volumus 61
Lauacrum omnibus febribus diariis cõuenit variato eius vſu pro diuerſis cauſis febris 35.36
Lauacrum cur etiam ante concoctionem

ctionẽ in tertianis cõcedatur 82
Lauacra cur ante concoctionem non fiant in febre tertiana notha 88
Lauacra ſalſa, nitroſa ſulfuroſa plus lædunt qualitatibus, quã proſint euacuationibus in tertiana 82
Lauacra cur in fluxionibus quæ ad ventriculũ feruntur, maximè idonea ſint 122
Lauacra cur ſanguinis eruptiones irritent 122
Lauacra cur officiant iis, qui ex immodica ſudorum copia animo deficiunt 123
Lauacra cur animo deficientibus ex multitudine, ſi febricitent obſint 124

Vide Balneum.

Lepus marinus pulmonem ſolùm exulcerat ob naturalem antipatheiam 80
Libri huius cõſcribendi occaſio 1
Lilia, odorata ſunt, & ſtatim ſpiritum nutriunt olfacta 136
Liẽ cur magnus fiat in quartanis 55
Lienis intumeſcentia 69
Lienteria quæ ſit, & eius cauſæ 109
Lipothymia quid, & quot modis fiat 108
Lotoria in Alexãdria, odorata ſunt, & ſtatim olfacta ſpiritum nutriunt 136

M

Mador à ſudore differt quantitate, madores enim pauci: ſudor autem copioſus eſt 22
Mador in febre quando ſuauis dicitur, minus prauus intelligendus eſt 23
Mador calidus & ſuauis ſignum eſt ſanguinei ſucci abundantis 53
Matrix, vide Vterus
Medicus ille ſolus nõ errabit (quãtum per humanas vires fieri licet) qui omnia quæ ſecũdum naturam & quæ præter naturã ſunt, ad methodũ diuiſiuam reducit, atque ex eis integram ſumit indicationem 11
Medicus, vel ſanitatem ſimilibus cuſtodit, vel morbum contrariis tollit 9
Medicus voluptatem eam laboranti iniungere debet, quæ illi gratior magis ſit 42
Medicamenta quædam ſunt, quæ in parua mole vim magnam, vel è contra habent 7
Medicamentorum vnumquodque naturalem habet vel ſympatheiam vel antipatheiã ad aliquam corporis particulam 80
Medicamentorum purgantiũ alia ad alium ſuccum attrahendum proprietatem habent 80
Medicatio ſeu pharmacia ſolet deleterioſam quãdam qualitatem inferre viſceribus 94
Medicus liquor diuerſus à Cyrenaico 98
Melancholici ſucci, id eſt atræ bilis duplex generatio, à fęcoſo ſanguine, vel flaua bile ſuperaſſata 48
Melancholicus ſuccus cur autumno generetur 53

Melancholicus ſuccus cur in principio non ſit irritandus nec vacuandus 92
Melicrati vis eſt attenuandi & fluidum reddendi 125
Membra principalia cur gaudeant ſuauibus ac odoratis 127
Menta etiam exiccata non eſt omnino expoliata facultate roborante 144
Mercurialis herba eſt ſubductoria 91
Methodus vniuerſalis perficitur præſidiorum qualitate, quantitate, vtendi modo, occaſione 4
Methodici morborum diuiſionem faciebant in ſtrictum duntaxat fluxile. & complicatum · 10. 31
Methodici opinabātur febrem eſſe morbum adſtrictum 31
Methodici arbitrabantur cunctos ferè morbos tertio quoq; die accedere 16
Methodici iubebant ad tres dies febricitantes febre diaria cibum non aſſumere 16
Methodici vt aliquid facere viderentur, vtebantur perfuſionibus, irrigationibus, & cataplaſmatibus importunis ibidem
Meopyrexia imitatur interuallū febris 46
μελαγχολικὴν 98
Mneſithęi laus 7. 8
Mneſitheus primus poſt Hippocratem aggreſſus eſt methodo conſtituere artem medicam 8
ex Mneſitheo medicæ artis diuiſio traditur 9
Morbus eſt affectio pręter naturam actionem lædens 44
Morbi fiunt, Cauſæ faciunt, Symptomata ſequuntur 13
Morborum cauſæ vel qualitate vel quantitate infeſtant 9
Morborum exquiſita diuiſio ex Galeno 15
Morbos omnes vel adſtrictos vel fluidos vel complicatos opinabantur eſſe methodici 30
Morbus quilibet quantum diſtat à natura, ad tantum etiam peruenit magnitudinis 6
Morbi non ſolùm qualitas ſed quātitas conſideranda eſt 77
Morbi quantitatis cum virium quātitate comparanda 76. 77
Morbus, an ſalutaris, an pernitioſus, cognoſcitur ex comparatione virium ad morbum 147
Morborum tempora quomodo ab inconcoctione vel concoctione dignoſcantur 147. 148
Morbus tollitur contrariis, ſanitas ſimilibus 9
in Morbis opere particulare curamus ſermone vniuerſale docemus 3
Morbi curatio quandoque cū ſymptomatis ablatione concordat: quandoque auerſatur 102
Motus qui corporei & qui animales dicantur 15
Mutatio ſubita vires conturbare ſolet 100

N

NAturæ nomen apud Hippocratem & Galenum quatuor

tuor modis capi, pro tempera-tura, conſtititione p artium, Facultate corporum diſpenſatrice, animorum propenſione 2
Natura communis de facultate corporum diſpenſatrice & conſtitutione partium intelligitur 2
Natura communis ſcribi poteſt 3
Natura propria cuiuſque hominis 3
Natura propria cuiuſque ſcribi non poteſt 3
Naturam propriam ægrotantis curamus non communem 3
Naturæ vehiculum ſanguis & ſpiritus 32
νοῦσος 21
Nutrimenta quædam ſunr quæ in parua mole magnã vim habent, vel econtra 7

O

Occaſio vnus ex 4. canonibus & ſcopis 4
Occaſio cur præ omnibus ſcopis difficillima 5
Occaſio & quantitas proprij ſunt ſcopi artificis ne cognitu faciles 5
in Oculis multus continetur ſpiritus, qui ipſos in tumorem eleuat 25
Oculi ſunt feneſtræ cerebri 26
Oculi nunciant nobis animi affectus 25
ex Oculis ſigna diſtinctiua triſtantium, iraſcentium, cogitantium, vigilantium 26.27
Odorata præterquàm calefaciant, facultatem habent concoctoriam 127
Odorata ſtatim ſpiritum nutriunt 137
Odoratis gaudent membra principalia: ſicuti triſtantur graueolentibus 127
Odorata per occaſionem inuenta, Roſæ, Lilia, Lotaria in Alexandria 136
Olera multam molem habẽt, vim verò minimam 7
Oleum licet facultatem relaxantem ac digerentẽ habeat, ob ſubſtantiæ tamen viſciditatem, corporis meatus obinit 37
Oleum calidum meatus rarefacit, materiam digerit, & ſolidas etiã particulas humectat 83
Oleum cur vomitum concitet 129
Oporę humectandi ac adſtringendi vim habent 134
ex Oporis ſuccorũ quædã prauitas colligitur quæ febres augere poteſt 134
Opera ad ſcripta contrario modo ſe habent 3
Opere particulare curamus: ſermone, vniuerſale docemus 3
ὀργή 41
ὁρμή 2
Oui albumen eſt frigidius ac concoctu difficilius: vitellus, facilior cõcoctu 87
Oua quanto minus elixantur, tanto ad concoquendum faciliora redduntur 87

Oyxmelitis vis attenuandi ſuccos & ad excretionem prouocandi 125
Oxymel dolorē vtero infert, quòd neruoſus ſit 125
οὐχραὶ vrinæ 31

P

PArticularium comprehenſio orationi ſubiici non poteſt 3
Particularia ſub communium doctrinam reducimus 3
Particularia quærimus, dum artis opera exercemus. 3
Particulare opere curamus, vniuerſale ſermone docemus 3
Particularum aliæ imperant, aliæ ſubſeruiunt, aliæ cōnatas ſolùm habent facultates: aliæ connatas ſimul & influxas 12
Particularum aliæ ſimilares, aliæ inſtrumentales: ac vtrarunq; aliæ actionē obeunt, aliæ vſum præſtant 12
Pedes ſuum in tertiana dantur, quoniam exercitati greſſu excrementis vacant 86
Pharmachia hoc eſt medicatio ſolet inferre viſceribus deleteriam quandam qualitatem 93
Phlebotomiæ ſcopi 90.100
Phlebotomiam confertam quæ habeant 103.104.105
Phlegmonas antiqui nominabant phlogoſ*s, id eſt, incenſiones, omnes 152
Phlegmonem iuniores vocant, affectum calidum cum humore duro ac dolore pulſatorio 152
Phyſiognomones in ſanis pernoſcunt ex oculis qualeſnam ſint animi affectus 26
Piſcium marinorum, alij ſaxatiles qui præſtantiſsimi, alij littorales qui peſsimi, alij pelagij qui medij ſunt. Vide rationem 85.86
Piſces molli carne præditi facilè concoquuntur 95
Piſcis nullus, durus eſt 95
Piſces aſelli, viſcidi nihil habent 95
Piſces capitones & ſepiæ, viſcoſos ſuccos generant 95
ad Pituitam attrahādam proprietatem habet colocynthis 80
Platonis locus in Phedro. Artem haud voco rem, quæ ſine ratione eſt 8. in Timeo, Vterum eſſe animal 126
Plethorica affectio quæ 103
Plethora fit, vbi vaporoſum & vtile difflatur, & cutis denſatur 29
Pleuritis ſymptomata pathognomonica 44
Polypodium eſt ſubductoriū 91
ad Praxes ſcripta contrario modo ſe habent ſæpiſsimè 3
Præſidiorum moles, virtus 6.7
Procemium libri huius, duo ſubindicat 1
Proprium in ſingulis ægrotantibus cur oratione explicari non poſsit 6
ἐκ προσαγωγῆς 100
προσθετά 130
Ptiſſanæ vires 85.90
Pueri cur ſint habitu facilè diſſolubili 106
Pueri cur non ferant vacuationem

confertam 107
Pulmonem ſolum lepus marinus exulcerat ob naturalem antipatheiam ad hoc membrum 80
Pulſus indicant quæ cordi accidunt 23
Pulſus indicat nobis cauſas procatarcticas animales ſi adſint 23
Pulſuum ſpeculatio, Hippocratis tempore nōdum exquiſitè excolebatur 30
à Pulſibus ſigna febrium non faciebāt tempore Hippocratis:ſed manum imponentes ſuper thoracem præcipuè,dignotiones facere ſtudebant 30
Pulſuum inæqualitas febrilis dicitur, quando extrema motionis ſunt celeriora mediis,ac magis in externa extremitate quàm in interna 51
Pulſus inęqualitas,hoc eſt,vt ſyſtole celerior ſit quàm diaſtole, cur putredinis ſignum
Pulſus cur inęqualis in iis febribus, quæ ob cutis denſitatem fiunt 20.34
Pulſus inordinatio & arrhythmia 64
Pulſus & vrinæ cur ſint ſigna maxima in febribus 19
Purgantium medicamētorum alia ad alium ſuccum attrahendum proprietatem habent 80
Putredinis ſignū ex vrinis eſt ſubſidentiæ inæqualitas 19
Putredinis ſignum ex pulſibus, cur eſt inæqualitas,hoc eſt,vt ſyſtole celerior ſit quàm diaſtole 19
Putredinoſa ſemina in febre putrida ad os ventriculi tendentia anxietatem inducunt 22
πυῤῥὸς color 24
πυῤῥαὶ vrinæ 31

Q

QValitas præſidiorum, canon & ſcopus curatiuus 4.5
Qualitas præſidiorum, ab affectionis forma ſumitur 4
Qualitas præſidiorū & vtendi modus ſcopi cōmunes ſiūt & idiotis etiam cognitu faciles 5
Quantitas vniuſcuiuſque propria eſt 77
Quantitas morbi & facultatis, res eſt quæ ad eam explicādam vno indiget verbo,ad vſum verò maxima eſt 76.77
Quantitatem recta coniectura ad facultatem accommodare, magnū ex ſententia Hippocratis 6
Quantitas coniecturalis eſt, nec à quopiam exquiſitè ponderari poteſt 6.77
Quantitas præſidiorum & occaſio proprii ſunt ſcopi artificis,& difficiles cognitu ſunt 5
Quantitas præſidiorum, à magnitudine affectionis ſumitur 5

R

REgionum diuiſio 12
Regio mutare poteſt humores,& labores & ſuccos 9
Res ſecundum naturam ſunt, elementa,temperaturæ,ſucci, parti-

culæ,facultates, actiones, ætates, anni tempora, regiones, conſtitutiones aëris. & ſingulorũ ſubdiuiſio traditur 11
Res quæ ſunt præter naturam, genere triplices,aliæ faciunt,vt cauſæ:aliæ fiũt,vt morbi:aliæ ſequũtur,vt ſymptomata 13
Reuulſio facienda eſt vel ad partes mittentes vel ad partes communicantes,vide quomodo 117
Reuellatur cur ſanguis fluẽs à dextera nare ſi iecori, à ſiniſtra ſi lieni cucurbitula apponatur 117
Rhu vires 30
Rigor tertianarum cur vehemens, & ac ſi corpus pungeretur à re acuta 47
Rigor quartanarum cur oſtocopodes 53
Rufus color craſsiori modo de quot coloribus dicatur 24
Rufus color nunc pro pallido 31

S

Salſamenta quanquam melancholica ſunt,ea tamen exhibet Galenus in quartana., non vt nutrimenta,ſed vt medicamẽta, & per dierum interualla exhiberi debent 96.97
Sanguis & ſpiritus naturæ vehiculum 32
Sanguinis abundantis ſigna 32
Sanguinis eruptio quæ per nares fit cur ſi ex dextera,iecori: ſi ex ſiniſtra, lieni cucurbitulam imponamus reuulſionis cauſa 117.118 diffuſè.
Sanguinem ſupprimẽtia medicamenta triplicia:vel enim adſtringendo condenſandoq;,vel oblinendo,vel urẽdo cruſtamq; inducendo.122 vide exempla
Sanitas ſimilibus cuſtoditur, morbus tollitur contrariis 9
Scopi curatiui quatuor, qualitas præſidiorum, quantitas, vtendi modus,& occaſio. quorum qualitas,& vtẽdi modus ſunt cognitu faciles & communes: reliqui duo, proprii artificis & cognitu difficiles 5.6
Scripta contrario modo ſe habent ad actiones ſæpiſsime 3
Sectarum controuerſia ex diuiſionis prauitate oritur 10
Sermone vniuerſale docemus, opere particulare curamus 3
Senes cur non ferant vacuationem confertam 107
Serpentium venenum vi maximũ, mole minimum. 7
Serpentium venenum ſtatim ad cor, iecur, & cerebrum repit. & vnà totum corpus corrumpit 7
Siſymbrium etiam exiccatum, non eſt omnino expoliatum facultate roborante. 144
σμυχόμενος 65
Solidæ partes ſolidis alimentis nutriuntur 136
inter Solutionem & Criſim differentia videtur.nam Criſis fit ſubito,Solutio fit paulatim 147
per Somnos in profundum ſucci omnes confluunt 132

in Som

in Somnis natura in profundum recedit ac cibis vacat, ideoq; melius concoctiones fiunt ac nutritiones 17
Spaſmus quid 103
Spaſmus à repletione confertam vacuationem cur prohibeat 103
Spiritus & ſanguis naturæ vehiculum 32
Spiritus in omni corporis particula eſt 118
Spiritus continuus ſibi ipſi eſt qui in dextera parte ei qui in dextera, qui in ſiniſtra ei qui in ſiniſtra 118
Spiritus nutritur per aëris ingreſſum 136.137
Spiritus ipſius nutrimentum, nares, os, bronchus 137
Spiritus odoratorius 127
Spiritus conteritur atque acrior ſeipſo fit ex motibus tum corporis tum animalibus: vnde cordi impertiens caliditatem, febrem diariam accendit 15
Spiritus non vertitur in aquam, ſed vapor 21
Stomachus ſæpenumero cùm incurabilis eſt, nullum intus adhibitum medicamentum ſuſtinet 5
Stomachus calefactus, à toto corpore in ſe ipſum excrementa attrahit 128
Stomacho anxio in febribus, plenitudine exiſtente, prius ſuccurrendum ſtomacho, poſtea vacuatio facienda 103
ϛρέφ⊙ 115
Stupefacientibus quando vti debemus 139
Stupefacientibus iam adhibitis quę medicamenta adhiberi debent parti, pro tollenda partis affectione 139
Subalterna, quia genera ſunt inferiorum & ſpecies ſuperiorum, ita appellata ſunt 14
Subdita vocantur glandes quæ poſſunt moderatè irritare 130
Subductoria, id eſt, ὑπήλατα, dicuntur quæ poſſunt facere moderatas vacuationes per aluum. numerantur quædã ſimplicia & compoſita 91
Succorum diuiſio 12
Succos, quæ commutare poſſint 9
Succi vel ſtatim à natura in prima animalis conformatione ita geniti ſunt, vel ab adſcititia quadã temperatura mutati 9
Sudor à madore differt quantitate: ſudor enim copioſus eſt: madores autem pauci 21
Sudor cur ſuperueniat in diariis febribus, licet ſint in ſpiritibus 21
Sudor cur multus in tertianis, minor in quartanis, adhuc minor in quotidianis 56.51
Suum pedes cur in tertianis dari poſsint 86
Sympatheiam vel antipatheiam habet vnumquodque medicamentum ad aliquam corporis particulam 80
σύμπηξις 147

Symptoma eſt actionis læſio 44
Symptomata ſequũtur, Morbi fiũt, Cauſæ faciunt 13
Symptomatum exquiſita diuiſio 13 & 44
Symptomata quędam ſunt morborum ſpecifica, & pathognomonica vocantur: quædam poſterius ſuperueniunt 44
Symptomata in hoc libro intelligenda ſunt non obuia quæq;, ſed ſuperuenientia ea quæ adeo maligna ſunt, vt ſæuitia ſua facultatem deiiciant 44 ita vt medicus relicto morbo totam ferè eis curam adhibeat 101

T

Temperaturarũ diuiſio 2.12
Temperatura calida & humida omnium peſsima 2
Temperatura calida & ſicca cur prohibeat vacuationem confertam 105
Theriacæ vires 98
Thorax cordis domicilium 30
Triſtari quomodo commune eſt in ira & iracundia & cogitatione & triſtitia 21
Triſtitia animi defectioné quando facit 113
Triſtitiæ diſtinctio ab iracundia, ex calore, vrinis, gracilitate, oculorum cauitate, & decoloratione 25.26
in Triſtitia calor innatus in profundum ſecedit 25 & humores 112
in Triſtantibus ægrè mobilis eſt pupilla 27

V

Vacuatio quæ ſenſibilis & quæ inſenſibilis dicatur 80
Vacuatio facienda eſt, quò ſucci inclinatio eſt 80
Vacuantia ferè omnia quãquam ex accidenti refrigerant calefacientis rei præſentiam, aliam tamen calidam qualitatem introducunt excepto dulci lauacro 82
Vacuationem confertam multam prohibent Diarrhœa, Spaſmus, Vigiliæ ingẽtes, Dolor intenſus, Ambiens aër nimiũ calidus vel frigidus, itẽ Tempus anni, Aegrotantis facilitas ad patiendũ, Temperatura calida & ſicca, Conſuetudo: Habitudo nimis mollis, pinguis, gracilis: Aetas puerilis, ſenilis 102.103.& ſeq.
Vapor vertitur in aquę naturam nõ ſpiritus 1
Vehiculum naturæ ſanguis & ſpiritus 32
Vehementia, propria eſt eſſentię febrium 10
Vena humeralis à capite magis euacuat 93
Vena axillaris ab inferioribus euacuat 93
Vena media ex congreſſu humeralis & axillaris facta, à ſuperioribus, & ab inferioribus euacuat 93
Vena quæ ſecanda in quartana 93
Venenum ſerpentum vi maximum mole minimum eſt 7
Venenum ſerpẽtum ſtatim ad cor, iecur, & cerebrum repit: & vna totum corpus corrumpit 7

Ventrē mollientia cibaria conſueta, quæ ſint 94
Venus à Mneſitheo inter labores corporis numeratur 9
Veratrū quot modis præbeatur 98
Veratrum pro vt varie exhibetur, magis etiam vel minus euacuat 98
Veratrum in quartana in vigore, cur dandum 97
Veſicam exulcerant ſolam cantharides ob naturalē antipathiam 80
Victus ratio. vide Diæta.
Vigilias neceſſario ſequitur inconcoctio 27
Vigilias cur decoloratio inſequatur 27
in Vigiliis cur palpebræ ægrè mobiles ſint ibid.
ex Vigiliis, qui febricitant quomodo diſtinguendi ab iis, qui ex animi affectibus febricitant 27
Vinum celeriter in vapores tranſit 41
Vinum celerrimè alteratur 120
Vinum celerrimè in ventriculo poteſt in chylum redigi, & in iecore in ſanguinem verti, & vniuerſum corpus nutrire 38
Vinum celerrimè nutrit, & celerrimè digeritur 135
Vinum cùm celerius diſtribuatur, poteſt excretiones vniuerſas prouocare, facultates roborare, ſuccos in bonam temperaturā tranſmutare 84
Vinum, corpus exiccatum humectat, ac excrementa ad excretionem prouocat 40
Vinum album tenue, quale 95.96
Vini nigri craſsi & acerbi vires 121
Vini dādi menſura deſumitur à facultate, temperatura, ætate, conſuetudine, anni tempore, & regione. exempla pounntur 38
Vinum in ſolutione febris diariæ intrepidè dandum habita ratione conſuetudinis & prę́ſentis neceſsitatis 22
Vinum cur in diariis febribus ex moderata iracundia vel triſtitia, vel cogitatione ortis, dandum 41
Vinum in febre diaria ex iracundia orta non dandū, antequàm affectus animi ceſſarit 141
Vinum cur in febribus ex vigiliis intrepidè exhibeatur 40
Vinum cur detur in febribus diariis ob laſsitudinem ortis 38
Vinum cur in febribus ex bubonibus non dandum, antequàm bubones ſint ſoluti 39
Vinum cur in febribus ex cutis ſtipatione, ſi plethora adſit, nō dandum: ſi non adſit, concedendum. 39
Vinum cur ante cōcoctionem non dandum in tertiana 84
Vinum frigidum temperatum, cur exolutiones ex confertis vacuationibus prouenientes ac pręſertim ſi ad ventriculum repant, ſanet 120
Vinum quale eſſe debeat in fluxionibus ad ventriculum, quale in ſanguinis eruptionibus 121
Vinum cur in dolore capitis cauendum

uendum 40
Vinum in quibus affectibus cauendum ſit 122.124
Vis vel facultas, vox vel de præſidiorum vel laborãtium vel medentium accipienda eſt 6 & 7
Vi maxima & mole minima vel contra, quæ ſint 7
Vniuerſale ſermone docemus, particulare opere curamus 3
Vomitus ante cibũ violenti & efficaces ſunt 92
ad Vomitur poſt cibum quomodo præparari debeat laborans 92
Vomitum quæ concitent 129
Voluptas, ac animi iocunditas, corporis ſuccos ac præcipuè ſanguineum fundit, ac in vniuerſas particulas extendit 41.42
Voluptas animi defectionem, naturam diſsipando, innatumq; calorem digerendo, facit 113
Voluptas & animi iocunditas pro laborantis modo ac natura excogitari à medico debet 42
Vrinæ ſeroſi excrementi naturam oſtendunt 34
Vrinæ ratiori exiſtente cute ac multa digeſtione cõtingente paucio res ſunt: denſiori vero exiſtente, copioſæ ſunt 31 vnde æſtate paucæ, hyeme copioſæ 30
Vrinæ rufæ pro pallidis intelliguntur 31
Vrinæ color pallidus ineſt, ob bilis admiſtionem 31
Vrinæ cur in dolore capitis albæ ſint 34
Vrinæ & pulſus cur ſint ſigna maxima in febribus 19
Vrinæ indicant & vniuerſale tempus & febris formam 43
Vrinæ quales eſſe debent in febribus diariis 20
Vrina rufa communiter omnibus diariis febribus quæ ex affectibus animi ortæ ſunt, ineſt 23
Vrinæ cur acres & calidæ in triſtantibus 24
Vrinæ cur calidæ at non acres in iraſcentibus ibid.
Vrina cur pallida non conſpiciatur in febribus ob cutis denſitatem ortis 31
Vrinæ in glandularum phlegmone, albæ cur ſint 33
Vrinæ in febribus ex bubone cur aliquando appareant bilioſæ 34
in Vrina putredinis ſignum eſt ſubſidentiæ inæqualitas 20
Vrina copioſa & inconcocta omnino, principium febris indicat 62
Vrina obſcurum coctionis ſignum habens, Aſcenſum indicat 62
Vrina ſubſidentiam habens albam, leuem, & æqualem, Vigorem indicat ibid.
Vrina perfectionem concoctionis habens, Declinationem indicat ibid.
Vrinę in tertianis cur flauę vel ſubrufæ ibid.
Vrinæ in quartanis cur variæ & omnino inconcoctæ ſint ibid.
Vrinæ in quotidianis cur appareãt albæ vel tenues, vel craſſæ & turbidæ, vel rubræ ibid.

Vrinam prouocantibus cur ſit vtendum in febribus tertianis 80
Vrinam prouocantibus vtẽdum eſt in vigore quartanarum 97
Vrinam prouocantibus vtẽdum in quotidiana poſt primos dies 99
Vrinas prouocant anethum & apiũ 80
Vterus ſecundum Platonem animal 126
Vterus quòd ſit animal improbatur diffusè 126
Vterum aſcendere vſque ad thoracem improbatur 111.127
Vterus ſuccorum propenſiones inſequitur 126
Vtero cur officiat acetum & oxymeli 125
Vterus cur graueolentibus nari adbibitis ad inferas partes recurrat 127
Vterina ſtrangulatio abuſiue in hoc libro pro apnœa, id eſt, intercepta ſpiratione dicitur 110
Vterinæ apnœæ cauſa 110
Vterinam apnœam curanimi defectio præcedat 111
Vterinæ ſtrangulationis cauſæ 110
Vterinas ſtrãgulationes, ἀνάδρομας id eſt, ad ſuperiora recurſus appellant 111
Vterinam ſtrangulationem cur animi defectio inſequatur 111
Vterini recurſus ad ſuperiora curatio diffusè 125.126

X

Xantho cholicus humor, id eſt, flauibilioſus de flauabili intelligitur 48 vox apud hunc explanatorem frequens

STEPHANI ATHE-NIENSIS IN PRIOREM GALENI LIBRVM

Methodi Curatiuæ ad Glauconem explanatio,

Auguſtino Gadaldino mutinenſi medico interprete.

QVód quidem non communem tantū 1 omnium hominum naturam ô Glauco, ſed etiam propriam cuiuſque medicum ſcire oporteat: & olim ab Hippocrate rectè dictum fuit, & à nobis etiam in ipſis (vt noſti) artis operibus abundè laboratum eſt.

1. Epidē ſect. 3. in principio

Procœmiū duo hæc ſubindicat: alterū, unde huius libri conſcribendi occaſio extiterit, nimirum à Glaucone, qui cauſam dedit: alterum, quæ oratione explicari poßint, & quæ non poßint. nempe cōmunia tradi oratione poſſunt, propria non poſſunt. Quis enim quantitatem uel qualitatem proprietatis, quæ in unoquoque eſt, poßit deprehendere? Quidam igitur opinati fuere, Galenum communem naturam hominum hoc in loco calidam & humidam intelligere: quòd dicant hominem in exuperantia calidi & humidi naturam obtinere. At hi uidentur mihi eorum, quæ à ſcriptore tum in libro de Temperamentis, tum in alijs omnibus ipſius operibus dicta ſunt, haud meminiſſe.

Nam ipſe ubique ferè pronuntiat hominum temperaturas quatuor ſimplices, & quatuor compoſitas eſſe, & præter has omnes, illam quæ eucratos, id eſt, temperata, eſt. haſq; uniuerſas in humanis corporibus inuenire licet. Cur ergo reliquis omißis, calidam & humidam dixere? quam & omnium peßimam eſſe arbitratur Galenus, *putredinoſorúmq; morborũ cauſam eſſe pronunciat.* Nos aũt dicimus Naturæ *nomen, tum apud* Hippocratem *tum apud* Galenũ *quatuor ſignificata obtinere.* Significat *enim aliquando*
3. Aph. 2. *temperaturam: cùm dicit,* Naturarum *hæ quidem ad æſtatem, hæ uerò ad hyemem, bene uel malè ſe habent.* Aliquando *particularum conſtitutionem: ut cùm ait,* Quoſdam *eſſe natura anguſti thoracis: alios, qui crura ueluti leuiora, ac pro ſuperiorum ratione, tenuiora habeant.* Significat *etiam aliquãdo facultatem corporum diſpenſatricem quando* Hippocrates *inquit,* Naturæ *morborum medici.*
6. Epidē ſect. 5. in principio *Significat etiam animorum* ὀρμὴν *hoc eſt appetitionem propenſionémue: quando ait,* Naturæ *animalium indociles* Hoc ergo in loco Naturæ *nomen non de temperatura,*
Libro de alimento *neq; de animorum appetitione, ſed de reliquis duabus profert.* Licet *enim reuera in omnibus hominibus cõmunẽ quãdã inuenire facultatẽ, attractricẽ, retẽtricem, alteratricem & expultricem: quin & ſenſibilẽ & motricem.* Ac *omnis ſanè homo has habet facultates. neque has quidem puer habet, minimè uerò ætate uigens: uel ætate uigens habet, ſenex nequaquam. uerùm omnes æqualiter ipſas habent in æſtate, ac omni tempore, in omni regione, & aëris conſtitutione. quare & actiones ab ijſdem facultatibus prodeuntes habent.* Hæcq; *omnium hominum dicuntur eſſe communia: nimirum, quæ omnibus æquè hominibus inſint.* Enimuerò *partium etiam conſtitutionem omnes ſimiliter*

habent.Nemo eſt enim,qui nõ habeat caput,manus & pedes.Neque enim,ſi quod monſtrum genitum ſit,ex hoc uniuerſalem orationem accuſare oportet,tanquam non rectè dictam.omnes enim ſecũdum naturã ſe habẽtes, manus,& pedes,& uno uerbo, totum corpus ſuis partibus diſtinctũ habent. atque hac in re inter ſe non differunt. H*æc igitur eſt communis natura.* E*ſt & propria in unoquoque differentia. Alteratrix enim quæ eſt in* P*latone, ab ea quæ eſt in* Dione*, differt differentia quadam ineffabili, & quæ ſub ſermonem cadere non poteſt. Atque iccirco oportet, à proprijs ob difficultatem quæ in ipſis eſt, recedendo, de communibus ſermonem facere:ut in hunc modum ab ipſis ad particularia ſermonem accommodantes, non omnino aberremus.*

Non tamen ſicuti communis, ita etiam propria 2
vniuſcuiuſq; ſcribi poteſt.ſed ſcripta cõtrario modo ſe habent ad actiones, tum ſæpe aliàs, tum non minimè in iis quæ nunc à me ſcribentur.

P*er ea quæ ſuperius dixit, particularium auxit utilitatem:per ea,quæ nunc dicit,horum uenationem comprehenſionemq́; orationi non poſſe ſubijci oſtẽdit.& ait,contrario modo ſe habere ſicuti communia ad particularia, ita ſcripta ad praxeis,id eſt actiones.*Dum *enim artis opera exercemus atq; tractamus, particularia quærimus.* I*ngredientes enim ad ægrotũ quempiam,non communem, ſed propriam illius naturam curamus. Verũ in ſermonibus particularia tum dicere,tum interpretari nequimus: ſed & ipſa ſub cõmunium doctrinam reducimus.* Hócque *inuenire licet non in febribus tantùm,ſed & in alijs etiam affectibus.nam in illis etiam opere quidem particulare curamus:ſermone autem,uniuerſale docemus.*

3 Petiiſti enim, ut nos remediorum quandam tibi vniuerſalem methodum ſubfiguraremus. Hęc autem qualitate & quantitate ſingulorum præſidiorũ, & modo eorum vſus, & occaſione, quæ horum omnium cognitu difficillima eſt, perficitur. circa quã præcipitem admodum exiſtẽtem, quemadmodum alicubi & hoc dicit omnium bonorum nobis auctor Hippocrates, ſæpenumero vides non vulgares ſolùm medicos, ſed optimos etiam falli.

Hoc in loco confirmare magis ſuam ipſius rationem uolens, hoc eſt particularia oratione non poſſe explicari, & hæc intulit. in quibus oſtendit Glauconem petiiſſe ab ipſo, ut curatricem ſibi methodum compendioſè ſcriberet. Sed quoniam hæc, ait, progredi non poteſt niſi per quatuor hos canones, quantitatem, qualitatem, utendi modum, & occaſionem: oportet ſanè & hos canones rectè aſſequi. Qualitas igitur ab affectionis ſpecie ſumitur. ſi enim morbus calidus, refrigerare. ſi frigidus, calefacere: quemadmodum ſi ſiccus, humectare: ſi humidus, ſiccare cum debemus. Verùm non ſufficit hæc tantùm nos ſcire: ſed & quantitatem metiri adhibendorum præſidiorum: id quod non amplius à ſpecie, ſed à quantitate affectionis, & ab ipſius magnitudine ſumitur. Nam *ſi nouerim, uerbi gratia, refrigerari oportere, nec ſciuerim quantum refrigerari oporteat: falli me circa curationem eſt neceſſe. Quippe quotquot quantitatem ignorarunt, uel præſidijs imperfectius uſi fuerunt: in contrariam certè intemperiem corpus imprudentes duxere. Oportet etiam ut modum utendi ſciamus: uerbi gratia, ſtomacho patiẽti quomodo præſidia adhibere oporteat, intrinſecus an extrinſecus. ſæpenumero enim incurabilis cùm eſt ſtomachus, nul*

lum

lum intus adhibitum medicamentum ſuſtinet. in hoc enim nobiſcum bene agitur, ſi extrinſecus curationem adhibeamus. Quin & dyſenteria, (quæ eſt inteſtinorum ulcus) aliquando per inferiora, nonnunquam per ſuperiora utendi modum nobis dictat. nam cùm ulcus eſt in tenuibus inteſtinis, per præſidia, quæ ſuperius ingerũtur, curationem molimur: cum infra in craſsis eſt, iis quæ per inferiora iniiciũtur, utimur. nec uulgaris eſt hic ſcopus. Sed præ omnibus his difficillima cognitu eſt occaſio, quippe quæ maximè momẽtanea ſit, ſicuti diuinus Hippocrates *in* Aphoriſmis *pronũciauit, inquiẽs,* Occaſio autẽ præceps. *Nam cũ* » *ſemper fluant noſtra corpora, & uariis ſubinde modis ſe habeant: præſidia etiam in ipſis diuerſa eſſe, & alia ſingulis occaſionibus neceſſe eſt.* Nequaquam *ergo occaſio, quæ maximè præceps ſit, comprehendi poteſt: ne ſi quis ipſam iuxta ſequi ac comitari queat: ita ut appoſitũ præſidium opportunè adhibeatur. Ob idq́; infortunia ſpeciq́; fruſtrationes non idiotis tantùm, ſed optimis etiam medicis euenire conſpicimus.* Verùm *idiotæ ob ſuam ipſorum imperitiam cadunt: artifices ob rei incomprehenſibilitatẽ.* Cũ *ergo quatuor ſint hi ſcopi: duo tum communes ſunt, tum idiotis etiam cognitu faciles, modus utendi, & qualitas.* Quis *enim neſcit calidum refrigerandum eſſe, & frigidũ calefaciendum.* Quin *& utendi modus quamuis difficilius percipiatur quàm qualitas, non omnino tamẽ captu difficilis eſt.* Reliqui *duo tum proprii, tum cognitu difficiles ſunt, occaſio & quantitas.* Nec *affectum ullum prohibere quis poterit, qui his ſcopis non uſus fuerit.* Ad *ipſa enim artis opera ipſis neceſſariò egemus.* Si *igitur neceſſarium eſt per hos ſcopos fieri curationẽ, ſanatioq́; ſine his perfici nequit, quippe quæ uniuſcuiuſque propria ſit, propria*

autem ſcribere ſit difficile: ad communia ne ceſſariò conuertimur. hæcq́; docemus nihil nobis primario ad curationem conferentia, ſed ſecũdaria ratione. Illa enim particularibus adaptantes, raro ſpe euentúque fruſtramur.

Quinetiam quod magnum ſit quantitatem recta cōiectura ad facultatē accōmodare, idē vir ſcripſit. Cum igitur ad rectè curandum maximè cōferre videatur & occaſio & quantitas præſidiorum, hęc autē in ſingulis ægrotãtibus propria inuenias, nihil autem quod ſit proprium, ratione explicari poſsit: hac ratione quod commune eſt, ſcribere cogimur, quamuis id vſu ſit ſecundum. Nam & quoſdam ægrotos ſæpenumero inuiſimus, quibuſcum dum ſani erant, non eramus verſati. quare cum quem colorem, vel habitudinem, vel naturalem calorem, vel arteriarum motum haberent, haud ſciuiſsemus: ſatis aliquando idonei iudices magnitudinis morborum non fuimus. Nam quantum à natura diſtat vnuſquiſque morbus, ad tantum etiã peruenit magnitudinis. Quantum autem diſtat, ſolus ille ſcire poteſt, qui id quod ſecundum naturam eſt, exquiſitè cognoſcit. Hoc ergo in ipſis ignorantes: ne omnino hæſitemus, ad id quod commune eſt, confugimus, quamuis id vſu ſit ſecundum.

4 Libro de alimento

Probè ſermoni additum eſt, bona coniectura, id eſt εὐςόχως. coniecturalis enim eſt ipſa quantitas: nec à quopiam exquiſitè ponderari poteſt: ſed unuſquiſq́;, prout eſt prudens, ita ad id quod exquiſitum eſt, accedit. In hocq́; excellentes medici cœteris imprudentioribus præſtant. quippe qui ad quantitatē coniectura aſſequendã præſtantiores ſint. Vox autem ad facultatem ſeu ad uires (græcè

eis

εἰς δύναμιν,) uel præſidiorum, uel laborantium, uel medentium accipienda eſt. Præſidiorũ quidem, in hunc modum. quando ægrotanti corpori uel nutrimentum uel medicamentum offerimus: horum non moles, ſed uis inueſtiganda eſt. quippe multa inuenire licet, quæ in magna mole paruam uim, uel in parua magnam obtineant. Enimuero ſerpentium uenenum mole minimum, ui maximum exiſtit. cõfeſtim enim ad cor, iecur, & cerebrum repit: unáq; cum principijs totum corpus corrumpit. Olera multam quidem molem habent, uim uerò minimam. exiguum enim admodum corpori nutrimentum præbent. & ob id multi idiotæ admirantur. *

Plus vero & in hoc quidpiam artifex habet quã 5
iners. Et quid eſt hoc ipſum plus? Hippocrates quidẽ & hoc primus omniũ, quos ſcimus, ſcripſit. Pleniuſaũt id explicarũt ex poſterioribus quicũq; illius ſcripta intellexerunt: quorũ vnus fuit Mneſitheus Atheniẽſis, vir tum in reliquis omnibus, quæ ad artem ſpectant, abundè doctus: tum quantũ methodo artem medicã exercere oporteat, nulli peritia ſecũdus. Hic Mneſitheus à primis & ſupremis generibus auſpicatus, diuidi ea oportere cẽſuit per ſpecies genera, & differẽtias: & rurſus diuiſa eodẽ modo diuidi: & illa rurſus eodẽ modo: quoſq; ad talẽ quandã ſpeciẽ perueniamus, poſtquã diuidẽdo, in vnũ numero & indiuiduũ deſinamus. Mihi verò ſatis eſt breuibus tibi meã explicaſſe ſententiam. nã ridiculus eſſem, ſi te tua docerẽ, tanquã iãpridẽ ea à Platone nõ didiceris. neq; enim vt te aliquo pacto quicquã de hac methodo, quæ circa diuiſionẽ verſatur, docerẽ, mẽtionẽ feci: ſed quia mihi ad ſequẽ-

tem deinceps ſermonem omnẽ,vtilẽ eam fore exiſtimo.cauſamque ob quã ſubinde plurimos medicos errare vides,cũ tu diſcere cuperes,eã tibi aliter indicare nõ licebat. Nã quæ in aliis ſectis contingũt errata:& quæ multi medici in ægrotãtibus delinquũt:primam ac maximam cauſam habent, diuiſionis prauitatẽ.Quidam nãque in primis & ſupremis generibus perſiſtunt, ſolis indicationibus, quę ab iis ſumuntur, contenti: Quidã vſque ad aliquid quidem diuiſerũt,ad finem tamẽ vſque non peruenerunt: Multi etiam vitioſis diuiſionibus ſunt vſi.

In Phedro.

Inertes,hoc eſt ἀτέχνους dicit, eos qui artem ſine ratione aggrediuntur,quemadmodũ & Plato oſtendit, in-
» quiens,Artem haud uoco rem, quæ ſine ratione eſt: Ar-
» tifices uerò, eos, qui Hippocraticis methodis aduerſus
» morbos pugnant. Igitur artifices plus habent,quàm inertes ex hac dignotione:ueluti & Hippocrates in Pro-
» gnoſtico oſtendit, inquiens, Prænoſcens enim & prædi-
» cens apud ægrotantes præſentia,præterita,& futura,cre-
» detur utique ægrotantium res cognoſcere. Ex his autem eo in loco oſtendit etiam curationem optimè ipſi eſſe progreſſuram.Sed unde dignotio ipſi erit? An certè quia ἐυμεθόδως .i.rectâ methodo arte utatur. ἐυμεθόδως autem nihil aliud eſt,quàm per diuiſionem rectam:ita ut genera ſumendo,& per proprias differentias in ſpecies diuidendo,demum in aliquod indiuiduum incidat, quod non amplius diuiſionem ſuſcipiat.Hoc ergo Mneſitheus fecit, philoſophiã aliáſq; diſciplinas exquiſitè callẽs, atq; in medica arte primas partes ferẽs.Hic primus poſt Hippocratẽ aggreſſus eſt methodo medicã artẽ conſtituere, hac uſus

diuiſione

diuiſione. Si lubet, eius diuiſionem in medium afferamus. Dicebat ergo Mneſitheus, Medicum uel ſanis ſanitatem cuſtodire: uel ægrotantibus ægritudines morboſue curare, at ſanè ſanitatem ſimilibus cuſtodire: morbum contrarijs tollere, perpetuoq; cauſas morborum excindere. cauſas autem uel quantitate, uel qualitate infeſtare. quantitatem uel in ſpiritibus uel in humoribus conſiderari. ac rurſus qualitatem uel mordacem eſſe, uel ſalſuginoſam, uel acidam, uel acrem, uel calidam, uel frigidam. Sed & horum ſingula ab alijs rurſus cauſis fieri. etenim ſuccos eiuſcemodi genitos eſſe uel à natura ſtatim in prima animalis conformatione, uel ab adſcititia quadam temperatura poſterius ob errores facta. * *

Nam & anni tempus ſuccorum ideas cõmutare: quem enim eſſe, qui neſciat æſtatis tempore bilem procreari, hyeme pituitam, ac ſanè ſanguinẽ uere, ſicuti melancholicum ſuccum autũno? Quin & regionem eadem poſſe quæ & anni tempus, & ætas, & diætæ formam alio, uel alio modo inſtitutam. Quin & labores ſuccos mutare: hos autem uel circa animam, uel circa corpus conſiſtere. * * *ipſius uero animæ, qui immoderatis laſciuijs utuntur. nam nimium etiam uenereorũ uſum ſubiectum animæ ſpiritum digerendo diſsipandoue, laborẽ animalem utiq; dici. Quin & curas cogitationesue, triſtitias item, memoratas ſuccorũ qualitates facere. Hic ergo Mneſitheus ita diuidens, in ea incidebat, poſt quæ deinceps progredi non licet. Sed quoniam Galenus cum Glaucone philoſopho diſputat, generis meminit, & differentiarum, & ſpecierum, & indiuiduorum: in quibus ipſe fuerat cõformatus, ac ab incunabulis, ut ita dicã, educatus, à Platone ipſa diſcens. ob id ait, mentionẽ horum feci, non ut te tua doce-*

rem:hoc enim ridiculũ eſſet:ſed quia ad docẽdorũ pollici tationem eiuſcemodi diuiſiua methodus utilis eſt: ac etiã quia ob errata,quæ circa ipſam contingũt,medicorũ infortunia ſpeiq́; fruſtrationes accidũt.cuius rei tu cauſam diſcere cupiebas. Nunc ergo,inquit,audi: Controuerſia quæ in ſectis cõtingit,ac multorũ medicorũ infortunium ſpeiq́; fruſtratio,ex diuiſionis prauitate oritur. Fit autẽ tribus modis.Nã quidã primis generibus ſunt cõtenti, nec amplius ipſa in alias particulares ſpecies diuidũt:ſicuti ſane etiã Methodici fecerũt:qui ſtrictũ duntaxat,& fluxile, & complicatũ iudicarũt ſciri oportere:nec ulterius hæc diuiſerunt.Quidã autẽ genera quidẽ diuiſerunt,imperfectè tamẽ nec uſq; ad indiuidua diuiſio ipſis peruenit:quẽadmodum etiã Eraſiſtratus feciſſe uidetur.Alij etiã praue diuiſerũt,qui eſſentialibus differẽtijs accidẽtales oppoſuerunt:ſicuti ſane Archigenes fecit.hic enim dicebat,febrium has quidem uehementes eſſe, has uero diuturnas.at porrò uehementia quidẽ eſſentiæ febriũ propria eſt:nam caliditatis eſt characteriſtica ac obſignatrix, quæ caliditas ipſius febris eſſentia eſt:diuturnitas autẽ accidens eſt:accidit enim febribus,ut uel in longũ uel in breue tempus extendantur.dicebat igitur,febrium has quidem eſſe uehementes,has uero diuturnas:quando uehementi imbecillũ,diuturno breue opponere oportuiſſet.Hoc ergo modo in diuiſionibus errantes,ſectarum etiam controuerſiam conſtituerunt.

6 Quicunque autẽ omnia & quæ ſecundum naturam,& quæ præter naturã ſunt,ad eiuſcemodi methodũ reducens,ex omnibus iis,quæ per diuiſionẽ ſunt inuenta,integrã ſumit indicationem:hic ſolus, quantũ per humanas vires licet,medẽdo non errabit

bit:atq; notos quidẽ melius quã alios:ignotos autẽ quàm fieri poterit proxime notis curabit. Si quis enim diſtinxerit primũ quidem ætatẽ, poſtea temperaturarum ac facultatum differentias: cæteráque omnia, quæ hominibus inſunt, calores dico, habitudines, pulſuum motiones, aſſuetudines, vitæ ſtudia, & animi mores: hisq; differentiã, quæ eſt inter marem & fœminam, addiderit, ac quæcunq; ad regiones, & anni tẽpora, aliasq; ambientis nos aeris conſtitutiones ſpectant, conuenienter diſtinxerit: hic ad propriã laborantis naturã dignoſcẽdam prope accedet. Verùm ex his omnibus quædam in libris De pulſibus, quædã in libris De temperamẽtis ſunt determinata. Sicuti etiã eorum omniũ quæ præter naturam ſunt, quotquot ſunt per genera & ſpecies differentiæ, vniuerſas in libro de affectibus definiuimus. Nũc vero tota noſtra oratio de iis erit ęgrotis, quorum naturam, antequàm in morbum inciderent, ſciueramus: cũ ipſis tamen reliqui etiã omnes intelligentur, qui nobis erant ignoti. Neque enim difficile fuerit ab eo, quod perfectè eſt diſtinctum, id etiam, quod tale non ſit, inuenire.

Nos ergo Mneſithei diuiſionẽ tradidimus: ac quomodo diuiſionis prauitas, errorũ ſit cauſa, demõſtrauimus. Age iam auctoris etiã diuiſionẽ tradamus, per quam omnia tum quæ ſecundum naturam, tum quæ præter naturã ſunt, ſciri oportere, atque ab unoquoque indicationem quandam deſumi cenſet. Quæ igitur ſunt ſecundum naturam, uel elemẽta ſunt, uel temperaturæ, uel ſucci, uel particulæ, uel facultates, uel actiones, uel ætates. quin & anni tempora, & regiones, & recentiores conſtitutiones. Horum autem ſingula ſubdiuiduntur. Nam elementorum aliud

eſt

eſt calidum, aliud frigidum, aliud ſiccum, aliud humidum. Ac temperaturarum nouem ſunt differentiæ, quatuor ſimplices, & quatuor compoſitæ, ac præter has temperata. Succorum etiam alius ſanguineus, alius pituitoſus, alius bilioſus, alius melancholicus eſt. Particularũ etiam aliæ imperant, aliæ imperantibus ſubſeruiunt: aliæ connatas ſolùm habent facultates, aliæ connatas ſimul & influxas. & aliæ quidem ſimilares, aliæ inſtrumentales: ac ſimilarium aliæ actionem obeunt, aliæ uſum præſtant: ac rurſus inſtrumentalium aliæ actionem obeunt, aliæ uſum præſtant.

Ac facultatum aliæ ſunt naturales, aliæ animales, & animalium aliæ ſenſibiles, aliæ motiuæ, aliæ rectrices. atq; ſenſibilium alia uiſoria, alia auditoria, alia olfactoria, alia guſtatoria, alia tactoria. motiuæ unà cum partibus motis diuiduntur: tot enim ſunt ſpecie motiuæ facultates quot & partes motæ. rectricum alia imaginatrix, alia cogitatrix, alia memoratrix exiſtit. atque hæc eſt facultatum animalium diuiſio. Naturalium autem alia eſt uitalis, quæ à corde prouenit, atque per arterias in uniuerſum corpus diſpenſatur: aliæ autem re uera ſunt naturales. & harum aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ. ac primarũ alia eſt formatrix, alia generatrix, alia auctrix. ſecundarũ, quæ ſanè primis ſubſeruiunt, alia attractrix, alia retẽtrix, alia alteratrix, alia expultrix eſt. Actionum porrò ſubdiuiſio eadem eſt. cum facultatum ſubdiuiſione. quot enim facultates, tot etiam actiones exiſtunt. Aetatum etiam alia puerilis, alia uigens, alia decreſcens, alia ſenilis. Temporum anni aliud uernale, aliud æſtiuum, aliud autumnale, aliud hyemale. Regionũ quoq; alia calidior, uel frigidior, uel ſiccior, uel humidior eſt: alia calidior & ſiccior uel calidior & humidior, uel frigidior & ſiccior, uel frigidior & humidior

midior:alia temperata. Conſtitutionũ item eodem modo conſtitutiones autem (græcè καταςάσει)dicimus paricu lares aëris mutationes:quæ ſanè cũ anni tẽpore nõ neceſſario conſentiũt:quoniam ſepenumero inuenire licet in æſtate conſtitutionẽ hybernã,& in hyeme æſtiuam:atq; in aliis eodem modo. Hæc porrò eſt rerũ, quæ ſecundum na turam ſunt, diuiſio. Iam ad alterã ueniamus ſectionẽ rerũ ſcilicet quæ præter naturã ſunt. Hæ genere ſunt triplices. aliæ faciũt,aliæ fiunt,aliæ ſequuntur.faciunt cauſæ, fiunt morbi,ſequuntur ſymptomata. Cauſarũ aliæ procatarticæ,id eſt primitiuæ,aliæ proegumenæ,id eſt antecedẽtes, aliæ ſynecticæ id eſt coniunctiuæ. Morborũ alij ſunt ſimilares, alij inſtrumentales,alij communes. Similarium,alij ſimplices, alij compoſiti: & alij quidem ſecundum nudam qualitatẽ,alij cũ materia influxa. Et inſtrumẽtaliũ alij in formatione,alij in numero,alij in magnitudine,alij in cõpoſitione. Et qui in formatione ſunt,alij in figura,alij in meatu,alij in cauitate,alij in aſperitate,alij in leuitate. Et qui in numero ſunt,in ijs alia deficiunt,alia abundant.& deficientiũ,alia,tota defficiunt:alia,partes.& abundantium,alia ex genere ſunt eorũ,quæ ſunt ſecundũ naturam: alia ex genere eorũ,quæ ſunt præter naturã. Et qui ſunt in magnitudine,in ijs alia deſunt,alia excedunt. Et eorum qui ſpectantur in poſitura,alij fiunt ex naturali partium poſitione permutata:alij communione,quæ inter ipſas eſt mutua,læſa. Hæc eſt morborũ diuiſio. Symptomatũ autẽ, alia in læſionibus actionũ conſiderantur,ut apepſia,id eſt inconcoctio,allucinatio.& ſingulæ aliæ læſiones:alia in corporum affectione,ueluti cum malus color hominẽ deprehẽderit,quemadmodum in ictcris,uel quæcunque alia affectio:alia in ijs,quæ excernuntur, uel cohibentur, ut in

alui pro

alui profluuijs & ſuppreßione,in urinæ retentione & in diabete uocato.Actionũ læſio, alia eſt abſoluta,alia debilis,alia deprauata.Atq; hic ſcriptoris diuiſio terminatur, quæ incipit quidem à generalißimis,procedit uerò uſque ad indiuidua per medias ſubalternas ſpecies:quæ genera quidem ſunt inferiorum,ſpecies uero ſuperiorũ:& ob id ſubalternorum appellationem ſortitæ ſunt.

7 Incipiamus igitur à febribus: quandoquidẽ & tu earũ præcipuè curandarũ methodũ tibi tradi cupiebas,primũq; de ſimpliciſsimis, quas Hippocrates ephemeras id eſt diarias vocat,dicamus.Tales ſunt quę ob laſsitudines fiũt,& ebrietates,& iras & iracũdias,& triſtitias,aliasq; animi curas vehemẽtes. Et quæ ex bubonibus ortũ habẽt,ex hoc genere ſunt: pręter quã ſi abſq; vlcere fiãt manifeſto,tũc enim ſuſpectæ ſunt,nec vllo modo mites.Sed & vigilia plerunq; ſimplicẽ febrẽ intulit,ſicuti ſanè & refrigeratio,& exuſtio.Hę omnes febres facillimè ſolui poſſunt,hoc ſanè modo.Oportet ſiquidẽ eos cõfeſtim ducere ad lauacra,atq; ad aliã conſuetã victus rationem.Quandoquidẽ qui celebratam illam diatriton (id eſt triduanam inediam)in omnibus hiſce admittunt,acriores ſæpius eiuſcemodi febres reddiderunt:quãuis & aliter præterea delinquãt.quẽadmodum certè vides multos in quolibet ingreſſu delinquere,ita vt manufactum re vera faciant morbum.

Hoc in loco cõſequenter incipit exequi id quod Glauco petijt:ac primo loco methodũ tradit curãdi febres diarias.Diarias autem uocãt febres,quæ ex ſpiritu incaleſcente fiũt:quæ ſanè ſimplicißimæ atq; benignißimæ ſunt, atq; ad ſui ipſarũ generationẽ unius diei tẽpus ſatis habent

*bent.Fiunt autẽ hæ febres,uel à corporeis uel ab animalibus motionibus:corporeis quidẽ,ex laſsitudinibus,ſtipationibus,& ebrietatibus:animalibus uero,ex curis,triſtitijs,iracundijs,& reliquis id genus.ex his enim omnibus cũ cõteratur * ſpiritus,acriorq́; ſeipſo reddatur: impertitur cordi caliditatẽ,atq; eiuſcemodi febrẽ accẽdit.Sunt ergo omnes hæ febres,ut diximus benignæ: quẽadmodum ſanè & quæ ex bubonibus excitãtur.In his tamẽ ſermo diſtinctione limitationeq́; indiget.Nã febriũ,quæ ex bubonibus excitantur,hæ quidẽ ſunt diariæ:fiũtq́; euidẽti quapiã cauſa in corpore prægreſſa,ueluti ſi impigerit quis, uel alioqui ulcus habeat.Quoniã enim quæ dolent,fluxu ſemper tẽtantur,materiæ ad membrũ ulceratũ ferri ſtudent:poſtea in itinere imbelliciori particulæ occurrẽtes, in illã decũbunt,illamq́; moleſtãt,atq; in tumorem attollũt.Vocatur autẽ eiuſcemodi res,Bubo.Sæpenumero autẽ cùm copia ſit in corpore,periculũq; immineat,ne ab ipſa uires ſuffocẽtur:natura ueluti repugnat,ac recalcitrat, ipſam deponere uolẽs.Quoniã igitur haud poteſt per ſenſibiles excretiones eius uacuationem moliri,ipſam tranſmittit ad imbecilliores partes,Adenas,ſeu Glandulas,dico.Sicuti enim hoſtes ciuitatẽ obſidentes,quam uarij milites cuſtodiant,à potẽtioribus propelluntur,irruũt autem in imbecilliores,à quibus haud amplius propelli poſſunt: Sic & ſucci,dũ à ualida facultate propelluntur,ad imbecilliores particulas accedũt,Glãdulas dico:quæ ſanè non imbecillitatis tãtũ ratiõe ad materias ſuſcipiẽdas prõptè ſe habẽt,uerũ & ob propriã ipſorũ raritatẽ.nã cùm laxæ ſint,meatusq́; apertos habeãt:facilè in ſeipſas copiã admittunt. Hæ ergo febres quæ ob copiam eueniunt, benignæ non ſunt:ſed ex genere earum,quæ ex putredine ſuccorum*

fiunt

ſiunt,exiſtentes, periculum inferunt non uulgare. Atque mentem diligẽter adhibere oportet,ne imprudẽtes iis qui ex putredine febricitant,ſine cuſtodia uictũ inſtituamus, putantes eos febrem habere diariã:cùm eiuſmodi error oriatur ob cõmunitatem,quam bubo tã ad eas,quæ ex putredine oriũtur febres,quã ad diarias,ut diximus,gignẽdas habet. Diarias igitur curare, haud eſt difficile: imò admodum facile. Nam ſtatim poſt acceßionis declinationem,lauacris ipſos uti iubemus:atq; ad conſuetam uictus rationẽ reducimus. Methodici uerò non ita ſanè,ſed cùm eos aſſumunt;iubent ad tres dies cibum non capere:quòd acceßionem,quæ per triduum fit, obſeruandam eſſe cenſeant. Arbitrantur enim cunctos ferè morbos per triduũ accedere. Hi ergo,eiuſcemodi laborantes maximè lædũt: quippe qui eorum febres acriores reddant:atq; ad febris acrimoniam,intemperiẽ,quæ ab inedia prouenit,addant. Non ſolùm autẽ in hoc errant:ſed ut aliquid facere, nec fruſtra ad laborantem accedere uideantur,perfuſionibus utuntur importunis,& irrigationibus, & cataplaſmatibus:à quibus non ſolùm nihil iuuatur laborans,quinimo læditur atque ob id ait Galenus ab ipſis manufactum fieri morbum.

8 Quæ igitur ad curationẽ harũ febriũ pertinent: in prõptu ſunt:quæ verò ad dignotionẽ, diligentiã maiorẽ requirũt:nec vllus ante nos,quantũ res exigebat,ea ſcripſit. Vnde nihil mirũ eſt,multos in curationibus tantũ delinquere,quantũ etiã in dignotionibus fallũtur. Sępenumero enim quidã caſu aliquo in graues morbos ab initio inciderũt:ſicuti vino repleti,vel exuſti,vel refrigerati,vel laſsitudine fatigati,vel vigilias perpeſsi,vel irati,vel quomodocunq;

cunq; aliter à cauſa, quę ex ſeipſa lędere poſsit, correpti: deinde totum id ob antegreſſam cauſam, non ob aliam quandam affectionem eueniſſe arbitrati: negligentius inſtituta ſibiipſis victus ratione, latenter in incurabilem, aut ægrè admodum curabilem morbum ſeipſos proiecere. Ob hæc igitur ante omnia prouidere oportet, ſicuti etiam Hippocrates adhortatur, vt non futura ſolùm, ſed & præterita & præſentia prænoſcamus. Nam & quod nunc proponitur, ad eam artis partem attinet, nóſque quàm manifeſtè poterimus, id ſcribemus. Neque enim parua eſt differentia, ſi laborantem laueris, ac confidere iuſſeris: an per omnem cuſtodiam, ſecuritatemq; traduxeris. Ingreſſos igitur ad ægrotantem, primum quidē à maximis ea quæ circa ipſum ſunt, conſiderare oportet: poſtea ab aliis, nihil etiā quod minimū ſit, pro viribus omittentes. Nam quòd magis, vel minus indicationi à maximis ſumptæ, credamus, id ex aliorum additione fit. Maxima igitur febrientibus omnibus, tum in pulſibus, tum in vrinis indicia ſunt. Addere etiam ipſis oportet vniuerſa alia circa faciem & decubitus & reſpirationem ab Hippocrate dicta, & quæcunq;, vel per ſuperiora, vel per inferiora euacuantur. & ſanè ſi quod etiam ſymptoma circa quamlibet particulam corporis, vel ipſius actionem conſiſtere videas, qualia certè mille in millibus ille ſcripſit, nullum ex iis negligenter prætereas. Hæc quidem in omnibus febribus ſunt communia. Quare in ſimpliciſsimis quoque, de quibus præſens eſt ſermo, nihil horū omittere oportet. Sed quoniam quæ à pulſibus & ab vri-

nis ſumuntur, febris formã indicant: Pulſibus quidem nec phlegmones ſignũ habentibus, nec penitus inæqualitatem in vna arterię applicatione, vel ſi habeãt, eã omnino obſcurã: Vrinis verò vel omnino iis, quæ ſecundum naturã ſunt, ſimilibus: vel nõ multũ à natura diſtantibus: Tunc accedere oportet ad vniuerſa alia ſuperius dicta. Ac cùm, veluti chorus, cõſonanter omnia loquantur, fidere iam oportet: &, ſi velis, interrogare, nũ aliqua manifeſta cauſa præceſſerit. Nam ſi & hoc faſſus fuerit ægrotãs: prima febris ſolutiõe expectata, lauare ſtatim oportet: cùm fidelior tibi dignotio fiat ex ipſa ſolutionis forma. Nam & arteriarũ motio ei, quæ in ſanis eſt, ex toto aſsimilatur. quippe cùm nulla alia febris ad id, quod ſecundũ naturã eſt, redeat: ne ſi tempus illud inter priorẽ extremitatẽ, & ſecundũ principium, interiacẽs, quàm multũ fuerit, quemadmodũ in tertianis & quartanis. In illis enim febris ſignũ ſemper permanet: In diariis autẽ totũ deletur acceſſione ceſſante. Plurimis autẽ ipſarũ etiã madores, quibuſdã verò etiã ſudores vtiles poſt apparẽt: aut omnino ſanè veluti vapor quidã copioſus ex profundo attollitur. Sed & vrinæ multo meliores nũc quàm in febris initio tibi apparent. Et ſi capitis vel alterius cuiuſdã partis dolor ſimul inuaſerit, nec is ipſe amplius perdurat. Et laborãtis facilis tolerantia, cùm maximum & ipſa ſit indicium, ac veluti ſigillum quoddam vltra omnia alia, febris manſuetudinem tibi indicabit. Et ſi, dum lauantur, nec horror quidã inſolitus moleſtauerit, nec alia quippiam inſuauitas: Et ſi poſt lauacrum deinceps in facili to-

lerantia perſtiterint:cõfidenter iam ipſos nutries: ac vinum intrepidè bibendum præbebis, quantum præſentibus eſt conueniens.

Dignotio uia eſt ad curationẽ, & ſine hac modus curationis rectè cõfici nunquã poteſt. Neceſſariũ igitur eſt, ut qui diariã febrẽ curaturus eſt, eius prius dignotionem poßideat. Promptũ ergo eſt dicere, diarias febres à procatarctica cauſa fieri: quæ uerò ex putredine ortũ habẽt, non item. & hac re has ab illis diſtinguere oportet. Sed quoniã ſæpenumero euenit, ut febris, quæ ex putredine ortum habet, cum aliqua procatarctica cauſa inuadat: ut ex hoc ſæpe decepti inexercitati medici ſuſpicentur eã febrẽ eſſe diariã: hincq; negligentius uictũ inſtituentes, magnopere peccent, periculumq; nõ uulgare laboranti cõparẽt: ob id melius eſt uniuerſam exquiſitè diariarum febriũ naturam per uocata ſigna tum præſentia, tũ præterita apponere. Horũ autem ſignorũ alia ſunt maxima ac principalißima: alia ſecundũ habent naturã. Ac maximis quidẽ maximè credere oportet: iam uerò minimorũ etiã ſuffragium eſt addendum. Nã hæc addita, maiora confirmant, atq; ſtabiliunt. Maxima autẽ ſunt ſigna, quæcunq; à principijs ſumuntur. Principia autẽ tria ſunt, ut ſæpius didicimus, cerebrũ, cor, & iecur. Cerebrum ſanè haud multũ nobis ad febris dignotionem confert: ſed cor & iecur. atque hæc meritò. Nam febris proprius eſt affectus cordis: huius autem affectio per pulſus oſtenditur. Quin & caliditas eſt ſuccorum in uenis & iecore exiſtentium: qui certè per urinas oſtenduntur. Igitur ſigna maxima in febribus, urinæ ſunt & pulſus. Reliqua uerò ſunt accubitus, & eius differentiæ: & quæcunq; circa faciem apparent, in prognoſtico iam ab Hippocrate decantata: reſpiratio, &

*ipſius rhythmus:& ſi qua actio in aliqua particula oblæſa ſit:& quæ uacuãtur,uel retinentur:& ſi qua particula tumorem habeat,uel aliquẽ dolorem:Hæc inquam omnia addere oportet dignotioni,quæ à maximis ſumitur.Itaq; urinæ in diaria febre habere debent ſubſidentiam,hoc eſt hypoſtaſim albam,læuem,& æqualem,ac ſanorum ſubſidentiæ ſimilem.Parum tamen duntaxat in colore & conſiſtentia à naturali ſtatu digreſſæ ſint,ob febris nimirũ caliditatem acriores quoquo modo redditæ: & nullum putredinis ſignum habentes:eſt autẽ id,ſubſidentiæ inæqualitas.Tales ergo ſint urinæ.Sed & pulſus magnus permanet,& celerior,& frequẽtior ob caliditatem.æqualis etiã ſanè eſt,ac nullam indicat inæqualitatem,nec cõtractionem accelerat:id quod febrium ex putredine ortarũ proprium eſt:cùm facultas inſiſtat ac conetur per cõtractionem putredinoſa,fuliginoſaq; excrementa expellere.quòd ſi inæqualitatẽ habeant pulſus,mediocris ipſa eſt.fit enim aliquando hæc ipſa inæqualitas ob febres diarias,quæ ex ſtipatione gignuntur: in his enim cùm clauſi ſint meatus, nec amplius quæ digeri ſolita ſunt,euacuentur,facultas ab *ijs grauata,aliquam in pulſu facit inæqualitatem. Hæc ergo ſunt maxima. Si uero omnia memorata cum his conueniant:tunc dignotionem confirmare,ſtabiliréq; oportet. quandoquidem ipſa magis ſcientifica erit.Si etiam laborans febrem ſibi ab aliqua procatarctica cauſa,uel aliqua ex ijs quæ circa ipſum ſunt,eueniſſe dicat:tunc ſanè ſtatim poſt acceſſionis ſolutionem ad lauacrum abducendus eſt. Non tamen in ipſa morbi ſolutione dignotio negligenda eſt.ſed certè tum in lauacro,tum poſt lauacrum ſigna aduertenda ſunt:in lauacro quidẽ,ſi nullus ipſis fiat horror: nam hic in febribus ex putredine ortis,fieri natura ſolet,*

cùm à

cùm à lauacri tepore putredinoſa excrementa fundãtur, ac ad particulas ſenſibiles ferantur, easq; mordicẽt, hacq; de cauſa horrorem faciãt. Sed & poſt lauacrum digitos ipſi arteriæ inijcere oportet: & interrogare num aliquam præter naturam affectionem corpus habeat. Nam *ſi re uera febris ipſa ſit ex natura diariarum: nullum modũ præter naturam pulſus indicabit: ſed in omnibus ſanorum rhythmum ſeruabit, non ut in tertianis, & quartanis, & reliquis omnibus ex putredine ortis. in illis enim, nec in interuallo etiam, inuenire licet pulſum, qui pulſui ſecundum naturam exiſtenti, ex toto ſimilis ſit: ſed is omnino putredinis ſignum habere conſpicitur.* In *diarijs ſanè unà cum acceßionis ſolutione morbificæ etiam cauſæ ceſſant, nec reliquiæ amplius affectionis illius, quæ febrem pepererit, remanent.* Quin *& quibuſdam ipſarum madores (quos Græcè* νοτίδας *appellant) laudabiles apparẽt, quibuſdam uerò ſudores.* Quæ*ſitúque dignum eſt, cùm febris in ſpiritibus ſit, unde ſudor excernatur.* Et *dicimus, ſpiritũ qui iam calefactus eſt, dum excernitur, ſuccum aliquem circa ſuperficiem inueniendo, eum attenuare, atque in ſudores reſoluere, ſecúmque etiam excernere.* Nonnulli *uerò dicere conati ſunt, ſpiritũ feſtinare, ut digeratur: deinde denſiori ſuperficiei occurrendo, ſiſti: atque in aquæ naturam reuerti: hincque ſudorem excerni.* Hoc *autem eſt abſurdum. primum quidem, quoniã non ſpiritus ſed uapor eiuſcemodi ſymptoma ſuſtinere poteſt.* Præ*terea, licet etiam demus ſpiritum poſſe in aquam conuerti: ipſe tamen ubi conuerſus fuerit, non amplius excerni poterit.* Nã *ſi meatus ita denſati ſunt, ut etiam ſpiritui non ſint peruij, multo magis non permittent humorem exire. Craßior enim ſpiritu eſt humor.* Quare *hæc explanatio, haud eſt reci-*

pienda:ſed quæ à nobis dicta eſt.Differt autem quantitate mador à ſudore.Sudor enim,eſt copioſus:madores autem,pauci.Omnia igitur hæc ſigna animaduertere oportet poſt balneum. Quin & urinas rurſus inſpicere oportet, atque attendere,ſi multo meliores nunc euaſerint.Omnino uerò ſanè,ſiquod ſymptoma in febre acciderat,id & nunc ſoluetur. Et quod ultra prædicta colophonem,ac ueſtigium imponit, eſt ipſa facilis tolerantia laborantis. hæc enim præcipuè diariæ febris dignotionem confirmat ſtabilitq;.Nam in ijs febribus quæ ex putredine oriuntur, aliqua omnino anxietas oritur,& difficilis tolerantia:putredinoſis quibuſdam ſeminibus ad os uentriculi tendentibus, & tale ſymptoma facientibus. Si ergo hæc à nobis memorata,conſona ſint,ac idem inter ſe inuicem loquantur,naturam febris diariæ indicantia:oportet confidenter lauare, & conſueta uictus ratione nutrire.Dare autem debemus & ipſis uinum:eius menſuram,tum ad laborantis cõſuetudinem,tum ad præſentem neceßitatem,metientes.hoc enim eſt quod ipſe ait, quantum præſentibus eſt conueniens.

9 Nos verò(vt noſti)ipſis dicere ſolemus,antegreſſam cauſam à laborante dici * nõ ſuſtinentes.quod maximum eſt indicium eum non errare,qui talem quampiam ſit adeptus facultatem. Si ergo manentibus adhuc animi affectibus conſideratio fiat, ex pulſibus præcipuè tentanda eſt,vt in libris De pulſibus ſcriptum eſt. Poſt hos autem & ab aliis dignotio eſt petenda.Si verò illi quidem ceſſauerint,affectio autem remaneat:obſcurum profectò ex pulſibus inuenies indicium affectuum,qui febrem fecerint,ſed & ſine pulſibus reliqua tibi ſufficient.

* Alias interrogare.

Ex cauſis

Ex cauſis morbificis(ut in præcedẽtibus diximus)aliæ ſunt procatarcticæ, aliæ antecedentes,aliæ coniunctiuæ. Antecedentes igitur, atq; cõiunctiuas oportet ut medicus ſciẽs prænunciet:procatarcticas uerò à laborantibus interroget. Nunc autem *ipſarum quoq;(quantum fieri poteſt)tradere nobis uult dignotionem* Galenus,*ut nimirum ipſas prænunciando glorioſi euadamus: nec ab ægrotis decepti,in curatione fruſtremur.*Enimuero *procatarcticarum cauſarum aliæ ſunt animales;aliæ corporeæ. Animalium itaque prius dignotionem tradamus. Sunt autem hæ,iracundia,triſtitia, cogitationes, uigiliæ.* Illud *uerò prius dicere oportet, ab ijs cauſis aliquando hominem, etiamdum morbo laborat,adhuc detineri.etenim ſæpenumero multi febricitantes adhuc ſunt irati,uel triſtantur, uel cogitant, uel uigilant.uel igitur hæ ipſæ cauſæ adhuc agunt: uel abierunt quidem, affectio autem quæ ab ipſis prouenit, in corpore remanet. Si igitur cauſis adhuc remanentibus,conſiderationem facimus: haud difficile erit ipſas dignoſcere, pulſus tangendo.hi enim nobis, ea quæ cordi accidunt,produnt.*Vniuſcuiuſq; *autem horũ differentiã in libris* De *pulſibus didicimus.* In *illis enim dictũ eſt,quis ſit iratorũ pulſus,quis triſtantiũ,quis cogitãtiũ, & quis uigilantiũ.*Non *tamẽ ſatis eſt pulſibus ſolum uti: ſed & alia etiã ſigna adhibenda ſunt,quæcũq;* Hippocrates *in prognoſtico,à colore, ab accubitu, à reſpiratione, & eius ſpeciebus enumerauit.Si uerò cauſæ quidẽ ceſſauerint,aliquid autẽ omnino ab ipſis in corpore relinquatur: ex pulſibus quidẽ mediocriter id dignoſcetur,quòd ſi ipſi nobis non ſuffecerint,dignotio à reliquis petenda erit.*

Communiter enim omnibus vrinæ ſunt rufæ. 10

In tractatione de Criſibus diſputatio de coloribus

definita eſt: atque exquiſitè in illa dictum fuit, quid ſit ruſus color, quid ruber, quid flauus, & quid pallidus: & quid ſinguli ipſorum remiſsi ex additione, ſub, præpoſitionis indicati, ſubruſus, ſubflauus, ſubpallidus, & ſubruber. Hoc *ſanè in loco cùm ſermo ad tyrones ſcriptus fuerit: prædictos hos omnes colores craſsiori modo πυῤῥοὺς, id eſt ruſos appellat: dicítque urinas communiter omnibus eſſe ruſas, non ijs qui febre diaria ſimpliciter febricitant, ſed quicunque, uel ex iracundia, uel ex memoratis affectibus febricitant. quandoquidem paulo poſt diſcemus, ijs qui ex denſitate, & ijs qui ex bubonibus febricitant, nõ ruſiores eſſe urinas, imò potius albidiores.*

11 Adeſt verò iis qui ex triſtitia febricitant, acrimonia magis quàm copia caloris: ſicuti contrà, iis qui ex iracundia. Sed & corporis gracilitas manifeſtior eſt iis quos triſtitia, quàm iis quos cogitatio vexauit, oculorúmque cauitas, ac inſita quædam decoloratio.

Diſtinguit *hoc in loco triſtitiam ab iracundia. quod autem uult ipſe dicere, nihil aliud eſt, quàm quòd in utriſque quidem & caliditas & ſiccitas ineſt: ſed in triſtantibus ſiccitas quidem maior, caliditas uero minor: in iraſcentibus contrà, caliditas maior, ſiccitas minor.* Igitur *urinæ in triſtantibus apparent acriores quidem ob ſiccitatem, calidiores autem ob caliditatem: in iraſcentibus uerò non ita inueniuntur: ſed calidæ quidem ſunt, non tamen acres, id eſt non ſiccæ. Aliqui etiam aliter expoſuerunt, dicentes, in triſtantibus urinas quæ excernuntur, laborantis ſenſum moleſtare, ac mordicare magis, minus autem calefacere, calefacere tamen. in iraſcentibus contrà: dum*

excern

excernuntur,magis quidem calefacere,mordacitatem ue rò & acrimoniam non habere.Hæcq; explanatio eſt uera.Quare ambæ recipi debent.Sed quoniam multam in his ſignis communitatem inuenit iracundiæ, & triſtitiæ: adhuc etiam ab alijs manifeſtioribus ſignis, eorum nobis tradit differentiam.Nam in triſtantibus gracilitatem ait fieri totius corporis,ac præcipuè oculorum.Cum enim in ipſis multus contineatur ſpiritus, qui dudum ipſos in tumorem eleuabat:hic cùm à triſtitia ſit digeſtus,concidere ipſos facit.In iraſcentibus autem non eſt hoc inuenire: quin potius ipſum corpus tumidius apparet,natura foras ſe uertente cum aliqua uehementia, hâncque porrò inſequuntur & ſpiritus & ſanguis.At ſanè in triſtantibus pallidius(& ut ſimpliciter dicam)decoloratum corpus inuenitur.Nam cùm caliditas innata in profundum ſecedat, & quæ in ſuperficie ſunt relinquat:neceſſariò ob ſanguinis abſentiam decoloratio oritur:quod in iraſcentibus nō adeſt,ob iam dictam cauſam.

Hæc quidem ſunt & aliis qui quouis modo cogi 12 tauerunt,communia. Maximè verò & ex oculis diſtinguere oportet. Nā & ex his in ſanis animi mores coniicere poſſumus,at in ægrotantibus certiora tibi erunt ſigna,ſi accuratè conſpicere queas. Sic igitur eos qui ob diſciplinas & ſpeculationē quandam cogitauerunt,à triſtatis diſtinguere conuenit.

Triſtitiam ſanè iam ab iracundia diſtinxit prædicto diſcrimine,ex urinis,ex gracilitate,ex oculorum cauitate,& ex decoloratione.Hæc autem in ijs etiam qui cogitarunt,eueniunt. Qua igitur re ipſos diſtinguemus? Ipſe ſanè hoc tacuit,illud duntaxat dicens,ex oculis diſtingue=

re ipſos oportere: quomodo autem diſtinguere oporteat, non addens. Nos *autem hoc addamus: nempe in triſtantibus oculos ueluti quieſcere, ac ſeſe haud mouere: in ijs autem qui cogitarunt, & moueri, & circũferri.* Nunciant *enim nobis oculi ipſos animi affectus: cùm ſint feneſtræ cerebri, in quo anima habitat. Ac turpe eſt phyſiognomonas quidem in ſanis ex oculorũ affectione quales ſint animi mores, pernoſcere: nos uero in ægrotantibus non prænunciare: cum euidentiſſimæ, ac uehementer conſpicuæ ſint eorum uerſiones. quippe qui affectionibus animi inuicem reſpondeant.* Illud *autem, qui quouis modo cogitarunt, addidit: quandoquidem diuerſæ ſunt cogitationum cauſæ.* Hic *enim ob pecunias cogitationibus uexatur: alter ob filios: alius ob præſtantiorum ſpeculationem. & ſimpliciter, ut generalius ipſa diſtinguamus, ſic dicamus:* Cogitatio *uel ob præſtantiora fit, uel ob deteriora, &, ut ſimpliciter dicam, praua.* Ac *ſciendum eſt, deteriòrum rerum cogitationem cum corpore unà etiam animã deijcere:* Præſtantiorum *uero cogitationem corpus quidem deijcere, at animam & recreare & augere, robuſtiorémque (ut ita dicam) ipſam ſe ipſa efficere.* Hoc *igitur modo cogitantes à triſtantibus diſtinguere oportet.*

13 At eos, qui ex vigiliis febricitant, diſtinguit decolorationis forma, ſubtumida enim eſt ipſis *facies: & oculorum motus *ligati, vix enim palpebras attollunt: & humiditas b: ſicci enim fiunt iis, qui triſtati fuere, vel cogitauerunt. Cauitas autem commune eſt omnium ſymptoma, triſtitiæ, vigiliarum, & cogitationum: non tamen ſanè iracundiæ. In hac enim nec oculorum cauitas, nec decoloratio ſunt

* Explanator videtur legiſſe corpus.

* δῆλαι, id eſt, manifeſti, eſt in omni-

manif

manifeſta. caliditáſque tum copioſior, tum celeriter ex profundo attollitur, nec pulſuum magnitudo diminuitur, ſicuti in vigiliis & triſtitiis & cogitationibus. Quare iracundiam clarè admodum ab his diſtingues: illa verò inter ſe, ſicut ante dictum eſt.

Vigilias ab alijs diſtingui non eſt difficile. Habent *enim tum quid commune cum reliquis, decolorationem ipſam: tum diuerſum, quia corpore ſubtumido exiſtente, unà quoque eiuſcemodi decoloratio oritur. Hæc autem ipſa decoloratio oritur, quia haud probè concocti fuerint cibi. Sæpius enim didicimus, ut in ſomnis natura in profundum recedens, ac cibis uacans, melius concoctiones faciat, & nutritiones.* Hic *igitur uigilias neceſſariò inſequitur inconcoctio: hanc autem nutrimenti ceſſatio quam* Græcè *atrophiam uocant: unde nec floridus ille ſanguinis color in ſuperficie uidetur. Sed & quæ ab inconcoctione genita fuere excrementa, dum in ſpiritum reſoluuntur, habitum occupando: aquoſiorem ipſum reddunt. Hi uerò palpebras ægrè mobiles habent: propterea quòd ipſæ excrementitia humiditate ſunt repletæ.* Diligenterq; *eſt animaduertendũ. hoc enim in loco dicimus palpebras ægrè mobiles eſſe: quandoquidẽ in triſtantibus nõ palpebras, ſed quæ intus eſt, pupillã. Sunt igitur in his palpebræ, ut diximus, humidiores: at in antedictis, iracũdia ſcilicet, triſtitia, cogitationibus, ſiccæ. Licet certè aliquid cõmune in uigilantibus, & triſtãtibus & cogitãtibus inuenire, ipſam nimirũ oculorũ cauitatẽ. Verũ in triſtãtibus & cogitantibus cauſam diximus: In uigilantibus autẽ eſt hæc ipſa: quomodo? Nã ob ſiccitatẽ ex uigilijs ortã abſumitur*

bus codicib᾽, quos viderim. fortè tamen ἀτελοὶ. i. ignaui, vel ligati, vt etiam Leonicenus olim traduxerat.

b Codices manu ſcripti ita habẽt: impreſsi tamen addunt, ἐν τοῖς βλεφάροις. i. in palpebris.

etiam

etiam ipſis uiſorius ſpiritus. In iraſcentibus autem hoc dicendum non eſt: quin contra, plerique prominentiores habent oculos: ſicuti etiam totum ipſum corpus ualidius & calidius. quin & pulſus in his non ſunt minores, ſicuti in antedictis omnibus. in illis enim uirium debilitas, paruitatis cauſa eſt. in iracundia autem contrarium euenit: uiriúmque contentio adeſt: quare pulſum etiam magnum fieri eſt neceſſe, conferente ad ipſius magnitudinem ipſa etiam caliditate. Illud duntaxat dicere oportet, ex iraſcentibus quoſdam pallidos fieri & tremulos: non quia iracundia talem ipſis inferat affectionem: ſed quia quidã metus iracundiæ ſit complicatus: qui uires deijciens, decolorationem etiam & tremorem facit.

14 Eorum verò qui ex laſsitudine febricitant, cutis eſt ſiccior, quàm in aliqua alia diaria febre. Sed hoc quidem omnibus ex laſsitudine febricitantibus in acceſsionis tempore, quod ad vigorem vſque protrahitur, eſt commune. ab eo verò tempore deinceps, plurimis, qui ſanè ſupra modum non laborarint, humidi quidam vapores, vel halitus calidus ex profundo attollitur. nonnullis verò etiam in temporibus, quæ poſt vigorem ſunt, ſiccitas permanet. hócque præcipuê euenit iis, qui ſupra modum laborarint, aut refrigerati fuerint, aut exuſti vnà cum laſſitudine. & quidem pulſus non eodem modo in vtriſque ſe habent. nam in iis, qui ſupra modum laborarunt, parui ſunt: in aliis verò, magni.

Completo de animalibus affectibus ſermone, traditaq; ſingulorum proprietate, tranſit conſequenter ad corporeos affectus. ac inquit, quomodo febrem ex laßitudine ortam

ortam dignoſcere oporteat. In his igitur cutis ſiccior apparet, ab immodica motione digeſto humore. Si igitur laßitudo multa fuerit, uſque ad declinationem talis apparet ſiccitas: ſi autem moderata fuerit laßitudo, uſque ad uigòrem. hinc dum à calore reſoluitur humiditas: per ſudores excernitur, cutímque humidiorem ac molliorẽ reddit. Sed & in pulſibus quædam tradi poteſt differentia. Nam in immoderatis laßitudinibus cùm uires diſſoluantur, paruus fit pulſus: in moderatis autem, magnus: cùm & caliditas adſit, & uires ad hunc pulſum faciendum impotentes non ſint.

Quæ verò ex cutis denſitate fiunt febres (denſantur autem hæc, vel frigeſcens, vel ex qualitate aliqua adſtringente *confertim ei occurrente: cuiuſmodi illi qui in aluminoſa aqua ſe lauerat, accidit.) *[Hæ ſolæ omnium febrium ſtrictus eſt affectus.] Dignoſcere autem ipſas licet tactu, ſicuti etiã ſqualidas febres, & quæ ex laſsitudine proueniunt, & quæ ex exuſtione, neque enim harum denſitas tactum exercitatum latere queat. Sed & caloris motio quodam modo reſurgit: mitis quidem prima applicatione apparẽs: acris autẽ, ſi diutius immoreris.

* Alias inſolita.

*Non eſt in antiquis quibuſdã codicibus Græcis.

Fit ſanè febris diaria ſtipata aliquando cute, uerùm non in omni temperamento. In quibus enim id, quod diſflatur, uaporoſum & utile eſt: dum hoc cogitur, non febrem, ſed plethoram gignit. hoc autem fit in calidioribus, humidioribúſque corporibus. In quibus autem, quod diſflatur, fumoſum eſt & acre: hoc, cute denſata, cùm nõ amplius digeratur, cogitur ac caleſit, ac unà ſecum calefacit uniuerſam materiam accendi idoneam. Gignit igitur frequentius

*quentius etiam febres ex putredine ortas:ſi ſucci copia in corpore ſit, quæ putreſcere poßit.ſin quandoque eas non gignat:tunc certè ſpiritus incaleſcēs diariam febrem excitat.Sic igitur à denſitate febrem ſieri oſtendimus.*Den*ſitas uerò ipſa à qualitate,uel ſimplici, uel compoſita fit: A ſimplici quidem, uel refrigeratione, uel ſiccitate.nam in hyeme & frigida conſtitutione hoc euenire conſpicitur.ſed & frictio ſicca, & exuſtio cutim exiccans,denſiorem ipſam efficit.* Nonnunquam *autem non eſt qualitas ſimplex,quæ cutim denſat,ſed compoſita:ſicuti in adſtringentibus ſe habet.nã hæc ipſa frigida ſimul & ſicca ſunt naturà.ac plerique ſæpenumero aliquo ex adſtringentibus oleis ſe ungentes,uel in aqua aluminoſa ſe lauantes,talem ſuſtinuere affectionem. Duas igitur dignotiones nobis tradit* Galenus*:unam à tactu,ſicuti ſi rhu acceptis ac aqua diſſolutis, manus fricueris: tunc certè inuenientur denſati digiti, meatibus ipſorum ueluti coactis & denſatis.In laßitudinibus igitur inuenire licet cutim ſicciorem ſimul & exuccam:in ſtipatis uerò,ueluti ſtrictam & denſatam.una igitur eſt hæc horum dignotio. Secunda uerò ex* Hippocratica *lege procedit:quoniã* Hippocratis *tempore ſpeculatio,quæ circa pulſus uerſatur, nondum exquiſitè excolebatur: nec ab ipſis pulſibus febrium ſignificationes faciebant.ſed manum imponentes ſuper alias corporis particulas,maximéque ſuper thoracem(qui domicilium eſt cordis, cuius ſanè cordis proprius affectus eſt ipſa febris) dignotiones facere ſtudebant.* In *his igitur, qui ſunt denſati, dum manus iniicimus, primum quidem caliditas pauca apparet: propterea quòd foras ire non permittitur, cùm meatus clauſi ſint.ubi uerò diutius immorati fuerimus,& ob id cutim calefecerimus, ipſámque*

rariorem

rariorem fecerimus:ex diuturna manus applicatione calor reſurgit,ac maior apparet : túncque qualisnam ipſe ſit,percipitur.

Verùm neque vrinæ his ſunt rufæ, neque corporis moles concidit.quare nec oculi cõcaui, ſicciq; fiunt.ſed ſunt,quibus humidiores ac prominentiores appareant, quàm qui ſecundum naturam ſunt. Nec pulſus ſunt minores,quemadmodum in triſtitia,cogitationibus,& vigiliis,& in iis qui immoderatè nimis exercitationibus ſunt vſi.

Rufæ(hoc eſt πυῤῥαὶ)nunc ab ipſo dicuntur, quæ pallidæ(hoc eſt ὠχραὶ) ſunt.Igitur in his urinæ non ſunt pallidæ:quoniam humidum illud, quod per occultos meatus digeri ſolebat:cum nunc non item digeratur:cogitur,ac per arterias & uenas fertur,ac cum urina excretum,ob copiam colorem illius temperat:qui ſanè color,urinæ inerat ob bilis admixtionem.Hócque ſcire oportet, urinas rariori exiſtente cute, ac multa digeſtione contingente, pauciores eſſe:ſi uerò cutis ſit denſior,contrarium euenire, hoc eſt, copioſiores eſſe urinas.Hánceque ob cauſam æſtate paucæ ſunt urinæ: hyeme,copioſiores:quamuis in æſtate largiori potu utamur,in hyeme,minori.ſed hoc ob digeſtionem, ut diximus, contingit. Itaque in his copioſiores quidem ipſis ſunt urinæ,quàm in alijs diarijs febribus ob aliam quampiam cauſam ortis. Sed nec corpus in his inuenire eſt gracile.quin ſæpenumero etiam tumidius eſt,cùm digeſtio non fiat:ita ut nec oculorum etiam cauitas in ipſis conſpiciatur. Igitur nec pulſus minores redduntur: quippe cùm ualida ſit facultas, propterea quòd eius tenor ob digeſtionem compilatus non fuerit. 16

Hæ ſolæ

17 Hæ ſolæ ex omnibus febribus adſtrictus ſunt affectus.

Hoc haud importune addidit Galenus: ſed aduerſus Methodicos intendens: qui ſanè dicebant omnes affectus eſſe uel adſtrictos, uel fluidos, uel complicatos, ſicuti in libro De ſectis tradidit. omnes autem febres, adſtrictum affectum eſſe opinabantur. Quare aduerſus ipſos ait, ſi febris morbus adſtrictus appellanda ſit, illam duntaxat appellandam eſſe, quæ ob cutis denſitatem fit.

18 Febribus autem quę ex bubonibus eueniunt, pulſus fiunt maximi, & celeres, & frequentes: & caliditas multa: ac poſt vigorem ſtatim ex profundo humidus quidem vapor attollitur, calidus quidem ſed ſuauis. Acrimonia enim ac mordacitas minime omnium eiuſcemodi febribus ineſt. Et facies maxima ex parte ipſis rubicunda exiſtit, & in maiori mole, vrinæqúe ſubalbidæ.

Febres ex bubonibus ortas dignoſcere licet, primùm quidem à pulſibus. Nam in his ob caliditatis copiam magni fiunt pulſus & ueloces & frequētes. Quòd autem bubo nihil aliud ſit, quàm phlegmone alicuius glandulæ, neminem puto ignorare. nam in his (ut ſuperius diximus) quando uel ulcus, uel alius quidam dolor fit: excitatur ſanè natura ueluti properans, ut affectæ particulæ opem ferat, & ad ipſam fertur: ſecúmque etiam nimirum fertur ipſius uehiculum, ſanguis inquam & ſpiritus. hæcq; glandulis tanquam imbecillioribus occurrentia, illuc decumbunt, ac phlegmonem excitant. uocatúrque eiuſcemodi res, Bubo. In his igitur poſt uigorem cernere eſt madores cutim

*res cutim irrigantes calidos ac ſuaues.talis enim eſt ſan=
guineus ſuccus,qui ſanè in ipſis phlegmonem fecit.Quan=
do autem humidum hunc uaporem(græcè ἰκμάδα appel=
latum)ſuauem dicimus,minus prauum intelligimus.neque
enim ita ſuauis in febre eſſe poteſt,ac ſi ſine febre accide=
ret:ſed quia,ut in febribus,mordacitas & acrimonia coër
cita temperatáque eſt.Ineſt uerò in his febribus facies ru=
bicundior,ac melioris habitus: utrunq; autem à ſanguine
fit.ſed rubedo colore,moles autem cõſiſtentia craßitudi=
néue percipitur.Vrinæq; ſubalbidæ.Quærendum ſanè eſt,
quam ob cauſam in his albæ appareant urinæ. Ac Ange=
leuas quidem ait à glandulis in ueſicam uaſa tendere,per
eáque materiam ex glandularum nutrimento tranſporta=
ri ac elargiri.alba autem eſt hæc ipſa materia. unaquæq;
enim particula ſubiectum ſibi nutrimentum ad ſui ipſius
naturam alterat.Hoc ergo nutrimentum(inquit)ad ueſi=
cam tendens,ſeq; urinæ miſcens,albam ipſam reddit.Hæc
opinio multis ſanè modis euerti poteſt. Primum quidem,
propterea quòd inuentum quoddam inquirit, quod nos in
diſſectionibus non conſpicimus : neque enim bubonibus
cum ueſica communia conſpiciuntur uaſa. Sed licet hoc
demus,haud tamen poterit exigua illa nutrimenti glan=
dularum portio totam urinam colore inficere.Illud uerò
etiam ab ipſo percuntabimur,utrum hæc uaſa in ueſicam
referentur,nécne.ſi igitur non referantur, nihil ad ipſam
aſportabunt:quare nec prædicto colore urinam inficient.
ſi uerò referantur, ſanguinem etiam aſportabunt. ſicq;
accidet urinam ob ſanguinis commixtionem,rubram fie=
ri.Quòd uerò omnium eſt maximè dubium, addere ſanè
oportet:nimirũ urinas albas apparere non ſolùm in qui=
bus phlegmone in coxarum glandulis eſt:ſed & in ijs, qui*

*tumorem in axillis,& circa aures habent: & de reliquis omnibus glandulis eodem modo.Quid ergo ad hæc eſt di cendum?*Nos *certè dicimus, eiuſcemodi urinas accidere: propterea quòd bilis ad has glandulas tendens, ſanguini in ipſis infarcto miſcetur, ob idq; per huius priuationem urinas albas apparere.Sicuti aliquando in ijs qui capite dolent,uidemus urinas albas fieri, propterea quòd bilis, (quippe quæ tenuiorum ſit partium)ſurſum uniuerſa fertur:ita ut deinceps urinam colore non inficiat. Hic igitur etiam hoc dici poteſt ob bilis,ſcilicet,abſentiam urinas ſeroſi excrementi naturam oſtendere: album autem natura eſt hoc excrementum.*Illud *porrò addi oportet in artis operibus ſæpe à nobis uiſum, nimirum in quibuſdam qui ex bubonibus febrem diariam incurrerant, urinas apparere biloſiores.*Hoc *autem euenit,cùm & totum corpus calidius & ſiccius, proindéque bilioſius compertum fuerit: tumórque ille qui in glandulis exiſtit, eryſipelatoſus fuerit,quippe à bilioſiori ſanguine genitus.*

19 Commune autem omnibus his diariis febribus eſt ipſa pulſus æqualitas.

Aequalitatem quæ in pulſu eſt, communem eſſe ait, inueniriq; in omnibus diarijs febribus,quoniam nondum in his diſſoluta eſt facultas:ſed adhuc ualida eſt. quare cùm ualida ſit,æquales faciet pulſus.

20 Nam paruæ admodum ex his febribus eam,quæ in vno ictu eſt,inæqualitatē præ ſe ferunt: ſed neq; hæ valde manifeſtè, nec euidenter. Tales ſunt diariarum febrium notæ.

Hoc ait propter eas febres, quæ ob cutis denſitatem fiunt:nam in his obſerata ea,quæ digeri ſolebant,faculta-

tem

tem grauant, ſicq́; inæqualitatem quæ in uno eſt ictu, efficiunt.

Curare autem oportet lauacro quidem omnes. 21

Conſequenter hic ſcriptor, cùm nobis diariæ febris dignotionem tradiderit, cauſasq́; ipſam gignentes inter ſeſe diſtinguendas docuerit: deinceps ad curationis modum tranſit: qui ſanè & communis & diuerſus eſt, ſiquidē diariæ etiam commune quidem habent, ut ex ſpiritu incaleſcente accendantur: diuerſum autem, ipſarum cauſarum uarietatē. Atque in curatione lauacrum quidem in omnibus aſſumimus: uerùm pro cauſis febrem facientibus, utendi modum uariantes, ita unicuiq; congruam facimus curationem. Sed quoniam lauacri mentionem fecimus, agè pauca de ipſo diſſeramus (abſolutiſſimā enim de ipſo ſpeculationem in libris Curatiuæ methodi habemus) breuiterq́; quæcunq; ad tyrones dicere licet, in memoriā reuocemus. Inquiramus ergo differentiæ lauacrorū partes, earumq́; ſingulorum facultatē. Lauacrorum igitur quædam ſunt ſulphuroſa, quædam aluminoſa, quædam ſimpliciter aliam quandam uitioſam habent qualitatem: quædam ex potabilibus ſunt aquis. Hoc igitur in loco de potabilibus ſermo nobis ſit, quæ ſanè naturà poſſunt tum aſperitates æquare, tum excremēta digerere, tum intemperaturas extinguere, tum facultates corroborare. Balnei autem tres ſunt partes. prima enim eſt aër ipſe calidus: ſecunda eſt ſolium (hoc eſt δεξαμενὴ) calidæ aquæ: tertia eſt ſoliū frigidæ. Quidam ſanè ſine methodo arbitrati ſunt unā eſſe balnei facultatem: ita ut decepti fuerint, credētes id calidam & humidā in uniuerſum habere facultatē. Nos equidē calidorū diuerſitati mentē adhibētes, diuerſam quoq; ipſius

facultatem pronunciamus. Nam aër calidus digerit magis, minus uerò humectat. Natatorium autem (hoc eſt κωλυμβήθρα) calidum contrà, magis quidem humectat, minus uerò digerit: digerit tamen. Frigida uerò aqua genitam à lauacro intemperiem cõſolatur, ac extinguit. quin & meatus denſat: ita ut non permittat facultates euolare. His ergo ita traditis, nihil ſanè difficultatis erit, diuerſis diariæ febris cauſis, diuerſi etiã lauacri uſum adaptare.

22 Sed qui ex cutis denſitate, vel ex bubonibus febricitant, ne ſi in balnei aere immorari iuſſeris, quicquam lædes.

Et hoc meritò. nam hi ampliori indigent digeſtione: illi quidem qui ex cutis denſitate febricitant, quoniam ob hanc denſitatem, quæ digeri erant ſolita, intus in corpore obſerata ſunt: illi autem qui ex bubonibus, quoniam copia adeſt ſanguinis, à quo influxio in bubonem facta eſt, ut paulò ſuperius diximus.

23 Reliquos verò omnes quàm celerrimè ab aere abducere oportet. ſed in aqua etiam ſi diutiſsimè verſari velint, permittendum eſt.

Iratos intelligit, triſtatos, laſsitudinem perpeſſos, uigilias paſſos, cogitationibus uexatos. quandoquidem in his omnibus communis eſt ipſa ſiccitas, humectariq; expoſcunt. Permittemus igitur ipſos in calida aqua uerſari, quippe quæ poßit excrementa à febre genita digerere, ac in eorum uicem, utilem intrudere humiditatem.

24 Oleo autem & tepido & multo, & mollibus manibus diutius perfricare oportet: præcipuè quidem qui ex laſsitudine, poſt hos autem, qui ex ſtipatione, ac tertio, qui ex bubonibus febricitant.

Sciend

Sciendum eſt oleum relaxantem,ac diaphoreticam hoc eſt digerentem,facultatem obtinere:ſed idem ſanè ſimpliciter corporis meatus oblinire,hincq; ipſos occupare, ac digeſtionem prohibere ob ſubſtantiæ uiſciditatem: cum moderata autem perfrictione calefieri, atq; recalefacere corpus,ipſumq́; rarefaciendo, excrementa ad digeſtionē prouocare. Quoniam ergo in ijs qui laßitudinem perpeßi ſunt,mediocris quædam fit phlegmonoſa affectio tum in muſculis, tum in articulis, ſicuti declarat dolor ille, qui poſt laßitudines remanet:ob hãc cauſam unctione olei tepidi uſus eſt. eiuſcemodi enim oleum relaxare naturà poteſt. Ac ſanè emollire iubet longiori tempore:molleſq́; etiam uult eſſe manus,quæ perfricant. nam duræ indurare, ſiccare,& moleſtare ſolent. Sic porrò in ijs qui laſsitudinem perpeßi fuere,largè eſt utendũ oleo,relaxãdi gratia duntaxat. Secũdaria autē ratione in ſtipatis ipſo utimur, quod poteſt meatus reſerare,ac excremēta digerere. Ob hanc uerò cauſam & ijs qui ex bubonibus febricitant, ubi plenitudo adſit,moderata opus eſt digeſtione.

Et lauare ſæpe quantum fieri poteſt: tales oportet. 25

Tales dixit,eos qui proximè fuerunt memorati, ij inquam,qui ex laßitudinibus,& qui ex ſtipatione cutis, & qui ex bubonibus febricitant. Hi enim longiori tēpore indigent lauacro. Probè enim addidit ſermoni,quãtum fieri poteſt: nam quando facultas obſiſteret, non amplius ſanè lauacrum, imò nec ullum aliud præſidium aſſumeretur.

Comedere autem ii ſæpe poſſunt,qui ex laſsitudi- 26
nibus febrē incurrerunt:nõ tamē ii qui ex ſtipatio-

ne,nec qui ex bubonibus febricitāt. ſed vtriſq; his tenuis victus ratio vtilis eſt. Iis verò qui ex laſsitudinibus febricitant, quæ concoquere poſſunt,imperare oportet vt comedant, inconcoctione ſola euitata.

Conſequēter poſt lauacrum ad uictus rationis modum tranſit.hancq; rurſus uictus rationem recta methodo determinat.Iis quidem qui laßitudinem perpeßi ſunt, quoniam pluſquàm cõueniebat,digeſti ſunt,id quod deeſt reſtituere uult:ac ſæpe ipſis cibum præbet. Illis uerò qui ex ſtipulatione,uel ex bubonibus febrem inciderunt, nõ item, quoniam in utroq; horum plenitudo eſt.

27 Sed & vinum bibere, quantum poſſunt conuincere,ſunt permittendi. Scopi autem menſuræ, qui & aliorum omnium, ſunt facultas ægrotantis, ætas, temperatura, conſuetudines, anni tempus, regio, atque alia id genus.

Quoniam uult laßitudinem perpeſſos reficere, imbecilli in ipſis exiſtēte facultate,uinũ exhibet, quippe quod poßit celerrimè in uentriculo in chylum redigi, celerrimèque in iecore in ſanguinem uerti, atq; uniuerſum corpus nutrire.Vini autem menſurã ab ijs omnibus quæ eiuſdem ſunt ordinis(græcè σύστοιχα appellãt)aſſumit, ac primum à facultate.ſi enim ipſa imbecilla fuerit, minus uini ipſi dabimus:ſi robuſta,largius, quantum & ipſa concoquere poteſt.Sed & ab ætate ſumit.ſi enim ſenilis ſit, largiorem quantitatem expoſcit:ſi uigens,minorem. A temperatura item.ſi quidem calidior minori quantitate, frigidior largiori indiget. Quin & à conſuetudine. nam ſi in ſanitatis tempore uini potator erat, largiorem modum ipſi dabimus:ſi talis nõ fuerit,minorem:Et in æſtate qui-

dem

dem minus,in hyeme plus:Ac magis etiã in Scythia plus, in Aetiopia autem minus dabimus uini: Et ab alijs,etiam eodem modo.

Qui verò ex bubonibus febricitarunt, arcendi ſunt à vino,ante quàm bubones ſoluti fuerint. 28

In his enim ſanguineus ſuccus ex uini potione duplicatus,maiorem tumorem efficit:ideoq; etiam febrem.

At qui ſtipati ſunt,ſi parum hoc paſsi fuerint,mi nimè verò ſint plethorici, non ſunt à vino prohibendi:ſi verò multum patiantur, ac plethorici ſint, prohibere eos confert. 29

In ſtipatis diligentius aduertendum eſt, nunquid uino uti poßint,an prorſus à uino ſint arcendi. Limitatione autem indiget oratio. Nam ſi multa ſit ſtipatio, ac corpus plethoricum, non dabimus uinum. probabile enim eſt ab ipſo materias fuſas duplicari,ac particulas aggredi, multitudineq; obſtructionẽ facere. ſi autem pauca ſit ſtipatio, nec ſuccorum copia adſit:tunc uinum dabimus,ut caloris mediocritate, tũ meatus rarefaciat,tũ facultatẽ roboret. quæ ſanè roborata,cauſis ipſam uexãtibus magis reſiſtit.

Qui verò ex vigilis, vel ex aliquo animi affectu febricitarunt, vbi laueris, humectante, ac boni ſucci alimento cibare eos oportet. 30

In omnibus ſanè uictus ratio, quæ boni ſucci ſit, inſtituenda eſt: ipſe tamen peculiariter ipſius meminit in affectibus animi: ut qui ſciat, ab ijs præcipuè corpus deprehendi, ac à nulla re ita poſſe diſſolui facultates naturales,ut ab immoderatis animi affectibus. Atq; ob hãc cauſam,quicunq; extra hos ſunt,hoc eſt à curis cogitatio-

tribúſue, ac ab alijs animi affectibus ſoluti ac liberi: omnia, quæ ſibijpſis offeruntur, & concoquunt, & tranſmutant, eáque ſuperantes, emolumentum ab ipſis haud exiguum corpori acquirunt. Quicunq; uerò triſtantur, uel cogitant: ea etiam quæ facilia admodum ſunt ad concoquendum, non concoquunt, uel temporis longo tractu, ac uix. Quoniam igitur in diarijs febribus, quæ ob animi affectũ ortæ ſunt, ſucci acriores euaſerunt, ac uniuerſus corporis habitus ſiccior: ob id uult alimentum ipſis præbere, quod & boni ſucci ſit, & humidum, quodq; tranſmutari non ſecundum qualitatem ſolùm, ſed etiam ſecundum quantitatem poſsit.

31 Vinum autem præcipuè iis qui vigilarunt, intrepidè eſt dandum, niſi caput doleant, vel tẽpora pulſent: quod ſanè in omnibus etiam aliis eſt obſeruandum.

Quoniam per uigilias tum totum corpus exiccatum eſt, tum uerò etiam ſæpenumero contingit inconcoctionem oriri, à qua multa pariuntur excrementa: ob id in his uinum intrepidius exhibet: tanquam poſsit, tum exiccatum corpus humectare: tum excrementa ad excretionem prouocare. propterea quòd naturales effluxus ac meatus, fluidiores facit. Obſeruandus autem duntaxat eſt in his, capitis dolor. Nam uinum celeriter in uapores tranſiens, affectum locum occupat, repletq;, ac diſtendit: ac præcipuè quòd dolor ipſe opem fert, ut uinum ad locum affectum feratur: cùm partes dolentes (ut ſæpius didicimus) natura ſoleant fluxionem ſuſcipere. Hunc ergo capitis dolorem non in ijs tantùm qui uigilarint, ſed in reliquis omnibus obſeruare oportet, in quibus uini potionem aſſumimus.

Sed

Sed & iis qui iram,vel triſtitiam, vel cogitatio- 32
nem paſsi ſunt,vinum eſt dandum.

Iram(græcè ὀργὴν) uocat moderatam iracundiam. Quòd autem in his, & in ijs, qui triſtati fuere, & in ijs qui cogitarunt,uinum dãdum ſit,quod ſiccitatem ab ipſis in corpore genitam humectare ac irrigare poßit,non eſt ſanè qui dubitet.

Iratis autẽ,quando omnino extra hunc affectum 33
ſunt:prius verò , haud tutum eſt vino vti.

Et hoc iure meritò:ſi quidem iracundia , ebullitio eſt ſanguinis circa cor exiſtentis,ac certè hanc ebulitionem uini potio fouet.

Tentandum autem eſt,vt ei quod triſtitiam intu 34
lit,contrarium opponamus:laſsitudini quidẽ quietem:vigiliis verò ſomnũ:iræ autem,& iracundiæ,& triſtitiæ,eã quæ ex ſermonibus,actionibus , ſpectaculis,& enarrationibus percipitur animi iucunditas. Sic & qui cogitauit, omnino à ratiocinatione ceſſet. Et qui ob bubonem febricitauit,ipſum prius curet,& multo prius vlcus,à quo cõſtitit. Hæc tibi febrium diariarum, indiciaq́;,& remedia ſufficiant

Quoniam commune eſt in ira & iracundia & cogitatione & triſtitia,hoc ipſum,triſtari inquã:omnes enim omnino triſtitiam quandam habent:irati quidẽ,quoniam iniuria fuerunt affecti:illi uerò qui cogitarunt , quoniam ipſis non abijt id,quod cogitatur:triſtati autem,indidẽ: ob hanc cauſam communem etiam illis opponit curationem,eam quæ à uoluptate ſumitur. Ipſa enim ſuccos corporis,ac præcipuè ſanguinem fundẽdo,in uniuerſas particulas extendit : ac per huius ipſius præſentiam , totum corpus humectat,ac ſanè à memoratis affectibus liberat

Oportet autem de laborantis natura coniectari, ac conuenientem ſibi facere animi iucunditatē. Si enim quis fuerit ſermonis amator, uel hiſtoriarū cupidus, huic medicus hiſtoriarum officia enarret, uel alia id genus dicat: ſi in philoſophicis diſciplinis fuerit enutritus, philoſophicas ratiocinationes inueſtiget, & philoſophorum officia explanet: ſi ſpectaculis uacet ac delectetur, medicus quidem huic nihil dicat, ſed alios ad eiuſcemodi enarrationē faciendam præparet. ſæpenumero autem ad ipſa ſpectacula eos emandamus. Et, *ut ſemel dicā, pro laborātis modo, uoluptatis etiam differentia excogitari debet.*

35 Reliquarum verò febrium alię ex phlegmone, aliæ ex ſuccis accenduntur.

Diximus, quemadmodum febrium aliæ ex ſpiritibus, aliæ ex humoribus, aliæ ex ſolidis partibus fiūt. Diſſeruit *autē prius de ijs, quæ ex ſpiritibus conſtituūtur. tradiditq́; ipſarum tū dignotiones, tum curationes. Tranſit dehinc ad eas, quæ ex ſuccis fiunt.* Nam *de hecticis nullum in his libris ſermonē faciet, quoniam Glauco petijt, ut ſibi curatio ſcriberetur morborū frequentius eueniētium.* Hectica *uerò febris non eſt ex ijs, quæ frequentius accidāt.* Earum *igitur quæ ex ſuccis proueniunt, aliæ quidem in toto corpore ſuccum habent putreſcentē, & ſynochi, id eſt continentes fiunt. aliæ autē in una particula obſtructionem faciunt quorūdam meatuum, unde etiam febres periodicæ, in eſt quæ per circuitū repetunt, fiūt, & phlegmonem, uel alium quendam tumorem faciunt. Ac rurſus febrium hæ quidem intermittentes, hæ uerò continuæ.* Intermittentes *quidem, quæcunque materiam extra uaſa habent. harum*

autem

autem ipſarum rurſus hæ quidem cum ſymptomatibus inuadunt,hæ uerò ſine ſymptomatibus. Igitur hoc in loco non de ijs diſſeret febribus,quæ ex phlegmonis fiũt,ſed de alijs:ac rurſus prius de ijs, quæ ſine ſymptomatibus ſunt. diſputabit autẽ de ſymptomatibus quoq; in ſuccedẽtibus. Intermittentes igitur febres, uel ex pituita putreſcente fiunt,ac faciunt quotidianam uocatam febrem,uel ex flaua bile,& faciunt tertianam:uel ex melãcholico ſucco,& faciunt quartanam. Ac harum ſanè traditurus eſt dignotiones,curationesq́;.ac prius de tertiana tractabit:quandoquidem hæc alijs benignior eſt,ac mitior, ac præterea hominibus plurimum euenit.

Et quæ ex phlegmonis ortum habẽt,veluti ſym- 36
ptomata quędam ſunt partium phlegmone affectarum:nomenq́; morbi denominatiue magna ex parte ab affecta particula ſumitur,phrenitis,vel peripneumonia,vel pleuritis,vel quid aliud tale. De his certè poſterius dicemus. Quæ verò ex ſuccis accẽduntur febres,hoc ipſo vocantur febres,& nõ ſunt ſymptomata morborum,ſed ipſæ morbi.

Quoniam febris ipſa non eſt ſymptoma(neq; enim excretorum,uel cohibitorum naturam habet,nec eſt in genere affectionũ corporis,nec ſanè etiã læſio eſt actionis, ſed potius ipſa actionem lædit, morbus cum ſit,)iccirco nunc noluit ipſam ſimpliciter uocare ſymptoma,ſed ueluti ſymptoma.neque enim eſt,ſed re uera ſicuti ſymptoma morbũ conſequitur:ita etiam phlegmonas hoc in loco febris ſequitur inſtar ſymptomatis.In alijs ſanè eiuſcemodi febribus,quæ primitus fiunt, non item ſequitur, ſed ipſa prima fit: alia uerò quædam ſymptomata ipſam omnino inſequuntur.

37 Harũ verò quædã quidẽ ſunt ſine ſymptomatibus, quę certè ſunt mitiſsimæ: quædá verò vnà cum ſymptomatibus infeſtant. Dicetur ſanè à nobis de prioribus febribus, quę ſine ſymptomatibus ſunt.

Quærendum quonã modo hoc in loco dicat quaſdam febres eſſe abſq; ſymptomate. nullus eſt enim morbus, qui actionem nõ lædat. quoniã & hæc eſt morbi finitio, affectio præter naturam, actionem lædens. eſt autem actionis læſio, ſymptoma. Quomodo igitur ipſe hoc in loco ait, febres quaſdam eſſe abſq; ſymptomatibus? Ad hoc dicimus, ſymptomatum quædã eſſe morborum ſpecifica, ac omnino unà cum ipſis inuadere, quæ ab empiricis pathognomonica uocãtur, tanquã affectuum ideam ac formam declarantia: quandoquidem eorum naturam charactere obſignant: ſicuti in pleuritide tußis, febris, ſpirandi difficultas, punctorius dolor: quædam uerò poſterius apparere, ac ſuperuenire, aliena nimirum. de quibus nunc ipſum loqui dicimus, nõ de ijs, quæ ex neceßitate ſuperueniũt. Poteſt & alio modo dici, nempe febrium has quidem cum ſymptomatibus inuadere: has uerò abſque ſymptomatibus. Symptomata autem dicimus non obuia quæque, ſed quæ adeo ſunt praua, & maligna, ut ſæuitia ſua facultatem deijciant: ac totã artem ad ſe trahant ob infeſtationis uehementiam. Hoc igitur in loco de ijs febribus diſputabit, cum quibus nullum id genus ſymptoma unà adeſt. poſterius uerò & de reliquis diſputabit.

38 In quibus maximè ſi fieri poſsit primo die digno ſcenda eſt qualiſnã ſit febris, diuturná ne an acuta.

Ingrediẽtes ad ægrotum in prima die quærere ſtatim debe

*debemus an diuturnus ſit morbus an acutus.hoc enim no-
bis ad formã diætæ figurandam cõferet.*Nam *ſi propè ſit
uigor(quod in acutis euenit)tenuiorem diætã inſtituemus,
uel in inedia ſeruabimus:ne alimẽta dantes,uires tum ad
alimenti confectionẽ,tum ad morbi curam diſtrahamus.*
Nam *ſi alimentum ſumptũ negligentes aduerſus morbum
certauerint,accidet ut illud alimentũ inconcoctum cũ ſit,
materia febris fiat:hincq; morbus fortior factus in uires
irruat,ipſasq; deijciat.Si uerò alimenti confectioni totæ
incubuerint,morbus(quippe qui nõ amplius habeat quod
contra ſe certet,ac reſiſtat)fortior ſeipſo fit,ac naturam
affligit.Si uerò longè diſtet uigor,plenior ẽ uictus ratio-
nem inſtituemus.ne tẽporis ſpatio ab inedia uires diſſolu-
tæ,imbecilliores ſeipſis circa uigoris tempus fiant.quãdo
præcipuè naturæ aduerſus morbũ certamen eſt.* Hocque
cùm animaduertiſſet Hippocrates,*dixit.*Q*uibus ergo ſta* »
tim uigor eſt,ijs ſtatim tenuis uictus eſt adhibendus:qui- »
bus uerò poſterius,in ipſo uigoris tempore,& parũ ante »
illud,ſubtrahere oportet.prius uerò uberior uictus adhi- »
bendus eſt,ut æger ſufficiat. »

Et vtrum ex iis quæ intermittentes vocantur, 39
an ex continuis.Quòd ſi primo die fieri non poſ-
ſit,at ſecundo certè inuenire tẽtabis ideam febris.
quòd ſi nec in hoc quicquam firmiter cognitum
fuerit,in tertia ſaltem omnino aliquid tibi manife-
ſtius apparebit.

*Intermittens eſt febris,quæ interuallum purum habet.
fit autẽ hoc,quando materia extra uaſa eſt.*Continua *au-
tem,quæ nullam requiem,ac laxamentum præbet naturæ.
hoc autem fit,cùm materia intra uaſa eſt.*Diuturna *ergo
ergo an acuta ſit febris,quærere debemus ob diætæ for-
mam*

mam,ut diximus:intermittens uerò an cõtinua, ob cibandi tempus.Sciendũ ſanè eſt naturam egere ſemper alimento,quod baſim ac ſedem illius,quod digeſtum eſt,ipſi repleat,Sed hoc ipſum alimentũ præcipuè dandũ eſt,quãdo ipſum concoquere,ac conficere poteſt. concoquit autem quando pura ac integra eſt,nec à febris caliditate uexatur.quare in interuallo dandũ id eſt.Si enim in acceßione demus,facultas quæ à febris intemperie deiecta eſt,ipſum ſuperare non poteſt. Alimentũ autem non concoctũ materia fit febris.Et hoc eſt,quod Hippocrates in Aphoriſmis ait.In acceßionibus ſubtrahere oportet:nam addere, nocuum eſt.Dandũ igitur eſt alimẽtum in interuallis. Sed hæc dici poſſunt in intermittentibus. In continuis uerò quid utique quis faceret?neque enim in his inuenire licet remiſſum ac quietum tempus, uerùm continua eſt febris. Tamen in his etiam fit meiopyrexia id eſt,febris diminutio,quæ interuallum imitatur :tuncq; alimentum dandum eſt, non quando accedunt, quandoquidem ea,quæ dicta ſunt,omnino euenient.

40 Nam paucæ omnino febres quarta die ad exquiſitam ſui dignotionem indigent. Dicam verò tibi, quàm breuiſsimè fieri poterit,ſigna,ex quibus ſpeciem febris intelliges.

Hoc ob compoſitas febres ait:nã ſimplices prima die dignoſcere licet.At quoniam cõpoſitæ quædam ſunt,quæ ita inuadunt, ut exquiſitè prima die non dignoſcantur, nonnunquam autem neq; ſecunda die:in his neceſſe eſt tertiam diem, uel etiam quartam aliquando ad exquiſitam ſuipſarum dignotionem expectare.

41 Prolixius autem ac manifeſtius alibi omnia dicta ſunt.

Hoc

Hoc in loco ait,pauca tibi diſſeram de talium febrium dignotione. Abſolutiorem uerò de his conſiderationem, tum in ſecũdo de Criſibus libro,tum in libro de Differentia febrium habemus.Sciendum tamen eſt ſignificationibus hoc in loco poſitis nihil eſſe perfectius. Vniuerſam enim artem,quæ de ipſis habetur, citra defectum hoc in libro tradidit.

Quæ igitur cũ rigore inuadunt,non ab re ex ea- 42
rum numero eſſe ſuſpicaberis,quæ per circuitũ in-
feſtant. Tertianæ enim & quartanæ cum rigore fe-
rè ſemper acceſsionẽ faciunt. Sed tertianæ quidem
in primo ſtatim inſultu ſæpenumero cũ vehemen-
ti rigore incipiunt. Quartanam verò non vidi cum
vehementi rigore incipientem, ſed tempotis ſpa-
tio magnitudo illi ſuperuenit.

Ingreſſus ad laborantem ſtatim in prima die inueni ipſum rigore detentũ.Hoc,inditio mihi fuit hãc eiuſmodi febrem ex putredine eſſe(nam nulla ex ijs quæ ſine putredine ſunt,rigorẽ infert):quin & candẽ eſſe intermittentem.Sed nõ ſatis eſt,hæc ſolum ſcire:uerùm deinceps etiã febris ſpeciẽ inquiro,utrũ tertiana,an quartana,an quotidiana ſit.Tertiana ergo rigorẽ habet à principio uehementiorẽ. ſenſus autem ab ipſo rigore prouenit,ueluti pungentis cuiuſdã rei ac ſtimulantis,quod ob ſucci tenuitatẽ ac acrimoniã cõtingit. Quartana,in principijs ualidũ nõ habet rigorẽ:quoniã frigidus eſt ſuccus ille,ac terreſtris,ægreq; mobilis.progreſſu tamẽ tẽporis, quoniã à febris caliditate attenuatur, ualidior ipſis fit rigor. Ac idiotæ quidẽ ob hæc cõturbãtur, putãtq; grauiorẽ ipſis fieri morbũ,cũ rigor fuerit intẽſus. Artifex uerò Hippocraticos oculos adhibẽs,febrem in melius progredi pro-

nunciat

nuntiat. Neque enim uehemens in quartana rigor fieret, niſi coctionis ſignum appareret.

43 Adde quòd neque ſtatim à principio magna ex parte hęc febris ſimul inuadit. ſed vbi alię pręgreſſæ fuerint, cõtingit. Quartana igitur errabundis & erraticis, quas vocant, febribus ſuperuenit.

Magna ex parte, adiecit, quandoquidem quartana interdum ex ſeipſa inuadit, non prægreßis ipſam erraticis febribus. hoc autẽ euenit, quando lien erga actionem, quæ melãcholicum ſuccũ attrahit, imbecillior redditus, permiſerit ipſum unà cum ſanguine ferri. hincq; abundantiore eo reddito ac putrefacto, fit quartana. Vt plurimum uerò erraticæ febres ipſam præcedunt, hanc ob cauſam. Melãcholicus ſuccus duplicẽ habet generationem. fit enim uel à fæcoſo ſanguine, uel à flaua bile ſuperaſſata. Quoniã igitur non æqualiter uniuerſa flaua bilis ſuperaſſatur, ſed pars quidem ipſius citius, pars uerò tardius: ac ſimpliciter, ſuperaſſatio ipſa inordinata fit: ob id, dũ mutatio fit, inordinatæ etiam febres oriuntur, quæ nullũ ſeruãt ordinem, ſed aliquãdo circa aurorã inuadunt, aliquando circa ueſperas: atque quandoque duobus interiectis diebus, interdum tribus, nõnunquam etiam ſingulis diebus, prout mutatio ſucci xanthocholici id eſt flaui, bilioſi in nigrum facta fuerit.

44 Quotidiana verò raro cõſtituitur, qui nos ventriculi affectum ſit: quemadmodũ quartana ex malè affecto liene, tertiana ex iecore generatur.

Quotidiana febris, quoniã ex pituita putreſcente fit, hæc autem pituita præcipuè colligitur circa uentriculũ, ac ſtomachum, ubi & prima concoctio eſt ipſa pituita: ob hanc ſanè cauſam in ore uentriculi, & in uẽtriculo abundans

dans,quando nonnunquã putrefacta fuerit, quotidianam inducit febrem. Ipſum autem os duntaxat dixit uentriculi, non quia in uentriculo non ſit pituita, ſed quia cùm in utriſque locis ipſa ſit, os magis ſentit, quòd exquiſito ſenſu ſit præditum.

Quæ igitur cum vehementi rigore incipit, par magis eſt tertianam, quàm aliquam aliarum febrium eſſe. Si verò etiam alia quæ deinceps dicentur, atteſtentur, hanc ſtatim euidenter in prima die tertianam eſſe dignoſces. Si verò cum pauco rigore incipiat, tunc magis & aliis notis eſt mens adhibenda. quoniã non quotidiana & quartana ſolũ, ſed & ſemitertiana & alia quæpiam ex cõtinuis eſſe poteſt. Aliæ verò notæ ſunt, caliditatis tum qualitas, tum quantitas: arteriarum motio: ipſa etiam rigoris, qui ſentitur, forma: tempus item anni, & regio, & cõſtitutio, & ægrotãtis natura & ætas, & quæ præceſſere, & quæ cõſequuntur. Caliditatẽ enim multã & acrẽ eſſe oportet: Pulſus verò magnos, vehementes, frequentes, & celeres, ac omnis inæqualitatis, præter quã febrilis, expertes: Rigorẽ etiã, ac ſi corpus ab acuta quadã re magis quàm à frigida pungeretur: cùm, qui quartana vel quotidiana detinentur, frigidum rigorem ſentiant. Tempus autem anni æſtiuũ eſſe debet: Sicuti ſanè & regio calida, & præſens cõſtitutio. Sit verò ægrotantis natura calidior ac biliosior: & ætas adoleſcentiæ: exercitatioq; potius quàm ociũ præceſſerit, ac exuſtio potius quàm refrigeratio, atque indigentia potius, quã ſacietas: & vigiliæ, & triſtitiæ, & laſsitudines, & vehementes cogitationes ad hoc conferunt. Quòd ſi pleriſque 45

aliis ægrotantibus tunc temporis febribus tertianis corripi contingat: hoc vtique præter ea quæ dicta ſunt, maximum erit indicium.

Quod uult dicere, tale eſt. ſi uehemens ſit rigor, ſuſpicandum eſt hunc ipſum tertianæ febri præcedere, ſi uerò non ſit uehemens, nondum ſuſpicari oportet tertianã eſſe. Contingit enim hoc fieri, & ob quartanam, & ob quotidianã: nam in his etiã fit refrigeratio quædam, quam nunc uocauit moderatum rigorem. Quin & in ſemitertianis hoc tale accidit. rigor enim omnino in his fit ob xanthocholicũ ſuccum: temperatur autẽ atq; coërcetur eius uehementia ob pituitæ admiſtionẽ. Aliquãdo etiã in quibuſdã cõtinuis fit minor rigor, ut in cauſ. cõtingit enim quãdoq; bilem, cùm tenuiſsimarũ ſit partium, haud poſſe totã in uaſis cohiberi, ſed nõnihil ipſius extra uaſa excidere, hocq; moderatum rigorem facere. Quare haud tibi ſufficiet rigoris paruitas ad exquiſitam tertianæ dignotionem: ſed deinceps reliqua ſigna aduertere oportet. Reliqua autem ſigna ſumuntur, uel ab ijs quæ ſecundum naturam ſunt, uel ab ijs quæ præter naturã, uel ab ijs quæ præceſſerunt, uel ab ijs quæ ſimul inuadunt. Ab ijs quidẽ quæ ſecundũ naturam ſunt, quærẽtibus nobis laborantis temperaturã, ſi ſiccior ſit: & ætatẽ, ſi uigens, hæc enim biliosi ſucci eſt ferax: anni uerò tẽpus, ſi æſtas, & regionẽ, ſi calida & ſicca: & conſtitutionẽ, eodẽ modo. Sed etiã quæ præter naturam ſunt, quærenda ſunt, ut caliditatis quantitas, & qualitas: quantitas quidẽ, quoniam materia quæ facilè accenditur, multam accendit caliditatẽ: qualitatẽ uerò, quoniam hanc oportet eſſe acrem & erodentem. Sed & arteriarũ motiones indicant. maximi enim in his ſunt pulſus & uehementiores, & celeres, & frequentes. hocq; iure. ſiquidem

calid

*caliditas eſt,quæ uſum ſtimulat:ac facultas deiecta nõ eſt ob ſucci leuitatẽ & *lenitatẽ.Inæqualitatis tamẽ ſunt expertes.Nam inæqualitas facultatis imbecillæ eſt ſoboles. Præterquã febrilis.Diximus enim in lib.de Pulſibus febrilẽ inæqualitatẽ à Gal.uocari, quãdo extremitates dilatationis ueloctores ſunt medijs.nã in interna extremitate facultas accelerat,ad dilatationẽ ſtimulata, ut intemperiem à febre concitatam refrigeret.in externa uerò extremitate adhuc magis accelerat,ſtimulata ad contractionem. ut excremẽta fuliginoſa à febre genita excernat.Quin & ſitis ipſis adeſt multa, ac bilioſus uomitus.Ita ergo ab ijs, quæ ſecundũ naturã,& ab ijs,quæ præter naturã ſunt, & ab ijs,quæ ſimul inuadũt,tertianã dignoſcimus.Adhuc uerò etiã ab ijs,quæ præceſſerunt præſentẽ uitã:ſi cogitabũdus,ſi peruigil,ſi inedijs,uel exercitationibus pluribus uti ſit aſſuetus.hæc enim uniuerſa ad xanthocholici ſucci generationẽ conferre naturâ ſolẽt.qui ſuccus propoſitam in cõſideratione febrẽ accendit.Poſt hæc omnia addere etiã oportet coniecturalẽ quandã dignotionẽ, quæ ipſa quidẽ ex ſeipſa nõ ſufficit ad exquiſitam ac perfectã cognitionẽ tradendã,memoratis tamẽ ſignis cõfert. Aduertere enim oportet,ſi eo tẽpore tertianariorũ morborũ epidemia extitit.Sicuti enim in anni tẽporibus alij ſubinde fructus progignũtur:ſic etiã eſt morborũ generatio.Si ergo gignãtur tertianarij morbi,ſignũ etiam hoc ponere oportet,præſentem quoq; hũc nobis morbũ,talẽ eſſe,quales ſunt & communes.Indicant enim cõmunem eſſe quandã cauſam,ipſam aeris alterationem, uel aliud quid uniuerſale, quod talem uerſionem mutationemq́; effecerit, ex qua tertianam fieri contigerit. Ex communibus igitur particularia etiam cognoſcimus.*

46 Quòd ſi cùm omnia hæc, vel eorum maxima, ac longè præcipua adſint, vehemens etiã ſitis ipſos detineat vomitúſque bilis, vel ſudor ſuperueniat, vel vtraq;: iam tum apertè manifeſta erit. Si verò etiam poſt hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in ſuo etiam motu omnibus eſt nota: relinquatur autem ipſi in arteriarum motu propria febrium inæqualitas: firmiter vtique ita pronuntiare poteris, ac ſi tertio quoque die accedere ipſam vidiſſes.

Sitis fit ob ſucci caliditatem ac ſiccitatem. Sudor autem ex his ſequitur: quoniam cùm tenuis ſit ipſe ſuccus, facilè reſoluitur, ac ad ſuperficiem tendẽs, ſudore ipſam irrigat, ac à particulari acceßione laborantem liberat.

47. Quartana verò (nam & huius notas tibi ſcribere oportet) euidentiſsimum quidem ſui indicat argumentum in acceſsionum principio, quando adhuc rigent ægrotantes.

Cùm tradiderit nobis tertianarum febrium dignotionem, uult conſequẽter & quartanarum dignotionem tradere. Iure autem poſt tertianas non de quotidianis, ſed de quartanis diſſerit. quandoquidem hæ cum tertianis multum cõmunicant, primũ quidem in rigore: poſtea, quoniã utraq; febris periculo uacat: uerius autem, quoniã quotidiana quidẽ febris ex pituita generatur, quæ frigida & humida naturâ eſt: tertiana uerò ex bilioſo ſucco, qui calidus & ſiccus eſt. horumq; ſuccorum qualitates ex diametro inter ſe ſunt contrariæ. melancholicus autem ſuccus, quamuis frigiditate differat, ſiccitate tamen communicat. Et hæc quidem deliramenta nugamentáque ſophiſtica

ſunt,

ſunt, logicæ quæſtioni inhærentia. Tranſeamus deinceps ad harum dignotionem, eámque itidem faciamus ab ijs, quæ ſecundum naturam ſunt, ab ijs quæ præter naturam: ab ijs omnibus & quæ præceſſere, & quæ præſentia ſunt. Eſto igitur in his natura laborantis atribilioſior, ætas decreſcens, anni tempus autumnus. (in hoc enim melancholicus ſuccus generatur, hanc ob cauſam. In æſtate quidem, id quod tenuium partium eſt, ſemper digeritur: ſuccedens autem autumnus, frigiditatéque ſua ſuperficiem denſans, claudit: cohibentur autem ſanè quæ difficulter digeruntur & craſſa ſunt, quæ melancholica potius ſunt, quàm ex aliorum ſuccorum quopiam.) Sed & regio frigida eſto & ſicca, ac præſens aëris conſtitutio inæqualis. Probè enim de hoc ab Hippocrate *definitum eſt,* "Quando eadem die modò calor, modò frigus fit, autumnales morbos expectare oportet." *Neceſſe enim eſt tunc ea quidem quæ ſunt tenuium partium, à calore digeri: craſſa autem retineri à frigore. hæc autem putreſcentia, quartanam inducũt febrem. Hæc ergo ſunt, quæ ſecundum naturam ſunt. Quærenda autem & quæ præter naturam ſunt, ut rigor. eſt enim in his non punctorius, ſed oſtocopodes, id eſt quo oſſa laßitudine afficiuntur. quippe cùm grauentur, ac ueluti comprimantur oſſa ab huius ſucci grauitate. Quærenda etiam ſunt & quæ præceſſere. hæc enim omnia tibi quartanæ naturam exquiſitè indicabunt.*

Satis enim rari & tardi earum pulſus fiunt. In vigore autem vel adhuc increſcentibus acceſsionibus, celeres quidem neceſſe eſt & frequentes eſſe. 48

Rari quidem fiunt ob refrigerationem: tardi autem ob facultatis imbecillitatem, quæ à ſucci craßitudine grauatur.

49 Seruatur tamen & tunc propria eorũ tarditas, & raritas, ſi id quod de celeritate ac frequentia acceſſioni eſt adiectũ, ratione perpendas. Etenim ſi quartanæ febris vigorem cum tertianæ vigore compares, multò certè velocius ac frequentius arteriæ tibi videbuntur in tertiana pulſare. & ipſius vnius motionis inæqualitas in quartana febre, eius ideam indicat.

Quod uult dicere, tale eſt. & ſi in accenſu & uigore celeriores, & frequentiores fiunt pulſus in his febribus: non recedere tamen ipſos à propria earum raritate, ac tarditate: ſed quatenus ad acceſsiones ſpectat, frequentes ac uelocesfieri: poſſeq́; quempiam dicere, eos tales euaſiſſe, comparatos pulſibus, qui in quartanarum principijs ſunt: non tamen eorum frequentiam uel celeritatem frequentiæ & celeritati, quæ in tertianis exiſtit, ſimilem eſſe, ſed multum ſuperari.

50 Nam communem eam omnium febrium in vna applicatione, arteriæ inæqualitatẽ, euidentiſsimam in hac inuenire licet.

Quæſitu ſanè dignum eſt, cur, cùm febrilis inæqualitas in tertianis & in quartanis exiſtat: in quartanis potiſsimũ facilè dignoſcatur. Et dicimus, in tertianis ob dilatationis totius celeritatẽ, id quod febriũ proprium eſt, ſenſum latere. multa enim exiſtente caliditate, media etiam dilationis eſſe celeriora: itaq; extrema haud multo celeriora eſſe medijs. hic uerò, quoniam non eſt tanta caliditas, haud neceſſe eſſe totã dilatationẽ celerem fieri. ideoq́; cùm tardior ea ſit, ac in longiori tempore moueatur, facilè dignoſci poſſe febrilis inæqualitatis ſignum.

Mult

Multo enim velocius principium motionis & fi- 51
nem inuenies quàm medium. non tamen in tertianis ita habet. breuis enim in ipſis eſt velocitatis exceſſus, maximéque in vigore.

Notandum hoc in loco eſt, quod etiā in libro ad Teuphram de pulſibus diximus, febrium propriam inæqualitatem eſſe hanc, ut extremitates dilatationis celeriores ſint, quàm media: ac magis exterior, quā interior. uerum hanc rationem ſæpenumero diximus: non, quemadmodum aliqui dicebāt, ut extremitas dūtaxat exterior dilatationis ſit celerior. Atque in illis polliciti fuimus nos oſtenſuros Galenum dictis noſtris conſentire. Hoc ergo in loco idem dicit adeò euidenter, ut neminem lateat.

Quin & caliditatis notæ diuerſo modo in his ſe 52
habent. Nam calorem, & æſtum, & veluti feruorem tertianarum febriū in quartanis haudquaquam inuenies. Hæc quidem maxima ſigna ſunt. Reliqua verò, externa. neque enim hæc omittere oportet. Sed & natura ægrotantis conſideranda eſt, ſi atribilioſior: & tēpus anni, ſi autumnus: & præſens conſtitutio, ſi inæqualis. ſic & regionis natura, & morborum populariter vagantium.

Sicuti tertiam febrem à qualitate, & quantitate caliditatis notabat, ita & quartanam. ait enim acrimoniam & ardorem, quod tertianis inerat, in his non inueniri. frigidus enim eſt ſuccus ille, qui quartanam facit.

Et ſi lien magnus ſit, & ſi inordinatę febres prę- 53
ceſſerint, & ſi ætas vltra vigorem ſit, etſi cum ſudore ceſſet. Bilis autem flauæ vomitus in his febribus

expectandus nō eſt, ſicuti nec in quotidianis. Nam hoc tertianarum proprium eſt.

Cauſam ob quam inordinatæ febres quartanam præcedant, iam diximus. Lien uerò magnus ſit, quando melancholicus ſuccus adeò exuperat, ut licet lien multam ipſius portionem trahat, ab eoq́; incrementum ſuſcipiat: adhuc tamen in corpore multam ipſius partem relinquat, ex qua putreſcēte eiuſcemodi febris oritur. Et ſi cum ſudore ceſſet: hoc ſignum non diſtinguit quartanas febres à tertianis. (oſtendimus enim & in illis ſudorem prouenire.) ſed quartanas à quotidianis. nam in quotidianis, uel nullo modò proueniunt ſudores: uel ſi proueniunt, admodum pauci proueniunt. Nam cùm craſſus ſit ſuccus ac glutinoſus, non aptus eſt, ut in ſudores reſoluatur. Xanthocholicus ſanè ſuccus cùm tenuium ſit partium, facilè reſoluitur. ac ſecundus poſt ipſum, melancholicus, quoniam ſiccitatem habet, quæ ad hoc ipſi confert. Porrò multus quidem eſt in tertianis: minor in quartanis & in quotidianis.

At vbi febricitare ceſſauerint, ſi febris adhuc ſi-
54 gnum permaneat, pulſusq́; iis, qui ſecūdum naturam ſunt, rariores & tardiores fiant: quartana vtique manifeſtè erit eiuſcemodi febris.

Artificioſiſſimè ſcriptor nullum acceſſionis tempus prætermittit. Ab ipſo enim principio ſignificationes aſſumpſit, qualiſnā in ipſo rigor extiterit, quærens: Ab aſcēſu item, & à uigore, quippe cùm dixerit pulſus in his temporibus frequentiores & celeriores eſſe: Quin & à declinatione quoque, cùm eas cum ſudore ceſſare aſſeruerit. Nunc uerò ab interuallo dignotionem inducit. nā ſi ipſis febrilis inæqualitas adfuerit, etiam ceſſata febre: fuerint utiq́; hæ quartanæ febres. Sed hoc cōmune ſanè eſt quartanis

*nis,tertianis,& quotidianis febribus. Illud etiã maximè animaduertendũ eſt * pulſus in his,dum ſanitate fruuntur,hoc ſuſtinere,ob redundantis ſucci qualitatem.*

Quotidianam autem febrem his maxime notis 55
deprehendes.humidiorem enim eſſe oportet eius
caliditatem cum quadam acrimonia.

Poſt tertianæ & quartanæ dignotionem conſequens deinceps eſt quotidianam etiam in medium adducentes, exquiſitè eam dignoſcere. Ac promptum quidẽ ſanè erat dicere in hac febre omnia ijs quæ in tertianis dicta fuere, contraria quærere oportere. Siquidẽ illæ ex calido & ſicco ſucco eueniebãt:hæ uerò ex pituita,quæ frigida & humida exiſtit.Nihil tamen abſurdi eſt,clarioris doctrinæ gratia,particularia etiam addere, quæ methodo inhærent,dico ſanè ea quæ ſunt ſecundum naturam,& quæ præter naturam,& quæ præceſſerunt, & quæ præſentia ſunt.Quæ certè in hoc ſermone inuenire licet euidenter expoſita.Oportet igitur in his caliditatis qualitatem humidiorem eſſe cum quadã acrimonia: ſed humorem quidem,ob ſucci naturam:acriorem uerò,ob adiunctam ſibi putredinem.

Quæ non in prima ſtatim iniectione occurrit, 56
ſed immorante manu.

In his enim caliditas ob ſucci craſsiciem in profundo occultatur: nec tactu percipitur qualis ipſa ſit in prima manus applicatione.dum autem immoratur manus,calore conuerſationéque corpus calefaciẽdo,atque unà meatus rarefaciendo,materiamq́; attenuando: reditione ſua ſuam ipſius malitiam oſtendit.

Fumoſam enim quandam caliditatẽ vapori multo 57
commixtam exire arbitraberis. cùm potius ignis

ignis in humiditate multa ſuffocetur,quàm ipſe materiam euincat.

Quemadmodũ enim in humidis lignis uidemus:ut ipſa flammæ iniecta primũ ipſam ſuffocant,ac uincere malũt, quã uinci:unde etiã fumus ex ipſis eleuatur,cùm ignis ueluti ſuffocetur:eodẽ modo in quotidianis eſt uidere caliditatem talem exiſtere:cùm à multa humiditate innatus calor ueluti obruatur.

58 Sed & harum pulſus pulſibus quartanarũ multo minores ſunt, quàm quartanarum pulſus pulſibus tertianarum.

Quod uult dicere,tale eſt:quartanas minorem habere pulſum quã tertianas:quotidianas uero,quàm quartanas.Subijciatur enim uerbi gratia duobus digitis quartanarum pulſum tertianarũ pulſu minorem eſſe:inuenietur ſanè pulſus quotidianarũ pulſu quartanarum minor eſſe non duobus,ſed tribus uel quatuor digitis: ita ut ex his concludatur quotidianarũ pulſum minorẽ eſſe pulſu tertianarum quinq; profectò uel ſex digitis.& hoc merito. Nam in quartanis licet frigidus ſit ſuccus & terreſtris: non tamen multus,ut facultatem diſſoluat. In quotidianis autem, quoniam frigidus eſt & humidus, & ſanè etiam multus,quantitate & qualitate ipſam obruens,neceſſariò minorem facit pulſum.

60 Rariores rurſus quotidianarum pulſus pulſibus tertianarum tanto,quãto his pulſus quartanarum. in tarditate autem ſimiliter in vtriſque habent.

Obſcure hunc locum interpretatur. nos autem ipſum declarabimus.Rarus enim eſt pulſus & in quotidianis & in quartanis,tertianarum pulſui collatus.ſed multo certe magis eſt rarior pulſus quartanarum:minus uerò, pulſus

quoti

quotidianarum. Duobus enim uerbi gratia digitis quotidianæ pulſus pulſu tertianæ cùm ſit rarior, pulſus etiam quartanæ duobus rurſus digitis pulſu quotidianarum eſt rarior. ut rurſus concludatur, quartanarũ pulſum ſecundum præſentem hypotheſim tertianarum pulſu quatuor digitis rariorem eſſe. Satius autẽ fuerit cauſam addere. Quoniam enim quartanæ quotidianis maiorem habent pulſum: ob id natura, pro ingreſſo aëre magnitudine dilatationis contẽta, rariorẽ fecit pulſum: in quotidianis uerò contra. Quare, quantũ ad magnitudinem, & frequentiam ſpectat, quartanæ quotidianis maiorem quidẽ habẽt pulſum ſed rariorẽ, quotidianæ uerò quartanis minorem quidem ſed frequentiorẽ. Illud uerò tanto quanto his, non de tertianarum, ſed quotidianarum pulſibus dicit. Tarditas autem in utriſque eſt communis.

Minus autẽ ſiticuloſa eſt febris hæc quàm quartana tanto, quanto illa quàm tertiana. 60

Tertiana quidẽ uehementẽ habet ſitim, quandoquidem duas obtinet qualitates, quæ ad eiuſcemodi ſymptoma conferunt, caliditatẽ inquam & ſiccitatem. Secundo loco poſt ipſam ſiticuloſa eſt quartana, quoniam etiam ſiccitas ſqualorem inferens, ſitim ſolet inducere. Pituitoſa autem febris nullum eiuſcemodi ſymptoma obtinet.

Et lingua, ac vniuerſum corpus ſiccius eſt in tertianis: humidius autem in his febribus: & vomitus pituitoſi, & quæcunque per aluum excernuntur, frigidiora, & humidiora, & crudiora, & aquoſiora & pituitoſiora ſunt: ac in vniuerſum, inconcoctis 61

ſuccis

ſuccis plenum corpus in his febribus comperies. Proindeq́; & in ætatibus & naturis & anni tẽporibus & temperaturis humidioribus accidunt. Iuuenem porrò bilioſum & ſiccum nunquam vidi hac febre captum. Pueri autẽ præcipueq́; qui natu ſunt minores: & ex perfectis qui pituitoſiores ſunt, & habitudine corporis craſſa, & vitam ducẽtes ocioſam, in repletionibus ac ebrietatibus ac lauacris aſſiduis præcipueq́; poſt cibum: quotidianis febribus facilè corripiuntur. Sed & ex regionibus quæ humidiores ſunt, ex anni tẽporibus hyems, & ex aeris conſtitutionibus quæ humidiores ſunt, maximè hanc febrem ferunt. Quòd ſi etiam tunc ipſa populariter vagetur, hoc quoque præter antedicta non parum tibi ad eius dignotionem conducet.

In quotidianis lingua ac totum corpus eſt humidius ob duas cauſas, cũ quia multa pituita ex antegreßis omnibus, in ipſis abundat: tum quia hæc pituita à calore febris funditur. Præcipueq́; qui natu ſunt minores. *In puerili ac ſenili ætate ſolet hæc febris accidere: in ſenili quidem, quoniam pituita in hac ætate colligitur ob aßiduas inconcoctiones ex imbecilli facultate prouenientes: in puerili autẽ, licet calidior ſit natura atq; humidior, ob uoracitatem tamen crudiora congeruntur excrementa, ex quibus putreſcentibus, quotidiana febris oritur.* Ac lauacris aßiduis præcipueq́; poſt cibũ. *Nam balnea, quæ poſt cibum fiunt, ea quidẽ excrementa quæ in ſuperficie ſunt, digerũt: id uerè quod in uentriculo ac iecore eſt, adhuc inconfectum exiſtẽs, trahunt, balnei calore diſtributionis celeritati conferẽte. hincq́; in ipſis ſuccorũ crudorum generatio prouenit.* Ob hancq́; *ipſam ſanè cauſam nos in*

artis

artis operibus, ſi aliquẽ humectare uolumus, huic ueſpertina potius lauacra imperamus.

Non tamẽ acceſsiones harum febrium ſudoribus finiuntur, ſicuti in tertianis & quartanis. 62

In quotidianis, quoniam multa adeſt copia putredinoſæ materiæ in profundo, eiuſcemodiq́; ſuccus glutinoſus eſt: ſudores certe non fiunt, Morantia autem in profundo hæc excrementa, ſecundam rurſus acceßionem accẽdunt. Quare non eſt in ipſis inuenire purum interuallum, ſicuti in tertianis & quartanis fieri cõſpicitur, in quibus ſudor multus proueniens, acceßionem iam factam ſoluit.

Vnde nec in manifeſtam integritatem præterquam paucæ quædam, ueniunt. 63

In quibus pituita eſt pauca, nec admodũ craſſa, eſtq́; corporis habitudo rarior: in his contingit etiam ſudores fieri, purumq́; interuallum. Quod uerò nos in ipſis artis operibus uidimus, id dicamus, dictũ ſanè etiã ab antiquis, quanquam raro: nempe fieri ſæpenumero quotidianam febrem ex pituita putreſcente uel in uentriculo uel in inteſtinis, eiuſcemodiq́; febrem ceſſari intra quartam uel quintam diem, cauſa febris per clyſteres ſolos uacuata.

Vrinæ autem, quæ quidem procedẽtibus his febribus fiunt, totius morbi tempora docent: quæ verò in principiis febris, etiã ſpeciem tibi indicabũt. 64

Superius dixerat maxima eſſe febrium ſigna tum pulſus tum urinas. in ſignificatione autem tertianarum & quartanarũ & quotidianarum nullibi dignotionem, quæ ex urinis percipitur aſſumpſit, hoc ergo in loco eã ipſam ordinat, & ait, Vrinas quidem indicare poſſe & uniuerſale morbi tempus, & ipſam etiam febris ſpeciem. Nam ſi *ipſæ plures quidẽ at inconcoctæ omnino ſint, principium morbi*

morbi oſtendũt: ſi autem obſcurum habeant concoctionis ſignum, aſcenſum: ſi ſubſidentiam habeãt albam & lenem & æqualem, uigorem: ſi perfectionem concoctionis obtineant, declinationem. Sed hanc quidem procedẽte tempore uidere licet. Quæ uerò primo ſtatim die apparent, oſtendunt nobis qualis ſit propoſita febris.

65 Nam quotidianis vel tenues ſunt & albæ, vel craſſę & turbidæ & rubræ.

Albæ quidem & tenues apparent urinæ propter obſtructiones, quoniam quod craßius eſt, cùm non poßit per urinas euacuari, id duntaxat quod aquoſum eſt, percolari permittit. ſuntq́; eiuſcemodi urinæ tenues quidem propter obſtructionem: albæ uerò, ob ſeroſi ſucci colorem. Semper autem facultas, dum obſtructionibus incũbit, aliqua uaſa obſtructione liberat, craſſorumq́; humorũ portiones aliquæ unà cum urinis excernuntur. hincq́; turbidæ apparent urinæ & craſſæ: quin & rubræ etiam. nam craſſum hoc quod fuit obſtructum, omnino à putredine quæ in ſeipſo erat, exuſtum fuit.

66 Tertianis verò vel flauæ vel ſubruffæ.

In tertianis ſanè urinæ ſunt flauæ uel ſubruffæ, quippe quæ cum xanthocholici ſucci colore conueniant.

67 Quartanis verò multiformes quidem ſunt, ſed inconcoctæ. Et hæ quidem ſunt intermittentium febrium notæ.

In quartanis autẽ uarias ſubinde urinas inuenire licet

cet,quoniam & quartana ipſa ex diuerſis ſuccis generationem obtinet,uel fæculento ſanguine,ut diximus,uel flaua bile ſuperaſſata. Qualeſcunque autem fuerint urinæ omnino inconcoctæ ſunt. Repente enim hic ſuccus haud quaquam ſub alteratricem facultatem uenit: cùm craſſus, ægreq́; alterabilis ſit.

Continuas autem febres pręcipuè quidem ex eo noſces, quòd nullum ipſis adſit ex iis ſignis, quæ ineſſe oportere intermittentibus diximus. 68

Cùm tradiderit intermittentium febriũ dignotionem, uult conſequenter continuarũ etiam dignotionẽ tradere. Facillimum igitur eſt ipſas noſce,quòd nullũ ipſis adſit ex ijs ſignis quæ intermittentes ipſas febres comitantur. ea autem ſunt,rigor,ſudores,interuallum purũ.Horum enim nullũ eſt inuenire quod continuis febribus adueniat.Quin & per quædam alia ſigna,harum febrium naturam percipere licet,præter id,quòd neq; ipſarum magnitudo inconſpicua relinquatur.

Et ſi etiam intra vigintiquatuor horas non ceſſauerit febris. 69

Sciendum eſt,tertianam nunquam ultra duodecim horas particularẽ paroxyſmũ extendere: quotidianã ultra ſexdecim: quartanã ultra uiginti quatuor. hæc autem in legitimis dicimus. Quandoquidem ſæpius inuenire licet notham tertianam,quæ etiam uigeſimam & quartã horã tranſcendat.uerùm in legitimis ſermo nobis ſit. His enim cognitis nulla erit difficultas,eas etiã,quæ tales non ſunt, dignoſcere.Si ergo uigintiquatuor horas trãſcendat,hominem detinendo,præter id,quòd nullum adſit ex ijs quæ intermittentibus adeſſe diximus: ſcito eiuſcemodi febrem non eſſe intermittentem,ſed continuam.

Si

70 Si verò inæquale fecerit incrementũ, hoc ſanè præter alias notas, longius etiam tempus ſignificat.

Hoc ſignum non ſimpliciter continuarum eſt nota, ſed quòd in longum tempus protrahetur morbus. Inæqualia enim harum febrium incrementa ex diuerſis ac uarijs ſuccis fieri ſolent, in quibus ſanè natura longiori tempore ad perfectam concoctionem elaborationemq; indiget.

71 Et ſanè & id quod proprium eſt febrium ſignum in pulſibus, ſi euidens habuerint. Si verò inordinatio quædam ac inæqualitas, vel arrhythmia ipſis adſit: & hoc certè ſignum erit tum magnitudinis, tum quòd non ſunt ex interuenientibus.

Hoc ait, non quòd intermittentes febrili inæqualitate priuatæ ſint, ſed quia in his maximè apparet. propterea quòd ſingulis diebus, acceſsionis cauſæ non diſſlentur: ſed intus in profundo abſconditæ perturbent, ac diſſoluant facultatem. Enimuero & maior in his ſimiliter (ait) ſit inordinatio & inæqualitas & arrhythmia: quæ declarant, non tantùm continuam eſſe febrẽ, ſed inſignem etiam magnitudinem habere.

72 Si verò etiam dum tales permanſerint, in tertia die maiorem acceſsionem indicarint, vel etiã deiectiones & vrinæ omnino inconcoctæ appareant, eiuſcemodi febres non poſſunt circa ſeptimam iudicari.

Hoc ſignum non amplius uniuerſaliter omnium continuarum febrium eſt nota, ſed cauſarũ (hoc eſt febrium ardentium) duntaxat, eorumq; etiam diuturnorũ. Si enim in his tertio quoq; die accedentibus, cõcoctionis ſignum nondum appareat, neceſſe eſt eiuſcemodi febrem in temporis longitudinem extendi.

Si

Si verò quarta etiam dies tertiæ ſimilis conſpiciatur: 73

Similem ait eſſe tertiam diem quartæ, non ſecundum acceßionis magnitudinem. hoc enim in febribus ardentibus non fit, ſed potius quinta tertiæ eſt ſimilis. quare non ſecundum acceßionem hoc dicit, ſed ſecundũ deiectionum & urinarum inconcoctionem.

Ac febris veluti deliteſcens ſit: 74

Deliteſcens (Græcè σμυχόμενος) hoc eſt circa profundum ſe habens, nec facilè ueluti elucere circa ſuperficiem potens. Hoc autem fit ex immixtione pituitæ, quæ naturà frigidior eſt, difficulterq́; accenditur, ac potius ſenſim ſuccenditur. Quare diuturna eſt, cùm huius ſucci craßities pluribus ad concoctionem diebus indigeat.

Nec facies nec vniuerſa corporis habitudo concidat: eiuſcemodi febris in longius tempus extendi ſolet. Tales quidem ſunt differentiæ febriũ ſymptomatis carentium. 75

Et hæc nota eſt copiæ humorum, diuturnæq́; febris ſignum. Fit autem in his totum corpus non gracile pro febris ratione: ſed potius tumidũ, propterea quòd qui prius erant concreti humores, nunc dum à febris caliditate funduntur, atque in ſpiritus reſoluuntur: maiorem occupant locum, totumq́; corpus attollunt.

Curatio autem ſingularum deinceps ſcribetur. primum quidẽ intermittentium. ſecundo verò earum, quæ continuæ vocantur. Ex intermittentibus igitur acutiſsima ſimul & mitiſsima èſt tertiana. 76

Acutiſsima(ſeu breuiſsima, Græcè ὀξυτάτη) eſt eiuſcemodi febris ob tenuitatem materiæ ipſam facientis, quæ facillimè concoqui poteſt, ac tenuari, digeriq́;. Quia autem acutiſsima eſt, ob id etiam eſt mitiſsima. neq; enim uires ſoluere præoccupat, quippe quæ citius recedat. Quinetiam, ut ſæpenumero etiam diximus, leuiſsima cùm ſit, ipſas non grauat.

77 Longiſsima autem, & tuta, quantum in ſeipſa, eſt quartana.

Longiſsima quidem, ob craſsitiem melancholici ſucci, qui ad ſui concoctionem longiori indiget tempore: tuta autem, ob interuallorum prolixitatem. uno enim die fatigata natura, reliquis duobus requieſcit, ſuumq́; peculiarem tenorem recuperat. Pulchrè autem dictioni adiecit, quantum in ſeipſa, contingit enim aliquando temporis ſpatio uires defatigari. Quinetiam per diuturnos morbos ſæpenumero in uictus ratione delinquunt laborantes, ut qui exquiſitam obſeruationem eorum, quæ ſibi ipſis à medico fuerunt imperata, paruipendant. rationíque conſentaneum eſt ex hoc delicto periculum haud exiguũ ſubſequi, quale ſanè nequaquam ex ipſius quartanæ natura, ſed ob aliquod eorum, quæ extrinſecus ſibi ſorte contigerint, accidere diceretur.

78 Quotidiana verò & longa, nec tuta.

Iure longa eſt: quoniam pituita craſſa eſt, difficultérq; digeritur. Tuta autem non eſt: tum quia acceſsionum continuitas nullo die quietem dans uiribus, periculum minatur corruptionis, quotidie enim eiuſcemodi febris inuadens, laxamentum quod ſatis ſit, non præbet naturæ: tum quia os uentriculi in his affectum, continuas ſyncopas minatur. Si uerò præter memorata, celeriter non ceſſat, ſed

in temp

in temporis prolixitatem extenditur: iure ex his omnibus periculum habet.

Quare victus etiam rationem ſtatim à principio 79
inſtituere debemus, ad vniuerſum morbi tempus reſpicientes. nam in acutis ac celeritér vigentibus morbis etiam ſi quis admodum tenuem victum velit inſtituere, haud magnopere lædet. Quicunq; autem diuturniores ſunt morbi, in his, niſi à principio vberiorem victum inſtituas, vel vnà cum morbo hominem perimes, vel non in tempore victum immutabis. Neq; enim accedẽte vigore vberiorem quàm prius, victum inſtituere oportet: ſed contrà, ſumma illa totius victus tenuitas, quæ in affectu exhiberi debeat, in vigorem reſeruanda eſt. Hoc igitur commune omnium febrium eſt. Præter hoc autem quæ febrium intermittentium propria ſunt, conſiderare oportet,

Inquit omnium febrium hoc eſſe commune, ſummam illam uictus tenuitatem in uigoris tempus reſeruari ſemper oportere.

Veluti ſtatim in tertianis (neque enim deterius 80
fuerit hinc auſpicari) diſtinguendum à principio eſt an exquiſita, & (vt quiſpiam diceret) legitima, vel non exquiſita, ſed veluti notha ſit.

Diuiſionem ſuperius diximus, quemadmodum febriũ aliæ ex ſpiritibus, aliæ ex humoribus, aliæ ex ſolidis fiant: & quæ ex ſuccis conſtituuntur, aliæ ſine ſymptomatibus, aliæ cum ſymptomatibus ſint: & harum aliæ ſint continuæ, aliæ deficientes. Nunc aliud quid addendo, perfectiſſimam ipſam facere uult. Sicuti enim nullum ens effugit quin adulterari poßit, ſecundum ſpeciem dico: quamuis

enim non omnia particularia adulterentur, non poteſt tamen omnino ſpecies aliqua inueniri,quæ non adulteretur. Sic exempli cauſa duo contraria cùm ſint album & nigrum, utrunque adulteratur alterius admixtione.licetq́; inuenire album,aliud quidem exquiſitum, aliud autem nō exquiſitū, quòd moderata quædam nigri portio ipſi admixta ſit, quæ ob paucitatem ſenſum latet.ſic ſane etiam in omnibus alijs ſe habet.Sicuti igitur in his diximus:ita quoque in febribus fieri conſpicitur.exquiſitæ enim & legitimæ dicuntur febres,quæ mixtione carent.quæcunque uero ſubſtantiam quandam alienam immixtam habēt,hæ adulteratæ ac nothæ ſunt.Animúmque diligenter ad harum dignotionem attendere debemus:cùm curationis diuerſitatem haud exiguam eſſe non ignoremus.

81 Nam tertiana exquiſita, quod longiſsimum eſt, in ſeptem circuitibus iudicatur,præter id quòd tutiſsima eſt.alteram vero,quæ non exquiſita eſt,vidi quandoq; autumno quidem incœpiſſe,vere autem ceſſauiſſe.poſtea,vt par erat,in tanto tempore,tum quia & ipſe æger non admodum medicorum mandatis obtemperaret,ſed in aliquo delinqueret:tum quia ab hyeme læderetur:

Hoc tradiderat Hippocrates*,ſicq́; habet rei ueritas. Nam exquiſitarum tertianarum extremus terminus eſt quarta & decima dies.ac intra hanc quidem contingit tertianam iudicari: extra uerò ut exquiſita ac legitima tertiana prouehatur, minimè fieri poteſt. Quòd autem ſeptem circuituū concurſus quatuordecim ſolos dies perficiat,cognoſcere poteris, ſi ipſos circuitus cōputaueris. Nam primus circuitus eſt tertia dies:ſecundus,quinta:tertius,ſeptima:quartus,nona:quintus,undecima:ſextus,ter-*

tiadec

tiadecima:& accedit quarta & decima,quæ reliquum eſt ſeptimi circuitus.

Lienque maxime intumuit,& hypochondria fla ta ſunt diſtenta. 82

Hoc fieri contigit ob aſſiduas inconcoctiones, ex quibus cùm quotidie pituita gigneretur,atq; in ſpiritus craſſos reſolueretur, tum lien auctus eſt, tum totum etiã corpus tale euaſit.

Ac iam ſubtumida quædã erat decoloratio tum circa faciem tum non minimè in cruribus. 83

Decoloratio quidem, propterea quòd non amplius ſanguineus effloreſceret ſuccus,cùm eius color à pituitæ immixtione inficeretur ac tingeretur: Subtumida uerò, ob flatuoſorum ac craſſorum ſpirituum redundantiam.quæ ſanè res etiam in toto corpore fiebant:præcipuè uerò apparuere circa faciem & crura.uerùm circa faciem,quia pars illa expers carnis magis eſt: circa crura uerò,quidam ſanè conati ſunt dicere,quia hæc ipſa crura cognationem cum hypochondrijs habeãt,ut oſtendit eorundem crurum in hydropicis ſuperinfuſionibus intumeſcentia. hoc igitur etiam in loco (aiunt) hypochondrijs flatu diſtentis & ipſa intumuiſſe. Nos uerò dicimus,crura ignobiliora cùm ſint, proculq; ab innato calore poſitionẽ habeant,ſuas ipſorum facultates nõ admodum ualentes obtinere:atq; contingere quidem tunc ut totum corpus afficiatur,præcipuè uerò hæc ipſa crura ob naturalem ipſorum imbecillitatem:ita ut quod nutrimẽti ratione in ipſa defertur,inconcoctum relinquatur,atq; in ſpiritum tranſmutatum ipſa attollat. Enimuerò nonnulli quærunt, cur non etiam in manibus illud idem accidat,ſiquidem & ipſæ eiuſdem generis cum cruribus ſunt.cola enim (ideſt

artus ſeu membra longa) ſunt tum pedes, tum manus. Re*ſpondemus, manus, quòd cordi ſint uicinæ, ab ipſo calefieri, ob idq; eiuſcemodi ſymptomata non ſuſtinere.*

84 Ita vt de adoleſcente timuerimus, maioribúſque præſidiis indiguerimus. Sic talis tertiana nihil tertianæ exquiſitæ ſimile habet. Quare ab initio eas diſtingui oportere dico. quantum enim natura differunt, tantum etiam rationi conſentaneum eſt diætæ modum permutari. Quomodo igitur optimè diſtinguantur? ſat mihi eſt quæ adoleſcenti contigerunt, ſcribere: quæ exempla ſimul nõ exquiſitarum tertianarum monumentáque tibi futura ſunt.

Metuimus inquit de hoc adoleſcente, qui tali febre febricitarat, ne tandem in hydropem ipſi affectus hic incideret: cùm totius corporis temperamentum refrigeraretur, ac uires à febris longitudine deijcerentur.

85 Erat anni tempus medium inter pleiadum occaſum, & antegreſſum æquinoctium.

Hoc in loco in medium affert narrationem adoleſcentis qui tertiana notha febricitauerat. Vt autem eius negotium perdiſcatur, clariórque fiat doctrina, ſcire oportet duo eſſe æquinoctia: alterum, quod uere: alterum, quod autumno euenit. Hoc ergo in loco id intelligit, quod autumno euenerat. Antegreſſum autem dixit, ad pleiadum (hoc eſt uergiliarum) occaſum referens. Verùm ne in longius ſermonem protrahamus, ſi quænam ſint pleiades, & quælis ſit ipſarum occaſus, qualiſq; ſit ortus, quærere uolumus, ob idq; auditores confundamus: his tantum dictis, ad propoſitum reuertamur. hoc eſt febrem hãc circa autumni medium incœpiſſe, ita ut tunc ab anni tempore adulteraretur.

raretur.oportuiſſet enim,ſi legitima fore debuiſſet,prin= cipium in æſtate habuiſſe.

Incœperat autem cũ horrore febris adoleſcẽti 86

Et hoc ſignum eſt notham eſſe ipſam tertianam febrẽ. quippe tertianis exquiſitis ſemper ineſt rigor uehemens: quotidianis uerò refrigeratio.quorum utrorunque me= dium eſt horror.

Circa auroram ferè: ita vt nec caliditate ſimilis 87 tertianæ videretur,nec pulſibus: ſed nec bilis vomitus ſecutus eſt,nec ſudor ſufficiens.ſed ſolum in ſecunda die hora ferè tertiá pauci madores aduenere.ex quibus trãſpirabat quidem febris,ſed adeo ſenſim,vt circa veſperam ferè vix à febre liber eſſe videretur. Manſit autem nimirum in pulſibus ipſi febris ſignum ſatis manifeſtũ. In reliquis verò etiã facilè admodum ſe habuit circa veſperam & per totam noctem. Rurſus verò circa tertię diei auroram, ſecunda inuaſio fit, primæ in omnibus prærerquàm in tempore ſimilis.

*Et hinc quoque adulteratur.quippe oportuiſſet,ſi ipſa legitima fuiſſet,media die inuadere,quando ſol ſupra uer ticem noſtrum exiſtẽs,ea quæ hic ſunt,calefacit,ac talem procreat ſuccum,à quo legitima tertiana fieri ſolet.Erat autem *manifeſta eius caliditas, cùm non tantum incen= dij acredinisq; haberet, quantum legitimæ febres habent. Sed neq; pulſus huic erat maximus & celerrimus ac fre= quentiſſimus,ſicuti in tertianis exquiſitis eſt.ſed omnia im minuta habebat, ob pituitæ admixtionem.quare nec bilis in hoc uomita eſt,quia neq; ſola bilis abundabat,ſed cum pituita.Sudores autem pauci aduenere:non ſanè tam co=*

pioſi,ſicuti in ſinceris tertianis adueniunt.

88 Superueniente enim nocte paulum ante lucem modores aduenere: & febris ceſſauit circa quartæ diei auroram. Ac reliquo toto autumno hyeméque quo tempore ægrotauit, tum cætera omnia,tũ tempus inuaſionis & ſolutionis febris eodẽ modo permanſerunt.

*Ex his ſanè perſpicuum eſt,primum paroxyſmum fuiſſe triginta ſeptem horarum:ſecundum autem,uigintiquatuor horarum.*Oportuerat *autem ,ſi fuiſſet tertiana exquiſita,ultra duodecim horas (ut ſuperius diximus) non tranſcendere hunc paroxyſmum. Cõtigit autem primum paroxyſmum ſecundo longiorem fuiſſe,uel quia copioſior in hoc eſſet materia:uel quia delictum aliquod commiſiſſet adoleſcens, aut in febre tanquam nondum eius febris natura perſpecta,aut etiam ante febrem.*

89 Agebat autem adoleſcens circiter decimũ octauum ætatis annum: albus aſpectu, & pinguis, vitæ deditus ocioſiori, ac ſæpenumero anteà crapulis lauacriſque aſsiduis ac ſacietatibus vſus. quare neque probè cibos concoquebat.

*Hoc in loco oſtendit, quemadmodum à temperatura, & ab ætate, & ab alia uiuendi ratione huic adoleſcenti pituitoſus redundabat ſuccus.*Dubitantq; *nonnulli dicentes,cur non ſanè hoc in loco iudicanda potius ſit hæc febris, quotidiana notha; quàm tertiana notha.*Nos *certè dicimus,inuaſionem paroxyſmi tertio quoque die redeuntis hoc prohibere:quippe ſi ſingulis diebus inuaſiſſet,iudicaremus utique quotidianam potius quàm tertianam dominium obtinuiſſe.*

Simul

Simul autem & ei quoque acceſsit pulſus durus 90
in prima quidem & ſecunda die mediocriter:in ter
tia autem & quarta & reliquis ſequentibus vſque ad ſeptimam ad tantam peruenit duritiem, vt ſiquis ſo. li pulſui credidiſſet, multorum menſium morbum fore putauiſſet.

Hoc præcipuè eueniebat ex ſucci refrigeratione, quæ ob talem qualitatem, arteriæ corpus congelabat, durumq; efficiebat pulſum. Porrò circa quidem primam & ſecundam diem cùm nõdum commotus eſſet eiuſcemodi ſuccus, parum ſanè durus erat pulſus. Poſtea autem ſoluto ipſo ſucco atque fuſo à febris caliditate, durior euaſit pulſus. Poſſet etiam dici ab hypochondriorum diſtenſione duritiem ac tenſionem habuiſſe.

Taliſque perdurauit vſque ad vernum æquino- 91
ctium, in quo primũ cœpit molleſcere. Poſtea rurſus quadrageſima die perfectè liberatur à tertiana, paulatim tum pulſu emollito, tum paroxyſmo minori euadente, tum vrinis ſubſidentiam bonam habentibus. etenim hæ quoq; in priori tempore admodum erant inconcoctæ.

Hoc uerò in loco deinceps incœpit molleſcere, atq; ad morbi aſcenſum accedere: ac cùm in aſcenſu quadraginta diebus manſiſſet, à febre liberatus fuit non criticè: neque enim confeſtim, uel agonisticè, id eſt, cum certamine ſolutus eſt morbus: ſed paulatim συνεπτικῶς, id eſt, concoctus eſt, ut ex ſignis diſci poteſt. Nam & pulſus permutati ſunt, & paroxyſmus moderatior euaſit: ac concoctionis ſigna bona in urinis apparuerunt: ſubſidentiáque alba, lenis, & æqualis. 2. progn. c. 65.

Talis quidem tertianæ exquiſitæ maxime con-

traria eſt:reliquas autem intermedias,quæ permultæ ſunt, ex extremis definitis haud difficulter inuenies.quæ enim in principio ſermonis tertianarum febrium inditia ſcripſi, hæc ſi omnia adſint,exquiſitam tertianã faciunt.cui omnino paroxyſmo tempus breue, horarum ſanè quatuor vel quinque vel ſex,vel,quod longiſsimum eſt, vndecim, aut duodecim. Vrinę etiam talium febrium in tertia die vel omnino in quarta aliquod concoctionis ſignum ferunt. Sic ergo exquiſitam & non exquiſitam tertianam cognoſces: ſimili etiam ratione quartanam & quotidianam. Cui enim inſunt omnia,quæ ſuperius deſcripſi quartanarum febrium indicia,legitima illa atque exquiſita quartana eſt:cui verò non,notha illa eſt atque non exquiſita. Et ex quotidianis, cui omnia quæ ſcripſimus adſunt,exquiſita illa eſt: cui verò non,non exquiſita.

Maximè contrariũ dicit legitimum & nothũ. Quanquam legitima quotidiana legitimæ tertianæ maximè cõtraria eſt.tanquàm hæc quidem à ſucco calido & ſicco fiat:altera uerò à pituita frigidã & humidam naturã habente. Sed expoſitam nunc febrem ait ut notham maximè contrariam eſſe exquiſitæ tertianæ.cùm enim multæ aliæ nimirum nothæ exiſtant,pro ratione maioris uel minoris permixtionis pituitæ:hæc ſanè omniũ maximè notha eſt.

93 Nõ igitur æquè diuturnæ ſunt quartana & quotidiana, quæ non ſunt exquiſitæ.ſed ſicuti tertiana exquiſita, acuta eſt: ſic quartana & quotidiana exquiſitæ,diuturnæ.

Tertiana adulterata diuturnior eſt:quartana uerò & quotidiana,non ita.ſed quantum adulterantur,tantũ etiã

temporis

temporis longitudo in his minuitur.& hoc meritò. Nam cùm tertiana à flaua bile,quæ tenuium partium eſt, fiat: adulteratur perfectò,cùm ea craſſarũ partiũ ſit. In quartanis autem & quotidianis,quoniam ex ſui natura craſſa eſt materia:ſi adulterari debet, ex bilis certe,quæ tenuiũ eſt partium, permixtione, adulteratur.hincq; cùm non tanta indigeat concoctione,in exiguum neceſſariò tempus extenditur.

Hæc quidem in is qui per circuitum febricitant, 94 conſiderare oportet. In aliis verò febribus,vrinas, & deiectiones,& totum corporis habitum inſpicere oportet,caliditatem quoq;,atq; arteriarum motionem,& quæcunq; alia præter hæc, Hippocrates longaq; experientia conſiderare iubent,nempe regiones,anni tempora, aeris conſtitutiones,ætates, temperaturas corporum, conſuetudines, & cauſas antegreſſas, & quæ ſimul cum morbis inuadunt, & quæ in medio tempore apparent.

In febribus intermittentibus (ait) prædicta ſigna quo tempore morbus euentum exitumq; ſortietur, præſagiũt: ueluti, ſi rigor in tertiana concuſſorius ſit,breuis temporis eſt eiuſcemodi febris:ſi autem non concuſſorius,ſed potius horridus, multi temporis: & in reliquis eodem modo.In continuis autem (has enim intelligit, alias febres) quoniam rigor non adeſt, nec ſudores, nec interuallum, unde temporis longitudinem conſiderabimus? In his certè animaduertere oportet urinas & deiectiones ac concoctiones quæ circa hæc ſunt, ſi eæ celerius uel tardius appareant.namſi celerius appareant,acutior erit morbus:ſi autem tardius,diuturnior.conſiderare etiam oportet totum corporis habitum ſi rarius id ipſum eſt uel denſius: nam

nam denſa durabiliores ſolēt facere febres, cùm in ſcipſis earum cauſas cohibeant: rara uerò, contrarium. Oportet autem animaduertere & ipſam caliditatem. nam ſi multa ſit, & facilè moueatur, acutus eſt morbus: ſi uerò ueluti ſenſim ſuccendatur, difficulterq; moueatur, diuturnus eſt. His etiam adde & quæ à pulſibus ſumuntur ac à reliquis eiuſdē ordinis uniuerſis. Tempore enim æſtatis, inuadente febre, celer expectanda eſt liberatio: autumni autem tempore uel hyemis, tarda. & reliquorum eodem modo.

95 Totum igitur, vt cuipiam videatur, admonitum eſt: non tamen re vera ita ſe habet. nam quod maximum horum omnium eſt, dictu autem breuiſsimū, nondum ſcriptum eſt. Quid verò hoc eſt? quantitas morbi & facultatis: res, quæ ad eam quidem explicandam vno indiget verbo: ad vſum verò, maxima eſt. Neq; enim rectè prænoſſe poſsis, niſi ſingulorum prædictorum quantitatem diligenter penſites. Nam an morbus ſit exitialis, an non: & quando maximè poſsit mori homo, vel ab affectu liberari: niſi omnium prædictorum quantitatem diligenter contemplatus, in duo capita redegeris, nimirum in ipſum morbum, & ægrotantis facultatem: rectè vtique præſcire non poteris. Nam ſi facultas adeo valida ſit, vt morbum ſuperet, hominem ſaluari eſt neceſſe: ſi verò ſecus ſit, omnino morietur. Non igitur ſolum qualis ideà ſit ipſe morbus, ſed & quantus ſit, inſpicias.

Quod uult dicere, tale eſt. Poſſunt quidem etiā ea quæ diximus, morbi exitum ſimul & tempus prænunciare: ſed id quod horum omnium eſt ſummum caput, nondum diximus: res, quæ dici quidem facilè poßit, cognoſci autem re-

ctaq;

ctéq; attingi, niſi diuturna longaq; experientia non poſſit, quantitatem dico. Oportet enim conſiderare nõ ſolùm ſpeciem morbi: ſed etiam quantitatem. ex hoc enim diſcere poterimus, an ſalutaris ſit morbus, an perniciosus. Nã cùm paruus eſt morbus, æger ſaluabitur: cùm uerò magnus, morietur. Sed & horũ utrũq; quãdo eueniet, ex nullo alio diſcere licet, quàm ex exquiſita cognitione quantitatis. Itaq; oportet uires ſemper morbo opponere, atq; utrum ex his fortius ſit, perpendere. Si enim uires ſint imbecillæ, ex hoc nos cõiectantes prædicere debemus, quemadmodum ipſæ ad uigorem uſq; reſiſtere nõ poterunt: ſed morbi fortitudine defatigatæ deficient. Si uerò contrariũ ſit, nempe uires ſint robuſtæ, morbus autẽ imbecillus, perſeuerare ac perdurare aduerſus pugnam poterũt, ac poſtea ſuperſtites factæ ſeipſas hominemq; ſaluare.

Non parua autem hoc indiget peritia tum propter alia, tum quia nec ſcribi nec omnino doceri poteſt ſingulorum quantitas. 95

Speculatio inquit quæ circa quantitatẽ uerſatur, multa atq; aſſidua indiget meditatione in operum artis peritia. tanquam per hanc ſolum ea rectè attingi poſſit, ſermoneq; explicari minimè poſſit: quinetiam, quia utilis eſt ad ea quæ diximus: (hoc enim eſt, quod ait, tum propter alia) uel quia ex ſui ipſius naturà, difficilis ac moleſta eſt. Quare tanquã adhortatur hoc in loco Galenus, in quantitate percipienda aſſiduè uerſandum eſſe, quòd & utilis ea ſit, & ſermone rectè attingi non poſſit. Iam enim in huius libri principio diximus, Quantitatem propriam eſſe uniuſcuiuſq;: cùm autem quæ propria ſunt, ſcribere non poſſimus, (quippe quæ infinita ſint) neceſſariò ad communia nos conuerti, quamuis uſu ſint ſecunda.

Etſi

97 Et ſi id quod noſtrũ eſt, aliquid fortè eſt, ex nulla alia re ad tantũ perfectionis venit, quàm ex adhibita præcipuè exercitatione circa quantitatis coniecturam. Hoc quidem in ipſis operibus & diſci & doceri poteſt. Quæ verò in qualitate determinationẽ habẽt, hæc nos diligenter ſimul ac manifeſtè, quàm breuibus fieri poterit, ſcribemus.

Hic locus, an ab antiquis explanatioribus ſimili modo exponatur, neſcio. Dimiſsis autem eorum nugis, quod uerum eſt, dicamus. quod enim dicere uult, tale eſt. Si fortè excellentes, conſpicuiq; in arte medica euaſimus, ex nulla alia re hoc nobis euenit, quàm quia in percipienda quantitate diligentes fuimus. Et quia dixit, fortè (Græcè ἄρα,) morum modeſtia uſus eſt, nolens bonæ famæ & laudis, quã apud multos habebat, ſe ipſum ſibi ipſi eſſe teſtem.

98 Exquiſitam ergo tertianam, vt in qua bilis commota dominetur, humectare & refrigerare oportet, quoad fieri maximè poteſt.

Poſt febrium dignotionem tum intermittentiũ & continuarum tum legitimarum & notharum, conſequens deinceps eſt curationem etiam tradere. Præferatur autem in hoc ordine tertiana, quemadmodum etiam in dignotione præpoſita fuerat. Verùm curationem facere oportet ad duos quoſdam ſcopos reſpiciendo. Cùm enim in febribus quæ ex ſuccorum putredine proueniunt, & materia & qualitas redũdet: materiam quidem uacuare, qualitatem uerò alterare oportet: quemadmodum ſi quid deficeret, addendum eſſet. Enimuerò in tertianis quoniam qualitas præcipuè infeſtat: contra hanc ipſam inſtamus, refrigerantes, ſcilicet & humectãtes. minus autem uacuamus. In quotidianis autem magis contra materiam quàm

contra

contra qualitatem pugnamus.quandoquidem qualitas nõ admodum dominatur,propterea quòd frigidus & humidus ſit earum ſuccus.

Nam contraria contrariorum ſunt remedia:quæ 99 quidem quod ſuperat coerceant: quod verò deficit, ſuppleant. Flauæ autem bilis ſuccus omnium qui ſunt in corpore ſuccorum calidiſsimus ac ſicciſsimus eſt.

Hæc ſententia eſt Hippocratis,omníque alia re maiorem habet ueritatem.Ne tamen quiſpiam ſophiſta uos ſeducat,inquiens,Contraria contrarijs non curari, ſed potius tolli.nam ſi calidum à frigido & frigidum à calido corrumpitur,quomodo,quæ corrumpuntur,curari dicentur?Ob hos ſanè illud addi oportet, Contraria contrariorum dici remedia,tanquam ad ſubiectum ſibi ipſis corpus relata.nam corpus eſt id, quod curatur. Hoc pacto abutentes ſæpius dicimus morbum contrarium eſſe ſanitati.& ijs qui diligenter conſiderant, morbo morbus eſſet ſanè contrarius.calido enim frigidus diceretur eſſe contrarius.Sed profectò hæc dicimus ad ſubiectum reſpicientes corpus:quoniam contingit ipſum à ſanitate quidẽ conſeruari: à morbo autem corrumpi. Quòd autem corruptio conſeruationi ſit contraria,nemo(arbitror)qui ſanæ mentis ſit,dubitat.

Adhortari igitur oportet, vt qui ad ventriculum 100 confluit, vacuetur per vomitum:qui verò deorſum ſubit, per inferiorem excretionẽ.hoc quidem etiã ſponte fit in exquiſitis tertianis. Vrinis etiam ac ſudoribus iter præbere oportet.bonæ enim ſunt & quæ per*has vias fiunt bilis purgationes. * Ita le-

Quod

gunt antiqui codices. impreſsi tamen habent inferiores.

Quod uult dicere, tale eſt: oportet uacuationem fieri uel ſenſibilem uel inſenſibilem. Eſt autem ſenſibilis quidē uacuatio, quæ per aluum fit, uel uomitum, uel urinas, uel ſanguinis eruptiones: inſenſibilis autem quæ per ocultos meatus fit. Definiet autem tibi talium quódque ipſa ſucci inclinatio, quæ interdum quidem uergit ad uentriculi os, quo tempore oportet ipſum per uomitum euacuare: aliquando autem potius decliuis ad inteſtina repit: nonnunquam uerò facilius per urinas uacuatur: ſæpenumero autem promptitudinem habet, ut per ſuperficiē ac per meatus quæ in ipſa ſunt, digeratur.

101 Verùm ventrem quidem mollibus clyſteriis uacuare oportet.

In tertianis, quoniam multa eſt ſiccitas, oportet clyſteria aſſumere, quæ humectare ac emollire potius ualeant, non ſiccare. Nam cùm ex eiuſcemodi clyſteribus intendatur intemperies, magis corpori officit.

102 Vrinas autem prouocare, apium & anethum in potionibus madefacientes.

Quemadmodum purgantium medicamentorum, alia ad alium ſuccum attrahendum proprietatem habent: ueluti uerbigratia ſcamoneum flauam bilem, epithymus melancholicum ſuccum, pituitam colocythis: Sic & medicamentorum unumquodq; ad aliquam corporis particulam naturalē habet uel ſympateian uel antipateian. Vnde nanque cantharides gulam, & uentriculi os, & uentriculum, uenasq́; meſaraicas, & iecur, & renes, ac urinarios meatus prætergreſſæ, ueſicam ſolam ulcerant? unde ſolum pulmonem lepus marinus exulcerat? Sicuti igitur hæc naturalem

ralem

ralem anipataan habēt:ſic & alia naturaliter apta ſunt, nonnulla per urinas, nonnulla per aliam uiam excrementa uacuare. Vocanturq́; quæ per urinas materiam uacuāt, diuretica, id eſt urinalia. opusq́; eſt in tertianis, ipſis uti: quippe cùm per hæc ipſa, febrium affectionem paulatim compilemus.

Et ſi cōcoctionis ſigna tibi appareant, audacter iam abſinthium dare potes. quod alioqui maximum renedium eſt mordicationum ſtomachi ob bilem euenientium. 103

Abſinthium duas habet facultates, adſtrictoriam & purgatoriam. Si ergo dum adhuc ſuccus eſt inconcoctus, ipſum exhibeamus, adſtrictione magis condenſat materias, ita ut pugna quædam fiat: purgatoria quidem facultate, excernere uolente ſuccū: adſtrictoria uerò, retinēte. hincq́; intus affligitur natura, ab utroq; horum uexata. Si uerò poſt concoctionem exhibuerimus abſinthium, tunc purgatoriæ actioni adſtrictoria non reſiſtit: quin potius confert: ſtrīgēdo enim exprimit: ſicuti qui manibus ſpongiam ſtringunt, humiditates in ipſa contentas foras exire faciunt.

Et præcipuè ſi ex ipſius coma quantum ſatis ſit madefeceris. 104

Sciendum eſt quemadmodum quarundam herbarum inuenire licet, radices eſſe efficaciores: quarundam uerò, ramos: aliarum uerò, ſemina: ſicuti aliarum, folia. In abſinthio igitur coma eſt efficacior: quippe quæ tenuiorum ſit partium, quàm ipſæ radices. Oportet autem ipſam exhibere prius in aqua madefacientes & decoquentes, uel etiam ſubſtantiam ipſam tundentes, atque calidæ aquæ uel melicrato immiſcentes, uel prout uſus in præſens expo=

ſtulauerit.

105 Lauacrum autem calida ex aqua potabili partim euacuant, bilem ducendo: partim qualitate ſua magnopere iuuant.

Vnumquodque ex memoratis præſidijs quanquam materiam euacuabat, eamq́; ex accidenti refrigerabat rei calefacientis abſentia, aliam tamen introducebat calidam qualitatem. Lauacrum autem & materiam euacuat, & qualitatem non auget calidam ſiccamq́;: ſed contrà, ipſam extinguit tum refrigerando, tum utilem meatibus humiditatem inferẽdo. Iam uerò prius diximus in ſuperioribus quæcunque de lauacri facultate & ipſius partibus dicere oportuerat.

106 Humectant enim ac refrigerant facultate omnia eiuſcemodi lauacra. Marina autem, & ſalſa & nitroſa & ſulphuroſa plus quidem bilis educunt, multò tamẽ minus quàm potabilia proſunt. Satius autem eſt dicere neque ea prodeſſe: cùm plus qualitatibus lædant, quàm euacuationibus iuuent. Equidem noui quendam corrupta ratione hiſce lauacris vti perſuaſum: deinde corporis habitu vſq; adeo exciccatũ, vt tabefactus interierit. Intendebatur autem reliqua etiam victus ratio vniuerſa ad bilis vacuationẽ. At contrarias qualitates qualitati præter naturam excedenti ſemper opponere oportet.* Ac magna ex parte hoc melius eſt, quã *quomodolibet euacuare. Quod ſanè nec ille nouerat, nec aliis docẽtibus didicerat. Itaque in lauacris hic tibi ſit ſcopus, madefaciẽdi humectandiq; corporis: ob ídque nec nitri nec ſalis nec ſinapis quicquã inſpergẽdũ eſt: qualia factitare plurimos videre licet, qui ęgrotos affligũt.

*Ita legũt antiq. cod. græci. latini tamẽ interpretes legunt cũ hoc multò plus iuuet.

* *Nõ eſt antiquis.*

Probè

Probè addidit,facultate:quandoquidem marina & nitroſa & ſalſuginoſa lauacra prima quidem inſpectione atque imagine,humida ſunt: non tamen humectant : quin contrà exiccant.Potabilium autem aquarum uſus & imaginem & facultatem humectantem habet. Enimuerò facultas ipſa ex actione inquirenda eſt.

Sed quammaximè calidum oleum perfundẽtes, 107
in aquam ducere,& madefacere.

Hoc enim poteſt tum meatus rarefacere,ob idq́; materiam digerere:tum profectò ſolidas etiam particulas humectare.

Et ſi in ea natare velint,iis quantum poſſunt con 108
cedendum eſt.

Probè addidit,ſi uelint.oportet enim aliquid ægrotãtis uoluptati gratificari.Hunc autem in natatorio latiore aſſumit, ut ſanè natura latiorem locum prò natatione habens,ad uoluntatem ſe extendat:ac magis aquæ qualitate fruatur,refrigerando ſe ac humectando.

Qui verò balneis delectantur, nec ſi bis die la- 109
ues,peccabis.Sed in tempore maximè hoc tibi memoriæ ſit.

*Hippocrates à conſuetudinibus indicationem ſumpſit. Itaque primum quidem lauacrum ob affectum aſſumatur: * ſecundum autem,ob indicationẽ à conſuetudine ſumptam.*

Et ſi etiam concoctionis morbi ſigna appareant, 110
ſæpius etiam laues,non peccaueris.

Idoneum ipſis ex hoc uidetur lauacrum in tertiana, etiam ante concoctionem aſſumptum.Inquiſitionéque di-

gnum eſt, quomodo non intendat augeátque obſtructio=nem: cùm in balneis ſoleant ſucci fundi, & ex obſtructionibus poſtea febres intendi. Dicimus ergo *quoniam in tertianis febribus qualitas magis, quàm materia nocet: ob id eum etiam ante cõcoctionem lauacrum aſſumpſiſſe. Quòd autẽ ante concoctionẽ lauari iubeat, ipſe ſignificauit, inferens, poſt concoctionẽ ſi plus quã bis eos laueris, te nõ peccaturum. Tunc enim materiæ concoctæ atq; attenuatæ, facilius per ſudores excernũtur, meatibus iam rarefactis.*

111 A vino autem antequàm concoquatur morbus, prorſus arcendi ſunt, at vbi concoqui cœperit, tenue & aquoſum & paucũ ab initio eſt dandum: cùm autem propè eſt vt ſoluatur, copioſius.

Meritò poſt lauacrum, uſum uini meminit: quoniã tũc cùm à balnei caliditate ſitis ipſis adueniat, potum dare debemus, non aquam (hæc enim in hypochondrijs morando alioqui nocet) ſed uinum. Quandoquidem uinum, cùm celerius diſtribuatur, poteſt tum excretiones uniuerſas prouocare, tum facultates roborare, tum ſuccos in bonam temperaturam transferre, dum ipſum in ſanguinem conuertitur, atque inutiles materias exornat ac tranſmutat. Sed id ipſum dandum non eſt ante concoctionis tempus: tunc enim materias fundendo, obſtructiones auget: ſed potius poſt concoctiones, ut memoratas res efficiat. Prouidendum autem eſt ut tenue ſit, facileq; diſtribuatur, multamq; habeat aquæ admixtionem: non antiquum, nec naturâ calidum: coloreq; ſit album, potius quàm nigrum.

112 Cibaria autem quæcunque humectant ac refrigerant, omnia ſunt vtilia tertianis exquiſitis.

Cibariorum inquit qualitas tertianæ febris qualitati in con

in contrarietate reſpondeat,frigidæ & humidæ facultatis exiſtens.Qualitas ſanè hoc modo nobis dicta eſt.

Quantitas autem in ipſis ſit tanta, quantã probè 113
concoquere poſsint, ex oleribus quidem atriplex blitum,lapatum,malua,lactuca,& cucurbita.

Vnumquodque concoqui poteſt,quando nec grauatur ab eo uentriculus,nec(ἀπεπτεῖ,hoc eſt,ut ita dicam) inconcoquit.accedet enim rurſus ut excrementa ab inconcoctionibus per circuitum quendam gignantur,ac circulo febris augeatur.

Ex aliis autem & ptiſſanæ cremor. 114

Ptiſſana in his utiliſsimum eſt remedium. quippe quæ poteſt tum febrem refrigerare atq; humectare,tum materiam farctu liberare. abſterſoriam enim quandam obtinet facultatem:quin & facultates nutrit.

Et ex chondro ſorbitiones. 115

Chondrum uocabant antiqui ipſam alicam. Oportet autem ipſum aſſumere,in quibus caliditas multa in uentriculo adſit, uelimusq; ut ipſe in uentriculo permanens, aduerſus malam temperaturã pugnet. ac præſertim ſi os uentriculi facilè bileſcit.Poteſt enim cùm craſſus ac tenax ſit, caliditatem,quæ in ipſo eſt,extinguere.Obſeruandum tamen eſt,ne in his alui ſit ſuppreſsio.quippe cùm talis ſorbitio magis ipſam ſupprimere ſoleat.

Ac ex piſcibus ſaxatiles. 116

Ex piſcibus marinis alij littorales,alij ſaxatiles,alij pelagij ſunt.Inter hos præſtantiſsimi ſunt ſaxatiles:quandoquidem undæ ſaxis ſcopuliſue illiſæ, aſsiduè ipſos mouere ac excrementitiam ipſorum humiditatem abſumere fa-

ciunt. Littorales autem peßimi: quandoquidem nutrimẽto fæculento nutriuntur: præcipueq́; ſi urbs propè littora ſita ſit, cuius excrementa, ac canales ipſa ſuſcipiat. Pelagij uerò mediam habent naturam, nec ita prauam ut littorales, nec ita excrementis uacantẽ, ut ſaxatiles. illorum enim fæculentiam non habent: horum uerò exercitationem, quæ motu fit, declinarunt.

117 Et ex volatilibus, quæ molli ſunt carne.

Domeſticas aues (quas græci κατοικιδίους, uocant) intelligit, & phaſianos. oportet autem hæc uolatilia, parua aſſumere. quippe cùm humidior adhuc, faciliſq́; ad concoquendum ſit eorum caro.

118 Et ex iis quæ talia non ſunt, alę. Et ſanè gallorum quoque teſtes dandi.

Et ex ijs quæ talia non ſunt, id eſt quæ nõ ſint molli carne prædita, ſed adulta. cùm enim ſæpius nobis deſint parua, adultorum alas exhibemus. quandoquidem hæ ob exercitationem, quæ ex uolatu fit, excrementis uacant. Illud autem ſciri oportet, quod & experientia à nobis inuentum eſt, ſi uentriculus multam habeat caliditatem, potius alas à nobis iniungi: quippe quæ neruoſiores ſint, difficilterq́; corrumpantur. ſi uerò innata caliditas pauca ſit, tunc potius uentres à nobis exhiberi: utpote qui carnoſiores ſint, ac utilem quandam qualiditatem habeant. Dandi autem ſunt gallorum etiam teſtes: cùm boni ſucci ſint, ac nutriant, minimumq́; excrementitij habeant.

119 Et ſuum pedes, & cerebra. minorum verò ſi etiã ex carnibus liquefactis dederis, nihil lædes.

Pedes accipit ſuum, quoniam exercitati ingreſſu, excrementis uacant. Sed & cerebra offerre oportet. obſeruantes

uantes ne cuius ſtomachus aſodes,id eſt faſtidioſus ſit.Solet enim eiuſcemodi edulium ſtomachum mouere.

120 Sed & vt oua ſorbeant concedẽdum eſt, ac præcipuè vitellos,facilius ii quàm albumen concoquuntur.& ex pomis(quæ ὀπῶραι græcè dicuntur)concedendum eſt vt illa deguſtent,quæ non omnino ad concoquẽdum difficilia ſunt.. Abſtinendum autem eſt à melle,& ſinapi,& ſalſamento , & acribus omnibus,& à vinis admodum antiquis, & quæcunque naturà,calida ſunt. Hæc ergo victus ratio multorũ, ac coniecturam tibi ſit expoſita. Qui verò non deliciantur,iis victus ratio eſt inſtituenda(ſicuti & mihi aliquando in exquiſita tertiana inſtitutam fuiſſe noſti ex Hippocratis ſententia)ex ptiſſanæ cremore vſq; ad criſim.Hęc quidẽ in exquiſitis tertianis.

Oua quanto minus elixantur, tanto ad concoquendum faciliora redduntur:magis uerò elixata,cùm in elixatione tenuis illa pars quæ in ipſis eſt,abſumatur,craſſeſcunt, & ad concoquendũ difficiliora reddũtur. Hoc enim quod dicit,oua ad ſorbendum ſunt concedenda.neque enim ſimpliciter omnia ſorberi poſſunt:ſed ea duntaxat quæ liquidiora ſunt,minusq; .elixata. Horum autem ouorum albumen eſt frigidius ac ad, concoquendum difficilius.uitellus autem facilior ad concoquendum eſt.unde pro affectionis modo utriſq; utiliter utimur.

121 In iis verò quæ non exquiſitæ ſunt,prouidendum maximè eſt quantum fieri poteſt,ne morbus augeatur , neque deiiciatur ægrotantis facultas,quæ longiori tẽpore affligi debet.Difficilè porrò eſt vtrũq;

obtinere.quandoquidẽ inediæ quantum ad morbi concoctionem conferunt,tãtum vel etiam amplius facultatem offendunt:Nutrimenta autem quantum ad roborationem ægrotantis conducunt,tantũ con coctiones impediunt.Sed hoc in loco tibi noſcendum eſt ad quantam magnitudinem veniat morbus, ad quantam etiam ipſius ægrotantis facultas, vt ad ea quæ maiori indigent auxilio inſpiciens, inediis quidẽ in fortiori facultate,& morbo ad cõcoquendum difficili audacius vtaris, nutrimentis autẽ pluribus in imbecilliori facultatė & morbo nõ admodum ad concoquendum difficili.Hæc ſanè in aliis etiam omnibus morbis conſiderare oportet.

Poſt quàm legitimas tertianas curauit,uult conſequenter notharum etiam curationem nobis tradere, & oportet ait in his artificiosè mentem adhibere.quandoquidem legitimis ſunt diuturniores: dubiáque in his eſt curatio. Siue enim nutriamus ob facultatem,morbum augemus:ſiue non nutriamus ob morbum,facultatẽ deijcimus.Oportet igitur in his facultatem morbo comparantes,conſiderare utrum ipſorum maius ſit:& ad id quod urget,inſtare:altero omnino non neglecto.

122 In tertianis verò non exquiſitis neq; ſtatim inter initia lauare bonum eſt.ſed cùm iam concoctionis ſigna apparent.

Quoniam enim in his eſt ſuperflua pituita, timor eſt ne ſi per balnea quicquid in ipſa tenuiorum erat partium, euacuauerimus:reliquum ad digerendum difficile reddamus.Præterea etiam contingit fuſione facta in lauacris, utilia inutilibus admiſceri.atque ita ſuccos,qui in uniuerſo ſunt

ſo ſunt corpore, corrumpi. ſed quādo iam uidentur, apparent quæ concoctionis ſigna id eſt, in uigore morbi: tunc attenuatus ſuccus prompte euacuationi obtemperabit.

Neque quotidie nutrire, ſed alternis diebus ſatis eſt. 123

Hoc dicit, quoniam pituita ſuperflua in ipſis reſidens, poteſt in intermedijs diebus conſtitui, ac ad melius reduci: inediaq; iniuncta, in ſanguinem mutari: ſicq; nutrimenti rationem membris ſeruare. Conſiderare autē oportet nunquid ad hoc facultas reſiſtat, laboránsque aſſuetus ſit, dum ſanus erat, aſsiduè comedere. In his enim nō alternis diebus, ſed quotidie nutrire eum debemus. Tenuiorum tamen partium ſit alimentum: ut ex partium tenuitate, ipſius quantitatem temperemus ac corrigamus.

Quies uerò, & fotus partium, quę in hypochondrio ſunt, iis conferunt. 124

Solet enim ipſa motio naturam à ſucci coctione ad exteriora transferre. Oportet ergo in his quietem iniungere. Sed & fotum iubet qui per cataplaſmata fit, quæ tum pituitoſum ſuccum in uentriculo contentum concoquere: tum diſtentionem à pituita in uentriculo ſubortam laxare poſſunt.

Et ſorbitiones ad concoquendum faciles. 125

Si enim aliquam ex ijs, quæ ad concoquendū difficiles ſunt obtulerimus, periculum eſt, primum quidē ne in hac concoquenda uires laborent. poſtea, ne ex inconcoctione, quæ ſuccos in pituitam tranſmutat, propoſito increſcente ſucco, febris diuturnior euadat.

Clyſteres etiam inferioris ventris non admodum molles ſint. 126

Oportet enim in his, acrioribus uti clyſteribus, ut ſuc-

cum, qui glutinoſus ac uiſcoſus eſt, eruas atq; euacues.

127 Quòd ſi ſanguinis detractione indigeant, nec hoc omittendum eſt. ſed ſtatim à principio, ex iis quæ ſcis diſtinctione adhibita, tantum ſanguinis effundendum, quantum pręſentibus eſt conueniés. Tota verò diætæ conſtitutio ſit, non quæ refrigeret & humectet, quemadmodum in exquiſitis eſt tertianis.

Indiget enim laborans ſanguinis miſſione ſi plenitudo adſit, & ipſe ætate ſit tutus, præcipueq; ſi febris uerno tempore ipſi aduenerit. poterit enim natura reliquum facilius ſuperare.

128 Sed aliquid etiam ſecantioris calidiorisq; modi aſſumat.

Vt calfactoria quidem facultate, ſucci frigiditatem temperemus ac corrigamus: inciſoria uerò, craßitiem & glutinoſitatem ipſius attenuemus, ac, ut facilè excerni poßit, faciamus.

129 Maximè igitur ipſis cõpeteret ptiſſanæ cremor pipere iniecto. Quinetiam hyſſopum quandoque, vel origanum vel ſpicam nardi in melicratum iniecta ſimulq; cocta, potui dato.

Ptiſſana quatenus abſtergit, talibus febribus cõducit. Sed quoniam refrigerando atq; humectando, materiam ipſarum id eſt pituitam auget, cum ipſius nimirum temperamento conſentiens: ob id eiuſcemodi qualitates quæ in ipſa ſunt, imminuimus per piperis admixtionem: & ſi quid aliud quiſpiam excogitare poteſt, quod calefacere unà & incidere poßit.

130 Et alia quæcunque vrinas mouent: præterquàm ea quæ ſummè tum calefaciant tum exiccent.

Quæ

Quæ enim magnopere calefaciunt & exiccant, febrem ſua ipſorum acrimonia adaugent. Alioqui etiam par eſt, ut hæc pituitæ humidum abſumentia, reliquum terreſtre ac craſſum naturà exiſtens, in corpore relinquant.

Maximè verò abſinthium dandum eſt frequen- 131
tiſsimè poſt ſeptimam diem. & ſanè oxymeli mul-
tos iuuit epotum.

Abſinthium adhoratur in his dari: quoniã naturà ſolet roborare ſtomachum, qui ſanè in propoſitis febribus imbecillus eſt. Nã ſi talis non eſſet, unde nã ipſi colligeretur tãta pituitæ copia, ut etiã tertianã ipſam, nothã efficiat? Præbet autem ipſum poſt ſeptimam diẽ ob memoratas à nobis ſuperius cauſas, ubi oſtendimus quantopere lædat, ſi ante ſucci concoctionem exhibeatur.

Et aliquid moderatorum ſubductoriorum qui- 132
bus & me aſsiduè vti noſti.

ὑπήλατα (id eſt ſubductoria ſeu depulſoria) uocãt antiqui, quæ moderatas facere poſſunt euacuationes per aluum, ut eſt polypodium, & alypiũ, & mercurialis herba. Sed hæc ſimplicia ſunt. Sunt uerò & quædam etiam compoſita, ut nonnullæ confectiones quibus inijciuntur ſcammonium, & colocynthis, & agaricus, & elaterium.

Vomitus autẽ poſt cibos adeo ſanè vtilis eſt illis, 133
qui in hac febre perdurant, vt multo ſciam prorſus fuiſſe liberatos ſtatim poſt vomitus.

Ab

Ab antiquis ſanè fuerunt excogitati uomitus. Ac qui ante cibos fiunt, uiolentiores ſunt, uellicationémque haud exiguam faciunt: qui uerò poſt cibos fiũt, cùm efficaciam non habeant, non multam uiolentiam inducunt. Oportet igitur in quotidianis eos aſſumere qui poſt cibos fiunt. Porrò faciemus, ut laborantes attenuantibus cibis utantur, exhibitoq́; melicrato uel oxymelite, ut euomant iubebimus. Surſum enim prius educũtur oblati cibi: ſimul autem cum ipſis aliquis etiã educitur ſuccus ab ore tenuatus. ex hoc autem auxilio à febre liberantur: euacuata nimirum pituita, ex qua febrem adulterari, atque in longum tempus protrahi, contigerat.

134 Deinceps de quartanis dicemus: quas & ipſas per initia moderatè leniterq́; tractare oportet, nullũ forte medicamentũ exhibẽtes nec euacuationẽ.

Poſt tertianæ tam nothæ quàm exquiſitæ curationem, conſequens deinceps eſt ad quartanam accedere, quæ iam ex prædictis cognita eſt, ac ſola indiget curatione. Oportet igitur in his, in principio, quandoquidẽ tunc inconcoctus exiſtens ſuccus, ferinus eſt, contra ipſum non pugnare, quippe qui magis agreſtis euadendo, laboranti imponit: ſed mitigatorio modo utendum eſt. Opus igitur eſt in his non exhibere medicamenta melancholicũ ſuccũ euacuantia. nondũ enim concoctus fuit, craſſus inconcoctusq́; exiſtens ſuccus: timorq́; eſt ne purgatorium illud medicamentũ, cùm familiarem propriumq́; ſibi ſuccum euacuare non potuerit, ad utilem ſe conuertat: dupliciterq́; corpus lædatur, cum ex utilis ſucci abſentia, tum ex noxij præſentia. Sed quoniam frigidus ſiccusq́; eſt eiuſcemodi ſuccus, calefacientibus & humectantibus in hoc uti debemus. hæc enim caliditate quidem attenuantia, humiditate uerò

uerò fundentia, lubricumq́; ipſum reddentia, celerē ipſius faciunt euacuationem.

Niſi fortè vehementer admodum abundare ſan- 135
guis videatur. & ſi ſecta vena fluens ſanguis fuerit niger ac craſſus (maximè verò in lienoſis talis cōperitur) audacter euacuādus eſt: ſin flauus & tenuis apparuerit, ſtatim ſupprimendus. Secare autem debemus venam vel interiorem, vel mediam cubiti ſiniſtri.

Quoniam uetuit per initia uacuationem fieri: nunc præfinit, dicens, quandoq; etiā dum morbus adhuc inconcoctus eſt, uenā ſecari oportere, quādo ſanguis ipſe multus extiterit. Animaduertendum tamen diligenter eſt. Si enim ſanguis qui uacuatur, fuerit niger: audacter intrepideq́; copioſius eſt uacuādus: ſi uerò flauior, ſupprimendus eſt. metus enim eſſet, ne eo uacuato, uires diſſoluerentur. Secāda autem eſt uena, quæ κατ' ἴξιν id eſt ſecundum proceßionem lienis eſt, hoc eſt ea, quæ in ſiniſtra manu è directo huius particulæ poſita eſt: non humeralis uena: hæc enim à capite magis euacuat. ideoq́; in lippientibus uel alioqui caput aut aliquam ſuperiorē partem dolentibus, illam ſecamus: In ijs uerò quibus partes infernæ ſunt affectæ, non hanc, ſed axillarē incidimus, per quā inferiora euacuari poſſunt. Dum autem hanc non inuenimus, ad mediam nos conuertimus, quæ ex congreſſu humeralis atq; axillaris fit. ſatq́; tūc habebimus à toto corpore tum ſuperiorum tum inferiorum euacuationem facere.

Et victum deinceps flatus expertem ac probum 136
inſtituere.

Solent enim flatuoſa excrementa lieni appoſita, ipſum attollere, ac inconcoctionis cauſa fieri. quæ inconcoctio

quan

quantopere corpori obſit,dicere non eſt opus.

137 Ventrem emollientes quantum fieri poteſt per cõſueta,quæ ſi nihil proficiãt,clyſteribus vtẽdũ in principio quidẽ mollibus, poſtea verò acrioribus.

Oportet inquit in his febribus ſemper uentrem ſubducere,ipſum quàm fieri poteſt non medicando(ſolet enim medicatio ſeu pharmacia,deleterioſam quandam uiſceribus inferre qualitatem ac malitiam)ſed per cõſueta: conſueta autem,(græce συνήθη)uocantur cibaria,ueluti lac, & mel, & ſorbitiones ex oleo, & garo, & ex oleribus quæcunq; poſſunt uentrem mollire. Si uerò compertum habuerimus,nihil effatu dignum nobis ex his ſucceſſurũ: tunc deinceps neceſſariò ad medicamentoſa nos conuertemus,clyſteribus uſi prius quidem mollibus,ut ſuccũ iamdiu ſiccum exiſtentem humectemus:poſtea uerò etiã efficacibus.quandoquidem ſucci craßitudo haud rarò uiolentia aliqua amolitioneq; indiget:quò abuacuatio(hoc eſt, ἀπονεύσεως) fiat.

138 Arcendi autem ſunt à ſuillis carnibus,& ab omnibus quæ viſcida ſint & tardi tranſitus.

In uniuerſum enim uult omnem in his diætam eſſe tenuium partium,non craſſorum & uiſcidorum ſuccorum generatricem.quandoquidem hæc excretiones cohibent, atque melancholico ſucco addita,duplicant febrem.

139 Et ab vniuerſis eduliis quæ refrigerant & quæ humectant. Vino verò vtendum eſt albo, & tenui, ac moderatè calido.

Hoc coniunctim intelligere oportet,non diſiunctim.Si enim ipſum diſiungentes,dicamus,oportere ab ijs quæ refrigerant ipſos arcere, & rurſus ab ijs quæ humectant: quatenus ad ea quæ refrigerant,uerus eſt ſermo:quatenus autem

autem ad ea quæ humectant, non item. diximus enim ſuperius, hunc ſuccum, quippe qui ſiccus ſit, humectandum eſſe. Sed ab hoc toto oportet ipſos abſtinere, nimirum ab ijs quæ refrigerant ſimul & humectant. Si autem aliquod ſit ex ijs quæ humectant, circa quòd refrigeret, haud inconuenienter ſanè hoc ipſis offeratur. Porrò ipſis exhibet uinum album, & tenue, ac, humectare ualens, propterea quòd hoc ipſum omnes naturales effluxiones prouocat.

Ex volucribus autem, quæ non paluſtres ſint. 140

Nam quæ in paludibus degunt, excrementoſiorem habent carnem: quādoquidem aßidue nutrimento paluſtriori ex illa aqua nutriuntur.

Ex piſcibus qui facile concoquuntur, ac molli ſunt carne prędíti, nec quicquā viſciditatis habeāt. 141

Molli carne præditos piſces eligit: quia facilius ipſi concoquuntur. eligendi autem ex ijs ſunt, qui minime excrementitiam habent carnem, nec uiſcidam. Vt mulli quidem, duri ſunt. aſelli, uiſcidi nihil habent. capitones & ſepiæ, uiſcoſos ſuccos gignunt.

Ac ſalſamentis vtendum eſt & ſinapi. 142

Quæſitu dignum eſt, quomodo ipſe, qui paßim ſalita eſſe melancholica aſſerit, ea nunc iniungat. Ait enim nos ſalem ipſis inſpergere, quò humiditatem in ipſis contentam, abſumamus, reliquam uerò ipſorum ſubſtantiam relinquamus, ſiccam inquam ac exuccam exiſtentem, aptámque ut in melancholicum ſuccum uertatur. Quomodo ergo ea exhibet quartanarijs, qui tali ſucco ſunt repleti?

Et dicimus, eum nunc, non ut nutrimentum, ſed ut medicamentum, hæc exhibere: icirco etiam ſinapi eorum eſcæ admiſcet. Oportet autem ipſis uti per dierum interualla: ut tenuitate quidem attenuent, ſubſtantia uerò nullam notatu dignam additionem faciant.

143 Et certis diebus diatriõpepereon vel dioſpoliticon medicamentum aſſumant. & ſi piper ſolũ ſingulis diebus cum aqua ſumerent, rectè facerent.

Eiuſcemodi enim antidoti caliditate ſuccos attenuando, non parum conferunt.

144 A frictionibus autem & ambulationibus & lauacris aliisq́; conſuetis non omnino ſunt arcendi. Et ſi etiã penitus à lauacris abſtinere poſſent, ſolis cõtenti frictionibus, maximopere iuuarẽtur. Et ſi breuis fuerit nec admodum violenta quartana febris, nihil deterius fuerit in diebus intermediis cõſuetas exercitationes attingere. Hæc quidem in principiis & vſque ad vigorem ſunt peragenda.

Quandoquidem fieri poteſt, ut per has motiones, quæ cutim rarefaciunt ac materiam attenuant, pars quædam huius ſucci digeratur. Si uerò poſſent à lauacro abſtinere, magnopere hoc ipſis conferret, quandoquidem in balneo, ſicuti etiã ſuperius diximus, accidit, ut facta utilium cum inutilibus commixtione, omnium fiat corruptio: uel certè, ut digeſtis ijs quæ tenuium ſunt partium, id quod relinquitur, ad excernendum difficile reddatur.

145 Si verò in vigore morbi maximè videatur eſſe laborans, tunc victu tenuiori eſt vtendum, quàm ante vel poſt.

Semper enim hoc nobis præcipitur, ſummam illam uictus

ctus tenuitatem in uigorem ſeruandam eſſe: ne nimirum in alimēti concoctionem natura uacet atque impediatur, morbum negligens. Vtendum ergo tunc tenuiori uictus ratione quàm ante uel poſt. ante enim, plenius cibamus, ne facultas proſternatur, quæ temporis longitudine affligi debet: poſt uerò, eam iam afflictam recreare uolentes, craſſiori uictus ratione utimur.

Statim verò, vt diu quieſcat, eſt iubendum: viſceribúſque eſt prouidendum, perfuſiones ac cataplaſmata, quæ emolliendi laxandique vim habent, adhibendo. Deinceps verò diureticis vocatis medicamentis eſt vtendum. 146

Solet enim motio naturæ certamen interrumpere.

Et ſi concoctionis morbi ſigna appareant: tunc medicamētis quę atros ſuccos vacuāt purgare oportet, non ſemel tantū, ſed etiam ſæpenumero ſi hoc opus ſit. Vtendum etiam eſt vomitibus poſt cibum. 147

Quoniam enim iam præparatus eſt ſuccus atque prætenuatus, uacuantibus medicamentis prompte obtemperat. Vtendū igitur eſt tunc ijs quæ ipſum purgare poſſunt: tale autem eſt epithymum, ac quæcunque melancholicum ſuccum è corpore extrahere ſolent.

Tunc autem iugiter ſi nihil prohibeat, veratrum album dandum eſt, primò quidē radiculis * infixū. Si verò nihil proficiat, ipſum etiam veratrum. Qui verò vomere non poſſunt, his uehementius per inferiora purgatis. 148

* ἰμωνηγνῦνῖα eſt in antiquis.

Iugiter in his adhortatur ut ueratrum exhibeatur, quoniam in uigore melancholicus ſuccus concoctus atque

attenuatus, à toto corpore in uentriculũ cõfluit: timorq́; eſt ne afficiat uẽtriculi os, atque lipothymiam (hoc eſt animi defectionem) uel ſyncopã inferat. Oportet igitur euacuatione quæ per ueratrũ fit, uti. Veratrum autem uarijs modis præberi poteſt. Nonnunquam enim decoquentes ipſum in aqua, decoctum damus. Aliquando autem ipſius ueratri ſubſtantiam tundentes, præbemus, uel in tenuiores partes redditã uel in craßiores. ſi ſanè minus uacuare uolumus, in tenuiores partes redditam damus: præoccupat enim hoc medicamentum celeriter unà cum ſucco excerni. immorans autem, ſuam ipſius actionem magis indicat. Quandoque uerò ueratri ramos ſumentes, infigimus ipſos radiculis, hasq́; in oxymelite unam uel alteram diem madefieri ſinimus. atque deinceps ueratrũ auferentes, radiculas ipſas comedendas exhibemus, ueratri nimirum qualitate in radiculis contenta.

149 Medicamentum ex viperis confectum, in potu dandum eſt: ac quæcunque ad huiuſcemodi febres cõmendãtur: in quibus eſt illud familiare nobis omniũ probatiſsimũ, quod liquorẽ cyrænaicũ recipit,

Theriacã intelligit, quæ ſolet ipſis exhiberi. Hæc enim attenuando, poteſt, ſi quid huiuſce ſucci relictum ſit, excernere & digerere, & recorporare hoc eſt, μετασυγκρίνειν. Vtendum autem eſt non hac ſola, ſed etiam alijs antidotis, quæ ad has febres laudantur. Excogitatum ſanè ab ipſo eſt medicamentum laudatißimum, quòd liquorem cyrænaicum recipit. Quòd autem alius ſit liquor cyrænaicus & alius qui uocatur medicus, perſpicuum eſt.

150 Quicunq; verò per initia aliquod ex eiuſcemodi medicamentis dedere, vel omnino ante vigorem: ſimplicem quidam quartanem, duplicem ſæpenumero ſe

ro ſe

ro fecerunt,aut omnino maiorem & difficiliorem reddiderunt:duplicem verò exiſtentem, triplicem fecerunt,aut omnino ſanè duas difficiliores ac maiores. Noui autem quendam medicum,qui auſus eſt homini tribus detēto quartanis,dare id quod ex viperis cōfectum eſt,cùm nōdum morbus eſſet in vigore.poſtea vt par erat,omnibus adauctis, continua ſubſequuta febris hominem interfecit.

Quotidianam autē curans,oxymelite vtere*poſt primos dies, atq; iis quæ vrinas probè prouocare 151 poſſunt.atq; vniuerſum tibi diætæ caput ſecantius ſit.Circa vigorem verò ventriculi ac præſertim ipſius oris cura habēda eſt. Poſtea iubendū, vt poſt radiculas ciboſq; aſſumptos, euomāt.& ſubductoriis pituitam vacuātibus eſt vtendum. Reliqua verò ipſius diætæ,ad cōmunes ſcopos inſpiciens inuenies.

*Ali primi, diebus

Continuas autem febres, quibus quidem vigor 152 morbi non vltra ſeptimam futurus eſt,& vires ſunt validæ,& ætas conſentit:in his valdè exquiſita & tenuis victus ratio eſt inſtituenda. Quibus verò vel vltra ſeptimam vigor totius morbi futurus eſt, vel vires non ſunt validæ:per initia quidem, plenioré: propè vigorem verò,tenuiorem:vigore verò præſenti tenuiſsimam victus rationem inſtituere debemus. deinde rurſus aſsiduè pleniorem: eodem modo incrementum facientes: quo decrementum ante vigorem faciebamus.

Quemadmodum à principio paulatim decrementum faciebamus quouſque uigorem aſſecuti, in inediam deſineremus: ita ſane oportet poſt uigorem non conſertim ipſos ad pleniorem uictus rationem reducere,

ſed paulatim:ſingulis diebus exiguum addendo.ut in hunc modum ex additione,id eſt,& προσαοωγῆς, naturam ad cibos craſſos,quique alere corpus poßint, tolerandos aſſuefaciamus.Solet enim ſubita mutatio uires conturbare.. Et alioqui,cùm inualidæ ſint ob præcedentem febris intemperiem,& ob pugnam in morbo factam,nondum poſſunt ualidiores cibos conficere:atque opus eſt ut ipſas paulatim in ſalubrem conſuetudinem inducamus, analeptico hoc eſt refectorio modo uſi.

153 Sanguis verò & ob morbi magnitudinem, & ſi rubor multò maior ſit quàm naturæ conueniat, ac quidam inſolitus totius corporis tumor,vel eminẽtes atque extentæ venæ,ſanè eſt auferendus:niſi te vires vel ætas,vel aliquid aliud eorum,quæ ab initio dixi,arceat.

Oportet enim in his uenam ſecando,perſpirationem moliri:ut ex hoc putredinis malignitas ceſſet. Et certè ſanguinem auferentes,reliqua naturæ committamus. Secare autem uenam debemus,ſi ſanè ſcopi mittẽdi ſanguinis hoc atteſtentur,ut tumor corporis,uenæ extentæ, uires ualidæ,ætas uigens,& quotquot alia in ſanguine detrahendo quærere oportet.

154 Quòd verò humidæ diætæ omnes, acutis febribus omnibus cõferant,dudũ rectè dictũ eſt. Ptiſſanę ergo cremorẽ,quibus nõ aceſcit, dare oportet: & mulſam,quibus ipſa nõ bileſcit:ac ſorbitiones ex chondro,& panem ex aqua:ac quæcunq; alia eandẽ aut ſimilem facultatem habeant. Illis verò quæ vehementer calidæ & æſtuoſæ ſunt, cùm primũ concoctionis ſigna conſpexeris,audaciter frigidam aquam bibendã præbeto:exhibitionis quantitatẽ,ex

temp

tempore,ætate,regione,natura,& cõſuetudine metiens. Talis ſanè (in vniuerſum loquendo) eſt febrium quæ ſine ſymptomatibus ſunt,cura.

Hippocratis lex iubet ut calido & ſicco morbo frigidam & humidã diætam opponamus. At humidam nominauit, nimirum cùm eius uſum ſecuriorem eſſe nouerit: frigidam porrò, quòd non parum diſcrimi nis habeat, limitationibúſque indigeat, ſilentio præterijt. Oportet enim frigida adhibere poſt morbi coctionem, facultate ualida ſubiecta, conſuetudine atteſtante, nullâque principalium particularum imbecilla exiſtente. Atque hæc omnia quærantur communiter in frigidis omnibus, ac præſertim in frigidæ aquæ potione, cùm hæc ipſa in eiuſcemodi febribus agoniſtica maximè ſit.

Febrium autem quæ cum ſymptomatibus ſunt, 155 non ita ſimpliciter. Sed quantum fieri poteſt, metiri oportet quãta ſit ipſa febris, quantumq́; ſit ipſum ſymptoma quod periculum infert. atque horum vehementiori difficiliorique inſiſtendum eſt, altero tamen haud omnino neglecto.

Cùm iam de febribus tum continuis & deficientibus, tum legitimis & ſpurijs narrauerit: nunc aggreditur id quod dudũ fuerat pollicitus. Superius enim ipſe promiſerat primũ quidem febriũ quæ ſine ſymptomatibus ſunt, curationẽ tradere: poſtea uerò earũ quæ cũ ſymptomatibus ſunt. Diximus uerò inibi, ſymptomata nunc ab ipſo dici, non quæ cum morbis ex neceſſitate ſimul inuadunt, ſed quæ poſt apparent: quæ poſſunt adeſſe & non adeſſe: quæq́; ita difficilia ſunt, ſi adſint, ut medicus à morbis recedat, & totam eis curam adhibeat: quanquam medici perpetuò morbos

præcipuè curare uelint:quibus curatis unà etiam curētur ſymptomata,quæ morborum ratione eueniunt.ſed ob horum malignitatem coguntur ſæpenumero (ut diximus)omiſsis morbis potiſsimum ſtudium ac ſolicitudinem in ſymptomatibus conſolandis mitigandíſue demonſtrare.Sciendum præterea eſt,quandoq; morbi curationē cum ſymptomatis ablatione concordare: tuncq; medicus uno eſt contentus præſidio,quod utriſq; reſiſtere ualeat: Nonnunquā autem inuicem aduerſari:atq; id quod ſymptomati tollendo eſt,morbum augere,uel è contrario, tuncq; cōparare oportet morbum ſymptomati:atq; ei quod urget, reſiſtere:urget autem,quod magis uires diſſoluit:eius ergo cura eſt habenda,altero tamen non neglecto.

156 Age enim ſi quis febricitet,& *adſit plethorica affectio,verùm ex inconcoctionibus recentibus ſit, & mordeatur ac comprimatur os vētriculi:vel etiā ſuccum quendā prauum ipſe euomuerit, ac ex eius tranſitu magnopere ſit læſus,ita vt moleſtè anxieq; ferat:Nunquid hoc in loco ad febrem reſpicientes ſolam,vacuare multitudinē tentabimus?id quod ſanè aliàs citra noxam feciſſemus. An prius ori ventriculi prouidebimus,atque ita deinceps,vbi ipſum bene nobis ſeſe habuerit, conueniētem totius corporis vacuationem faciemus? Mihi quidē ita videtur. Sæpius ergo multos ita affectos vidi, alios quidem interiiſſe: alios verò in extremum periculum adactos, cùm medici eos prius vacuare quàm ſtomachum roborare tentauiſſent. Sed nec ſi cum diarrhœa hoc eſt alui profluuio febris fuerit,aliqua alia indiget euacuatione. Sed hæc ipſa ſufficit,quamuis non ſit pro multitudinis ratione. Quicunque enim

*Affirmatiuè legit expoſitor

ijs tan

iis tanquam pluri detractione indigentibus, uel ſanguinem ducere, vel ventrē mouere ſunt auſi, adhuc magis acuta pericula intulerunt.

Plethorica affectio eſt, ipſa quatuor ſuccorū auctio: nōnunquàm etiam ſanguinis immoderantiam ita nominant. Itaque contingit quandoque plethoricum quempiam hominem à febre corripi, ſtomachúmque ipſi uitiatum eſſe uel à uomitu, prauis nimirum ſuccis in tranſitu ipſum uitiantibus, uel à diuerſitate ciborum ex inconcoctione corruptorum, ideóque ſtomachum mordicantiū: id quod moleſtum atque anxium eum reddit. Quid ergo hoc in loco agendum eſt? Nunquid ſtomachum curare prius oportet, an multitudo uacuanda eſt? Profectò hoc facere non poſſumus circa noxam, ſtomacho non curato. quare melius eſt ad huius curationem primùm accedentes, ita deinceps ea, quæ multitudinem euacuant, adhibere.

Sed neq; ſi quis ſpaſmo laboret, ſimúlq; ſangui- 157
nis vacuatione indigeat: huic tantū ſanguinis ſemel auferre conuenit, quantū exigit *plenitudo. verùm aliquid etiam ſymptomati eſt relinquendum, quod plerunq; & ſudores mouet, & vigilias infert, & robur ægrotantis deiicit. ita etiam ſi vehemens vigilia, ſi dolor intenſus ægrotantem infeſtet, confertæ ac multæ vacuationes ſunt cauendæ.

* Impreſſi cod. habet πάθος id eſt affectus.

Quòd ſpaſmus motio inuoluntaria ſit in uoluntarijs inſtrumentis eueniens, quódque particulæ ſpaſmo laborantes, longitudinis ablationem patiantur, ſæpius diximus. Quin quòd eiuſcemodi ſymptoma à repletione & ab euacuatione fiat, nemo eſt qui neſciat. Nūc ergo ſupponatur ipſum à plenitudine ortum eſſe. ergo huius curatio per

contrarium ſit,quod eſt euacuatio. Verũ non oportet tantam fieri uacuationem,quantam pollicetur plenitudo. ſed mediocriter eſt euacuandum,reliquumq; ſpaſmo permittendum.cùm ipſe poſt moderatam uacuationem & ſiccare & digerere poßit quicquid relicta multitudo euacuandum indicat:cùm præſertim immodica facta euacuatione par ſit uires ipſas deijciendas eſſe: quippe tum à ſymptomate,tum ab immoderata uacuatione uexatas.

Veluti autem ſymptoma quoddam & ipſa ambiẽ-
158 tis aeris temperatura exiſtimanda eſt,cùm ſanè exquiſitè calida ſit & ſicca, quemadmodum hoc anno fuit inter canis ortum & arcturi. ob idque omnes interiere,quibus medici nulla prorſus animaduerſione temporibus adhibita,venam ſecare ſunt auſi. Sic ſanè & ſi vehementer frigida ſit.nam & tunc ab effundẽdo ſanguine cauendũ eſt,cũ nõ parua in his pericula ſubſequi viderimus. Perdũtur autẽ, qui in calidis admodũ conſtitutionibus haud rectè fuerũt vacuati,à ſyncopa(hoc eſt conciſione) quã vocant, ac diaphoreſi(hoc eſt digeſtione:)qui verò in frigidis per acceſsionũ initia vehemẽter refrigerati, nõ amplius releuãtur. Ob hęc igitur neq; in calidis neque in frigidis ſupramodũ regionibus,ſanguinẽ detrahere audemus. ſed ſi tẽpus anni regioni conſentiat,penitus abſtinemus:ſi verò nõ cõſentiat, vacuamus quidẽ,aſt multò minus quã ſi neutrũ prohiberet. Veluti etiã ſymptoma quoddã,ipſa ægrotãtis ad patiendum facilitas conſiderãda eſt. multi enim [neq; vnquam ſunt vacuati,] neq; vllã euacuationẽ confertiorem,neque inediam longiorem tolerant:

In quibuſdam cod. gręcis hęc verba nõ

Sed

Sed nonnulli ob hæc toto corporis robore inualidi facile fiunt: quidã verò ſtatim ſtomachum malè affectũ habent, ita vt cibos abhorreant, & ſi coacti, eos aſſumant, vel non retinẽt, vel non probè cõcoquunt. In hac dignotionis parte, ægrotantis etiam temperamentũ ponendum eſt. Quicunq; enim calidi & ſicci naturà ſunt, hi omnes à cõfertis vacuationibus promptè læduntur. Conſuetudo quoque non parũ cõfert cùm ad alia omnia tũ nõn minimè ad vacuationis indicationẽ. *quidẽ enim nunquàm antea fuerũt vacuati, nec vnquàm vacuationẽ confertam pertulerunt, & multis cibis ſunt vſi. quidam contra, nec multis vtuntur cibis, & vacuationibus ſunt aſſueti, Hos igitur interpidè vacuare oportet, quando ſanè etiam reliqua vacuationem dictent: cæteros autem, nec ſi alia omnia perſuaſerint.

habẽtur.

* Manuſcripti tamen quidam codices habẽt: Quidam enim nec vnquam vacuationem cõfertã pertulerunt, & multis cibis ſunt vſi &c. Sunt etiã codices, qui habeãt: Quidã enim nec vnquã vacuationem confertã pertulerunt, nec multis cibis

Rectè addidit, ueluti ſymptoma: quandoquidẽ continens ambienſue nos aër nõ in corpore contentus, ſed extrinſecus conſideratus, indicationes à ſe ipſo ſumptas nobis ad uacuationẽ præbet. Igitur cùm hic uel calidus admodum & ſiccus, uel frigidus admodum & humidus eſt: uacatio non eſt facienda. Vtrunq; enim horum temperamentorum non parũ corporibus officit: calidum quidem & ſiccũ, ob immoderatã digeſtionem, ſyncopam inducendo: frigidum uerò & humidum, corpus refrigerando, ac præcipuè in acceßionũ principijs, ſuffocationẽ minatur. Quoniam enim didicimus hoc tẽpore corpus perfrigerari: quippe cùm natura in profundum ſe contrahat ac recedat, ſimulq; ſecum eius uehicula, ſpiritus inquam & ſanguis, in quibus innatus calor continetur: ob id frigiditas ab immodica uacuatione & ab ambiente aëre prouenies,

ſunt vſi: quidā cōtrà,&multis vtūtur cibis,&vacuationibus ſunt aſſueti.

huic addita frigiditati,ſæpenumero hominem adeo refrigerat,ut amplius nec reuocari,nec regredi,nec priſtinā caliditatē recuperare ualeat.periculumq; ſæpius eiuſcemodi temperamento intulit.

Ad eundem verò modū & habitudines corporis conſiderare oportet.nā qui denſam & ſolidam

159 habent carnem,his habitus eſt difficilis ad patiendum.quare timendū nō eſt eos ſemel vacuare, ſi id etiam alia iubeāt. qui verò mollem algoſam prompteq; diffluentem habent:his habitus ad patiēdum eſt admodum facilis:quamobrem in his etiam ſi reliqua omnia effundendum eſſe ſanguinem iubeant, id tamen facere non eſt audendum : quin & aliis etiam vacuationibus, quantum moderatè & cautè fieri poteſt,vtendum eſt.

Habitudines(græce σχέσεις)corporis,uocat denſitatē, raritatē,mollitiem,& duritiē carniū.Oportet ergo in his quærere ſi carnes ſint duræ, & denſæ,& molles,& raræ. Si enim molles ſint:facilè in his halitus à profundo uenientes,ipſas uulnerāt,ac digeſtionis ſunt cauſæ. ideóque ſanè eiuſcemodi corpora,mediocri indigent uacuatione: Si uerò ſint duræ,contrariū euenit:atq; ob hāc cauſam, in pueris habitum eudiaphoreton,id eſt,qui facile digeri poßit, eſſe dicimus:non quia omnino rariores habeāt cutis meatus:ſed quia mollis ipſis ineſt caro,atque algoſa,ab immodica nimirum humiditate,talis reddita.

160 Eodem modo & qui ſupra modū ſunt craſsi vel graciles:nam & his tum venam ſecare cauendū eſt: tum reliquas euacuatiōes cōfertas vereri oportet. Inter hæc etiam ponēda eſt ætas veluti ſymptoma quoddā,confertam euacuationē prohibens.neque

enim

enim pueri,neque ſenes innoxiė ipſam ferunt. Hos igitur cõmemoratos omnes,vbi affectiones euacuatiqnem dictent,nõ ſemel,nec cõfertim, ſed paulatim euacuare oportet,inediis moderatis, clyſteribusq; mollibus,perfuſionibus,cataplaſmatis & balneis:horum ſingulorum rurſus indicationẽ à prædictis ſumẽtes. Ita verò ſi quando duo ſymptomata contraria conſequantur,conſiderare oportet,utrũ eorum ſit fortius. Eodẽ etiam modo ſi duo morbi eundẽ hominẽ obſederint,qui pugnãtes faciãt indicationes:nã & tunc aduerſus id quod magis vrgeat,inſtandum,altero haud prorſus neglecto.

Craſſos hic dicit non qui carnoſi ſunt,ſed qui pinguedinis copia teguntur, cùm frigiditas ſemper eiuſcemodi craßitiem generare ſoleat. Patet igitur,*ut hi immoderatius uacuati ad extremum frigiditatis perueniant, præſertimq; quòd accidat ſanguine uacuato,carnes quæ uaſis ſuperiacent,ubi ſuper ipſa deciderint, uenarum ſymptoſin(hoc eſt concidentiam)facere:ob idq; ſuffocationis periculum inferre.Sanè inquiſitione dignum eſt,quonámmodo ingracilibus uacuationem reſpuat:cùm ipſe tamen ſæpenumero pronuntiarit,graciles magis quàm cæteros ſanguine plerunque abundare:magisq;, quantum ad hoc ſpectat,confertas uacuationes tolerare.* Et *dicimus graciles hìc ab ipſo dici,non qui parum,ſed qui ſupra modum ſunt graciles.hoc enim in oratione ponitur.* Ac *profectò craßi quidem,à uacuatione leduntur,quia refrigerantur: graciles uerò,quia exiccantur.* Neque *uerò pueri,neque ſenes innoxiè ipſas ferũt:pueri quidem, ob facultatis imbecillitatem:ſenes uerò ob frigiditatem ſiccitatemq; temperamenti.*

Quæ

161 Quæ uerò à ſymptomatibus & morbis indicationes ſumuntur: non ſimpliciter ſed pro cauſa quæ vnunquodq; facit, conſiderandæ ſunt: ueluti eſt animi defectio & exolutio. conſueuerunt enim medici de vna re ambo hæc nomina proferre. ipſa quidẽ igitur res, vna eſt: cauſæ verò ipſius, multæ.

Artificioſiſsima methodo utens Galenus, hoc in loco ſymptomata ac morbos curat: cauſas, quæ hæc ipſa faciunt, inquirens. Accidit enim quandoque morbi unius uel etiam ſymptomatis, multas eſſe diuerſas cauſas: atq; oportet nimirum, ubi cauſam facientem exquiſitè cognoueris, atque aduerſus ipſam inſtiteris, ita deinde congruam remediorum exhibitionem facere.

162 Animo enim deficiunt ex choléris, diarrhœis, & dyſenteriis.

Lipothymia (id eſt animi defectio) nihil aliud eſt, quã conferta digeſtio uitalis tenoris. fit autem ipſa genere quidẽ tripliciter: ſpecie uerò à multis cauſis. Fit enim uel ob multitudinẽ quæ grauitate uires ſuffocet: uel ob uacuationem immodicam, quæ unà cum inutilibus utilia egredi faciat: uel ob confertam temperamenti mutationem. Ac prius immoderatæ uacuationis cauſas particulatim exponit, deinceps uerò reliquas etiam attingit. Choléra autem (hoc eſt bilaris) eſt bilis tum per ſuperiora tum per inferiora uacuatio. Diarrhœa autem eſt alui latio fluxióue, & ipſa rurſus per cauſis eam facientibus, euarians. uel enim ex cibariorum corruptela fit, uel ex obſtructione primarum uenarum. neceſſariũ enim tunc eſt, cùm diſtributio apud amplius fiat, nutrimentum ſubduci. Nonnunquam autem memoratorum nihil eſt, ſed ab ijs quæ à toto corpore in uentriculum confluunt, ſuccus per inteſtina

uacua

uacuatur.quare pro diuerſitate cauſæ diuerſam adhibere curationem oportet.

Et lienteriis & muliebri fluxu, vulneribusq́;, & hæmorrhoidibus,& ſanguinis reiectionibus,ac ſanguinis per nares eruptionibus. 163

Lienteria(hoc eſt leuitas inteſtinorũ,) eſt celer egreſſio cibariorum, eiuſcemodi exeuntium,qualia deuorata fuere. Fit autem hæc ipſa lienteria: uel quia uentriculus imbecillitate laboret ob extremum caſum retentricis facultatis:uel quia internam ac ſummam ſui ipſius partem, ob ulcerationem ſuperficiariam, inutilem habeat. Tunc enim cibaria uentriculi corpus tangentia, ipſum moleſtant ac mordicant,atque ad doloroſam motionẽ ducunt: ut non ampljus contineantur,ſed ſtatim tanquàm per canalem quendam inanimatum excernantur. unde etiam idiotæ σωλῆνα,hoc eſt canalem,hunc affectum nominant.

Immodicisq́; puerperis purgationibus. Nõnunquàm verò magna inconcoctio animi defectionẽ intulit,ac pręſertim cùm immoderatius ventrẽ ſubduxerit. Et qui vocatur bulimos,nihil aliud eſt quã animi defectio. 164

Sciendum eſt,circa fœtum tres eſſe membranas: quarum altera amnios,altera allantoeides,tertia chorion appellatur.ita autem nominata fuit: quandoquidem multæ uenæ ac arteriæ in ipſa ſunt, tanquàm in choro quodam congreſſæ,ac per ipſam fœtus nutritur. Hoc igitur chorion ſæpius quidem cum infantibus deorſum ducitur: ſæpius uerò etiam poſt partum,deinceps detrahitur. Siue autem hoc,ſiue illo modo neceſſe ſit illud per auulſionem deorſum duci, pericula haud pauca mulieri infert. Tũc igitur accidit,ut ſanguis multus in uaſis uuluæ contentus,

qui

qui & à toto corpore ad nutriendum fœtum aſportatur, eo deorſum ducto, euacuetur. eiuſcemodiq́; res, purgatio lochεια id eſt, puerpera apptllatur. quæ cũ immoderatior fit, ſæpius animi defectiones facit. Intulit etiam quandoq́; ipſa inconcoctio animi defectiones. nam inconcoctio neceſſariò multa excrementa facit, eaq́; interdum mordacia. Accidit autem ut ipſa uel cohibeantur, uel educantur: ſi igitur cohibeantur, hac ipſa grauitate ac mordicatione, animi defectionẽ faciunt: ſi uerò educantur, immodica uacuatione idem efficiunt.

165 Ac omnem etiam vterinam ſtrangulationẽ animi defectio præcedit: ac vterorum recurſus ad ſuperiora, inſequitur: atque inclinationes ad latera, eorumq́; phlegmonas plerunque conſequitur.

Inquit animi defectionẽ uterinæ ſtrangulationi antecedere: quanquam ſtrangulatio prius fit, ac deinceps animi defectio ſequitur. Et dicimus, hoc in loco pniga id eſt ſtrangulationem, abuſiue pro apnœa id eſt intercepta ſpiratione ab ipſo uocatã fuiſſe. Differt enim apnœa, à ſtrangulatione uterina. ſi quidẽ apnœa fit ex ſuperfluitate ſeminis putreſcentis, prauasq́; quaſdam exhalationes ac præſertim frigidas ad cor mittentis, ipſumq́; extinguẽtis, atque ita ſpirationem intercipientis, contingit autẽ quandoq́; melancholicas exhalationes, quæ ex ipſo ſemine feruntur, ſurſum ad cerebrũ reucurrere, ſymptomataq́; melancholica facere. Talis quidẽ eſt uterina apnœa. Strangulatio autem fit ex ſpaſmo matricis ſurſum tractæ, & per continuitatem inteſtina, uentriculũ, ſeptum tranſuerſum, ac reſpiratoria alia membra comprimentis: non, (ut quidam ſuſpicati ſunt,) quòd quaſdam particulas prætergreſſa ipſa matrix, circa thoracem perueniat, imò magis

in tho

in thorace ipſo, tanquàm eũ deprӕhenderit, ſtrãgulatum faciat. Hoc enim inopinabile eſt. *In uterina igitur apnœa omnino prӕcedit animi defectio: (nihil enim aliud eſt apnœa, quàm intenſio defectionis animi) neceſſeq́; eſt moderatiorem affectum difficiliori antecedere. quare prius quidem animo deficiunt: poſtea uerò affectu inualeſcẽte, apnœa etiam ſequitur. Strangulationes autem, quis & ἀναδρομὰς in eſt, ad ſuperiora recurſus uocant, ut diximus, animi defectio ſequitur.*

Prӕcedit autem apoplexiam. 166

Nam apoplexia, cùm ſit abſoluta priuatio ſenſus & motus corporis, prӕcedentem habet animi defectionem, in qua etiam moderatè ſentiri poteſt. Enimuero ſæpius animi defectio, uel potius animo deficiens, tanquam ex profundo quodam ea quӕ dicuntur, audire ſuſpicatur: ac qui uehemẽtius clamant, tanquã uix loquantur, perſentit.

Et malignam epilepſiam, & diaphoreſes, & ſyncopas, & maraſmos. 167

Epilepſia eſt ſpaſmus totius corporis cum actionum rectricum læſione, ſed non abſoluta. uerùm quӕ maligna eſt, talis exiſtit, nimirum quando continenter fit, ita ut & reſurgant & decidant. in quibus contingit ut uires diſſolutӕ affectum, in quo animus deficit, excipiant.

Sed & vnà cum non paucis inuaſionibus febriũ 168 inuadit, prӕcipueq́; quando ſummè ſiccũ & ſqualidum aut immodicè plethoricum fuerit corpus.

In acceſſionum principijs contingit quandoque defectionem animi fieri duobus modis: uel ob immodicam ac confertam intemperiem: uel quia tunc in profundum confluentes ſucci, ſtrangulatum & animi defectionem inferunt.

169 Et cũ ardẽti & maligna febre nonnunquã ſimul inuaſit & eos quibus extrema corporis vehemẽter ſunt refrigerata in febrium inuaſionibus.

Cauſus(hoc eſt febris ardens,)ob immodicã quandoq; digeſtionem,largo nimirum exiſtente febrili calore, defectionem animi inducit:quanquàm maximè in principio acceſsionis,ob cauſam prius dictam.

170 Et quicunque vel ob magnitudinẽ phlegmones iecoris,vel ventriculi,vel ſtomachi febricitant, ii etiam animo deficiunt nonnunquàm in acceſsionũ principiis:in primis verò,quibus ſuccorum crudorum inconcoctorumq; copia adeſt.

Qui phlegmonas inquit habent in aliqua harum particularum,in acceſsionũ principijs animo deficiũt,meritò. Confluẽtes enim ſucci,comprimenteſq; innatũ calorem,à phlegmone iam compreſſum, ex duplici cõpreſsione animi defectionẽ inducunt:præcipuè uerò quibus copia ſuccorum crudorũ atq; inconcoctorũ adeſt,tũc enim facultas tentabit quidem eos extrudere:at ij ob ſuam ipſorum craſsitiem ac uiſcoſitatẽ obtemperare non ualebunt.quare facultas ipſa diſſoluta neceſſariò animo deficiet.

171 Et aliqua obſtructio inſignis particulæ.

Hæ enim in conſenſum ſympatheiámue ducentes principia,animi defectionem faciunt.

172 Animo etiam deficiunt quibus os vẽtriculi imbecillum eſt, * vel à ſuccorum prauorum qualitate mordetur,vel à craſsis ac viſcidis humoribus grauatur.

* Ita legunt ant. cod. impreſsi tamen habenti vel à ſuccorũ

In his enim ob naturalem imbecillitatem à toto corpore in os uentriculi ſucci confluentes, pro ſua ipſorum natura, animi etiam defectionem faciunt. Nam *ſi hi,*

craſsi

bi,craßi uel uiſcidi fuerint,comprimendo, uires diſſol= uunt:ſi uerò acres uel mordaces uel aliquam aliam prauã qualitatem habuerint,ob eiuſcemodi intemperiem ſynco= pas inferunt. prauitate mordet, vel à craſſis aut viſcidis, aut humidis aut frigidis grauatur.

Quinetiam ex affectuum animalium: vehementia animo quidam deficiunt: magis verò ſenes hoc patiuntur, & qui alioqui imbecilles ſunt. Nam plerique eorum triſtati vel lætati, 173

Sciendum eſt, affectus ipſos animales, ſi imbecillæ ad modum facultati ſuperuenerint,ipſam diſſoluendo,mortem inferre,animi defectione poſthabita: Si uerò facultas reſiſtat:cauſaq́; ſit imbecilla, animi defectionem facere. Triſtitia ergo ob refrigerationis immoderantiã,& quia ſucci in profundum corruunt,naturamq́; ſuffocant,animi facit defectionem:uoluptas uerò,naturam dißipando,innatúmque calorem digerendo.

Et irati animi defecerunt. 174

Quæſitu dignum eſt,quomodo ipſe ſibi ipſi aduerſari uideatur.ait enim alijs in locis,iratum nullum periſſe, & hoc meritò:nam in iracundia facultas ualidior ſeipſa longè fit,ut diximus:nimirum quæ conetur ea,quæ triſtitiam intulerunt,punire,ob idque tunc innatus calor extrorſum fertur,ueluti per ſe ipſum tentans hoſtem ulciſci.Hoc autem in loco animi defectionem ait ex iracundia fieri.Dicimus ergo,iraſcentes,quoniam in eis ſpiritus innatúſque calor extra proruit,ſi facultate robuſta fuerint,reſiſtere, nec animo deficere:ſi uerò imbecilles fuerint,ut non amplius facultatis tenorem poßint conſeruare,animo deficere:præcipueq́; cùm habitu corporis raro fuerint.Ob hãc ſanè cauſam inuenire licet ex iraſcentibus aliquos quidem rubicundiores,aliquos uerò pallidos ac tremulos:tremu= 2. de cauſis ſymptomatũ, cap. 5.

los ſanè,ob facultatis imbecillitatē,quæ non amplius particulas ſuſtentare ac uehere queat, ſed inordinatè ipſas moueat:pallidos autem,quia cum iracundia quidam metus coniunctus eſt,qui talem in ipſis colorem inducit. Poteſt & illud quoq; dici,iracundiam,quæ animi defectionē facit,ad interitum nunquàm ducere (nam quæ moderata eſt,neque etiam animi deiectionem infert) cùm nec ipſam quidem poßit intendere.ſi enim haberet id quod facit,neceſſariò etiam ſanè id quod fit,haberet.Enimuerò intenſio defectionis animi nihil aliud eſt,niſi mors.Non eſt ergo mors in iraſcentibus.Quare ſermo ille uerus eſt,Nullus iratus perijt,licet animo defecerit.

175 Quinetiam & madores aliquando haud in tempore iis qui ita habent,ſuperuenientes,animi defectionem inferunt: quemadmodum robuſtioribus ſudores immoderati. Et ſi abſceſſus rūpatur, ei qui valida non admodum ſit facultate, præcipuéque ſi ruptus confertim in ventriculum vel ſtomachū vel thoracem confluat. Et nos ipſi abſceſſus ſecantes, ſi pus confertim vacuauerímus,hominē animo deficere eſt neceſſe. Et ſi purgātes vel clyſterem iniicientes,vel quomodocunq; vacuantes, confertius ipſum egerimus.Neq; enim humidum quod in hydrope eſt,licet ſuperfluum ſit, ac præter naturā,innoxiè fert confertam vacuationem:ſed tunc quoque neceſſe eſt hominem animo deficere.

Hi qui ita habent,inquit,ideſt qui facultatem habent imbecillam, & immoderatos animi affectus ſuſtinent.in his enim moderati etiam madores ſatis ſunt ad animi defectionem inferendam. Si uerò robuſtiores fuerint, madores non amplius hoc facere poſſunt:uerùm ſudorū immodica

modica uacuatio animi defectionem inducit.

Sed & ob doloris magnitudinem exolutiones 176
fiunt, morſibus quibuſdam, vel torminibus,

Solet enim doloris exceſſus uires diſſoluere.

Vel ileo, vel colica affectione ſubito incidente. 177

Ileus, eſt uomitus ſtercoris. fit autem à phlegmone inteſtina occupante, nec permittente ſtercori ſolitum iter facere. & hoc eſt ſignum affectus periculoſum, ac raro ſalutare. uires enim diſſoluit doloris exceſſu ac ſtercoris qualitate ſtomachum ac concoctoria inſtrumenta perturbans. Quòd autem colici etiã dolores uehementiſſimi ſint, non opus eſt ut dicam. fiunt autem à pituita craſſa, quæ intra duas coli tunicas continetur, atq; in flatum reſoluitur. ac ςρόφους hoc eſt tortiones torminàue, ac immoderatas diſtentiones infert.

Sed & neruus vulneratus ac muſculi caput animi 178
defectionem attulit. & vlcera maligna in articulis
exiſtentia, & gangrænoſa ac depaſcentia omnia: &
immoderata quædam frigiditas vel caliditas, ac vitalis tenoris ſolutio. Hæ quidẽ ſunt defectionis animi cauſæ. In ſingulis autem ipſarum peculiaris eſt curatio. ac de omnibus nunc ſcribere nõ eſt locus.

Quoniam hæ fluxionibus magis obnoxiæ ſunt, quàm reliquæ ipſius partes. Fiunt autem quandoq; ulcera in his.

Nam quæ affectibus aſsident, ſine illis curari nõ 179
poſſunt. Tantum ergo in præſenti oratione de ipſis dicemus, quantum edoctus quiſpiam acceſsionibus ſtatim incidentibus occurrere valeat. verbi gratia iis qui ex choléris & diarrhœis, atq; aliis copioſis atq; confertis vacuationibus exoluuntur: aqua fri-

gida aſpergenda eſt, naresq; comprehendendæ, atque os ventriculi perfricandum, vomitusq; eſt imperandus: aut irritandus eſt ſtomachus vel digitorum vel pennarum immiſsionibus. ſed & manus & crura ligare oportet, ac vincula plura quidem ac vehementia circa manus, quando per inferiores partes vacuationes fiunt. quemadmodum in hæmorrhoidibus, & diarrhœis, & quæcunq; per vteros mulieres euacuant. Tunc enim vehemens crurum ligatio, aliquid ſæpius deorſum detrahit. Contrà verò in ſanguinis per nares eruptionibus & vomitibus vincula plura & vehementiora circa crura fiant. Et ſanè quibus ex vulneribus ſanguis erumpit, eodem modo: ſupra quidem, ſi in inferioribus: infra verò ſi in ſuperioribus id accidat, vincula iniicere oportet. Inuenienda autem eſt aliqua etiam accliuis figura parti, non tamen admodum vehementer. Si enim tendatur ex hoc & doleat, nihilominus irritatur ac ſi eſſet decliuis.

Oportet inquit in his artus (Græcè cωla) id eſt, manus & crura ligare. Et in uacuationibus quæ deorſum fiunt, manus ligamus, ut ex dolore materias illuc proritemus, ac ueluti reuellentes ab inferioribus ad ſuperiora, uacuationem arceamus. Si uerò per ſuperiora uacuatio fiat, cõtrarium facere oportet, hoc eſt crura ligare: ſcientes ſi in eas ipſas regiones à quibus uacuatio prouenit, uincula inijciamus, nedum nihil nos profuturos, quin magis etiam laborantẽ læſuros: quippe qui ſanguinis profluuia augeamus.

180 In vniuerſum autem reuellere oportet vel ad ea quæ cum partibus affectis communia ſunt, vel ad ea quæ euacuationem ſunt exorſa. ob id enim confer-

tas vterorum vacuationes cucurbitulæ ſub mammas appoſitæ celerrimè ſedant.

Hoc in loco generales quoſdam exponit modos reuulſionis. Oportet enim ait reuulſionem fieri uel ad eas particulas quæ miſerunt, uel ad eas quæ cõmunicant. Vt exempli gratia, communitatem habent mammæ cum matricibus per quaſdam uenas, quæ ſcilicet ſanguinem (qui dudũ in utero prægnationis tempore, ut in fœtus nutritionem diſpenſaretur, erat collectus) nunc ad mammas transferunt, ut in lactis formam tranſmutetur: ac rurſus extra exiens, puerulum nutriat. Si igitur ex utero uacuatio fiat, cucurbitulas mammis apponẽtes, ipſam fieri prohibemus. Hæc itaque eſt reuulſio, quæ per communicantes partes fit. Reuulſionem autem ad particulas quæ miſerunt, faciemus, quando, quæ ſuſceperunt, nobiliores ſint quàm quæ tranſmiſerunt: *Nam ſi contra ſe habeat res: ut quæ miſerunt, nobiles: quæ ſuſceperunt, ignobiles ac minus principales ſint: non amplius reuulſionem ab hoc ſcopo capimus.*

Quæ verò ex naribus fiunt, iecori & lieni ſecundum narem à qua ſanguis erumpit, & ſi ex ambabus confertus multùſque feratur: viſceribus ambobus adiiciendæ ſunt. 181

Quærendum eſt cur cùm ſanguis à dextra uel à ſiniſtra nare fertur, eum, qui ex dextra fluit, iecoris eſſe dicamus, eum uerò qui ex ſiniſtra, lienis. omnes enim uenæ ſanguinem portantes à iecore feruntur. neq; enim (ut quidã arbitrabantur) ex cerebro duæ uenæ deferũtur. hoc enim ex anatome redarguitur. Quomodo ergo dicimus ſecundum rectitudinem ſanguinem ferri, uel ſecundum proceſſionem (hoc eſt κατ᾽ ἶξιν) ut ait Hippocrates? neque enim conſpicimus ex ipſo iecore uenam ſecundum rectitudinem

ferri ad dextram narem.ſed propagines quædã ſunt,quarum unaquæq; particula in dextro latere fruitur.Hoc igitur ſoluemus in hunc ſanè modum.Sciendum eſt,ex tribus quibuſdam noſtrum corpus, ut ſæpius diximus,conſtare, ſolidis inquam humidis & ſpiritibus:atque his aſſumptis naturam totum corpus cõpoſuiſſe, ipſumq; bipartitò ſecuiſſe ueluti quadam linea duas ipſius partes diſtinguente.quæ ſanè in labro & ſterno,id eſt,oſſe pectorali apparet.Hoc autem fecit natura, ne dùm una pars eſt affecta, totum corpus ſimul afficiatur: ac ex unius partis actione læſa,totius corporis actio lædatur.Enimuerò in ſemiperculßis hoc fieri uidemus.Nam ſiniſtris ſæpenumero partibus reſolutis, dextræ ſanæ ſunt:uel è contra. Tria igitur hæc,dico ſanè ſolida,humida,atq; ſpiritus,inter ſe mutuò afficiuntur, atq; uno moto, reliqua etiam unà mouentur.
,, Et hoc eſt quod Hippocrates dicebat:Conſpiratio una:&
,, confluxio una : & omnia, ſympathea ideſt,compatibilia
Libro de Alimẽto ſunt,mutuò ue inter ſe afficiuntur.Cõſpirationem quidem in ſpiritibus,confluxionem uerò in humoribus,ſympathea autem in ſolidis accipiens. Et conſpirationem unam confluxionemq; unam dextrorum ad dertra, ſiniſtrorum ad ſiniſtra.Quoniam igitur didicimus in noſtro corpore eſſe ſpiritum, ſcire etiam oportet, quemadmodum in omni particula corporis eſt: nullaq; eſt quæ huius ſpiritus non ſit particeps:ſed,& per carnem & per os permeat: tenuißimarum enim partium eſt:ita ut nihil ipſi ſit inuium. per omnia igitur permeans,cõtinuus ſibi ipſi eſt qui quidem in dextera parte eſt,ei qui eſt in dextera:qui uerò in ſiniſtra,ei qui eſt in ſiniſtra.Si ergo in liene quædam affectio exiſtat,facultas quæ in ipſo eſt excretoria,inſurgit ut noxium expellat.cogitur itaq; in ſe ipſum lien,ac ueluti contrah

ti contrahitur (hæc enim eſt excretoriæ facultâtis actio) & dum cogitur, mouetur: dumq; mouetur, unà cum ipſo ſpiritus etiam mouetur: quippe qui tenuium partium ſit: ſuperioremq; lationem expetit atq; inſequitur: ac tum per uaſa tum per occultos meatus proficiſcitur, dúmque ipſe peruadit, uias dilatat: poſtea, dum eſt circa ſiniſtras cerebri partes, ſiniſtram narem, raram ac latiorem facit, ac ut ex ea ſanguis erumpat, paratiorem. Succus igitur qui pellitur à facultate quæ in liene eſt excretoria, retrogreditur ad iecur: poſtea facultas quæ in iecore eſt, cùm nequeat ipſum ferre, expellit. hic uerò ſurſum per uenas tendit, ac dum circa caput fertur, ſiniſtram narem apertam inuenit, per eamq; excernitur. Ad eum etiam modũ in iecore ſe habet. cùm enim in ipſo affectio fuerit, ſpiritus qui in ipſo eſt, cùm mouetur, ac ad ſuperiora fertur, dextram ſibi ipſi narem præparat. Qui igitur ſanguinis eruptionem quæ per nares fit, reuellere uult: ſi ex dextra quidem nare profluat, iecori: ſi ex ſiniſtra, lieni: ſi ex ambabus, ambobus etiã uiſceribus cucurbitulam imponere debet. Nã ſpiritus dum ex ſuperioribus ad inferiora transfertur, ſuccos ſecum commouere facit, ob idq; uacuationem, quæ per nares fit, prohibet.

Sanat etiam vinum frigida temperatum exolu- 182
tionem quæ ex confertis vacuationibus proueniũt: ac præſertim ſi fluxiones ad ventriculum repant. Conſiderandum autem eſt num aliquid talem exhibitionem prohibeat: veluti ſi aliquod viſcus phlegmone laboret, vel capitis dolor adſit vehementior: vel affectus aliquis deliratorius, vel febris ardẽs in morbo inconcocto. magnæ enim in hiſce, ac propemodũ inſanabiles ex vini potione noxę ſequun-

tur. Quòd ſi nihil prohibeat, deinceps ægrotantis naturam, conſuetudinem, ætatem, atque ambientis aeris temperamentum definire oportet. ad hæc enim reſpiciens, calidum vel frigidum potum dabis. Nam qui frigido potui ſunt inſueti, vel etiã manifeſtè ab ipſo læduntur: & qui naturà ſunt frigidiores, & qui in extremo ſunt ſenio, & regione naturà frigidiori, & in hyeme, à frigido ſunt arcendi: Qui verò contrario modo ſi habent, iis intrepidè dare debemus.

Quoniam ex immoderata digeſtione defectio animi fit, iccirco nutrimentis indigemus, quæ id quod deeſt, corpori reſtituant. Verùm ſi ipſa nutrimenta ſe ipſa & trãſmutare & corpori apponere naturà poſſent: illa certè impræſentiarũ eligeremus, quæ maximè nutrire poſſent, qualis eſt caro ſuilla, & panis, reliquaq́; id genus edulia. Sed quoniam facultas eſt, quæ has omnes actiones diſpenſat, nec ſine ipſa, nutrimentum unquàm corpori apponeretur: iccirco pro ipſius tenore nutrimẽtum admouemus. Neq; igitur cùm nunc imbecilla ſupponatur facultas, nutrimentis maximè nutrientibus indigemus (hæc enim concoctu difficilia ſunt, nec facilè facultati alteratrici cedunt:) ſed ijs quæ celeriter ac citra laborem concoqui, celeriterq́; diſtribui poßint. In hoc igitur uinũ exhibemus, cùm celerrimè alterari baſimq́; ac ſedem illius, quod digeſtum eſt, replere poßit. Oportet autem ipſum aqua frigida temperare, ut nimirum frigiditate facultates diſperſas colligat, corporique tenorem adijciat. Si uerò à toto corpore ad uentriculum confluxio fiat, tunc maximè confert, uino aqua frigida temperato uti. Dum enim eiuſcemodi uinum diſtribuitur, materias etiam ſecum aſportat, facitqu

citqu

citque ut ipſæ contrario itinere ferantur:ſicq; lationem, quæ in uentriculum fit,prohibet.

Sit autem vinum in fluxionibus quæ in ventricu- 183
lum repunt,tenue & calidum,quale eſt Lesbium.

Huiuſmodi enim uinum cùm promptè diſtribuatur,fluxionibus quæ in uentriculum feruntur,obuiam it:diſtributioníſque uiolentiâ,ea quæ perperam atq; inordinatè mouentur,ſecum aſportat.

In ſanguinis verò eruptionibus, craſſum & ni- 184
grum & acerbum.

Oportet ſanè ut plurimū,ubi adeſt ſanguinis eruptio, cauere ab exhibendo uino. Si fortè uerò neceſsitas id expoſcat,cùm nos alio modo haud poſsimus facultatem reuocare, niſi per uini uſum:dandum id eſt craſſum atque acerbum:ut craſsitudine quidem,craſsiorem ægréque fluxilem reddat ſanguinem:acerbitate uerò,meatus condenſet.ſicq; undequaque ſanguinis excretionem prohibeat. Sit autem(inquit)& illud uinum,nigrum.quando quidem uina nigra naturâ craſsiora exiſtunt.

Locis verò ipſis, vētriculo quidem & matrici & 185
ſtomacho & thoraci,ea imponenda ſunt,quæ robo
randi vim habent:capiti verò & fronti & hæc ipſa,
& ea etiam quæ refrigerant.

In his particulis,quoniam naturâ neruoſiores ſunt,nulláque earum propugnaculum habet, quod prohibere ualeat,ne frigus ad imas partes ingrediatur, à refrigerantium uſu cauendum cenſet:quādo nimirum ex una harum partium euacuatio prouenit: uel à matrice, in menſtruo muliebri:uel à ſtomacho, in choléra:uel à uentriculo, in diárrhœa: uel à thorace,in ſanguinis aut puris eductione.Enimuerò adſtringētibus ſolis utitur,ut per hæc mea=

tibus condenſatis uacuationem cohibeat. In capite autem præter hæc,refrigerantia etiam addit:quoniam huic ipſi os prætenſum eſt, quod non permittit refrigerantia ipſi cerebro immediatè occurrere,ipſiq́; obeſſe.

186 Et quibus in ſuperficie & in naribus vena aliqua rupta ſit,medicamentum aliquod ex iis quæ ſanguinem ſupprimunt,imponendum eſt.

In quibus eſt ruptio uaſis,ut ob id ſanguinis eruptio fiat:in his,medicamentis ijs quæ ἴσχαιμα,id eſt,ſanguinē ſupprimentia,uocantur,uti oportet.Hæc autem ſanguinis eruptionem contrahunt uel adſtringendo condenſandóq́; quod facit oxycratum & frigidæ aquæ uſus:uel oblinendo,quemadmodum eſt id quod ex pompholyge cōſicitur, & amylo,& ceruſſa,& turre,& aloe,ipſumque oui albumen:uel urendo cruſtámque inducendo,ut quæ ex chalcitide cōſtant & myſi & chalcantho:in quibus cruſta oborta tum meatum per quem ſanguis fertur,occupat,tum ſanguinis eruptionem ſiſtit.& certè ſingulis his, prout uſus poſtulat,uti debemus. Nunc autem non eſt tempeſtiuum conuenientem ſingulorum uſum tradere.

187 Lauacra verò in fluxionibus quę ad ventriculum feruntur,maximè idonea ſunt.

Hæc enim cùm ad exteriora materiam trahant,ueluti reuulſionem faciunt:prohibent què ne humores pĕr uentrem atque per inteſtina excernantur. (Sciendum autem eſt,in quibus multitudo materiæ in corpore continetur,in illis balnea magis uentriculū irritare.materias enim fundentia,fluxidiores ipſas reddunt: atq; eas omnes,quæ per occultos meatus prouocari poſſunt,illac prouocant:reliquas,quæ in profundo ſunt,per uentrem ac inteſtina ferri faciunt.)Suppreſſionem autē nos ceſſare facimus per balnei uſum,

nei uſum,ipſos in natatorium dimittẽdo,atque in bonam temperaturam reducendo: quæ ſanè facultates gaudent: tunc enim ab ipſa roboratæ,per accidens reſurgunt:naturaléſque ipſas effluxiones,quæ erant ſuppreſſæ,in priſtinum ſtatum reſtituunt.hoc autem euenit,quando ex imbecillitate facultatis excretricis,uẽtris ſuppreßio oriretur.

Sanguinis verò eruptiones vehementer irritãt. 188

Quia nimirum calefaciunt fundúntque materias.

Et quicunque ob ſudoris copiã animo deficiunt, 189 iis maximè cõtraria ſunt.Horũ enim cutim adſtringere ac refrigerare oportet,nõ relaxare. Ac vinum frigidum præcipuè dare,nihílque omnino calidum offerre.

Atque hoc meritò. Si enim(ut ait)ex ſudorum exceſſu animi defectio orta fuerat, eos autem intendere naturà ſolent ipſa balnea: conſtat hæc ipſa maximè contraria his eſſe.

Sed nec etiam artus ligare oportet, neque coge- 190 re ad vomitum,neque vllo modo mouere: ac ſpirituum ventorúmve refrigerantium introitum machinari,aerémque domus in frigidam atq; adſtringentem qualitatẽ vertere, myrtis nimirũ vitiúmq; capreolis & roſis pauimentum conſternentes. Horum nihil eſt vtile fluxionibus,quæ in ventriculum feruntur.Has enim tantum augent,quantum tu cutem denſabis. Iis igitur qui ex vacuationibus exoluuntur,ita confeſtim ſuccurrendum.

Oportet enim in his quietem imperare, cùm compertum habeamus,quòd quælibet etiam uacuatio,eos calefaciendo,

ciendo,ſudores præcipuè augere, periculúmque inferre poteſt.

191 At qui ex multitudine, non item eodem modo. verùm illorum artus plurimum fricare oportet & calefacere, ac ligare. A vino autem & alimento abſtineant.

Conſolata curatáque ea animi defectione quæ ex immoderatis uacuationibus fiebat, conſequenter tranſit ad eam quæ ex multitudine euenit: oppoſitámque curationem adhibendam aſſerit: ſiquidem cauſa etiam quæ fecit, contrario penitus modo ſe habet. Oportet igitur in his artus uehementer perfricare, ut ab imis partibus ad ſuperficiem multitudinem attrahamus: ex hócque imas partes liberemus. Nec ſolùm perfricandi ſunt artus, uerùm etiam calefaciendi: quippe cùm caliditas fluxiones attrahere natura ſoleat. Et ſanè etiam deligandi ſunt: cùm dolor illud idem facere poßit. Et ab alimento abſtinendum eſt. abſurdum enim eſt multitudinem ſuper multitudinem accerua-re: cùm excrementa ab exhibito alimento generētur. Arcendi autem hi ſunt & à uini potu: cùm id nutriat, ideoq; multitudinē augeat, ac prætereà ſua ipſius caliditate materias fundat, ac multiplicare ipſas faciat.

192 Et à lauacris, ſi febricitent.

Probè addidit limitationem. Si enim non febricitent, haud omnino ipſos à lauacro arcebimus, ſed permittemus ipſos in balneo ingreſſos, in eo aëre immorari, qui digerere, & ab imis partibus ad ſuperficiem, multitudinem attrahere poteſt.

193 Satis autem eſt ipſis dare melicrati potū, in quo thymus vel origanum vel pulegium vel hyſſopum decoctum fuerit.

Melicr-

Melicratum præbet, ut ſuccum ſubiectū attenuet, fluidúmque ipſum reddat. Porrò ipſi admiſcet quæcunque calidæ ac attenuantis ſunt facultatis, ut thymum, pulegium, hyſſopum, origanum.

Conuenit verò & oxymel. 194

Etenim & hoc attenuare ſolet ſuccos, atque ad excretionem prouocare.

Et quæ ex vteris affectis exoluuntur, eodem mo- 195
do curare oportet, præter quàm oxymelite.

Eandem inquit curationem ſuſcipimus in animi defectionibus ob uterorum recurſus ad ſuperiora prouenientibus, qualem & in multitudine ſuſceperamus. cōſtat enim uteros quoque ad ſuperiora recurriſſe, quia ob multitudinem eorum uincula appenſionéſque replentem conuulſi erant. Cauendus autem in his eſt oxymelitis uſus. ὑστεραλγὲς enim eſt, id eſt, dolorem utero infert, ut dicit Hippo- 3. de diæta acu. mor.
crates, læſionéque haud uulgari particulam hanc, neruoſiorem exiſtentem, afficit. Acetum enim, ſicco & frigido cùm ſit temperamento, matrici ſimili temperatura prædictæ contrariatur appoſitum, ipſiúſque intemperiem duplicat. t. 36.

Et ligare fricaréque crura magis quàm manus. 196
Et quemadmodū in excretione multa, iuxta mammas cucurbitulas imponimus: eodem modo quibus ſurſum & in latus retractus eſt vterus, inguinibus ac coxis admouebimus.

Volumus enim matricem ad ſuperiora retractam, ad inferiora deducere. Quare inferiores particulas fricare oportet: ut hac uia materias alliciendo, matricem quoque unà cum ipſis in proprium locum attrahamus. Hoc idem faciunt cucurbiculæ inguinibus adaptatæ: quippe quæ nō

ſuccos

ſuccos ſolùm attrahere ſoleant,ſed & ipſas etiam particulas. Adde quòd,ut ſuperius dictum fuit,ſuccorum propenſiones ipſa etiam matrix inſequitur. Illud tamen amplius diſtinguendum eſt:cùm matrix ſecundum unā partem retracta atq; inclinata eſt, uni etiam inguini ponendam eſſe cucurbitulam:cùm uerò ſurſum adacta atq; attracta eſt, ut tota ipſa æqualiter ſupera ſit, duabus tunc particulis cucurbitulas inijciendas eſſe.

197 Ac naribus quidem odorabilia grauiſsimè olentia,matricibus autem bene olentia,& quæ laxare calefaceréque poſsint,adhibebimus.

Hinc quidā commoti,dicere conātur, uideri & ipſum etiam Galenum, ut matrix ſit animal, decreto aſſerere. aiuntq; ipſum ſibi ipſi aduerſari:ut qui paßim decretum hoc reprobet ac redarguat: Videri autem ita Platonem in Timæo affirmare,ut ſit animal,eo quòd facultatē quādam ſeminis appetitricem habeat:quo non potita,per totum uagetur corpus,rem amatam deſideratamq; perquirens:poſtea tandem ſecundum thoracē perueniens,ſtrangulationes inferat. Verùm hoc in ſuperioribus iam redarguimus. Aiunt aûtem ijdem uiri iuxta Ariſtotelicam rationem:Quæcunq; uel quinq; ſenſus,uel quatuor,uel tres, uel duos, uel unum duntaxat ſenſum habent, ea dicuntur eſſe animalia:& quæcunque primum ſenſum habent,reliquas etiam ex neceßitate poßident. Primus autem ſenſus eſt uiſio.ergo quæ hanc habent,omnino etiā audiunt, odorant,guſtant,& tangunt. Non tamen quæcunq; audiunt, omnino ſanè ea uidēt:ſed hæc ſenſum quidem auditorium habent,non tamen omnino uiſionem. Sunt etiam quædam, quæ neque auditorium ſenſum habent, ſed qui poſt hunc ſunt,odoratum,guſtatum,& tactum:Quædam uerò duos

ſolos

*ſoles, quemadmodum hiatulæ marinæ. Spongiæ uerò ta= ctorium duntaxat ſenſum obtinent. Si igitur matrix odo= ratorium ſenſum habet, guſtatorium etiam profectò ob= tinebit. Atq; ita cùm tres habeat ſenſus, propriè etiam di citur & eſt animal. Quòd autem odoratorium ſenſum ha beat, patet. propterea quòd & ipſa ſuperius quidem *exi ſtens, ut ipſe inquit, in thorace: graueolẽtia adhibita mo= leſtè ferendo, fugit, deſtituitq; eas partes, atq; ad beneo= lentia, quæ deſubter apponuntur, currit. Hæc eſt borũ du= bitatio, acris ſanè, nec ſolutu facilis.* Nos uerò eam hunc *in modum ſoluemus. Sciendum eſt, ſi matrix odoratum ha beret, deſubter adhibita graueolentia certè ſentiret. nunc uerò deſuper offerũtur.* Et quónam modo, tot partes per= *tranſeuntia, ad matricem ferri poſſunt? Sed dicerent: ſe= cundum thoracem, hoc modo ea percipit.* At certè *hoc minimè fieri poſſe, à nobis in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quomodo enim poteſt, inteſtina & uentriculum & ſe= ptum trãſuerſum ac reliquas illic poſitas particulas præ= tergreſſa, ſecũdum thoracem peruenire?* Dicimus *igitur, cerebrũ graueolentia ſentiendo, ab illis moleſtari ac con= trahi, ſimulq; cum ipſo odoratorium ſpiritum: ac per con tinuum ex hac moleſtia reliquas etiã particulas cõtrahi, atq; hac contractione trudere ac ueluti exprimere pro= pellereq; ac deorſum prouocare matricẽ. Sed dicat quiſ= piam: cur alia quædã calida ac graueolentia nõ admoue= mus?* Et *dicimus, naturaliter his ſuauibus maximè dele= ctari ac gaudere principales particulas. quandoquidem prætcrquàm quòd calefaciant, facultatem etiam quãdam ſympepticam, id eſt, concoctoriam habent: quæ & exci= tare naturà ſoleat, ac partium tenuitate affectus in iiſdem particulis exiſtentes curare ac ſanare queat.*

Sive

198 Si verò ſtomachus fuerit imbecillus, atque ob id animo defecerint ea, quę roborandi vim habēt emplaſtra imponere oportet: qualia ſunt quæ ex palmulis fiunt, & vino, & polentis, & croco, & aloe, & maſtiche. Irrigare autem iis quæ ex abſinthio conſtant, & oleo melino, & maſtichino, & nardo, & œnanthe, & vino. Et ſi æſtuet, miſcere aliquid oportet ex refrigerantibus, veluti cucurbitæ ſuccum, & lactucæ, & portulacæ, & ſolani, & ſereos, & omphacis, id eſt, vuæ acerbæ. hæc enim non refrigerat ſolùm, ſed etiam adſtringit. & aqua frigida æſtuantibus ſtomacho ſæpenumero profuit in tempore data. alioquin magnopere lædit. Et oportet potius vinum calidum dare iis qui infirmo ſunt ſtomacho, ſi nihil aliud prohibeat.

In tempore dicit, ſi nec particula ſit imbecillis, nec phlegmone in aliquo membro principali ſit, nec inconcoctorum ſuccorum multitudo adſit. His enim omnibus affectionibus haud mediocriter officit.

199 Iuuat autem magnopere eiuſcemodi ſtomachos extremorum frictio. Si verò ex his nihil melius habeant, æſtuantes quidem ad lauacrū celerrimè ſunt ducendi. Qui verò alicuius frigoris ſenſum habēt, iis medicamentum diatrion pepereon appellatum, & ipſum etiam piper ſolùm, & abſinthium in potu dandum.

Quoniam calefactus ſtomachus à toto corpore in ſe ipſum excrementa attrahit: ob id recalefacere iubet artus, ut illuc materias alliciat, ſtomachúmque ipſum liberum conſtituat.

Qui

Qui verò ex prauis ſuccis os ventriculi morden- 200
tibus exoluuntur, exhibita aqua calida vel hydre-
lęo,euomere iubeto.

Quoniam ſucci prauitas, deleteria quadam qualitate os uentriculi obſidendo,animi defectionem inducit:oportet ſanè prius hanc κατακεραςικῶ, id eſt,contemperatorio modo mitiorem facere. hocq́; faciet calida aqua.contemperans quidem,ut aqua:diſſoluens uerò ac diffundens, ut calida:ita ut ad excernendum, facilem ipſum reddat. Conuenit etiā & hydrelæon exhibere,ut ex faſtidio quod ex oleo percipitur,uomitum concitantes,noxiam cauſam uacuemus.

Ac ſi difficulter euomant,fouere oportet prius, 201
tum regiones, quę circa ſtomachum ſunt, tum manus & pedes.ſi verò ne ſic quidē vomere poſsint, digitos vel pennas dimittendo irritare oportet.ſin ne ſic poſsint,rurſus ipſis oleum calidum quamoptimum dandum eſt

Si non poßint,ait,uomere,ſuccis nimirum adhuc craßis exiſtentibus nequeūtibusq́; facilè reijci: oportet in his ſtomachum fouendo,ipſos tum diſſoluere,tum ad excernendum idoneos reddere.Fouere præterea oportet ipſos artus:quoniam os uentriculi his incaleſcentibus unà calefieri ſolet.dici etiam poſſet: quia ſi portionem materiæ ad artus prouocauerimus; expulſoriæ etiam facultati dabimus ut reliquum facilè propellat.

Solet autem ſæpenumero oleum non ad vomitū 202
ſolùm irritare,ſed & ventrem emollire. Eſt autem & hoc præſentibus rebus non parum vtile. quare, niſi accidat,machinari id oportet.

Hoc facit ob permixtionem aliorum, quæ mordica=

tione quidem facultatem expulſoriam excitent, tenuitate verò partium excretiones prouocent.

203 Præcipuè verò ſubditis hoc facere tentandũ eſt. Quòd ſi facilius ex his fiat, abſinthii comam in melicrato decoquẽs, bibendũ dato: & vinũ deinceps. Et omnino roborare oportet particulas tũ per medicamenta exterius appoſita, tum abſinthii potionibus. Non tamen in principiis te hoc ita facere iubeo, ſed poſtea, quãdo nimirũ iam pura fuerint, quę circa ventriculũ ſunt. Cùm verò adhuc ſucci in ipſo continentur, nondum aſtringere oportet, ſed ſatis eſt fouere duntaxat, vt prius dictum eſt.

Subdita (græcè προσθετα) uocãtur, quæ à medicis conficiuntur glandes: quæ ſanè moderatè irritare poſſunt. Fu*giendus autem à nobis in his eſt clyſterum uſus. quippe cũ ſciamus ex his prauam quandam qualitatem circa ſtomachum trãſmitti, ipſumq́; uitiare.* Enimuero *in quibus imbecillus eſt ſtomachus, ubi clyſtere uſuri ſumus, prius aquã temperatam potandam præbemus: ut hæc ante omnia qualitatem à clyſtere prouenientem, ſtomacho immediatè occurrere non permittat.* Nunc *uerò adhuc magis tempeſtiuum eſt clyſteras fugere. quandoquidem ſuppoſitum eſt animi defectionẽ fieri ex praua ſuccorũ qualitate: timorq́; eſt ne hæc ipſa ex qualitate clæſteris exhalãte, duplicetur.*

204 Vbi verò pituita multa ac frigida in ore ventriculi fuerit collecta, perfundere quidẽ plurimũ oportet oleo, in quo abſinthiũ decoctũ fuerit. deinde melicratũ dandũ eſt, in quo vel hyſſopum vel aliquid ſimile madùerit. Dandũ prætereà eſt & oxymeli, & piper, vel dia trion pepereon, vel dioſpoliticum medicamentũ. Et vniuerſum tibi dietæ caput

ſecan

ſecantius ſit. Quæ verò ex vehementibus frigiditatibus fiũt exolutiones, nõ ſecus ac bulimos curare debemus, omni modo calefaciẽtes. Itaq; ipſis vinum dare oportet calida temperatũ, ac alimẽta quæ calefaciẽdi naturã habeant: perfricareq́; ac fouere ad ignẽ. Quæ verò ex caliditate nimia accidũt animi defectiones, iis quæ refrigerare roborareq́; poſſunt, ſunt curandæ. hæ verò maximè eueniũt iis qui in aere ſuffocante ac balneo moram traxerint. Roborabis autem ipſos ſtatim frigidam aquam ſpargẽdo, & flabellando, & ad ventum exponendo, ac os ventriculi fricando irrigandóque: deinceps verò vinum atque alimenta exhibendo.

Oleo quidem ipſos perfundens. oleum uerò ſua ipſius caliditate laxando ac fundendo ſuccum, fluidiorem reddet. Admiſcet autem abſinthium, ut os uentriculi, quod ſemper roboratione indiget, ex ipſo tenorem ſeruet. *

Qui verò ob phlegmones magnitudinem vel fe-
bris vehemẽtis malignitatem animo deficiũt in in- 205
uaſionibus, & artubus refrigerantur: iis vehemẽter
fricando & fouendo & ligando manus ad crura:

Phlegmone ſæpe quidẽ in nobili particula exiſtens, animi defectionẽ facit: ſæpe uerò licet in ignobili exiſtat loco, ob propriã tamẽ magnitudinẽ, doloris exceſſum inducẽs, laborantem diſſoluit, ac animi defectionem facit. Quin & febres malignæ interdum dum inuadunt, ſecum ferunt animi defectionem: quæ ſanè fit, eò quia ſucci omnes in profundum confluunt, facultatemq́; ſuffocant.

Oportet ergo in his artus fricare & fouere & ligare:ut per hæc omnia à profundo ad ſuperficiem materiam attrahamus.

206 Vigiliáſque imperando:

Quòd per ſomnos in profundum ſucci omnes fluant, tum ex alijs multis cõprobari poteſt,tum uerò magis quia dormientes in ſuperficie refrigerãtur:ita ut pluribus tũc opertorijs indigeant,quàm ſi uigilarent.Hoc igitur oſtenſo,neceſſariò,tum ex ſomnis,tum ex acceßione inuaſionis confluxio in profundum duplicata, naturam multitudine ſuffocabit:quare optimum eſt ipſos excitare, ſobrios nimirum uigilanteſq́; præparando.

207 Ac omnis cibi potúſque abſtinentiam. Optimum autem eſt in his,vt quod futurum eſt, prænoſcas:hæcq; ante acceſsionem facere anticipes.

Et hoc meritò:neque enim phlegmones magnitudo extitiſſet,neque febris maligna euaſiſſet, niſi immodica ſuccorum multitudo adfuiſſet:in quibus ſanè nutrire abſurdißimum eſt.quippe cùm alimentum, ſuccorum redundantiam perpetuò augeat.

208 Et qui ex ſiccitate in acceſsionũ principiis, ſyncopam incurrunt, eos optimum eſt vt prænoſcas. Si enim duobus tribúſue horis ante acceſsionẽ nutrimento exhibito,conſtringi manus ac pedes iuſſeris,haud ſanè interibunt. Oportet autem vt alimẽta ſint concoctu facilia ac ſtomacho apta. Si verò vehemens fore periculum ſuſpiceris,vinum dare anticipato:magis verò,vbi in chondrum elixatum,vinum infuderis,exhibeto. Si verò panem loco chondri dederis,idem valebit.

Calid

Calidiorum, ſiccorumq́; temperamentorum uniuerſas cauſas in curatiua methodo didicimus: quandoquidem in illis libris abſolutius de hac ſpeculatione hic ſcriptor tradidit. Quòd uerò etiam nonnulli ex his animo deficiunt, illic etiam dictum eſt, nuncq́; nihilominus dicitur. Duplicata enim ſiccitas tum à naturali laborantis temperamento, tum à febris intemperie, facultatem deijcit. Exhibere ergo ipſis oportet alimentum quod tum humectet, tum ſimul ſqualorem illum uehementem conſolari extinguereq́; poſſit. Hoc autem fieri oportet nonnunquam quidem duabus tribúſue horis, antequam acceßio inuadat: ſæpenumerò autem in ipſo etiam principio. Hoc enim præcipuè eſt Galeni inuentum, ob quod magnopere ipſe celebratur: cùm nemo ex ijs qui ipſum præceſſerunt, de hoc enunciarit. imò etiam Hippocrates reclamet, inquiens, In acceßionibus ſubtrahere oportet: addere enim læſio eſt. Enimuero iubet ut poſt alimentum exhibitum pedes & manus cõſtringantur: ſciens, membra hæc multam cum ſtomacho communionem habere: ita ut his incaleſcentibus unà quoq; ille incaleſcat: atque exhibitum alimentum cõcoquat, celeriterq́; illud ad iecur reliquumq́; corpus tranſmittat.

Vbi verò mediocris ſyncopa expectatur, nec vi- 209
num dandum eſt: ſed tunc ſatis eſt mala punica, vel pyra, aut mala, vel aliquod aliud pomum adſtringẽs alimentis admiſcere. Siq; poſt hæc moderatè acceſſionem ferant, cùm rurſus nutries, pomis vti nõ erit neceſſarium.

Si magnam fore animi defectionem expectamus, ijs uinum exhibere ſatius eſt, uel cum chondro uel cum pane: Si uerò mediocrem, uinum quidem non amplius dabimus, mi-

ſcebimus uerò chondro panem cum aliquo ex pomis (quæ ὀπώραι græcè dicuntur) adſtringentibus. Hæc nanq; humiditate quidem ſiccitatem conſolabuntur: adſtrictione uerò facultatem roborabunt. Poſt quæ ſanè, ſi acceſſio tolerabilius inuadat, ita ut nec animi inducat defectionem: oportet deinceps alimentis memoratis uti, nec amplius poma complicare atque admiſcere. quandoquidem ſuccorum quædam prauitas ex ijs colligitur, quæ febres tum augere, tum duplicare poteſt.

210 Hæc quidẽ agẽda ſunt, ſi quod futurum eſt, pręcognoueris. Iis verò qui ex inopinato in periculũ inciderũt, vinũ calidum paniſq́;, ac cum eo chondri exiguum quid omnino dandũ eſt. Si enim plura cõcoctu difficiliora cibaria iis, qui ita habent, dederis: nõ ſyncopam incurrent ſolũ, ſed & ſuffocabuntur. Qui verò ob inſignis particulæ obſtructionem animo deficiũt, iis oxymeli dandũ eſt, potioq́; quæ ex hyſſopo, origano, pulegio, ac melle cõficitur, ac alimenta quæ ſecantioris modi ſint. Craſſa enim ac viſcida alimẽta magnas in hiſce læſiones faciunt. Sed & artus fricare ac ligare nihil deterius fuerit. Bonũ etiã eſt potionibus vrinã cientibus vti: qualia quæ ex anetho, & fœniculo, & apio, & petroſelino, & dauco, & ami, & ſpica nardi conficiũtur. Ex quibus vbi manifeſtum iam iuuamentum exiſtat, vino tenui & albo nec admodum antiquo vtendum eſt.

Melius ſanè eſt, futura tempeſtate præuiſa, præparationem aduerſus ipſam facere, corpuſq́; ad patiendum contumax reddere, ut imminenti ſymptomati haud facilè cedat.

dat.hoc autem per memoratam uictus rationem fiet. Si uerò in ipſo iam periculo ſimus,tunc uinum calidum exhibere oportet:ut distributionis celeritate tum nutriat, tum uniuerſas facultates roboret. Vino autem exiguum quid chondri uel panis admiſcebimus, ut alimentum firmius efficiamus.Vinum enim ſicuti celerrimè nutrit, ita etiam celerius digeritur,ob idque eidem memoratas res admiſcemus,retentionem alimenti & ſecuriorem & diuturniorem machinantes.

Noſcemus autem eiuſmodi obſtructiones tum ex 211
aliis pulſuũ inæqualitatibus,tum maximè ex iis quæ ſecundum magnitudinem & paruitatem, vehementiam & debilitatem fiunt:modò non adſit ſymdrome,id eſt concurſio,quam plethoricã vocant. Sunt enim & illius communes.

Diagnoſticum hoc theorema interſperſit, quod multæ inhæret ueritati.Fiunt enim ex obſtructionibus uniuerſæ inæqualitates præcipuè uerò quæcũq; facultatis ſunt propriæ.Cùm enim cauſas obſtruentes facultas aggrediens, nonnunquam quidem uincat,nonnunquam uerò uincatur: ſi uincitur,paruum & debilem facit pulſum:ſi uincit,magnum & uehementem.atque hoc ſæpius eueniens inæqualem in pluribus ictibus facit arteriæ motionem.Conſiderare autem oportet, nunquid adſit plethorica affectio. prædicta enim inæqualitas, & huius eſt communis. hanc ipſam autem ſanè diiudicabimus iis ſignis, quæ de multitudine iam à nobis tradita ſunt.

Fiunt autẽ intermittẽtes etiã pulſus in eiuſmo- 212
di affectionibus,ſi magnæ fuerint. Hæc quidẽ plenius in libris,De pulſibus dicũtur.Nũc verò ad ſer

monẽ tranſeamus de reliquis exolutionibus, quales ſunt quę propter ruptionẽ abſceſſus, vel ſectionem fiũt, et quę propter vacuationẽ cõfertã in hydrope.

Quòd intermittens ſit pulſus, quando dum expectatur motus, quies ſit, iam in libro, De *pulſibus diximus.* Hoc *autem intelligi poteſt ut obſtructionis & multitudinis commune.* Quando*quidẽ debilitata ac ueluti tenore admodũ priuata facultas, interim quieſcere ſtudet, atque intermittentem facit pulſum.* P*oteſt & item conſiderari, ueluti diſcrimen inter plethoricam affectionem & obſtructionem faciat. quoniam intermittentes pulſus in plethora magis fiunt, tanquam & ipſa etiam magis quàm obſtructio facultatem grauet: ſiquidem obſtructio in una continetur particula: multitudo uerò in toto corpore obambulans, totam deijcit facultatem.*

213 Satis autem eſt hos quamprimũ odoratis recreare: paulò verò poſt ſorbitionibus concoctu facilibus nutrire.

Quoniam, dum humores præter naturam uacuantur in hydericis interpunctionibus, & abſceſſuũ ruptionibus ſectionibúſue, unà cũ inutilibus multũ quoq; ipſius uitalis tenoris excernitur, hincq; homines animo deficiunt: opus ſane eſt eos, dum adhuc in animi defectione perſiſtũt, odoratis recreare, ijs inquã quæ tũc per occaſionẽ inueniuntur, qualia ſunt roſæ, uel lilia, uel in Alexãdria *lotaria.* Et *certè ſciendũ eſt, & hoc optimè ab antiquis dictum fuiſſe, cùm noſtrum corpus ex tribus ſubſtantijs ſit compoſitum, humida, ſolida, & aërea: harum unamquanq; ex eo quod ſibi ſanũ ac familiare eſt, nutriri: ſolidas quidẽ partes, ex ſolido alimẽto: humidas autẽ, per potuum adhibitionem: ipſos uerò ſpiritus, per aëris ingreſſum. & hoc eſt quod*

Hippo

Hippocrates dicebat: Continentia, contenta, & impellentia. & alio loco, ipſius ſpiritus nutrimentum nares, os, bronchus. Reſpirat enim cor per os & nares: Cerebrum autem (quandoquidē & ipſum reſpiratione uti oſtenſum eſt) per nares dūtaxat. Hinc appoſitio * ſpiritus, calorem innatum aëreum exiſtentem augebit. Ob id ergo odorata naribus admouemus, ut, qui ab ipſis effluunt uapores, cùm tenuium partium ſint, aptiq; ut in ſpiritus optimi ſubſtantiam tranſmutētur: in locum illius uitalis ſpiritus, qui digeſtus eſt, introducantur. Enimuero adſtrictione etiam, ſpiritum qui in nobis eſt, cogere conſtringereq; poſſunt. Quare per ſuam quidem ipſorum ſubſtantiam, ſtatim ſpiritum nutriunt: per adſtrictoriam uerò qualitatē, eos qui diſſolui periclitantur, tum claudunt ac firmant, tum robuſtiores efficiunt. Atque hæc quidem in ipſa animi defectione adhibere oportet. Deinceps uerò ubi hæc ipſa ceſſauerit, alimentis concoctu facilibus facultatem digeſtam reſumere reficereq; debemus, ſorbitiones ex chondro, uino admixto, ac quæcunque ſimilis fuerint facultatis, exhibentes.

6. Epid. ſect. 8. Libro de Alimēto.

Si verò ob triſtitiam, vel gaudiū, vel metum, vel iracundiam, vel terrorē exoluti fuerint, odoramētis ac narium apprehenſionibus recreati, ad vomitum ſunt cogendi. Eodē modo & qui ex vulneribus, vel ruptionibus, vel doloribus ſecūdum articulos, neruos, ac muſculorum tendones exiſtentibus, exoluti fuerint, ſtatim quidem ſunt recreandi: poſtea verò conueniens affectui curatio facienda eſt.

* In impreſsis legitur pnr gationibus.

In animalibus affectibus animi defectio contingit uel digeſto uitali tenore, ut in iraſcentibus & confertim delectantibus accidit: uel ſuffocato ac refrigerato, ut in tri-

ſtantibus & metuẽtibus: uel congelato, id quod accidit illis, qui in horribilem quampliã rem ſubito atque ex improuiſo incidunt. congelatis enim ipſis, ueluti immobilis permanet ſpiritus, quòd haud amplius poßit uel intro ferri, ut in metu & triſtitia: uel extra, ut in iracundia atq; delectatione. In his igitur, quoniam undequaque ſiue per conſtrictionem ſiue per fuſionem, deficit ſpiritus: melius eſt odoramentis ipſos recreare ob eam cauſam quæ de ipſis tradita eſt. Cogendi autem ſunt ad uomitum: illi quidem qui ex delectatione animo defecerũt, ut retrahamus, atque intro naturam auocemus, nec permittamus ipſam per ſuperficiem effluere: illi uerò qui ex triſtitia, ut id quod in ore uentriculi à ſuccorum confluxione repleto continetur, uacuemus: Eadem etiã intelligenda ſunt in iracundia & metu. Nam iracundia, quemadmodum delectatio, animi defectionem infert, uires per exteriora depredando: metus autem eodem modo, quo triſtitia, naturam in profundum compellendo. Cæterùm in ijs qui terrorem ſuſtinuerunt, uomitus facultatem reuocat, neutrũ ex prædictis faciendo, ſed eam pungendo & ſtimulando, ac ueluti ex profundo ſumno, excitando.*

215 Quę verò ex colicis affectibus vel ileis vel aliquo ex iis qui tam magnos inferunt dolores, ſequuntur animi defectiones: affectarum partium calefactionibus atque extremorum frictionibus, deſiſtunt.

Colica affectio fit, ubi pituita in ſinu continetur intra duas tunicas inteſtini: quæ ſanè pituita dum reſoluitur ac diſtenditur, & tortiones & immoderatos dolores facit. hacq; de cauſa animi defectionem infert. Hoc autem (inquit

quit)etiam ſit à phlegmone quæ inteſtina deprehenderit: nec amplius permittat ſtercori, ut per cōſuetum iter feratur. Enimuero in exitioſis ileis uidere licet etiam ſtercus euomi. Fiunt autem & in his tum tortiones tum immoderatus dolor. Oportet ergo in his ambobus, ſi imbecilla ſanè facultas ſubijciatur, & à dolore, (ut quæ illius exceſſum minimè ferat,) diſſoluatur, ſtupefacientibus uti quæ dolorem ſedant, affectionem non tollentia. Sed quoniam ex horum præſidiorum frigiditate par eſt ut locus intemperatus iam reditus, denuo uexetur, ob imbecillitatē quæ ipſi ex intemperie aduenit: ſatius eſt poſt doloris ſedationem, ijs quæ calefaciant ac recorporare poßint, euertere eruereq́; particulæ affectionem. Ac illi quidem qui his medicamentis haud uſi ſunt, in poſterum in cauſa fuerūt, ut aßiduè cœlon inteſtinum fluxione laboraret. Oportet autem in ipſis quoq; crura & manus fricare: ut ab imis partibus ad exteriora materias auertamus.

Quæ verò ob imbecillitatem propriā facultatū 216
corpus diſpenſantiū exolutiones eueniunt, ex intēperie illarum particularum factæ, vnde facultates prodeūt: eas contrariis intemperiebus curare cōuenit, frigidas quidem calefaciendo, calidas verò refrigerādo, atque in aliis eadē ratione. Vitalis igitur vocata facultas, quā à corde prodire oſtendimus, ex debilibus pulſibus dignoſcitur. Quæ verò à iecore prodit, nutrixq́; appellatur, ex ſanguinolētis deiectionibus initio quidem aquoſis atque tenuibus, poſtmodū verò craſsis veluti eſt amurca. Quæ autē à cerebro prodit facultas, quæ peculiariter ab aliquibus animalis nominatur, ex voluntariorum mo-

tuum

tuum infirmitate dignoſcitur. Verùm de eiuſmodi affectionibus priuatim tibi in alio libro ſcribemus. permulta enim ſunt in ipſis, quę à medicis perperã ſunt viſa. Quoniam verò hucuſque ſermonem de ſymptomatibus fecimus: rurſus ad ea quæ ab initio propoſita ſunt, redeamus, vnum communẽ in omnibus habentes ſcopum cauſam, à qua vnumquodque horum fit, conſiderare. hæc enim conuenientem curationem tibi indicabit.

Vnus ex affectibus iecori euenientibus eſt ea quæ atonia, id eſt, imbecillitas uocatur. quæ ex refrigeratione iecoris fit ſine ullo tumore. Hæc autem à nobis ex deiectionibus cognoſcitur. excernuntur enim in his primùm quidem aquoſæ deiectiones, loturæ carnium recenter mactatarũ ſimiles: poſtea uerò craſſæ, idq; iure. Cùm enim iecur imbecillitate laboret, haud amplius propriam actionem inculpatè perficit, nec amplius deinde perfectè ſanguinem faciet: uel ſaltem, ubi ſemicoctum ipſum reddiderit, eum ſeroſiorem & aquoſum quiq; colorem duntaxat ſanguinis obtineat, dimittet. deinceps uerò, quoniã portio ſucci quæ craſsior eſt, non excernitur, ſed in iecore remanet, eadem tractu temporis cùm putreſiat ac ſuperaſſetur, febres infert. & ubi multa extiterit, ex collectione paulatim facta, excernitur, fæci olei quàm amurcam nominant, ſimilis.

217 Veluti ſi quis doleat caput, ſi quidem faſtidioſus ſit, ac cordis morſum ſentiat: iubẽdũ eſt vt euomat. euomet enim vel bilẽ vel pituitã vel vtrunq;. Nullo verò inſigni affectu apparẽte in ventriculo, cõſiderandum eſt vtrum multitudo vel obſtructio, vel phlegmone aliquarum partium capitis adſit. Inue-

nies

nies autem ſi interrogaueris primũ quidẽ nunquid per totũ caput extẽdatur dolor, an in aliqua particula vehementius infixus ſit. poſtea verò nunquid cum grauitate, vel tẽſione, vel mordicatiõe, vel pulſu. Nam qui cũ grauitate fiunt dolores, multitudinẽ oſtendunt: qui cũ mordicatione, acrimoniã vel vaporum vel ſuccorum: qui cum pulſu, plegmonẽ: qui cum tẽſione, ſi quidem ſine grauitate & pulſu, ſpiritus incõcocti & flatuoſi multitudinem: ſi verò cum pulſu, membranoſi corporis phlegmonem: ſi cum grauitate, multitudinem intra membranas retentã. Quãdo ergo omnia hæc tibi diſtincta fuerint, cauſam ſingula horũ facientẽ conſiderare oportet. illa enim tibi curationẽ indicabit. Veluti ſi multitudo vaporum vel ſuccorũ contineatur: cõſiderare oportet nunquid ob febriũ magnitudinẽ ſucci fuſi ac veluti effermeſcentes, in caput impetũ fecerint: an ob partium infirmitatẽ, an ob repletionem, quę in toto corpore ſit. Hanc enim haud difficulter ſanaueris, totius corporis euacuationibus.

Quoniam capitis dolor ſymptoma eſt, ac, ſæpenumero dum uehementior euadit, totam artẽ ad ſe ipſum auertit: age & huius curationem tradamus, factricem ipſius cauſam prius inquirentes: atque ita ad ipſam noſmet accommodantes. Fit enim non uno ſanè modo, ſed multipliciter, nam uel per proprium affectum uel per conſenſum. ac per proprium quidẽ affectum uel à multitudine, uel à multis uaporibus, uel à phlegmone, uel à qualitate acri ac mordaci. Si igitur per conſenſum cephalagia eueniat, ſtomacho ſæpenumerò uel uentriculo exhalationes in caput mittentibus: ubi illos uacuauerimus, unà etiam & ipſum caput

caput curamus. Vacuamus autem ab ipſis uel pituitam uel bilem. & ſi pituita fuerit, per faſtidium, quod ſanè ex humiditate putredinoſa fieri ſolet, indicatur. ſi uerò bilis, per cardiogmum oſtenditur: cardiogmos autem eſt oris uentriculi tum dolor tum morſus. cardian enim hoc eſt cor, uocabāt antiqui, ipſum os uētriculi: tanquàm in conſenſum cor trahat. Sic ergo ſi per conſenſum afficiatur caput. Si uerò proprium habeat affectum, his diſcernere oportet. Si enim multitudo ſit, grauitas adeſt, ac diſtētio: ſi ſpiritus multus, diſtentio quidē at nō grauitas: ſi phlegmone, diſtentio & grauitas: ſed & pulſatorius dolor à multitudine & à ſpiritu ipſam diſtinguit. Si uerò qualitas ſit ſola, nec grauitas, nec tenſio, nec pulſatorius dolor adeſt: uerùm mordicatio ſola. hæc autem ipſa qualitas interdum quidem in ſuccis nō multitudine ſed acrimonià moleſtantibus, interdum uerò in uaporibus uel ſpiritibus naturà mordacioribus continetur. Oportet ergo ubi factricem cauſam dignouerimus, atque ad ipſam nos accommodauerimus, cephalalgiæ curationem facere.

Eum verò qui ex partis imbecillitate prouenit,
218 partim in totũ corpus reuellendo, partim ipſi particulæ remedia adhibendo. Reuelles igitur clyſteribus acribus, vinculis, & multis infernarum partium frictionibus: & ſi ita opus fuerit, aliquid etiam ſanguinis abducēdo. Particulā autem curabis quo quidem tempore in totum corpus reuellis, perfuſionibus iis, quæ à capite repellere quid poſſunt: poſtea verò iis, quæ vacuāt, poſtremò iis quæ roborāt. Repellit igitur oleũ quod omotribes id eſt, immaturũ vocatur, vel aliquod aliud eiuſmodi: veluti oxyrhodinum, & roſaceũ ipſum per ſe ipſum: & quæcunq;

ex capi

ex capitibus papaueris & teneris oliuæ germinibus & hederæ corymbis & menta viridi & ſiſymbrio præparantur. Vtendum verò ipſis in crudiori quidem frigidioriq́; *affectu, tẽperatis: in calidiori verò & bilioſiori, frigidis. Vacuat autem & digerit calidum oleum tum ipſum per ſe, tum magis ſi antiquum, vel ſyncionium ſit, vel etiam anethum in ſe ipſo ebullitum habeat. Nam multitudinem non admodum craſſam nec viſcidorum ſuccorum, abunde per id genus medicamenta vacuabis.

* πάθους, id eſt affectu habẽt antiqui cod. non πλήθους, id eſt multitudine.

Quoniam tres ſunt cauſæ fluxionum quæ ad caput feruntur: multitudo in toto corpore contenta: febris calidior ſuccos in uapores diſſoluens, ac fundens, ac exhalationes ad caput mittens: capitis imbecillitas, ſiue in primo ortu genita, ſiue poſtea ex aliquo errore aduenerit acquiſititiaq́; ſit: Eius quidem qui ex multitudine prouenit, curationem tradere non uult, cùm is curari facilè poßit per ea præſidia quæ multitudinem euacuant. reliquos uerò duos nunc pertractat, ac prius quidẽ eum qui ex imbecillitate prouenit. Solet enim ſemper omnino loci infirmitas fluxiones ad ſe ipſum attrahere. Oportet igitur duplicem fieri medelam: partim quidem ſuperfluum à particula abducendo, partim uerò intemperiem in ipſa exiſtentem à quá imbecillitas proueniebat, tranſmutando, eamq́; in bonum temperamentum tranſponendo. Igitur prius reuulſione uti debemus, manus & crura ligantes ac fricantes: clyſteribúſque acrioribus materiam per uim ſubducentes. Hæc enim omnia docebunt monſtrabuntq́; uiam ac lationẽ quæ ad inferiora fit. Huicq́; rei tunc etiam opitulari oportet, per ea quæ deſuper materiam pellunt,

unaq́;

*unaq; etiam exprimunt.*Hoc *autem faciemus, ſi capiti in tempore reuulſionis adſtringẽtia adhibuerimus.* Poſtea*quàm uerò à reuellendo ſucco quieuerimus:quoniã omnino aliquid craßius in capite collectũ eſt:quippe cùm adſtrictoria medicamẽta.tenuiorẽ ſucci partẽ prius excreuerint,ac quidquid ipſius craſſumſupererat,cohibuerint: neceſſe eſt digerentibus atq; abigentibus uti ut reliquum deinceps uacuemus.*Vbi *uerò à præſenti affectu locũ affectum liberauerimus,eis utemur quæ tenorem capiti indere poſſunt,ut ne amplius eodem affectu corripiatur.*

219 Sed & ſi ſpondylion vel ſerpillum incoxeris,vel pulegii comã vel calamẽti vel mentę vel ſiſymbrii: craſsiorẽ ita multitudinẽ vacuabis. Hæc autem etiã tenorem quendã dãt particulis, debilitatasq; robo rant. Vtẽdum igitur deinceps ipſis eſt vſq; ad inte gram ſanationem. ſiq; opus fuerit,per nares ac pala tum purgato,ac ſternutamenta moueto.

*Hæc enim uniuerſa calefacientem attenuãtemq; facultatem habent:ac cõferunt ad uacuandũ digerendumq; id quod in capite continetur.*Animaduertendũ *autem eſt,eũ menta ac ſiſymbrio uſum fuiſſe,ut qui roborare uellet ac ſanè etiã digerere.uerũ ſuperius uiridibus his ipſis herbis uſum fuiſſe,quandoquidẽ tunc adſtrictoriæ adhuc facultatis ſunt participes:hoc uerò in loco ſiccis.ſiccatæ enim hanc exuunt,euidentiorẽ uerò reliquã habent,attenuantem ſcilicet ac digerentẽ facultatem.attamen ne ſiccatæ quidem roborãte facultate omnino ſunt expoliatæ.quare ad utraq; nunc,tum ad id quod ſuperfluũ eſt uacuandum, tum ad facultatem roborandam ipſis uti expedit.*

Et *ſi*

Et ſi in lauacrum hominem duxeris, caput ſiccis 220
ſindonibus perfricato, atque ſine oleo ſalem, & nitrum, & ſinapi aſpergito. Hæc quidem ſunt cephalalgiæ ex infirmitate prouenientis, remedia.

Hæ enim caput exaſperantes, poſſunt uiolenter ſuccos in ipſo contentos, licet craßi ſint, eruere. Porrò ſale ac nitro quæ ſiccare atque attenuare ualent, caput inſpergere oportet. Oleo autē non eſt irrigandum. neq; enim in præſens humectādi ſed ſiccandi potius ſcopus nobis eſt.

Ei verò quæ ex febrium magnitudine fit, quæq; 221
remedia expoſtulat, frigidæ qualitates & facultates & quæ ex hydrelæo, & oxyrrhodino, & capitibus papaueris componuntur perfuſiones congruunt.

Cephalalgiam tripliciter fieri dixit: uel ob totius corporis plenitudinem, quam ſanè haud difficile ait nos curare, ſi corpus uacuauerimus: uel ob capitis imbecillitatem, hancq; curauit: uel ex febrili caliditate ſuccos fundente, eosq; ad caput mittente. & hanc poſtremam nunc oratione curat, refrigerantia particulæ adhibens, tum ut intemperiem calidam à uaporibus prouenientem ſedet: tum ut roborato capite, excrementa, quæ ad ipſum ferri debuerant, repercutiat.

Eius verò quæ criticam ſanguinis eruptionē vel 222
vomitionē oſtendit, remedia ſanè quærere nō oportet. Nam nec ſymptoma, talis cephalalgia iudicanda eſt: ſed potius ſignū bonū, ſicuti & alia omnia quę ante criſes eueniunt, quę multis quidē metū incutiūt, vtile autē quid oſtendūt. Optimū autē eſt poſſe cognoſcere corpus quod perturbatur à natura pręparante tum ad alias excretiones, tū nō minimè ad eas, quæ per vomitum & ſanguinis eruptionē fiunt.

quarum ſignum inſeparabile eſt cephalalgia. Fuſius autem vniuerſa hæc alibi traduntur. Impręſentiarum verò, quatenus licet per compendia dicere, eo, quod à principio inſtitutum fuerat, ſeruato, aliquid de ipſis dicetur.

Quoniam de cephalalgia ſermo ipſi erat, hæc autem fit aliquando ut bonum ſignum, criſim præcedens, ac iam fermè naturæ certamen oſtendens: ob id præcipit ut ipſa non prohibeatur: ſiquidē neq; ſymptoma etiā eſt, ſed ſignū bonum: ſymptomatū autē traditurū ſe curationē promiſerat. Non igitur talē cephalalgiā curamus. ita enim criſim ipſumq; naturæ impetū, qui aduerſus morbū fit, interrumperemus. Criſis autē eſt conferta in morbis ad melius mutatio. Nam ſi ad peius fieret, omnino uel pernicioſè uel periculoſè fieret: hancq; nō criſim ſimpliciter, ſed imperfectam criſim appellamus. Sicut & alia omnia quæ ante criſes eueniunt, quæ multis quidē metum incutiunt, utile autem quid oſtendunt. Alia inquit ſymptomata quæ ante criſim contingunt, ut uigilias, ſitim, proiectationē, deliriū, faſtidium, & quæcunq; id genus alia idiotis quidē metum incutiūt, artifici autem naturæ uictoriam præmonſtrant.

» Et hoc eſt quod dicebat Hippocrates: Neq; multùm me-
» tuere mala quæ præter rationē eueniun. Optimum autem eſt poſſe agnoſcere corpus quod perturbatur à natura præparante &c. Non infructuoſum tibi (inquit) erit hoc ipſum dignoſcere, à præſenti nimiriū perturbatione criſim & naturæ certamē prænunciari. Tunc enim ſi plenè facta fuerit criſis, nihil innouabis: ſi uerò uel parcius uel immoderatius ipſa eueniat, uel adiuuabis uel prohibebis.

223 Conſideranda igitur primò quidē eſt ipſa ſpecies febrium, ſi calidæ & perurentes. eiuſcemodi enim

febr e

febres excretionibus ſolent iudicari. quemadmodum molliores & veluti deliteſcentes, moram trahunt, atque in abſceſſus ſæpenumerò prorumpunt.

Hoc in loco uult tibi tradere etiã ſigna quibus dignoſcere poteris morbum non ſolutum, ſed potius iudicatum iri. Quoniam febrium hæ quidem ſoluuntur, cùm paulatim materia συμπέπτεται hoc eſt concoquitur, ac pars quidem ipſius per obſcuros meatus digeritur, pars uerò per urinæ ſubſidentiam excernitur: aliæ autem confertim iudicãtur. Quæ igitur iudicantur, calidas eſſe & peruřetes, acuteq; moueri neceſſe eſt. In his enim ſucci tenues cùm ſint, impetũ faciunt, ac cùm ſuapte natura facilè mobiles ſint, facultatẽ excitant, ipſamq; ſtimulant: ita ut conferta ipſorũ excretiò fiat. Si uerò ſucci craßi, ac uiſcidi ſint, febriſq; ex ipſis nõ admodũ uehemens excitetur: tũc earum potius ſolutio, quàm iudicatio expectanda eſt.

Secundò verò, ſi ſalutaris ſit morbus. Nam quæ 224
bona criſis in pernitioſis morbis ſperanda eſt?

Hoc ſignum non ſimpliciter criſeos ſolius eſt prognoſticum, ſed & bonæ criſeos. Dignoſcemus autem ſi morbus ſalutaris ſit, tenorem nimirũ facultatis magnitudini morbi comparantes. Nam cùm id quod præter naturam eſt, potentius fuerit: pernitioſum ipſum eſſe dicimus. cùm uerò facultas magis potens ſit, ac morbus non admodũ magnus exiſtat: ſalutare ſanè huius morbi ſignum fuerit.

Tertiò verò poſt hæc tẽpus totius morbi conſiderare oportet, Si enim principii uel augmẽti ſit ſignum, nondũ autẽ vigoris, neq; cõcoctionis notæ ex vrinis vel ſputaminibus vel deiectionibus extiterint: bona criſis fieri non poteſt. Hæc quidẽ ſunt 225

ex quibus quiſpiam per excretionem iudicatum iri morbum ſperauerit. Eius verò quod adeſt, nec iam etiam futurum eſt, ſigna ſunt hæc.

Sæpenumerò diximus, ſicuti ætates quatuor temporibus diſtinguntur, ita & ipſos morbos, principiò inquam, augmento, uigore, & declinatione: atq; in principio incoctam eſſe omnino materiã, in augmento incepiſſe quidem concoqui nondum tamen perfectè concoctam eſſe, in uigore autem perfecta eſſe concoctionis ſigna. His ergo à no*bis in hunc modum dictis, ſcire oportet, Vt ſicut athleta non abinitio ſtatim deijcere aduerſarium ſtudet, cùm ualida adhuc illius facultas exiſtit (periculum enim ita eſſet non ut deijceret, ſed ut deijceretur facultas): Verùm prius eum emollit, ac diſſoluit, ac poſtquam eum infirmiorẽ reddiderit, ita deinceps adoritur, quippe quem prius ad affectionem facilè ſuſcipiendam præparauerit.* Ita etiam na*tura morbi certamẽ non ſuſtinet facere, dum incocta adhuc eſt materia, ipſiq; excretiones facere uolenti minimè cedit: Sed præſtat, ut prius eam* **incidat atque attenuet, atque ubi fluidiorem eam fecerit, ita demum inſurgat: ac confertim ipſam uel per aluum uel per uomitus uel per ſudores protrudat.* Hæc *autẽ fiunt in uigoris ſanè tempore: in quo etiam perfecta morbi cõcoctio eſt.* Nonnunquam *uerò etiam in augmento ſymptoma aliquod uiolentũ obortum naturam præripit: eſtq; nobis & hoc ſignum, ut ſi criſis contingat, non bonam ipſam iudicemus, neque perfectam: quippe cùm naturæ lex perfracta fuerit.*

226 Difficilis tolerantia omnẽ criſim antecedit: & noctu quidẽ, ſi in die iudicari debet morbus: interdiu verò, ſi in nocte. Si igitur tale quid inſpicis, cõſiderare oportet quotã diem agit homo ex qu[illegible]

Sunt enim & qui iudicare natura apti ſunt dies, vel breui à natura impulſu accepto. Multi autẽ in vehementibus motibus omnino haud poſſunt magnitudinem conſpicere perturbationis, nunquid pro diei natura ſit. Septima enim dies etiã per breues naturæ apparatus ad eam criſim quæ per vacuationem fit, erumpit. Sexta & magno apparatu indiget: ac ſæpenumero etiam non iudicauit: quòd ſi etiam iudicauerit, nõ ſine periculo ſanè nec fideliter. Sic & ſingulis aliis diebus propria quædam eſt natura, quam in libris, De diebus decretoriis definimus.

Ex *motione ebullitionéq; ſuccorum inordinatè motorum, & interdum in alias particulas, nonnunquam circa ſtomachũ ipſum tendentiũ: contingit eiuſcemodi ægrotãtes inquietari difficultérue tolerare.* Et *hoc eſt quod dicit* Hippocrates: *Quibus criſis fit, his nox quæ eſt ante acceſſionẽ, toleratu difficilis eſt.* " *Signum autẽ ponit præſentis criſeos, ipſam quoq; diei naturã. Scire enim oportet, dierum quoſdam eſſe qui maximã habent uim, ut ipſe in commentarijs,* De *diebus decretorijs oſtendit: ut eſt ſeptimus, nonus, undecimus: quoſdã uerò, qui nõ tantũ habent roboris ac potẽtiæ, ut eſt ſextus, & octauus.* N*oſſeq; oportet, in prius memoratis diebus licet haud magna fiat perturbatio, perfectã tamẽ fieri poſſe criſim. quippe cũ natura à diei robore ac potẽtia firmitatẽ acquirat.* In *ſexta uerò & octaua, ſi perfecta fieri debet criſis, neceſſe omnino eſt, ut multa fiat perturbatio. cũ alioqui ſæpenumero neq; ex immodicis perturbationibus perfecta criſis ſubſequuta ſit: ſed uel imperfectè uel malè iudicauerit.* Hoc *ipſum uerò, malè, duo ſignificat. uel enim in laborantis perniciem, uel ſanè cum periculis, ut animi defectione, & ſyncopa, uel*

alijs etiam uniuerſis quæ exiguã nobis ſpem ſalutis in morbis præbent.

227 Agedum ſit dies pro perturbationis magnitudine. poſtea cõſiderare oportet qualis erit criſis. De aliis ergo nihil opus eſt nũc dicere. An verò vomitio vel ſanguinis per nares excretio futura ſit (his enim excretionibus vnũ ex ſignis eſſe cephalalgiã diximus) ex his maximè determinare oportet. Primũ quidẽ, ſi nõ per initia ſtatim inuaſit, veluti ſymptoma quoddã morbi, ſed in perturbatione criſim pręcedẽte. Secũdo verò, ſi & collũ cõdoleat, & hypochondriũ retractũ ſit, ac ſpirãdi difficultas quędã repẽtina ſuperueniat, veluti anguſtato thorace. Si enim poſt hæc omnia pulſus repẽtè *intumeſcẽtes nõ cõcidãt in paruitatẽ, nec debiles fiãt: ſtatim criſis ſperãda eſt. Si verò præterquã quòd nõ cõcidant, in altũ etiã fuerint elati, vehementiáq; acquiſiuerint: inſpicere iã oportet ægrotãtis faciẽ. Nã ſi aliqua eius particula palpitet, aut venæ temporũ pulſent, aut malũ vel naris vel oculus rubicũdiora facta fuerint: magis ſperãda eſt criſis. Si verò etiã inuiti illachrymẽt, vel marmarygas (i. ſplẽdores tractúſue maculis marmoris ſimiles) videre imaginẽtur manuſq; ad nares veluti ſcalpẽtes admoueãt: tũc ſanè non fluxurũ, ſed iam fluentẽ ſanguinẽ inſpicies. Nam vbi ipſi ſemel aut bis ſcalpſerint, ſtatim erumpit. Neq; verò in his perterrearis, ſi delirantẽ hominẽ vel reſilientẽ inſpexeris. nã & hęc ſuccos ſurſum ferri indicãt, ſicuti & ipſa ſpirãdi difficultas, & hypochondriũ retractũ, collũq; vna cũ capite aggrauatum, ſed tibi etiã cũ his vnũ quoddã ſignũ ſit & de-

* ὀγκούμενοι eſt in impreſſis. aliqui tamen habent κυκώμενοι. i. agitati ac perturbati.

lirium, Et hæc quidem indicia ſufficiunt. Sæpe verò & ad hæc accedit ægrotãtis ætas & natura, ſpem ſtabiliẽs: prçtereà & anni tẽpus, & prçsẽs cõſtitutio. Nã ſi ægrotans ſit adoleſcẽs, vel alioqui natura calidus, vel multo abundãs ſanguine: adhuc magis ſperabis. Si verò anteà etiam ſæpenumero ipſi vel ſano vel ægrotanti ſanguis è naribus fluere viſus eſt: vel hoc ſolum ſatis fuerit eruptionis ſanguinis ſpem afferre. Si autẽ & anni tempus eſtatẽ, vel non æſtatem quidẽ, alioqui tamen calidam præſentẽ conſtitutionem videris: nónne quandã & ex his indicationem ſumes? Si verò multi per id tẽpus ſanguinis eruptionibus iudicati fuerint, & hoc ſanè ſpem tibi adaugebit: Et corpus plethoricũ extiterit, fueritq; conſuetarum excretionũ cohibitio. Mihi quidẽ nedum nõ difficile eſſe videtur, ut qui tot ac talia excretiõis futuræ indicia habeat, prænoſſe poſsit: imò abſurditatis cuiuſdam grandisq; ruditatis eſſe, ſi nõ prænoſcat. Medicorũ tamen noſtri tẽporis incuria ea admirationi habetur, quæ minimè ſunt admiranda. Etenim an ex ſiniſtra nare, an ex dextra fluxurus ſit ſanguis, nihil difficile eſt ex prçdictis prçnoſſe. Multis tamẽ medicis nõ ſolùm difficile eſſe, ſed nec omnino fieri poſſe videtur. Quãquã & has & alias vniuerſas excretiones prçnoſſe põt, qui duo hçc conſiderat, nẽpe vnde impetus naturæ, & quo. Nã tũ deficiẽtes lationes adiuuabimus, tũ immoderatas prohibebimꝰ, ſi hçc nouerimus. Vt verbi gratia, ſanguinis eruptiões ex liene prodeũtes: magnç cucurbitulç ſiniſtro hypochõdrio appoſitç, facilè reuellũt: ex iecore verò, dextro. & in aliis eadẽ ratio.

ex vno enim omnia colligere poteris, vniuerſale cõſiderando. Quare & ego hoc in loco præſentem finiam ſermonem. Deinceps autem de febribus, quæ ex phlegmonis accẽduntur tibi diſſeram, deq; aliis affectibus, qui in ſingulis corporis particulis cõſiſtunt. Phlegmonas autem, id eſt inflãmationes antiqui quidẽ phlogoſeis (id eſt inflãmina ſeu incẽſiones) nominabãt: iuniores verò nõ vniuerſas, neque enim herpetẽ, nec eryſipellas, nec vllũ aliud id genus phlegmonis cõnumerant: ſed vni ſoli ex calidis affectibus, qui cũ tumore duro doloreq; pulſatorio fit, nomẽ hoc inferũt. nõ tamẽ hunc ſolũ, febres & dolores ſequi videmus, ſed omnes ſimpliciter calidos ac veluti feruẽtes affectus. De his igitur ac aliis eiuſcemodi morbis, ſequentẽ ſermonem faciemus.

Vniuerſa ſigna ſuperius tradita uel futuræ criſeos erãt prognoſtica, uel præſentis diagnoſtica. quæ uerò nũc tradenda ſunt, modum etiam criſeos nobis manifeſtabunt: ueluti, an per aluum, an per ſudores, an per uomitus, an per ſanguinis eruptiones erit. Verùm de alijs diſputare nõ eſt oportunũ. Quoniam uerò de cephalalgia erat ſermo, quæ ſanè commune eſt ſymptoma ad uomitionẽ ſanguiniſque eruptionem prænunciandam: oportet & hoc diſtinguere. Hoc ipſum autem diſtinguemus ex ſignis ab ipſo traditis. ac prius quidẽ dignoſcemus, nunquid cephalalgia decretorium omnino ſit ſignum, an ſit ſymptoma. hoc autem ex hiſce dicemus. Primum quidẽ, ſi non unà cum morbi principio inuaſerit cephalalgia, ſed nunc ante perturbationẽ apparuerit. Si enim hoc ſit, ſignum certè criſeos erit, non ſymptoma. Porrò Hippocrates aſſerit unà cum morbi

*principio ſæpenumero cephalalgiam inuaſiſſe,ſimiliterq́; apud uigorem contigiſſe,criſeos ſignum, intenſam uidelicet.hæcq́; cephalalgia etiam poſt perturbationem eſt. ſymptomaq́; nunc in uigore intenſum eſſe, ſignum decretorium eſt.*Poſt *hæc conſiderare oportet an hypochondrium ipſis ſit retractum.*Hoc *enim euenit, dum natura per ſuperiorem uiam excrementa ueluti cōpellit, & tanquam protrudere uult. accidit autem ſæpenumerò,ut dum aliquid pellimus,ipſum ueluti unà inſequamur. ſic & natura,dum ſuperfluum ſuccum conatur per ſuperiora abigere,ſuffragando concomitatur.*

Explanationum Stephani Athenienſis in priorem librum therapeuticum Galeni ad Glauconem,

FINIS.

AVGVSTINI GADALDINI IN STEPHANI ATHENienſis explanationes.

Comm.Pagina 9.Verſu 9

Sed & horum ſingula ab aliis rurſus cauſis fieri. Etenim ſuccos,&c. Legitur græce ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστον ἄλλων αὖθις αἴτια γίνεται. ἢ γὰρ οἱ χυμοί.&c. id eſt, ſed & horum ſingula aliorum rurſus cauſa fieri. vel enim ſuccos, &c. Ego verò arbitror ita eſſe legendum, ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστον ὑπ' ἄλλων αὖθις αἰτίων γίνεται. καὶ γὰρ οἱ χυμοί, vt ſit vertendum quemadmodum ego tranſtuli. Nam quòd humores verbi gratia calidiores vel frigidiores magis abundent, in cauſa eſt, diæta, ætas, anni tempus, regio, & animi affectus: vt ex ſequentibus mox apparet. Ac fortaſſe, vbi in codice, & græco, & latino locus ille pri r vacuus in eadem pagina habetur: deſunt quæ Stephanus de ętate, & victus ratione ex Mneſitheo narrabat: quo modo ab his ipſis humores alterentur.

Ibidem verſu.21

Ipſius verò animæ. Videtur ex illa dictione· verò· eum ſuperius dediſſe exemplum laborum corporis: poſtea cœpiſſe etiam declarare labores animales, inter quos etiam nimiū venereorum vſum Mneſitheus ponit, quanquàm Galenus lib.2. de cauſis ſymptomatum capit.1. inter corporeos motus eum collocat.

Comm.6.Pagina.12.a.ver.16

Rectricum alia imaginatrix, alia cogitatrix, alia memoratrix exiſtit. Totum hoc deerat in exemplari græco. Ego autē, vt diuiſio perfecta fieret, adiungendum eſſe cenſui. Diuiſio autem quam hic ponit facultatū, vt aliæ ſint naturales, aliæ animales, & ſub naturalibus etiam vitales ponantur, eſt Galeni tum in libro de ſymptomatum differentia cap.3. & 4. tum in lib.1. de reſpirandi difficultate cap.12. tum in lib. de curandi ratione per ſanguinis miſsionem cap.3. tum in libro

de vo

de vocalium inſtrumentorum diſſectione cap.2. Sub naturali enim vitalem,his in locis collocaſſe videtur Galenus.

Comm.eodem pag.eadem,ver.24

Actionum porrò ſubdiuiſio,&c.Græcè ita legitur. ἡ δὲ τῶν ὑποδιαίρεσις ἡ αὐτὴ τῇ τῶν δυνάμεων. ὅσαι γὰρ δυνάμεις ἐνέργειαι. Addendum autem iudicauimus pro huius loci emendatione,in priori quidem vacuo,ἐνεργειῶν: in poſteriori autem τοσαῦται καὶ.

Comm.eodem pag.13.ver.27

Alia in læſionibus actionum conſiderantur. Græcè eſt: τὰ μὲν ἐν βλάβαις θεωρεῖν ἐνεργεῖται. Facilè tamen quiſque corrigere poteſt τὰ μὲν ἐν βλάβαις θεωρεῖται τῶν ἐνεργειῶν. eſt enim literarum metatheſis.

Comm.7.pag.8.ver.5

Cùm conteratur ſpiritus. In græco cod. deeſt ſpiritus. ego tamen rem ipſam ſequutus,addendum eſſe exiſtimaui.

Comm.eodem pag.15.ver.5

Quippe qui ipſos ſe ipſis acriores reddant. Græcè ita legitur,δριμυτέρους αὐτοὺς ἑαυτῶν ἀποτελοῦντες. Sed tamẽ legendum arbitror δριμυτέρους τοὺς πυρετοὺς αὐτῶν ἀποτελοῦντες, id eſt, quippe qui eorum febres, acriores reddant. Nam hoc magis etiam Galeni verbis quadrat.

Comm.8.pag.20.ver.25

Vel aliqua ex iis quæ circa ipſum ſunt. Græcè ἢ τῶν τῶν περὶ αὐτῶν. Quid hæc verba ſibi velint,planè neſcio:niſi fortè declaratio ſit cauſæ procatarcticæ, nempe quæ ſit non in ipſo ægrotante, ſed circa ipſum ac extrinſecus, vt pleriſque in locis ex Galeno habetur.vt totus hic locus ita Græcè ſit legendus: εἰ καὶ τὸν πυρετὸν ὁ κάμνων εἴποι γεγενῆσθαι αὐτῷ ὑπό τινος προκαταρκτικῆς αἰτίας, ἤ τινος τῶν περὶ αὐτόν. Locus tamen omnino obſcurus eſt.

Comm.9.pag.23.ver.1

Ex cauſis morbificis(vt in præcedẽtibus diximus) aliæ ſunt procatarcticæ,aliæ antecedentes,aliæ coniunctiuæ. Antecedentes igitur atq; coniunctiuas oportet vt medicus ſciens prænunciet, procatarcticas verò à laborantibus interroget. Græcè ita habetur: τῶν νοσοποιῶν αἰτίων,ὡς ἐν τοῖς προλαβοῦσι εἰρήκαμεν,τὰ μὲν ἐστι προκαταρκτικά, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεκτικά,δεῖ τὸν ἰατρὸν εἰδότα προαγορεύειν, τὰ δὲ προκαταρκτικὰ παρὰ τῶν καμνόντων πυ[illegible]αι.Sed facilè fuit librariorũ culpa inter συνεκτικὰ

& δεῖ omi

& δεῖ omiſſa fuiſſe hæc verba: τὰ μὲν οὖν προηγούμενα καὶ τὰ συνεκτικά. Quæ niſi addantur, bonus ſenſus qui poſsit elici nõ video.

Comm.12.pag.26.ver.4

Nunciant enim nobis oculi ipſos animi affectus, cùm ſint feneſtræ cerebri, in quo anima habitat. Græcè ἀγγέλλους ἐπὶ μὲν γὰρ ἡμῖν οἱ ὀφθαλμοὶ τὰ περὶ ψυχῆς πάθη θηρεύοντες τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ ψυχή. Horum verborum ſenſus bonus meo iudicio elici non poteſt, niſi quædam immutentur. Nos igitur coniectura quadam ducti, legimus ἀγγέλλουσι μὲν γὰρ, id eſt, nũciant enim, &c. & pro θηρεύοντες legimus θύραι ὄντες, id eſt, cùm ſint ianuæ ſeu feneſtræ. Ex oculis enim tanquàm ex feneſtris intueri poſſumus, quemadmodum quiſque animo ſit affectus. Sic etiam Q. Cicero in libro de petitione conſulatus, frontẽ dixit eſſe animi ianuam.

Comm.eodem.pag.eadem,ver.17

Ac ſciendum eſt deteriorum rerum cogitationem cum corpore vnà etiam animam deiicere: præſtantiorum verò cogitationem corpus quidem deiicere, at animam & recreare & augere, robuſtioremq;, &c. Græcum exemplar habet. καὶ χρὴ γινώσκειν ὅτι ἡ μὲν τῶν χειρόνων φροντὶς σὺν τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν καταβάλλει. τὴν δὲ ψυχὴν ἀνάγει τε καὶ αὔξει, καὶ ῥωμαλεωτέραν, &c. Id eſt, ac ſciendum eſt deteriorum rerum cogitationẽ cum corpore vnà etiam animam deiicere, at animam, & recreare, & augere, robuſtiorémque, &c. Quæ verba quàm inter ſe conueniant, tu vides. Ego verba aliqua addere, quæ librariorum indiligentia vt opinor omiſſa ſunt, non ſum veritus. ea autem ſunt ἡ δὲ τῶν κρειττόνων, τὸ μὲν σῶμα καταβάλλει, id eſt, præſtantiorum autem cogitationem corpus quidem deiicere, at animam, &c. ita enim iudicio meo integra, ac vera habetur ſententia. Sanè quæ ſint deteriora, Galenus etiam declarat ſecundo libro de criſibus capite ſecundo, inquiens: Quòd ſi (vt diximus) ocioſam & ſocordem vitã egeris, vel laborioſam quidem, ſed circa deteriora (Græcè εἰς τὰ χείρω) diuitias, honorem, & ciuilem potentiam veritati præferendo, &c.

Comm.15.pag.29.ver.26

Hoc autem fit in calidioribus humidioribusq; corporibus. Græcus codex habet τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ τῶν θερμοτέρων καὶ ξηροτέρων. id eſt. Hoc autem fit in calidioribus ſiccioribúsque. Ego tamen ratione motus, vocẽ ξηροτέρων corruptam eſſe, ac ὑγροτέρων illius loco legendum eſſe cenſui. Neq; eni[illegible]alidis &

ſiccis

ſiccis,quòd difflatur vaporoſum,& vtile eſt, ſed in calidis,& humidis. De hac autē materia copioſius lib. de cauſis morb. c.3.

Comm.18. p.33.ver.9

Sed rubedo colore. Græcè ἀλλα τὸ μὲν ἐρυθρὸς τῷ χρόνῳ. Sed res ipſa indicat pro χρόνῳ, χρώματι legendum eſſe.

Comm.eodem.p.eadem.ver.11

Ac Angelleuas quidem ait à glandulis in veſicam vaſa tendere, per eaq;, &c. Græcè ὁ μὲν οὖν ἀγγιλλεύας φησὶ φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κύστιν, δι᾽ ὧν, &c. Hîc deeſſe ἀγγεῖα, id eſt, vaſa, facilè quiſq; iudicare poteſt. Error autem hic fortè ob dictionē ἀγγιλλεύας contigit, de quo ſanè viro nunquam aliàs quicquam me legiſſe memini.

Com.24.pag.37.ver.2

Sed idē ſanè ſimpliciter corporis meatus oblinire. Græcè ἀλλ᾽ οὕτως μὲν ἁπλῶς τοὺς τοῦ σώματος πόρους. Puto librariorum negligentia omiſſum fuiſſe ἐμπλάττειν, id eſt, oblinire, idq; fortaſſe factum fuiſſe ob ſimilitudinem quam ἁπλῶς cum ea dictione habet.

Comm.29.p.39.ver.18

Vt caloris mediocritate. Græcè ἵνα τῇ ἀμετρίᾳ τῆς θερμότητος, vt caloris exceſſu, ac immoderatione. Fortaſſe tamen melior lectio eſt, συμμετρίᾳ, id eſt, mediocritate. Quanquàm prior etiam lectio recipi poteſt, ſi rectè intelligatur.

Comm.35.p.42.ver.23

Et ſynochi, id eſt, continentes fiunt. Mendoſè legi Græcè συνεχεῖς, id eſt, continuæ, facilè quiſque medicæ artis non ignarus, coniicere poteſt. Nam quæ in toto corpore, id eſt, in omnibus arteriis, & venis ac præcipuè maximis, & calidiſsimis, humorem habent putreſcentem, continentes ſunt, non ſimpliciter continuæ: vt Galenus pleriſque in locis præcipuéque in ſecundo libro de differentiis febrium in fine, & nono meth. curatiuæ. cap.3. & vndecimo libro cap.4. aſſerit. Secus autem eſt de periodicis febribus.

Com.43.p.48.ver.21.

Atque quandoque duobus interiectis diebus, interdum tribus, nonnūquàm etiam ſingulis diebus. Nota illa aſteriſci non poſteriori ſed priori dictioni, diebus, potius erat ſuperponenda. Græcè autem eſt: καὶ ποτὲ μὲν διὰ δύο ποτὲ δὲ διὰ τριῶν καὶ ... intelligo ego ἡμέραιν vel ἡμερῶν, & ἡμέραν, ac ποτὲ μὲν διὰ δύοιν ἡμέραιν, ποτὲ δὲ διὰ τριῶν, ἐνίοτε δὲ καθ᾽

ἢ καθ' ἑκάϛην ἡμέραν.

Comm.45.p.50.ver.19

Vel ab iis quæ præter naturam ſunt. Addendum omnino in codice Græco ἢ ἀπὸ τ̃ παρὰ φύσιν.

Comm.eodem.p.eadem,ver.25

Sed & quæ præter naturam ſunt, quærenda ſunt, vt caliditatis quantitas & qualitas: quantitas quidem, &c. Græcè in meo codice eſt. ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ φύσιν ζητητέον ἐςὶ, τὸ ποιὸν. τὸ μὲν ποσόν. Ego in hunc modum corrigo, vt etiam ttanſtuli: ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ φύσιν ζητητέον ἐςὶ, οἷον τὸ ποσὸν τῆς θερμασίας καὶ τὸ ποιὸν. τὸ μὲν ποσὸν, &c. Ita enim cõcinnum, vt ex ſequentibus apparet, habebit ſenſum: cùm prius intelligi nequaquam poſſet.

Comm.54.p.57.ver.2

Pulſus in his, dum ſanitate fruuntur, hoc ſuſtinere ob redundantis ſucci qualitatem. Græcè legitur: ἔτι οἱ χυμοὶ ἐπὶ τούτων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὄντων ὑπομένουσι ἢ τοιοῦτον ἐκ τῆς τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ ποιότητος. Locus corruptus eſt. Ego verò χυμοὶ in σφυγμοὶ mutãdum eſſe iudico, Nam ſermo eſt de pulſibus. Videtur enim velle dicere, pulſus in quartanariis, dum liberi ſunt à febre, inæquales etiam eſſe ob ſucci melancholici qualitatem. Hoc ergo modo emendarem hunc locum ἔτι οἱ σφυγμοὶ ἐπὶ τούτων ἐν τῷ ὑγιαίνειν ὄντων ὑπομένουσι δὲ τοιοῦτον ἐκ τ̃ τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ ποιότητος.

Comm.55.p.57.ver.19

Sed humidiorem quidem ob ſucci naturam: acriorem verò ob adiunctam ſibi putredinem. Locus in Græco mutilus. Legitur enim, ἀλλ' ὑγρότερον μὲν, δριμύτερον ἢ διὰ τὴν προσγινομένην αὐτῇ σηπεδόνα, id eſt, Sed humidiorem quidem, acriorem verò ob adiunctam ſibi putredinem. Debuerat autem priori etiam membro addi cauſa. Addo igitur ego, coniectura fortaſſe non aberrans, διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ φύσιν. vt ſic legatur: ἀλλ' ὑγρότερον μὲν διὰ τὴν τοῦ χυμοῦ φύσιν, id eſt, Sed humidiorẽ quidem ob ſucci naturam, quæ ſanè humida eſt.

Comm.59.p.59.ver.7

Quoniam enim quartanæ quotidianis maiorẽ habent pulſum: ob id natura pro ingreſſo aëre, magnitudine dilatationis contenta, maiorem fecit pulſum. Quoniam igitur, quantum ad magnitudinem & frequentiam ſpectat, quartanæ quotidianis maiorem quidem habent pulſum, ſed rariorem, quotidianæ verò quartanis minorẽ quidem ſed frequentiorem: iccirco

dicit, tantò quantò his, non de tertianis, ſed de quotidianis intelligens. Græcè ἐπειδὴ γὰρ οἱ τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν μείζωνα τὸν σφυγμὸν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἡ φύσις ἀφικνηθεῖσα τῷ εἰσενεχθέντι ἀέρι ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς διαστολῆς, ἀραιότερον ἐποίησε τὸν σφυγμόν. ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν. ὃ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πυκνότητα, οἱ μὲν τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν μείζονα μὲν τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν, ἀραιότερον δέ. οἱ ἀμφημερινοὶ τῶν τεταρταίων μικρότεροι μὲν πυκνότεροι δέ. τοσοῦτον ὅσον τούτων φησὶ οἱ τῶν τεταρταίων ἀλλὰ τῶν ἀμφημερινῶν. Aliàs cum hunc locũ multis ſanè erroribus ſcatentẽ interpretarer, dempſi verba illa ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν, vt qui ea cum cæteris connectere nequirem. Immutaui etiam nõnulla, vt eſt videre in verſione impreſſa. Cùm tamen deinceps rem accuratius perpendi, iudicaui eum meliori faciliorique modo caſtigari poſſe, hoc pacto: ἐπειδὴ γὰρ οἱ τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν μείζωνα τὸν σφυγμὸν ἔχουσι, διὰ τοῦτο ἡ φύσις ἀφικνηθεῖσα τῷ εἰσενεχθέντι ἀέρι ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς διαστολῆς, ἀραιότερον ἐποίησε τὸν σφυγμόν: ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφημερινῶν, τοὔμπαλιν. ὥστ' ὅσον κατὰ τὸ μέγεθος καὶ πυκνότητα, οἱ μὲν τεταρταῖοι τῶν ἀμφημερινῶν, μείζονα μὲν τὸν σφυγμὸν ἔχουσιν, ἀραιότερον δέ: οἱ δ' ἀμφημερινοὶ τῶν τεταρταίων μικρότερον μέν, πυκνότερον δέ. τὸ δὲ τοσοῦτον ὅσον τούτων, φησί, οὐ τῶν τριταίων, ἀλλὰ τῶν ἀμφημερινῶν, hoc eſt, Quoniam enim quartanæ quotidianis maiorem habent pulſum, ob id natura pro ingreſſo aëre, magnitudine dilatationis cõtenta, rariorem fecit pulſum: in quotidianis verò, contra. Quare quantum ad magnitudinem & frequentiam ſpectat, quartanæ quotidianis maiorẽ quidem habent pulſum, ſed rariorem: quotidianæ verò quartanis minorẽ quidem, ſed frequentiorem. Illud verò, tantò quantò his, non de tertianarum ſed quotidianarum pulſibus dicit. Itaq; minore mutatione facta, clarior etiam ſenſus euadit. Equidem niſi erratis plenum hoc meum græcum exemplar eſſe animaduerterem, tam audax aliquando in eo immutando non eſſem.

Comm.60.p.59.ver.18

Tertiana quidem. Mendosè legitur τεταρταῖος. id eſt, quartana. Euidens error.

Comm.70.p.64.ver.3

Hoc ſignum non ſimpliciter continuatum eſt nota. Græcè τοῦτο τὸ σημεῖον οὐχ ἁπλῶς συνεχῶν ἐστὶ γνώρισμα. Sed lego ego ἁπλῶς. Error certè librarii eſt.

Comm.92.p.74.ver.18

Maximè contrarium dicit legitimum, & nothum. Quandoquidem

doquidē legitima quotidiana legitimæ tertianæ maximè contraria eſt. Locus Græcè mendoſus: ἐναντιώτατον τέ φασὶ τὸ γνήσιον καὶ νόθον. ἐπεὶ τῷ τριταίῳ γνησίῳ ἀμφημερινὸς ἐστὶν ἐναντιώτατος. Ego cùm hunc locum transferrem, addidi γνησίῳ. Sed fortè etiam illud ἐπεὶ id eſt, quandoquidē in καίτοι, id eſt, quanquàm, mutandum eſſet. vt eſſet ſenſus. Galenus quidem dicit maximè contrariam eſſe tertianam notham tertianæ exquiſitæ, quanquàm propriè, maximè contraria eſt tertiana exquiſita quotidianæ exquiſitæ.

T.100.p.79.ver.29

Bonæ autem ſunt, & quæ per has vias fiunt bilis purgationes. Exemplaria Græca impreſſa habent: bonæ autem ſunt, & quæ διὰ τῶν κάτω, id eſt, per inferiora fiunt bilis purgationes. Sed cùm nuper dixiſſet humorem, qui deorſum ſubit, per inferiora vacuandum eſſe, bis idem videretur dicere. Codex Stephani habet vt ego tranſtuli: ἀγαθαὶ δὲ καὶ αἱ διὰ τούτων καθάρσεις τῆς χολῆς. Franciſcus Quirinus Hieronymi filius, vir vt nobiliſsimus, ita etiam ſingulari propè bonitate, eximióque ingenio ornatus, ac bonarum literarū amator ſummus, nuper mihi librum hunc Galeni manuſcriptū, ac ſatis antiquum dedit: qui hoc in loco ita habet ἀγαθαὶ γὰρ καὶ αἱ διὰ τούτων τῆς χολῆς καθάρσεις, id eſt, bonæ enim ſunt & quæ per has vias (ſudores inquam & vrinas) fiunt bilis purgationes. quæ ſanè lectio alijs præſtat. quaſi reddat rationē Galenus cur ſudoribus, & vrinis iter ſit præbēdum.

Comm.109.p.83.ver.22

Hippocrates à cōſuetudinibus indicationē ſumpſit. Manca eſt hæc ſententia in Græco: ac fortaſſe etiam aliquid antè hæc verba legebatur. deeſſe ſaltem videtur ἔλαβε vel quid tale. eſt enim Græcè, ἱπποκράτης ἀπὸ τῶν ἐθῶν ἔνδειξιν. ὥστε, &c.

Comm.116.p.85.ver.26

Ex piſcibus marinis alii litorales, &c. Addidi ego, marinis, quòd de marinis ſermo ſit.

Comm.132.p.91.ver.17

ὑπήλατον, ait etiam Erotianus antiquus dictionum Hippocratis collector atq; explanator, & Euſtathius Homeri expoſitor, quòd inferiorem ventrem purgat: ab ὑπελαύνειν (vt Erotiano placet) vel etiam altius (vt Euſtathio) ab eo verbo à quo & ὑπελαύνω deriuatur, originem trahens, hoc eſt ab ὑπὸ & ἐλαῦ, quòd verbum per trāslationem etiam purgare ſignificat, vnde ἐλατήριον, quòd de omni medicamento ventris purgatorio dicitur

citur, peculiariter verò de eo quòd ex cucumere agreſti fit.

Comm.134.pag.92.ver.24

Nondum enim concoctus fuit, craſſus inconcoctusq; exiſtens ſuccus. Græcè οὔπω γὰρ ἐπέφθη. παχὺς καὶ ἄπεπτος ὢν ὁ χυμός. At certè videtur quando non eſt concoctus, vt omnino ſit inconcoctus. conſidera.

Comm.135.pag.93.ver.25

Quæ ex congreſſu humeralis atque axillaris fit. Græcè legitur ὅλος ἐκ συνόδου τῆς ὠμιαίας γίνεται. addo ego καὶ τῆς μασχαλιαίας. id eſt, & axillaris. neque aliter meo iudicio legi debet.

Comm.137.pag.94.ver.17

Amolitioneq;. Græcè legitur μοχθηρίας. id eſt, prauitate, quòd hoc in loco nullũ habet ſenſum. Iudicaui ego legendum omnino eſſe μοχλείας: quòd ſententiæ quadrat.

T.139.pag.94.ver.25

Et ab vniuerſis eduliis quæ refrigerant, & quæ humectant. Leonicenus legere voluit, quæ refrigerant & exiccant. Vt codices tamen Græci habent, non vt Leonicenus voluit, omnino legendum eſſe, Oribaſii, & Pauli, & Aetii, & Stephani teſtimonio cõprobatur. Quin Alexander etiam Trallianus Galenum hoc in loco arguit, quòd laborantem febre quartana à refrigerantibus, & humectantibus abſtinere iuſſerit. Cuius ſanè Tralliani ratio conuinci poteſt, ſi locus hic eo intelligatur modo, quo Stephanus intelligi voluit, id eſt coniunctim, non diſiunctim.

T.140.pag.95.ver.9

Ex volucribus autem quæ non paluſtres ſunt. Ita habent ferè omnes codices manuſcripti, & ita etiam Stephanus in explanatione videtur legiſſe. Impreſsi autem habent, Ex volucribus autem quæ boni ſucci ſunt, & non paluſtres. Sed ſi aues illæ, quæ in paludibus degunt, boni ſucci non ſunt. alterum horum videbitur abundare. Quanquàm, ſiue hoc ſiue illo modo legas, parum refert.

Comm.149.pag.98.ver.23

μετασυγκρίνειν. Quid hoc verbum ſignificet, Galenus lib.4. meth. medendi, & lib.5. de ſimpl. pharmacorum facultatibus cap.25. docet. Cælius Aurelianus vertit recorporare.

Comm. eodem pag. 98. ver.27

Quòd autem alius ſit liquor Cyrenaicus, & alius qui vocatur Medicus, perſpicuum eſt. Græcè ὅτι δὲ καὶ ἄλλος ἐστὶν ὀπὸς κυρηναϊκὸς ὁ καλούμενος μηδικὸς, εὔδηλον. id eſt, quòd autem &

alius ſit liquor Cyrenaicus qui vocatur Medicus, perſpicuum eſt. Ambigua verba. Videretur ergo idem eſſe, & Cyrenaicum liquorem & Medicum, cùm tamen & regione inter ſe eos differre nomina ipſa indicent: & viribus inferiorem eſſe Medicũ, apertè & Dioſcorides, & Plynius, & Galenus plurimis in locis, & Paulus Aegineta, & Aetius aſſerant. Duas igitur dictiones, librarii fortaſſe incuria prætermiſſas addidi, quò locum hunc clariorem redderem.

Comm.154.pag.101.ver.12

In frigidis. deprauate legitur in Græco ἐπὶ τῶν ἰσχόντων. id eſt, in habentibus. nam vel ἐπὶ τῶν ψυχόντων. id eſt, in refrigerãtibus, vel ἐπὶ τῶν ψυχρῶν. id eſt, frigidis, legi debet.

Comm.157.pag.104.ver.4

Poſt moderatam vacuationem. Græcè διὰ τῆς ἀμέτρου κενώσεως. id eſt, ex immoderata vacuatione. Porrò antecedentia, & ſubſequentia legendum eſſe indicant, poſt moderatam vacuationem vel ex moderata vacuatione.

Comm.160.pag.107.ver.28

Neque enim pueri. οὔτε γὰρ οἱ παῖδες. Sed certè, illud γὰρ in γε vel quid ſimile mutãdum eſt. Neq; verò pueri, &c. Vt ſit noua ſententia, non cauſæ redditio.

Comm.162.pag.108.ver.20

Quæ vnà cum inutilibus vtilia egredi faciat. Græcè συναποθάνειν ποιοῦσαν τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ χρηστά. id eſt, quæ cum inutilibus vtilia conſentire faciat. Dum hunc locum conuerti, lineam quãdam vidi dictioni συναποθάνειν ſubtenſam, & in margine collocatum συνεκκινεῖν arbitratus igitur ſum eam dictionem alicui fuiſſe ſuſpectam, qui illius loco συνεκκινεῖν legendum cenſuerit: quem tunc ſequutus ſum. Si tamen res conſideretur diligentius, nec is dicendi modus improbandus videtur, quo per metaphoram vtilia inutilibus conſentire dicuntur.

Comm.164.pag.109.ver.28

Siue autem hoc ſiue illo modo neceſſe ſit illud per auulſionem deorſum duci, pericula haud pauca mulieri infert. Græcè εἴτε δ' οὕτως εἴτ' ἐκείνως, ἀνάγκη αὐτὸ κατενεχθῆναι ἐπισηπόμενον, κινδύνους οὐκ ὀλίγους ἐπιφέρει τῇ γυνῇ. id eſt, Siue autem hoc ſiue illo modo, neceſſe ipſum deorſum duci putreſcens, pericula haud pauca mulieri infert. Ego illud ἐπισηπόμενον muto in ἐπισπώμενον. neque enim ſatis video quo modo putrefieri poſſit tam citò ſecunda, dum cum infante egreditur: ſed videtur

mihi

mihi ſenſus hic eſſe: ſiue cum infante exeat chorion, ſiue poſtea etiam, ſi violenter, ac per auulſionem detrahitur, neceſſe eſt, vt ex immodica euacuatione ſanguinis, pericula non exigua ſequantur.

Ibidem ver. 30

Tunc igitur accidit vt ſanguis multus in vaſis vuluæ contentus, qui & à toto corpore ad nutriendum fœtum aſportatur eo (hoc eſt chorio) deorſum ducto, euacuetur. Græcè *τηνικαῦτα τοίνυν αἷμα πολὺ ἐν τοῖς κατὰ τὴν μήτραν ἀγγείοις περιεχόμενον, ὃ καὶ κομίζεται μὲν ἀπὸ τοῦ παντὸς σώματος εἰς τροφὴν τοῦ ἐμβρύου, κατενεχθέντος ἢ τοῦτον μήτραν ἐν αὐτοῖς περιέχεται συμβαίνει κενοῦσθαι.* In quibus verbis à *κατενεχθέντος ἢ* vſq; ad finem, mendum eſſe ſuſpicatus ſum. Nam ſine vllo ordine, ac ſenſu inculcata illic videntur *μήτραν ἐν αὐτοῖς περιέχεται*. ea igitur inducenda eſſe duxi, ac ita legendum *κατενεχθέντος δὴ τοῦτον συμβαίνει κενοῦσθαι.* ita enim concinnus ſenſus haberi poteſt.

Tit. 169. Pag. 112. ver. 1

Et cum ardenti, & maligna febre nonnunquàm ſimul inuaſit etiam eos quibus extrema corporis vehementer ſunt refrigerata in febrium inuaſionibus. *καὶ καυσώδει καὶ κακοήθει πυρετῷ συνεισέβαλε ποτὲ καὶ τοῖς μεγάλως καταψυχθεῖσι τὰ ἄκρα τοῦ σώματος ἐν ταῖς εἰσβολαῖς τῶν πυρετῶν.* Hîc locus de iis intelligi iudicio meo debet, qui in inuaſione cauſi maligni, extremis corporis partibus refrigeratis, lipothymiam incurrũt: vt etiam videre eſt textu 205. Aliqui tamen interpretes duo eſſe membra voluerũt, hoc eſt vt lipothymia, & inuadat cum febre maligna, & inuadat etiam iis quibus per febrium acceſsiones extrema vehementer refrigerata ſunt.

Comm. 169. pag. 112. ver. 4

Cauſus, hoc eſt febris ardens, ob immodicam quandoque digeſtionem, largo nimirum exiſtente febrili calore, defectionem animi inducit. Hîc locus diu magnũ mihi negocium exhibuit. Legitur enim Græcè *συνεισβάλλει ποτὲ ὁ καῦσος τῇ ἀμετρίᾳ τῆς διαφορήσεως γινομένης. λάβρου τοῦ πυρετώδους θερμοῦ λειποθυμίαν ἐπάγει.* neſciebam enim quò referri deberet illud *συνεισβάλλει ποτὲ*; nec ſyntaxim percipere vnquàm valui: cùm tamen demum in vetuſto quodam Bernardini Lauredani adoleſcentis, & nobiliſsimi, & doctiſsimi, volumine, in quo varia Galeni aliorumq; medicorum ſcripta Græcè continentur, loco illorum verborum *συνεισέβαλε ποτὲ*: quæ in hoc 169. textu Galeni legũtur, viderim *συνεισβάλλει ποτὲ*: coniectatus ſanè fui,

fieri potuiſſe, vt hæc ipſa verba olim quidẽ ab aliquo in margine fuerint poſita è regione illorum quæ in contextu habentur, quò in eorum fortaſſe locum ſubſtituerentur: at deinde à librario indocto ſine vllo iudicio (vt ſæpe vſu venit) in principio explanationis tranſpoſita fuerint. Ea igitur inducenda eſſe existimo, atque ita hunc locum eſſe corrigendum. *ὁ καῦσος τῇ ἀμετρίᾳ πρὸς τὸ διαφορήσεως, γινομένου λαυροῦ τοῦ πυρετώδους θερμοῦ, τὴν κατωθυμίαν ἐπάγει.*

Comm.174.pag.114.ver.10

Non eſt ergo mors in iraſcentibus. Corrupte legitur *λυπουμένου* pro *θυμουμένων.*

Comm.117.pag.115.ver.6

Ileus eſt vomitus ſtercoris. corrupte etiam *ἐμμετος* pro *ἐμετος* legitur. Sicuti in eodem comm. intra duas coli tunicas malè etiam in Græco cauſi legitur pro coli.

Comm.180.pag.117.ver.7

Quæ ſcilicet ſanguinem (qui dudum in vtero, prægnationis tempore, vt in fœtus nutritionem diſpẽſaretur, erat collectus) nunc ad mammas transferunt, vt in lactis formam tranſmutetur. Græcè *αἵλινες τὸ πάλιν συναγόμενον ἐν ταῖς ὑστέραις αἷμα κατὰ τὴν κύησιν εἰς τροφὴν τοῦ ἐμβρύου χορηγούμενον, νῦν ἐπὶ τοὺς τίτθους μεταφέρουσι οὕτως αὖ εἰς γάλακτος ἰδέαν μεταβάλλοιτο.* in quibus verbis ſi *πάλιν* in *πάλαι* & *οὕτως* in *ὅπως* mutetur, clara meo iudicio reddetur ſententia.

Comm.181.pag.118.ver.27

Per omnia igitur permeans, continuus ſibi ipſi eſt, qui quidem in dextera parte eſt, ei qui in dextera: qui verò in ſiniſtra, ei qui eſt in ſiniſtra. Græcus cod. habet. *διὰ πάντων τοίνυν φοιτῶν ἑαυτῷ, συνεχὲς ἢ τὸ μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς τῷ ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δ' ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῷ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς.* ego verò *ἑαυτῷ* cum *συνεχὲς* coniunxi, diſtinctionem inter *φοιτῶν*, & *ἑαυτῷ* ponens. & illud *ἢ* quod ſtatim poſt *συνεχὲς* habetur, mutaui in *ἐστι*. Nam in tranſcribẽdo, id quòd eſt ſignũ vnius, ſæpenumero pro altero à librariis incaute vſurpatur. illa etiam duo *τῷ* mutaui in *τῷ*. ita enim poſtea perſpectus habetur ſenſus. Nec tamen difficilè omnino fuit, hunc in modum, hunc locum emendare.

Comm.187.pag.122.ver.25

Sciendum autem eſt in quibus multitudo materiæ in corpore cõtinetur, in illis balnea magis ventriculum irritare: materias enim fundentia, fluidiores ipſas reddunt. atque eas omnes

quæ per

quæ per occultos meatus prouocari poſſunt, illac prouocant: reliquas quæ in profundo ſunt, per ventrem, ac inteſtina ferri faciunt. Græca lectio nō caret mendis. *χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐφ᾽ ὧν ἐστὶ πλῆθος ὕλης ἐν τῷ σώματι περιεχόμενον, ἐπ᾽ ἐκείνων τὰ βαλανεῖα μᾶλλον προτρέπει τὴν γαστέρα. χέοντα γὰρ τὰς ὕλας καὶ εὐρεστέρας αὐτὰς ποιεῖ. καὶ δυναμένας πάσας ἐπὶ τοὺς ἀδήλους προτρέψασθαι πόρους, τὰς ὑπολοίπους ἐν τῷ βάθει ποιεῖ φέρεσθαι διὰ γαστρὸς καὶ ἐντέρων*. An bonum ſenſum ego elicuerim, alii iudicent.

Comm.189.pag.123.ver.14

Vt ait. *καὶ φύσει*. Facilis lapſus. legendum arbitror *ὡς φησί*.

Comm.196.pag.125.ver.31

Quippe quæ non ſuccos ſolùm attrahere ſoleāt: ſed & ipſas etiam particulas. Græcè *ἕλκειν πεφυκότα ὠμὸν χυμὸν, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὰ τὰ μόρια*. id eſt, quippe quæ (ſcilicet cucurbitulæ) crudum ſuccum attrahere ſoleant, ſed &c. Quid autem ſibi velit illud *ὠμὸν χυμὸν* non video. Librarii ergo fuiſſe erratum conieci, atque legendum eſſe *οὐ μόνον χυμοὺς*. id eſt, non ſolùm ſuccos. Senſus enim tunc clarus eſt.

Comm.197.pag.126.ver.14

Vt qui paſsim decretum hoc reprobet atq; redarguat. Græcè *πανταχοῦ γὰρ ἀπαγορεύει τὸ δόγμα τοῦτο καὶ διαλέγων αὐτό*. ego *διαλέγων* in *διελέγχει* mutandum eſſe arbitror, vel in *διελέγχων* inducto illo *καὶ*. vt qui paſsim decretum hoc reprobet, ipſum redarguens. Quòd mox ex Platone citatur, ex eodem etiam nos correximus.

Comm.209.pag.133.ver.28

Si magnam fore animi defectionem expectamus, iis vinum exhibere ſatius eſt vel cum chondro, vel cum pane ſi verò mediocrē, vinum quidē non amplius, &c. Deeſt in Græco exēplari, ſi verò mediocrē, quòd facile ex Galeni verbis addi potuit.

T.212.pag.135.ver.vltimo

Nunc verò ad ſermonem, &c. Tota hæc pars cum ſubſequenti textu cōnectenda erat, & in Græcis, & in Latinis exemplaribus.

Comm.213.pag.137.ver.5

Spiritus. *αἵματος* Græcè. id eſt, ſanguinis. ſed *πνεύματος* iudico eſſe legendum.

Comm.214.pag.138.ver.1

Vel congelato. Græcè *ἢ ἀπὸ πάγου*, & in margine *ἀπὸ παγέτου*. Ego *ἀποπαγέντος* lego. id eſt, congelato, ac firmato. Et paulò inferius pag. 75. verſ.3. vt in metu, & triſtitia, corru-

pte ſanè Græcè legitur. ὡς ἐπὶ τοῦ φόνου τε καὶ διὰ λύπης pro ὡς ἐπὶ τοῦ φόβου τε καὶ διὰ λύπης. Et paulò mox verſ.19.animi defectionem, legitur τὸν θάνατον. id eſt, mortem: cùm tamē ſuperius Comm.174.dixerit ex iracundia nullum periiſſe. Ego illa ratione motus, legi λειποθυμίαν. Et paulò inferius. Cæterùm in iis qui terrorem ſuſtinuerūt, vomitus facultatem reuocat, neutrum ex prædictis faciendo, ſed eam pungendo.&c. Græcè ἄλλως τε διὰ τοὺς ἔκπληξιν ὑπομένοντας ὁ ἔμετος οὐδὲν τῶν εἰρημένων ποιῶν οἷα καὶ ἀνακαλεῖται τὴν δύναμιν, νύττων τε αὐτὴν καὶ ἐρεθίζων καὶ οἷον ἐξύπνου βαθέως ἐγείρων. Ego verò delenda eſſe cenſui οἷα καὶ, & addendum ἀλλὰ poſt dictionem δύναμιν. ita enim ſenſus, & euidens, & concinnus habetur.

Comm.217.pag.141.ver.25

Sed multipliciter, nam vel per proprium affectum vel per conſenſum, ac per proprium quidem affectum vel à multitudine,&c. Græcè. ἀλλὰ πολλαχῶς ἤτοι κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ ὑπὸ πλήθους, &c. id eſt, Sed multipliciter vel per proprium affectum, vel à multitudine, &c. Facile ſanè potuit librarius ob vocum ſimilitudinem aliqua omiſiſſe. legendum ergo videtur ex diuiſione. ἀλλὰ πολλαχῶς, ἤτοι γὰρ κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ κατὰ συμπάθειαν, καὶ εἰ κατ' ἰδιοπάθειαν ἢ ὑπὸ πλήθους,&c.

Comm.eodem pag.142.ver.14

Hæc autē ipſa qualitas interdum quidem in ſuccis nō multitudine: ſed acrimonia moleſtantibus, interdum verò in vaporibus vel ſpiritibus naturà mordacioribus continetur. Græcè εἰ δὲ ποιότης αὐτῇ περιέχεται ποτὲ μὲν ἐνοχλεῖ οὐ τῷ πλήθει λυποῦσα, ἀλλὰ τῇ δριμύτητι. ποτὲ δὲ ἐν ἀτμοῖς ἢ πνεύμασι δακνωδεστέροις τὴν φύσιν. Quæ ad verbum ſic ſonant. ſi verò qualitas ipſi continetur, aliquando quidem vexat nō multitudine moleſtans, ſed acrimonia: aliquando autem in vaporibus vel ſpiritibus naturà mordacioribus. At certè non videtur membrum aliud hoc eſſe, à ſuperiori diſtinctum, ſed potius ſuperioris ſubdiuiſio. Nam cùm nuper ſigna dederit doloris capitis à qualitate ſola orti, mordicationē inquam ſolam ſine grauitate, tenſione, aut pulſu: nunc declarat quomodo hæc ipſa qualitas, vel in humoribus vel in vaporibus ſpiritibúſve cōtinetur: qui ſanè humores, & vapores ſpiritúſve, non quantitate: ſed acrimonia officiunt. Clarius igitur hic locus intelligetur, ſi ita legatur. ἡ δὲ ποιότης αὐτὴ περιέχεται, ποτὲ μὲν ἐν χυμοῖς οὐ τῷ πλήθει λυποῦσι, ἀλλὰ τῇ δριμύτητι: ποτὲ δὲ, &c.

Comm.

Comm.226.pag.149.ver.12

Ex motione ebullitioneq; ſuccorum inordinate motorum, & interdum in alias particulas nõnunquàm circa ſtomachum ipſum tendentium, cõtingit eiuſcemodi ægrotantes inquietari difficultérve tolerare. Græcè ἐκ δὲ τῆς χυμῶν κινήσεως τε ζητήσεως ἀτάκτως κινουμένων καὶ ἄλλο ἐπ᾽ ἄλλων φερομένων μορίον, καὶ ποτὲ περὶ τὸν στόμαχον ἐφ᾽ ὃν συμβαίνει τοὺς τοιούτους δυσφορεῖν. in quibus verbis multæ videntur eſſe deprauationes, ita vt nec ſyntaxis bona ſit. ego igitur ζητήσεως in ζέσεως mutãdum in eſſe iudicaui: & ἄλλο ἐπ᾽ ἄλλων in ἄλλοτε ἐπ᾽ ἄλλο. & ἐφ᾽ ὃν in αὐτόν. vt ſic legatur. ἐκ δὲ τῆς χυμῶν κινήσεως τε καὶ ζέσεως ἀτάκτως κινουμένων καὶ ἄλλοτε ἐπ᾽ ἄλλο φερομένων μόριον, καὶ ποτὲ περὶ τὸν στόμαχον αὐτόν, συμβαίνει τοὺς τοιούτους δυσφορεῖν.

Comm.227.pag.153.ver.3

Hæcq; cephalalgia etiam poſt perturbationem eſt. Græcè καὶ ἔστιν ἡ μετὰ ταραχῆς κεφαλαλγία. id eſt, Et eſt hæc cum perturbatione cephalalgia. Meo tamen iudicio legẽdum eſſet καὶ ἔστιν ἥδε μετὰ ταραχὴν κεφαλαλγία, vt tranſtuli. Senſus enim mihi eſſe videtur, quòd ea cephalalgia quæ ſymptoma eſt, id eſt quę vnà cum morbi initio inuadit, quandoq; fit etiam criſeos ſignum, quando nimirum ante criſim intenditur: ſed hæc ipſa etiam poſt criſim perſeuerat, quanquàm non ita intenſa: id quod in ea non euenit, quæ ſignum duntaxat eſt criſeos, nec fuit prius ſymptoma.

Ibidem paulo poſt. ver.5.

Poſt hæc cõſiderare oportet an hypochondrium ipſis ſit retractum. Hoc enim euenit dum natura per ſuperiorem viam excrementa veluti compellit, & tanquàm propellere vult. Accidit autem ſæpenumero vt dum aliquid pellimus, ipſum vnà veluti inſequamur. ſic & natura, dum ſuperfluum ſuccum conatur per ſuperiora abigere, ſuffragando concomitatur. Græca ita habent. ἐπὶ τούτοις δὲ σκοπεῖν, εἰ τὸ ὑποχόνδριον αὐτοῖς ἀνέσπασται. τοῦτο γὰρ τῆς φύσεως γίνεται. οἷον συνεπωθούσης διὰ τῆς ἄνω φορᾶς τὰ περιττὰ, καὶ ὥσπερ αὐτὰ ἀπώσασθαι βουλομένης. συνεκπίπτει δὲ πολλάκις τῶν ὠθουμένων καὶ οἷον αὐτῷ συνεπόμεθα. οὕτως καὶ ἡ φύσις ἀπομαχομένη διὰ τῶν ἄνω τὸ περιττεῦον τὰ χυμὸν, ἀπελάσαι συναγωνίζεται. Mendis ſcatent omnia. bonum tamen ſenſum an elicuerim, alii iudicent.

FINIS.

BIBLIOTECA NA...

LVGDVNI,

MICHAELIS SYLVII

TYPIS, M. D. LV.